

Haereticarum fabularum compendium

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ ΕΠΙΤΟΜΗ.

Τῷ δεσπότη τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ καὶ ἔνδοξο τάτῳ, καὶ φιλοχρίστῳ υἱῷ,
Σπορακίῳ, Θεοδώ ρητος ἐπίσκοπος Κύρου τῆς Αὐγουστοευφρα τησίας, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀξιέπαινος μὲν ὁ τῆς ὑμετέρας μεγαλοπρεπείας σκοπός. Ποθεῖτε γὰρ μαθεῖν τὰς ἑκατέρωθεν τῆς 83.337 ὁδοῦ τῆς εὐθείας καινοτομηθείσας παρά τινων ἀτρα πούς, ὧν τὸ τέλος τῆς ἀπωλείας τὸ βάραθρον. Τὸν δὲ πόθον εἰσεδέξασθε τοῦτον, οὐχ ἵνα κάκιστα διαπλα σθέντων καὶ δυσσοδίαν ἀφιέντων ἐπακούσητε μύθων, ἀλλ' ὅπως τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξητε, ποία μὲν ἡ βασιλῆιος λεωφόρος, ἢ τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ προφητικοῖς ἴχνεσι κοσμουμένη, καὶ τέλος ἔχουσα τῶν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν, τίνες δὲ τῶν αἰρετικῶν αἱ τρίβοι, αἱ τὸν ἔσχατον ὄλεθρον τοῖς ἐν αὐταῖς ὁδοὶ ποροῦσιν ἐπάγουσαι. Ὁ μὲν οὖν σκοπός, ὡς ἔφην, ἄριστός τε καὶ ἀξιάγαστος. Εἶδέναι δὲ χρὴ τὴν φιλόθεον ὑμῶν ψυχὴν, ὡς τῶν παλαιῶν αἱρέσεων αἱ πλείους διὰ τὴν θεῖαν χάριν ἀπέσβησαν, καὶ ἐγένοντο, προφητικῶς εἰπεῖν, "ὡσεὶ χόρτος δῶ μάτων, ὃς πρὸ τοῦ ἐξανθῆσαι ἐξηράνθη." Καὶ ἴσως ἂν τις ἡμῖν ἐπισκήψαι, τὰς τῷ ζόφῳ τῆς λήθης παραδοθείσας πάλιν εἰς τὸ τῆς μνήμης ἐξάγουσι φῶς. Πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ πολλὺς τῶν μύθων ὁ λῆρος, καὶ τῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ τολμηθείσης βλασφημίας τὸ μέ γεθος ἄρρητον γλώσσαις εὐσεβεῖν παιδευθείσας· τὴν δὲ καὶ νενομοθετημένην παρ' αὐτῶν καὶ πρᾶτ τομένην λαγνεῖαν, οὐδὲ τῶν ἐν σκηνῇ τις τετραμμένων ἀνάσχοιτ' ἂν ἢ φράσαι, ἢ λεγόντων ἄλλων ἀκοῦσαι· τοσοῦτον ἀπολείπει καὶ τοὺς ἐπισήμους τῆς ἀσελγείας ἐργάτας. Ἐπειδὴ δὲ τῶν παμμιάρων τούτων δογμάτων τὸ μῦθος γυμνούμενον βδελυ ρωτέρους ἀποφαίνει καὶ τοὺς δυσσεβῶς γεγεννηκό τας, καὶ τοὺς ἀνοήτως πεπιστευκότας, ἀναδέξομαι προθύμως τὸν πόνον, ἀφορῶν εἰς τὸ κέρδος. Πειρά σομαι δὲ ὡς ἔνι μάλιστα συντεμεῖν μὲν τὸν τῶν μύθων ὕθλον, τῶν δὲ βλασφημιῶν τὰς μεγίστας παρα λιπεῖν, καὶ τῶν ἀσελγεστάτων καὶ μιαιρωτάτων ὀργῶν ὑπερπηδῆσαι τὸ μῦθος. Εἰς πέντε δὲ βιβλία διελοῦμεν σὺν Θεῷ φάναι τὴν συγγραφὴν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, τῶν μύθων ἐκείνων τὴν διήγησιν δέξε ται, ὧν οἱ πατέρες δημιουργὸν μὲν ἀνέπλασαν ἔτερον, τὴν δὲ μίαν τῶν ὄλων ἀρνηθέντες ἀρχὴν, ἀρχὰς ἐτέρας οὐκ οὔσας ὑπέθεντο, δοκῆσαι δὲ φανῆναι τὸν Κύριον εἰς ἀνθρώπους ἔφασαν. Τούτων δὲ τῶν δογμάτων πρῶτος μὲν εὐρετῆς Σίμων ὁ μάγος ὁ Σαμαρεῖ της, ἔσχατος δὲ Μάνης ὁ γόης ὁ Πέρσης. Τὸ δὲ δεύτερον, τοὺς τάναντία τούτοις ἐπιδείξει τεθηρησκευ κότας· οἱ μίαν μὲν ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄλων συνωμολό γησαν, ψιλὸν δὲ ἄνθρωπον τὸν Κύριον προσηγόρευ σαν. Ταύτης δὲ τῆς αἱρέσεως ἤρξε μὲν Ἐβίων, μέχρι δὲ Μαρκέλλου καὶ Φωτεινοῦ τὰς διαφόρους ἐπινοίας ἐδέξατο. Τὸ δὲ τρίτον τοὺς μεταξὺ τούτων κάκεινων δηλώσει βεβλαστηκότας, οἱ διαφόρων δογμάτων πα τέρες ἐγένοντο. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὰς νεωτέρας ἐπιδείξομεν αἱρέσεις, τὴν Ἀρείου φημὶ, καὶ Εὐνο μίου, καὶ ὅσαι μετ' ἐκείνας ἐφύησαν, μέχρι ταύτης τῆς ἐσχάτης, ἣν ἀθρόον ὁ Δεσπότης ἀνέσπασε πρόβ ῥιζον. Ἐν μὲν οὖν τοῖσδε τοῖς τέτταρσι βιβλίοις, τὴν πολυσχεδῆ τῶν αἱρέσεων γυμνώσομεν πλάνην. Ἴνα δὲ καὶ τῶν ἀναγνωσομένων τὰς γλώττας, καὶ 83.340 τῶν ἀκουσομένων τὰς ἀκοὰς ἀποτρίψωμεν, καὶ τῆς λοιμώδους

ἀπαλλάξωμεν δυσοδομίας, καθάπερ τι Χαλαστραῖον, καὶ μύρον εὐῶδες προσοίσομεν τὴν τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων ἀλήθειαν, καὶ πᾶσαν αἴρεσιν τῆς τῶν θείων λογίων διδασκαλίας ἀντίπαλον ἐπιδείξομεν. Τοὺς μέντοι τῶν παλαιῶν αἱρέσεων μύθους ἐκ τῶν παλαιῶν τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων συνέλεξα, Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος, καὶ Εἰρηναίου τοῦ τὰ Κελτικά καὶ γεωργήσαντος καὶ φωτίσαντος ἔθνη, καὶ Κλήμεντος, ὃς ἐπὶ κλην Στρω ματεὺς προσηγόρευται, καὶ Ὠριγένους, καὶ Εὐσεβίου, τοῦ τε Παλαιστινοῦ, καὶ τοῦ Φοίνικος, καὶ Ἀδαμαντίου, καὶ Ῥόδωνος, καὶ Τίτου, καὶ Διοδώρου, καὶ Γεωργίου, καὶ τῶν ἄλλων, οἱ κατὰ τοῦ ψεύδους τὰς γλώττας καθώπλισαν. Καὶ τὰ μὲν σποράδιον ἐκείνοις συγγεγραμμένα κατὰ τάξιν συνθήσω· τὰ δὲ διὰ πλάτους εἰρημένα, συντόμως ἐρῶ. Οὐ γὰρ ἀντιλέγειν αὐταῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεδεξάμην· πρὸς γὰρ δὴ τὰς ἔτι καὶ νῦν συνεστῶσας ἐγγράφως ἤδη παρεταξάμην· ἀλλ' ἐπιδείξει τὴν τῶν μύθων αὐτῶν ἐπετάχθη διαφοράν. Ὄνομα δὲ, τῇ μὲν συνἀγωγῇ τῶν μυσσῶν αἱρέσεων, Αἰρετικῆς κακομυθίας Ἐπιτομῆ· τῇ δὲ τῆς ἀληθείας διδασκαλίᾳ, Θείων δογμάτων Ἐπιτομῆ· τούτων δὲ ἀκείνων κοινόν, Ψεύδους καὶ ἀληθείας διάγνωσις. Παρακαλῶ δὲ τοὺς ἐντευζομένους, ἕκαστον τῶν αἰρετικῶν δογμάτων τῇ τῆς ἀληθείας παρεξέτασαι διδασκαλίᾳ· τούτου γὰρ δὴ χάριν καὶ τὸ πέμπτον βιβλίον συνἔγραψα. Ὅψεται γὰρ ταύτην μὲν τοῖς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐπομένῃ λογίσις, ἐκεῖνα δὲ παμπονήρου διανοίας εὐρέματα. Ὁ δὲ ἐν ἀλλοτρίοις πόνοις ἕναρ γῶς εὐρίσκων τῆς ἀληθείας τὸ κράτος, εὐχαῖς ἀμειβέσθω, καὶ τὸν πεπονηκότα, καὶ τὸν τὴν συγγραφὴν ἡτηκότα· ὅτι χλανίδι καὶ ζώνῃ κεκρημένος, καὶ στρατηγίαν πεπιστευμένος, καὶ βασιλείοις προσεδρεύειν διὰ ταύτην ἠναγκασμένος, πάντων ὁμοῦ προτιμᾷ τῶν θείων τὴν γνῶσιν, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν μάθησιν, καὶ μετὰ τοῦ προφήτου βοᾷ· "Ὡς ἰγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε! ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἔστιν.

ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Πρόλογος. α' Περὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου. 83.341 β' Περὶ Μενάνδρου. γ' Περὶ Σατορνίλου. δ' Περὶ Βασιλίδου καὶ Ἰσιδώρου. ε' Περὶ Καρποκράτους καὶ Ἐπιφάνους. ς' Περὶ Προδίκου. ζ' Περὶ Βαλεντίνου. η' Περὶ Σεκούνδου καὶ τῶν ἄλλων. θ' Περὶ Μάρκου τοῦ γόητος. ι' Περὶ τῶν Ἀσκοδρυτῶν, ἢ Ἀσκοδρουπιτῶν. ια' Περὶ τῶν Ἀρχοντικῶν. ιβ' Περὶ Κολορβασίων. ιγ' Περὶ Βαρβηλιωτῶν, ἢ Βορβοριανῶν. ιδ' Περὶ Σηθιανῶν, ἢ Ὀφιανῶν, ἢ Ὀφιτῶν. ιε' Περὶ Καίνων. ις' Περὶ Ἀντικακτῶν. ιζ' Περὶ Περαιτῶν. ιη' Περὶ Μονοῖμου. ιθ' Περὶ Ἐρμογένους. κ' Περὶ Τατιανοῦ, καὶ τῶν Ὑδροπαραστατῶν, ἢ Ἐγκρατιτῶν. κα' Περὶ Σευήρου. κβ' Περὶ Βαρδισάνου καὶ Ἀρμονίου. κγ' Περὶ Φλωρίνου, καὶ Βλάστου. κδ' Περὶ Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος. κε' Περὶ Ἀπελλοῦ, Ποτίτου, Πρέποντος, καὶ τῶν ἄλλων. κς' Περὶ Μάνεντος. ΠΡΟΛΟΓΟΣ. Ὁ μὲν πάνσοφος τῶν ὄλων Θεὸς ἀνδράσιν ὀλίγοις, καὶ τούτοις ἀλιεῦσι καὶ τελώναις, καὶ ἐνὶ σκηνῶν ῥάφω, τὴν τῆς κεχερωμένης οἰκουμένης ἐν ἐχειρίσει γεωργίαν. Ὁ δὲ παμπόνηρος δαίμων, ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστωρ, τούτους ἰδὼν τῆς πολυθέου πλάνης τὰς ἀκάνθας προῤῥίζους ἀνασπῶντας, καὶ ἑαυτὸν τῶν ὑπηκόων γυμνούμενον, μηχανοῤῥάφος ὢν καὶ πονηρίας τεχνίτης, ἐτέρας ἐξεῦρεν ἐπιβουλῶν ἐπινοίας. Ἐκλεξάμενος γὰρ ἀνθρώπους τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἀξίους, καὶ καθάπερ τι προσωπεῖον τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ κλησιν αὐτοῖς ἐπιθεῖς, καὶ οἷόν τι μῆλιτι περιχρίσας τὸ στόμα τῆς κύλικος, τὸ δηλητήριον τοῦ ψεύδους τοῖς ἀνθρώποις προσενήνοχε φάρμακον. Διψῶν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν ὄλεθρον, οὐκ ἔμεινε κρατυνηθῆναι τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, καὶ τότε τὴν ἐξαπάτην

προσήνεγκεν· ἄλλ' εὐθὺς ἐκείνων γεωργεῖν ἀρξαμένων, καὶ τῆς εὐσεβείας καταβάλλειν τὰ σπέρματα, οὗτος μεταξὺ κατέσπειρε τὰ ζιζάνια.

Α΄. –Περὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου.

Σίμων δὲ πρῶτος, ὁ Σαμαρείτης ὁ μάγος, τῆς τούτου κακοτεχνίας ὑπουργὸς ἀνεφάνη. Ὅς ἀπὸ 83.344 Γιθῶν ὀρμώμενος (κώμη δὲ αὕτη Σαμαρείας), καὶ γοητείας εἰς ἄκρον ἐλάσας, πρῶτον μὲν πολλοὺς ἔπεισε δι' ἧς ἔδρα τερατουργίας, προσεδρεύειν αὐτῷ, καὶ θεῖαν τινὰ δύναμιν ὀνομάζειν. Ἐπειτα δὲ, τοὺς ἀποστόλους ἰδὼν ἀληθεῖς ὄντως καὶ θείας θαυματουργίας ἐπιτελοῦντας, καὶ τοῖς προσιοῦσι δωρομέ νους τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀξιῶν τὴν ἴσιν παρ' αὐτῶν ἐξουσίαν λαβεῖν, ἐπειδὴ ὁ μέγας Πέτρος ἐφώ ρασεν αὐτοῦ τὴν παμπόνηρον γνώμην, καὶ τοῖς τῆς μετανοίας θεραπεῦσαι φαρμάκοις τὰ δυσίατα τῆς διανοίας προσέταξε τραύματα, εὐθὺς ἐκεῖνος πρὸς τὴν προτέραν ἐπανῆλθε κακοτεχνίαν, καὶ τὴν Σα μάρειαν καταλιπὼν, ὡς δεξαμένην τὰ σωτήρια σπέρματα, πρὸς τοὺς μηδέπω γεωργηθέντας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐξέδραμεν, ἵνα ταῖς μαγανείαις ἐξαπατήσας τοὺς εὐχειρώτους, καὶ ταῖς οἰκείαις μυθολογίαις προσδήσας, δυσπαράδεκτα τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἀποφήνη τὰ δόγματα. Ἄλλ' ἡ θεία χάρις τὸν μέγαν Πέτρον κατὰ τῆς τούτου μανίας καθώπλι σεν. Οὗτος γὰρ ἐπόμενος, τὴν μυστράν αὐτοῦ διδα σκαλίαν, οἷον ὀμίχλην τινὰ καὶ ζόφον ἀπεσκεδάννυτο, τῆς δὲ ἀληθείας τοῦ φωτὸς τὰς ἀκτῖνας ἐδείκνυ. Ἄλλ' ὅμως καὶ προφανῶς διελεγχόμενος ὁ τρις ἀθλιος, οὐκ ἐπαύσατο κατὰ τῆς ἀληθείας παραταττό μενος, ἕως εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, Κλαυδίου Καί σαρος βασιλεύοντος. Τοσοῦτον δὲ Ῥωμαίους ταῖς γοητείας κατέπληξεν, ὡς καὶ στήλη τιμηθῆναι χαλκῆ. Ἀλλὰ πάλιν ὁ θεῖος ἀφικόμενος Πέτρος, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τῶν τῆς ἀπάτης πτερῶν, καὶ τέλος εἰς ἀγῶνα θαυματουργίας προσκαλεσάμενος, καὶ θείας χάριτος καὶ γοητείας τὸ διάφορον δείξας, πάντων ὀρώντων Ῥωμαίων, ἀφ' ὕψους αὐτὸν πολλοῦ κατέρβραξε προσευξάμενος, καὶ τοὺς αὐτόπτας τοῦ θαύματος εἰς σωτηρίαν ἐζώγησεν. Οὗτος τοιοῦ τον μῦθον ἐγέννησεν· Ἄπειρόν τινα ὑπέθετο δύνα μιν· ταύτην δὲ ρίζωμα τῶν ὄλων ἐκάλεσεν. Εἶναι δὲ αὐτὴν πῦρ ἔφησε, διπλῆν ἐνέργειαν ἔχον, τὴν μὲν φαινομένην, τὴν δὲ κεκρυμμένην· τὸν δὲ κόσμον γεννητὸν εἶναι, γεγενῆσθαι δὲ ἐκ τῆς φαινομένης τοῦ πυρὸς ἐνεργείας· πρῶτον δὲ ἐξ αὐτῆς προβλη θῆναι τρεῖς συζυγίας, ἃς καὶ ρίζας ἐκάλεσε· καὶ τὴν μὲν πρώτην προσηγόρευσε νοῦν καὶ ἐπίνοιαν, τὴν δὲ δευτέραν, φωνὴν καὶ ἔννοιαν, τὴν δὲ τρίτην λογισμὸν καὶ ἐνθύμησιν. Ἐαυτὸν δὲ τὴν ἄπειρον ὀνόμασε δύναμιν, καὶ Ἰουδαίους μὲν ὡς Υἱὸν φανῆ ναι, πρὸς δὲ Σαμαρείτας ὡς Πατέρα κατεληλυθέναι, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ὡς Πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοι τῆσαι. Καὶ ἐτέραν δέ τινα ἐπὶ τέγους ἐστῶσαν, προσ αγορευομένην Ἐλένην, σύνοικον ποιησάμενος, τὴν πρώτην αὐτοῦ ἔννοιαν ἔφασκεν εἶναι, καὶ μητέρα τῶν ὄλων ὀνόμαζε, καὶ δι' αὐτῆς καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους πεποιηκένας· ὑπὸ δὲ τῶν ἀγγέλων δημιουργηθῆναι τὸν κόσμον· εἶτα τοὺς ἀγ γέλους φθονήσαντας αὐτῇ παρ' ἑαυτοῖς κατασχεῖν. 83.345 Οὐ γὰρ ἐβούλοντο, φησὶν, αὐτῆς καλεῖσθαι ποιήματα. Οὐ δὴ χάριν καὶ εἰς πολλὰ αὐτὴν εἰσῆγαγον σώματα γυναικεῖα, καὶ εἰς ἐκείνην δὲ τὴν Ἐλένην, δι' ἣν ὁ Τρωϊκὸς ἐγένετο πόλεμος. Ταύτης ἔνεκα καὶ αὐτὸν ἔλεγε κατεληλυθέναι, ὥστε καὶ αὐτὴν τῶν ἐπικειμέ νων ἐλευθερῶσαι δεσμῶν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιγνώσεως παρασχεῖν σωτηρίαν· κατ εληλυθέναι δὲ ἀλλοιούμενον, ὥστε μὴ γνωσθῆναι τοῖς τὴν κτίσιν οἰκονομοῦσιν ἀγγέλοις· καὶ φανῆναι ἐν Ἰουδαίᾳ ὡς ἄνθρωπον μὴ ὄντα ἄνθρωπον, καὶ πα θεῖν ἦκιστα πεπονθότα· τοὺς δὲ προφήτας τῶν ἀγ γέλων ὑπουργοὺς γεγενῆσθαι. Τοὺς δὲ εἰς αὐτὸν

πιστεύοντας ἐκέλευσε μὴ προσέχειν ἐκείνους, μηδὲ φρίττειν τῶν νόμων τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ πράττειν ὡς ἐλευθέρους ἄπερ ἂν ἐθελήσωσιν· οὐ γὰρ διὰ πράξεων ἀγαθῶν, ἀλλὰ διὰ χάριτος τεύξεσθαι τῆς σωτηρίας. Οὗ δὴ χάριν οἱ τῆς τούτου συμμορίας πᾶσαν ἐτόλμων ἀσέλγειαν, καὶ μαγγανείαις ἐχρῶντο παντοδαπαῖς, ἐρωτικά τινα καὶ ἀγώγιμα μηχανώμενοι, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τῆς γοητείας ἴδια ὡς θεῖα μετιόντες μυστήρια. Καὶ τούτου μὲν ἐν τύπῳ Διὸς εἰκόνα κατασκευάσαντες, τῆς δὲ γε Ἑλένης ἐν τῷ εἶδει τῆς Ἀθηνᾶς, ταύταις ἐθυμίων καὶ ἔσπενδον, καὶ ὡς θεοὺς προσεκύνουν, Σιμωνιανοὺς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες. Ἐκ τῆσδε τῆς πικροτάτης ἀνεφύησαν ῥίζης, Κλεοβανοὶ, Δοσιθεανοὶ, Γορθηνοὶ, Μασβόθει, Ἀδριανισταὶ, Εὐτυχηταὶ, Καῖνισταὶ. Ἄλλ' οὗτοι πάντες, σμικρὰς τινας ἐναλλαγὰς τῆς δυσσεβοῦς ἐπινενοηκότες αἰρέσεως, οὐκ ἐπὶ πλεῖστον διήρκεσαν, ἀλλὰ λήθη παντελεῖ παρεδόθησαν.

Β'. –Περὶ Μενάνδρου.

Μενάνδρος δέ τις, καὶ αὐτὸς Σαμαρείτης, ἀπὸ Χαβραῖ κώμης οὕτω καλουμένης ὀρμώμενος, τὴν μὲν ἐκείνου διεδέξατο γοητεῖαν, ἑαυτὸν δὲ οὐ τὴν πρώτην ὠνόμασε δύναμιν· ἄγνωστον γὰρ ἔφησε ταύτην· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνης ἀπεστάλθαι βρενθυόμενος Σωτῆρα ἑαυτὸν προσηγόρευσε, τοὺς δὲ ἀγγέλους, τῷ Σίμωνι παραπλησίως, ὑπὸ τῆς ἐννοίας ἔφησε προβληθῆναι, καὶ τούτους τὸν κόσμον δημιουργῆσαι· σῶζεσθαι δὲ τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους, καὶ κρείττους ἀποτελεῖσθαι κὰν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ λαμβάνειν δύναμιν εἰς τὸ ῥᾶστα τῶν κοσμοποιῶν δυνάμεων περιγίνεσθαι. Κατὰ τούτων συνέγραψεν Ἰουστῖνος ὁ ἐν φιλοσόφου σχήματι τῆς ἀληθείας γεγεννημένος συνήγορος, καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀναδησάμενος στέφανον, καὶ Εἰρηναῖος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν· ἀποστολικὸς δὲ καὶ οὗτος ἀνὴρ· καὶ Ὠριγένης, ὁ πολυμαθεὶς ἀσκήσας. Τοῦτον ἐσχηκότος διδάσκαλον Σατορνίλου, καὶ Βασιλίδης, ὁ μὲν αὐχῶν πατρίδα τὴν Ἀντιόχειαν τὴν Ὀρόντη τῷ ποταμῷ γειτονεύουσαν, 83.348 ὁ δὲ Βασιλίδης τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐναντίους καὶ τῷ διδασκάλῳ καὶ ἀλλήλοις ἀνέπλασαν μύθους· ἄμφω δὲ ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Καίσαρος ἐγένοντο.

Γ'. –Περὶ Σατορνίλου.

Ἐγὼ δὲ τὴν Σατορνίλου πρῶτον ἐπιδείξω μυθολογίαν. Οὗτος, τῷ Μενάνδρῳ παραπλησίως, ἓνα ἔφησεν εἶναι Πατέρα παντάπασιν ἄγνωστον· τοῦτον δὲ ἀγγέλους δημιουργῆσαι, καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις· ἑπτὰ δὲ τινας ἐκ τούτων τὸν κόσμον ποιῆσαι, καὶ τὸν ἄνθρωπον διαπλάσαι, καὶ αὐτοὺς φησὶν εἰρηκέναι τὸ, "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν." Τοῦ δὲ πλάσματος ἀνορθοῦσθαι μὴ δυναμένου, ἀλλὰ σκώληκος δίκην ἐρπύζοντος, οἰκτεῖρασα, φησὶν, ἡ θεῖα δύναμις, ζωῆς σπινθῆρα κατέπεμψε, καὶ τὸν ἀτελεῖ ἄνθρωπον ἐτελεσιούργησε· τοῦτον δὲ τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς μετὰ τὴν τοῦ ζώου διάλυσιν, ἀνατρέχειν πρὸς τὴν ἀποστείλασαν δύναμιν. Τὸν δὲ Σωτῆρα καὶ Κύριον οὐκ ἀγένητον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγέννητον ἔφησε, καὶ ἄσώματον, καὶ ἀνείδεον· φαντασίᾳ δὲ μᾶλλον, οὐκ ἀληθείᾳ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανῆναι. Τὸν δὲ τῶν Ἰουδαίων Θεὸν ἓνα τῶν ἀγγέλων εἶρηκεν εἶναι. Εἶτα τοῦ πλάσματος ἐπιλησθεῖς (ἀγέννητον γὰρ προσηγόρευσε τὸν Σωτῆρα), τὸν πατέρα φησὶ τοῦ Χριστοῦ, καταλύσαι βουλόμενον μετὰ τῶν ἄλλων ἀγγέλων καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων Θεὸν, ἀποστεῖλαι τὸν Χριστὸν εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἀνθρώπων. Δύο τῶν ἀνθρώπων εἶναι λέγει διαφορὰς, καὶ τοὺς μὲν εἶναι ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ πονηροὺς, καὶ ταύτην ἐν φύσει τὴν διαφορὰν εἰληφέναι. Τῶν δὲ πονηρῶν δαιμόνων τοῖς πονηροῖς

συμπραττόντων, ἦλθε, φησίν, ὁ Σωτὴρ ἐπαμῦναι τοῖς ἀγαθοῖς. Τὸν δὲ γάμον οὗτος πρῶτος τοῦ διαβόλου διδασκαλίαν ὠνόμασε. Νομοθετεῖ δὲ καὶ ἐμψύχων ἀπέχεσθαι. Τῶν δὲ προφητειῶν τὰς μὲν ὑπὸ τῶν κοσμοποιῶν ἀγ γέλων ἔφησεν εἰρησθαι, τὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· καὶ τοῦτον δὲ ἄγγελον εἶναι, διαφερόντως ἀντιπράτ τοντα τῷ τῶν Ἰουδαίων Θεῷ.

Δ΄. –Περὶ Βασιλίδου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου.

Ὁ δὲ Βασιλίδης, τούτων ὡς εὐτελῶν καταφρονή σας τῶν μύθων, ἐτέρους δυσσεβεστεροὺς ἀνέπλασεν. Ἔφησε γὰρ τὸν Ἀγέννητον Νοῦν πρῶτον γεννηῖσαι, ἐκ δὲ τοῦ Νοὸς προβληθῆναι τὸν Λόγον, Φρόνησιν δὲ ἀπὸ τοῦ Λόγου, ἀπὸ δὲ τῆς Φρονήσεως Σοφίαν καὶ Δύναμιν, ἐκ δὲ τούτων ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους· τούτους δὲ δημιουργῆσαι τὸν οὐρανόν· ἐκ δὲ τῆς τούτων ἀπορροίας ἄλλους γενομένους ἀγγέλους, ἄλ λον οὐρανὸν ποιῆσαι τῷ πρῶτῳ προσόμοιον· εἶτα 83.349 πάλιν ἐκ τῆς τούτων ἀπορροίας ἐτέρους φύντας, τεκτῆνασθαι καὶ τούτους ἕτερον οὐρανόν, καὶ τοὺς ἐκ τούτων πάλιν ἄλλον, καὶ μέχρι τριακοσιοστοῦ καὶ ἐξηκοστοῦ πέμπτου διαρκέσαι τὴν γενομένην ἀπόρ ροιαν, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν δημιουργίαν· τοὺς δὲ τὸν οὐρανὸν τὸν ἔσχατον, τὸν ὑφ' ἡμῶν ὀρώμενον, οἰκοῦντας ἀγγέλους δημιουργῆσαι τὸν κόσμον, καὶ τὴν τῆς γῆς διανείμασθαι δεσποτείαν, ἕνα δὲ κληρω θῆναι τὴν τῶν Ἰουδαίων οἰκονομίαν, καὶ τοῦτον ἄρ χεῖν τῶν ἄλλων· βουλευθέντι δὲ τούτῳ τοῖς οἰκείοις ἅπαντα ὑποτάξαι τὰ ἔθνη, τοὺς ἄλλους ἄρχοντας ἀντιπράξασθαι, τὸν δὲ Ἀγέννητον ταῦτα θεώμενον τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ Νοῦν ἀποστεῖλαι, ὃν καὶ Χριστὸν προσηγόρευσεν, ὥστε σῶσαι τοὺς πιστεῦσαι προαιρουμένους· παθεῖν δὲ τοῦτον οὐδαμῶς λέγει, ἀλλὰ Σίμωνα τὸν Κυρηναῖον ὑπομῖναι τὸ πάθος νομισθέντα εἶναι Χριστόν· τὸν δὲ Χριστὸν πόρρωθεν ὀρῶντα, γελᾶν τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπόνοιαν, εἶθ' ὕστερον ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα. Χρῆναι δὲ πιστεύειν ἔλεγεν, οὐκ εἰς τὸν ἐσταυρωμένον, ἀλλ' εἰς τὸν ἐσταυρωσθαι δόξαντα. Οὕτω γὰρ, φησί, δυ νατὸν τῆς τῶν κοσμοποιῶν δυναστείας ἀπαλλαγῆναι. Ἠρνήθη δὲ καὶ οὗτος τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν, τὰς δὲ προφητείας καὶ αὐτὸς ὑπ' ἀγγέλων ἔφησε γεγενῆσθαι, τὸν δὲ νόμον ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τεθῆναι τῶν Ἰουδαίων. Τῶν δὲ εἰδωλοθύτων ἀδεῶς μεταλαμ βάνειν προσέταξε, καὶ τὰς ἀπειρημένας πράξεις ἀδια κρίτως ἐπιτελεῖν. Καὶ οὗτοι δὲ, ὁμοίως τοῖς ἀπὸ Με νάνδρου καὶ Σίμωνος, καὶ ἐπωδαῖς χρώνται, καὶ γοητείαις, καὶ παντοδαπαῖς μαγγανείαις. Καὶ ἀγ γέλων δὲ ὀνόματα διαπλάσαντες, τοὺς μὲν τὸν πρῶ τον ἔχειν ἔφασαν οὐρανόν, τοὺς δὲ τὸν δεῦτερον, καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ πέμπτου καὶ ἐξηκοστοῦ καὶ τρια κοσιοστοῦ. Τὸν δὲ Σωτῆρα καὶ Κύριον Καυλακαύαν ὀνομάζουσι. Ταῦτα δὲ ἄρρητα εἶναι καλοῦσι, καὶ οὐ πᾶσι χωρητὰ καὶ καταληπτὰ, ἀλλὰ ἐνὶ ἀπὸ χιλίων. Εἶναι δὲ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν φησιν Ἀβρασάξ· ἡ γὰρ ψῆφος τοῦ ὀνόματος τῶν τξε' οὐρανῶν σημαίνει τὸν ἀριθμόν. Εἶχε δὲ καὶ προφήτας ὁ Βασιλίδης, Βαρκάβαν καὶ Βαρκῶφ, καὶ ἐτέρους τινὰς παρα πλησίως βαρβάρους. Καὶ ἄλλους δὲ τούτων μуса ρωτέρους ἀνέπλασε μύθους, οὓς διὰ τὴν τῶν ἐντευ ξομένων οὐκ ἐντέθεικα βλάβην. Καὶ Ἰσιδωρος δὲ, ὁ τοῦ Βασιλίδου υἱός, μετὰ τινος ἐπιθήκης τὴν τοῦ πατρὸς μυθολογίαν ἐκράτυνε. Καταγωνίζονται δὲ τούτους, Ἀγρίππας, ὁ καὶ Κάστρω ἐπίκλην, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, καὶ Ὠριγένης, τῆς ἀληθείας ὑπερμαχοῦντες.

Ε΄. –Περὶ Καρποκράτους καὶ Ἐπιφάνους.

Ὁ δὲ Καρποκράτης, Ἀλεξανδρεὺς ὢν τὸ γένος, ὑπὸ μὲν ἀγγέλων καὶ αὐτὸς τὴν

κτίσιν ἔφησε γεγε 83.352 νῆσθαι· τὸν δὲ Κύριον Ἰησοῦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας γεννηθῆναι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις πα ραπλησίως, ἀρετῇ δὲ αὐτὸν διαπρέψαι, καὶ καθαρὰν ἐσχηκότα ψυχὴν, καὶ μεμνημένην τῆς μετὰ τοῦ ἀγεν νήτου διαγωγῆς. Φησὶ δὲ καὶ τοὺς ἐκείνω παραπλη σίως, τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων καταφρονήσαν τας, ὁμοίως λαμβάνειν δύναμιν πρὸς τὸ πράξει τὰ ὅμοια. Εἰ δὲ καὶ καθαρωτέραν τις σχοίη ψυχὴν, ὑπερβήσεται, φησὶ, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν ἀξίαν. Εἰς τοσαύτην τύφου μανίαν ἐξώκειλαν ἄνδρες, γοητεία μὲν χρώμενοι, καὶ τὰς τῶν δαιμόνων ἐπι κλήσεις ποιούμενοι, τὴν δὲ ἀσέλγειαν συγκαλύπτειν οὐκ ἀνεχόμενοι, ἀλλὰ νόμον τὴν ἀκολασίαν ποιούμε νοι. Δόξη γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀληθεία, τὰ μὲν τῶν πραγμάτων κακὰ εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ ἀγαθὰ. Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα γενόμενος, οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπερπηδήσω τὴν τῆς ἀσελγείας νομοθεσίαν. Τὰς γὰρ Πυθαγορικὰς μετενσωματώσεις εἰσδεξάμενοι, τὸν συνεζευγμένον οὐ προσεδέξαντο λόγον. Ὁ μὲν γὰρ Πυθαγόρας τὰς ἡμαρτηκίας ψυχὰς ἔφησεν εἰς σώματα πέμπεσθαι, ὥστε καὶ δίκας δοῦναι, καὶ καθαρθῆναι σπουδῇ. Οὗ τοι δὲ τῆς μετενσωματώσεως αἰτίαν εἶναί φασι τῆς Πυθαγορικῆς ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου. Λέγουσι γὰρ εἰς τὰ σώματα πέμπεσθαι τὰς ψυχὰς, ὥστε πᾶν εἶδος ἀσελγειῶν ἐπιτελέσαι· τὰς οὖν ἐν τῇ μιᾷ καθ ὁδῶ πεπληρωκυίας, ἑτέρας μὴ χρῆζειν ἀποστολῆς· τὰς δὲ ὀλίγα ἡμαρτηκίας, καὶ δις ἐκπέμπεσθαι, καὶ τρίς, καὶ πολλάκις, ἕως ἂν ἐκπληρώσωσιν ἅπαντα τῆς κακίας τὰ εἶδη. Ἴνα δὲ μὴ τις ὑποπτεύσῃ με ταῦτα πλάττεσθαι κατ' αὐτῶν, Εἰρηναίου, τοῦ τὴν Ἐσπέραν φωτίσαντος ἀνδρὸς ἀποστολικοῦ, παραθῆ σομαι μαρτυρίαν. Λέγει δὲ οὗτος ἐν τῷ πρώτῳ βί βλίῳ τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις συγγραφέντων αὐτῶ· "Καὶ εἰ μὲν πράσσεται παρ' αὐτοῖς τὰ ἄθεα, καὶ ἔκθε σμα, καὶ ἀπειρημένα, ἐγὼ οὐκ ἂν πιστεύσαιμι· ἐν δὲ τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν οὕτως ἀναγράφεται, καὶ αὐτοὶ οὕτως ἐξηγοῦνται, τὸν Ἰησοῦν λέ γοντες ἐν μυστηρίῳ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ ἀπο στόλοις κατ' ἰδίαν λελαληκέναι, καὶ αὐτοὺς ἀξιῶσαι τοῖς ἀξίοις καὶ τοῖς πειθόμενοις ταῦτα παραδιδόναι. Διὰ πίστεως γὰρ καὶ ἀγάπης σώζεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἀδιάφορα ὄντα, κατὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, πῆ μὲν ἀγαθὰ, πῆ δὲ κακὰ νομίζεσθαι, οὐδενὸς φύσει κακοῦ ὑπάρχοντος." Ταῦτα μὲν οὖν ὁ θαυμασίος Εἰρηναῖος περὶ αὐτῶν ἔφη. Τὰ δὲ ἐξῆς οὐ προστέθεικα· ὑπερβολὴν γὰρ ἔχει μανίας. Καὶ Ἐπιφάνης δὲ τούτου παῖς, διὰ Πλατωνικῆς ἡγμένος παιδείας, τὴν τούτου μυθολογίαν ἐπλάτυνεν. Ἀδριανοῦ δὲ καὶ οὗτοι βασιλεύοντος τὰς πονηρὰς αἰρέσεις ἐκράτουναν.

ζ'. -Περὶ Προδίκου.

Πρόδικος δὲ, τοῦτον διαδεξάμενος, τὴν τῶν καλουμένων Ἀδαμιτῶν συνεστήσατο αἴρεσιν. 83.353 Οὗτος προφανῶς λαγνεύειν τοῖς Καρποκράτους προσέθεικε δόγμασι· κοινὰς γὰρ εἶναι τὰς γυναῖκας ἐνομοθέτησεν. Οὗ δὲ χάριν, οὐκ ἐν τοῖς κοινοῖς δεῖ πνοις μόνον, τὸ λυχνιαῖον φῶς ἐκποδῶν ποιούμενοι, ἥπερ ἂν ἕκαστος ἐπέτυχε συνεμίγνυτο· ἀλλὰ δὴ καὶ τελετὴν τὴν τοιαύτην ἀκολασίαν ὑπειλήφεσαν μυ στικήν. Καὶ τούτου δὲ μάρτυρα τὸν Στρωματέα παρέξομαι Κλήμεντα, ἱερὸν ἄνδρα, καὶ πολυπειρία ἅπαντας ἀπολιπόντα. Λέγει δὲ οὕτως ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Στρωματέων· "Εἰσὶ δὲ οἱ τὴν πάνδημον Ἄφρο δίτην κοινωνίαν μυστικὴν ὀνομάζουσιν, ἐνυβρίζοντες καὶ τῷ ὀνόματι." Εἰτά τινα ὑπειπὼν κατὰ τῆς τοῦ τῶν συῶδους ἀκολασίας, ἐπιφέρει καὶ ταῦτα· "Οἱ γὰρ τρισάθλιοι τὴν σαρκικὴν καὶ τὴν συνουσιαστικὴν κοινωνίαν ἱεροφαντοῦσι, καὶ ταύτην οἶονται εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀνάγειν τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὰ χαμαιτυπεῖα μὲν οὖν ἢ τοιάδε εἰσάγει κοινωνία, καὶ δὴ συμμετοχοὶ εἶεν ἂν αὐτοῖς οἱ σύες καὶ οἱ τράγοι· εἶεν δ' ἂν ἐν ταῖς μείζοσι παρ' αὐτοῖς ἐλπίσιν αἰ προεστῶσαι τοῦ τέγουσ πόρνοι, ἀνέδην

ἐκδε χόμεναι τοὺς βουλομένους ἅπαντας." Προσθεῖς δὲ καὶ ἕτερα παραπλήσια, ἐπήγαγε·
"Τοιαῦτα καὶ οἱ ἀπὸ Προδίκου ψευδωνύμως Γνωστικούς σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύοντες
δογματίζουσιν."

Ζ'. –Περὶ Βαλεντίνου.

Ἐκ τούτων πασῶν τῶν αἱρέσεων ὁ Βαλεντίνος λαβὼν ἀφορμὰς, τοὺς ἀπεράντους αὐτοῦ συν ἔθηκε μύθους. Συνεστήσατο δὲ τὴν αἴρεσιν ἐπ' Ἄντω νίνου τοῦ πρώτου. Ὑπέθετο δὲ πρῶτον Αἰῶνα τέλειον, ὃν καὶ Προαρχὴν, καὶ Προπάτορα, καὶ Βυθὸν καλεῖ· Ἐννοίαν δὲ τινὰ συνυπάρχειν αὐτῷ, Χάριν καὶ Σιγὴν καλουμένην. Τοῦτον ἔφησεν ἐπὶ αἰῶσιν ἀπείροις τὴν ἡσυχίαν ἀσπάσασθαι· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐξ ἀμφοτέρων τὸν Νοῦν γε νέσθαι καὶ τὴν Ἀλήθειαν. Μονογενῆ δὲ τὸν Νοῦν ὀνομάζουσι. Τὰς δὲ δύο ταύτας συζυγίας Πυθαγορικὴν ὀνομάζουσι τετρακτὺν, καὶ ρίζαν πάντων καλοῦσιν. Ἐκ δὲ τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας προβληθῆναι φησι Λόγον καὶ Ζωὴν· ἐκ δὲ τοῦ Λόγου καὶ τῆς Ζωῆς, Ἄνθρωπον καὶ Ἐκκλησίαν. Τὰς δὲ τέτταρας συζυγίας, ἀρχίγονον Ὀγδοάδα, καὶ ρίζαν, καὶ ὑπόστασιν πάντων. Καὶ πρῶτον Αἰῶνα εἶναί φασιν, εἶτα τὸν Λόγον καὶ τὴν Ζωὴν. Μετὰ τὴν τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας προβολὴν, ἄλλους προβαλεῖν Αἰῶνας δέκα, Βύθιον καὶ Μίξιν, Ἀγήρατον καὶ Ἐνωσιν, Αὐτοφυῆ καὶ Ἡδονὴν, Ἀκίνητον καὶ Σύγκρισιν, Μονογενῆ καὶ Μακαρίαν. Ἐκ δὲ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἕτεροι Αἰῶνες προεβλήθησαν δυοκαὶ δεκα, Παράκλητος καὶ Πίστις, Πατρικὸς καὶ Ἐλπίς, Μητρικὸς καὶ Ἀγάπη, Ἀείνους καὶ Σύνεσις, 83.356 Ἐκκλησιαστικὸς καὶ Μακαριότης, Θελητὸς καὶ Σοφία. Τούτους φασὶ τοὺς Ἄ Αἰῶνας τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἀδήλους εἶναι, αὐτοῖς δὲ μόνοις γνωρίμους. Εἶτα πλείστα μυθολογήσας, ὥστε δεῖξαι τίμιον τὸν ὀκτῶ, καὶ τὸν δέκα, καὶ τὸν δυοκαίδεκα, καὶ τὸν τριάκοντα ἀριθμὸν, φησὶ τὸν Βυθὸν ἀνέφικτον εἶναι πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ· φύντα καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις δηλῶσαι, κατέσχεν ἢ Σιγῇ, καὶ τὴν ἐπὶ χεῖρησιν διεκώλυσεν. Ὁ δὲ τελευταῖος Αἰὼν, ὃν Σοφίαν καλοῦσι, τὸν αὐτὸν εἰσδεξάμενος πόθον, ἐπὶ τυχεῖν δὲ τοῦ ποθομένου μὴ δυνηθεῖς, ἔτεκε, φησὶν, οὐσίαν ἄμορφον. Ἀλγήσασα δὲ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ τόκῳ προσῆλθε τῷ Προπάτορι, καὶ τὸ πάθος ἐξήγγειλε· συνικέτευσαν δὲ αὐτῇ καὶ οἱ λοιποὶ Αἰῶνες, καὶ αὐτὴ μὲν τινος συγγνώμης τετύχηκε. Τὸ δὲ ἄμορφον κῆμα τὴν Ὑλὴν εἶναί φασιν, ἐκ τῆς ἀγνοίας, καὶ τῆς λύπης, καὶ τοῦ φόβου, καὶ τῆς ἐπιπλήξεως φουῖσαν. Προμηθούμενος δὲ ὁ Βυθὸς τὸ μὴ καὶ ἄλλον Αἰῶνα τῷ παραπλησίῳ πάθει περιπεσεῖν, τὸν Ὅρον προβάλλεται οὐ μετὰ συζύγου θηλείας· τῶν γὰρ ἄλλων Αἰῶνων ἕκαστος τῷ θήλει συνέζευκται. Τοῦτον δὲ τὸν Ὅρον καὶ Σταυρὸν ὀνομάζουσι, καὶ ἕτερα δὲ μυθολογοῦσιν ὀνόματα. Διὰ τοῦτόν φησι καὶ τὴν Σοφίαν καθαρθεῖσαν ἀπαλλαγῆναι τοῦ πάθους. Τὴν δὲ Ἐνθύμησιν ἐκείνην, ἣν καὶ Πάθος, καὶ ἄμορφον κῆμα, καὶ Ὑλὴν ὠνόμασαν, πόρρω ταύτης ὁ Ὅρος ἀπέρριψε. Μετὰ ταῦτα φησι τὸν Μονογενῆ γνῶμη τοῦ Πατρὸς προβαλέσθαι εἰς ἀσφάλειαν καὶ σύστασιν τῶν Αἰῶνων, Χριστὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον· τὸν γὰρ Χριστὸν διδάξαι λέγουσι τοὺς Αἰῶνας, ὅτι ἀκατάληπτος ὁ Πατήρ· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν κρείττονα ἰσότητά τοῖς Αἰῶσι κατ' αὐτοὺς ἐδωρήσατο. Τούτων δὲ οἱ Αἰῶνες τετυχηκότες, ὕμνησαν μὲν τὸν Προπάτορα, κοινῇ δὲ τὰ κάλλιστα ὧν εἶχεν ἕκαστος συνεισενεγκάμενοι, προβάλλονται διὰ τούτων τὸν Ἰησοῦν, ὃν καὶ Σωτῆρα προσαγορεύουσι, καὶ Χριστὸν Λόγον. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλους ἀγγέλους προὔβαλοντο, ὥστ' εἶναι δορυφόρους αὐτοῦ. Ταῦτα πάντα ἐντὸς Πληρώματος ὀνομάζουσιν. Ἐκτὸς δὲ Πληρώματος τὰ λεγόμενά ἐστι ταῦτα· τὴν Ἐνθύμησιν τῆς Σοφίας ἐκείνης, ἣν καὶ ἄμορφον κῆμα προσηγόρευσαν, καλοῦσιν Ἀχαμῶθ· ἔξω δὲ τοῦ Πληρώματος

γενομένην, ἐν σκιᾷ τινι καὶ κενώματι διάγειν· οἶκτον δὲ λαβόντα τὸν λεγόμενον Χριστὸν, ἀπεκταν θῆναι διὰ τοῦ Ὁρου καὶ Σταυροῦ καλουμένου, καὶ τὴν κατ' οὐσίαν αὐτῇ δοῦναι μορφὴν· γνώσεως δὲ καταλιπεῖν ἔρημον, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἑαυτὸν συστεῖλαι τὴν δύναμιν· αἴσθησιν δὲ λαβοῦσαν ἐκείνην τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν φωτὸς, δραμεῖν μὲν εἰς ἐπιζήτησιν τούτου, ὑπὸ δὲ τοῦ Ὁρου κωλυθῆναι προβῆναι, εἰρηκότος Ἰαώ· ἐντεῦθεν γὰρ φασὶ καὶ τοῦτο γενέσθαι τὸ ὄνομα· εἶτα ἀλγήσασαν ὡς προβῆναι κωλυθεῖσαν, λύπην καὶ φόβον καὶ ἀπορίαν 83.357 εἰσδέξασθαι· ἔπειτα προσγενέσθαι αὐτῇ καὶ ἐπιστροφῆς ἐπιθυμίαν. Ἐκ τῶνδε τῶν παθῶν τόνδε συστῆναι τὸν κόσμον φασίν· ἐκ μὲν τῆς ἐπιστροφῆς τὸν Δημιουργόν, καὶ τὰς ἀπάντων ψυχάς· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων παθῶν τὰ λοιπά· ἐκ μὲν τῶν δακρύων αὐτῆς τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ἐκ δὲ τοῦ γέλωτος τὸ φῶς, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τὰ ἄλλα. Οὐκ ἄμοιρον γὰρ οἶμαι μέμψεως τὰ πάντα λέγειν ὅσα ἐκείνοι μυθολογοῦσιν. Δεηθῆναι δὲ αὐτὴν φασὶ τοῦ ἤδη αὐτὴν ἡλεηκότος Χριστοῦ, ὥστε αὐτῇ τοῦ φωτὸς μεταδοῦναι· τὸν δὲ δέξασθαι μὲν τὴν ἰκετείαν, μὴ μετελθεῖν δὲ, ἀλλὰ πέμψαι τὸν Ἰησοῦν, ὥστε ἐν αὐτῷ κτισθῆναι καὶ τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, καὶ θρόνους καὶ κυριότητας, καὶ θεότητας, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. Ἀφίκετο οὖν σὺν τοῖς προβληθεῖσιν ἀγγέλοις, καὶ τῶν ἐπιγενομένων αὐτὴν ἐχώρισε παθημάτων, καὶ χωρίσας ταῦτα συνέπηξεν. Αὕτη δὲ χωρισθεῖσα τῶν παθημάτων, ἐπιθυμίαν τῶν ἀγγέλων ἐδέξατο, καὶ τέτοκε πνευματικὸν κύημα τοῖς ἀγγέλοις προσόμοιον, καὶ τοῦτο ἀνέδραμεν ἄνω. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιστροφῆς τὴν ψυχικὴν οὐσίαν λέγουσι γενέσθαι, καὶ ἐκ ταύτης μορφωθῆναι τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα, καὶ Βασιλέα τῶν τὴν αὐτὴν αὐτῷ φύσιν ἐχουσῶν ψυχῶν, ἃ δεξιὰ καλοῦσι, καὶ τῶν τῆς ὕλης, ἅπερ ἀριστερὰ ὄνομάζουσι. Πάντα γὰρ αὐτὸν τὰ ὀρώμενα ἰδιοποιῆσαι φασὶ. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν καὶ Μητροπάτορα, καὶ Πατέρα, καὶ Δημιουργόν. Καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν τῆς μυθοποιίας τὸν λῆρον; τοῖς γὰρ δὴ εἰρὴ μένοις ὅλον τὸ πλάσμα προσέοικε. Τὸν ἐπιφανέντα Σωτῆρα λαβεῖν φησιν, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀχαμῶθ τὸ πνευματικόν, ἀπὸ δὲ τοῦ Δημιουργοῦ τὸν ψυχικὸν ἐνδεδύσθαι Χριστὸν, ἀπὸ δὲ τῆς Οἰκονομίας περιθέσθαι σῶμα ψυχικὴν ἔχον οὐσίαν, ἀρρήτῳ δὲ σοφίᾳ πεποιημένον πρὸς τὸ ἀπτὸν καὶ ὄρατὸν γενέσθαι καὶ παθητόν. Ὑλικὸν δὲ οὐδ' ὅτιοῦν ἀνεληφέναι αὐτὸν λέγουσιν· οὐδὲν γὰρ τῶν ἐκ τῆς ὕλης ἐπίδεχεται σωτηρίαν. Φασὶ δὲ αὐτοὺς μὲν ἀπὸ μόνης τῆς γνώσεως σώζεσθαι· ἡμᾶς δὲ ἀπὸ πίστεως καὶ πράξεως ἀγαθῆς· αὐτοὺς δὲ μὴ χρῆζειν ἔργων, ἀρκούσης εἰς σωτηρίαν τῆς γνώσεως. Οὐδὲ γὰρ χάριν, οἱ τελειότατοι παρ' αὐτοῖς πᾶν ὅτιοῦν τοῖς θεοῖς νόμοις ἀπηγορευμένον πράττουσιν ἀδεῶς. Καὶ γὰρ Ἑλληνικὰς ἑορτὰς ἐπετέλουν, καὶ εἰδωλοθύτων μετελάμβανον, καὶ ταῖς φιληδονίαις δουλεύουσι, καὶ πᾶν ὅτιοῦν πονηρὸν ἀδιακρίτως τολμῶσιν.

Η΄. –Περὶ Σεκοῦνδου καὶ ἄλλων.

Ὁ δὲ Σεκοῦνδος, τὸν Βαλεντίνον διαδεξάμενος, διχῆ τὴν Ὀγδοάδα διεῖλε, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς ἐκάλεσε Δεξιόν, τὸ δὲ Εὐώνυμον· καὶ προστέθεικε Φῶς καὶ Σκότος. Καὶ ἄλλοι δὲ μυρίοι ἐντεῦθεν ἀνεφύησαν αἰρέσεως ἀρχηγοὶ, Κοσσιανὸς, Θεόδοτος, Ἡρακλέων, Πτολεμαῖος, Μάρκος, διάφορα προσεπινοήσαντες δόγματα.

Θ΄. –Περὶ Μάρκου τοῦ γόητος.

Ὁ δὲ Μάρκος καὶ γοητεῖαν ἠσχέθη, καὶ τινὰ παράδοξα διὰ μαγανείας ἐπιτελῶν, πολλοὺς τῶν εὐαλῶτων ἠπάτησεν. Οὗτος μακρόν τινα πλασάμενος μῦθον, ἔφησεν αὐτῷ τοῦτο τὴν Σιγὴν εἰρηκένας· καὶ οὐκ αἰσχύνεται Σιγὴν φλύαρον ἀποφίνας. Οὗτος καὶ τοῖς τέτταρσι καὶ εἴκοσι στοιχείοις τοὺς Αἰῶνας ἀπείκασε, καὶ τοὺς μὲν ἀφώνους,

τοὺς δὲ ἡμὶ φώνους, τοὺς δὲ φωνήεντας προσηγόρευσεν. Οὗ τοι πλῆθος ψευδωνύμων καὶ νόθων βιβλίων συγγράψαντες, διὰ τούτων καταπλήττειν τοὺς ἀνοή τοὺς ἐπιχειροῦσι. Βαπτίζοντες δὲ τοὺς ἐξαπατωμέ νους ἐπιλέγειν εἰώθασιν· Εἰς ὄνομα ἀγνώστου Πατρὸς τῶν ὄλων, εἰς Ἀλήθειαν μητέρα πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς Ἰησοῦν, εἰς ἔνωσιν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ κοινωνίαν τῶν δυνάμεων. Ἄνα μινύουσι δὲ καὶ Ἑβραϊκὰ ὀνόματα, δεδιττό μενοι τοὺς τελουμένους, ὧν ἐπιμνησθῆναι περιττὸν ἡγησάμην. Ἐκ τούτων παμπληθεῖς αἰρέσεις μετὰ τὴν τῆς ἀγρώστεως ἀνεφύησαν βλάστην· τούτων εἶναι τμημὰ φασὶ καὶ τοὺς παρ' ἐνίων Ἀσκοδοῦ τοὺς, παρ' ἐνίων δὲ Ἀσκοδροπιτάς καλοῦ μένους.

Ι΄. –Περὶ τῶν Ἀσκοδοῦτων ἢ Ἀσκοδροπιτῶν καλουμένων.

Οὗτοι δὲ φασὶ, μὴ χρῆναι τὰ θεῖα μυστήρια, ἀοράτων ὄντα σύμβολα, δι' ὀρωμένων ἐπιτελεῖσθαι πραγμάτων, καὶ τὰ ἀσώματα δι' αἰσθητῶν καὶ σω ματικῶν. Εἶναι δὲ τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν τὴν ἀληθῆ τοῦ ὄντος ἐπίγνωσιν. Τὰ γὰρ ὀρώμενα πάντα ὑπ' ἀγνοίας καὶ πάθους συστάντα, διὰ γνώσεως καταλύεται. Πνευματικὴν οὖν δεῖ καὶ τὴν λύτρωσιν ὑπάρχειν. Διὰ τοῦτο, οὔτε βαπτίζουσι τοὺς προσιόντας, οὐδὲ ἐπιτελεῖται παρ' αὐτοῖς τοῦ βαπτί σματος τὸ μυστήριον. Λύτρωσιν γὰρ καλοῦσι τὴν τῶν ὄλων ἐπίγνωσιν.

ΙΑ΄. –Περὶ τῶν Ἀρχοντικῶν.

Ἐκ δὲ τούτων τινὲς Ἀρχοντικοὶ προσαγορευόμενοι, βιβλία τινὰ πλάσαντες, ἀποκαλύψεις ὀνομά 83.361 ζουσι προφητῶν. Ἐν δὲ τούτων Συμφωνίαν ἐκάλεσαν, ἐν ᾧ ἑπτὰ συνέγραψαν οὐρανοῦς, ἕκαστον δὲ αὐτῶν ἓνα ἄρχοντα ἔχειν, μητέρα δὲ τινὰ Φωτεινὴν ἀνωτάτην εἶναι. Ἀναθεματίζουσι δὲ τὸ λου τρὸν, καὶ τὴν τῶν μυστηρίων μετάληψιν, ὡς εἰς ὄνομα Σαβαώθ γινομένην· τοῦτον γὰρ ἐν τῷ ἑβδόμῳ λέγουσιν οὐρανῷ τυραννεῖν. Τῶν δὲ ἀρχόντων τρὸς φῆν εἶναι φασὶ τὰς ψυχὰς, καὶ ἄνευ ταύτης μὴ οἶόν τε αὐτοὺς ζῆν. Τὸν δὲ διάβολον υἱὸν εἶναι τοῦ Σα βαώθ· εἶναι δὲ τὸν Σαβαώθ τῶν Ἰουδαίων Θεόν· πονηρὸν δὲ ὄντα τὸν υἱὸν, μὴ τιμᾶν αὐτὸν, ἀλλ' εἰς πάντα ἐναντιοῦσθαι. Τὸν δὲ Κάϊν, καὶ τὸν Ἀβέλ, τοῦ διαβόλου παῖδάς φασὶ. Καὶ ἄλλα δὲ τινὰ μυθο λογοῦσι πάσης ἀσεβείας μεστά. Ἄτεροι δὲ τινες, μετὰ τὴν ἀποβίωσιν, ἔλαιον καὶ ὕδωρ ταῖς τῶν τε λευτῶντων ἐμβάλλουσι κεφαλαῖς. Οὕτω γὰρ φασὶν αὐτοὺς καὶ ἀοράτους ἔσεσθαι, καὶ κρείττους τῶν μεταξὺ ἀρχῶν τε καὶ ἐξουσιῶν. Διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπιλέγειν μῦθόν τινα, ὃν ἐντιθεὶς τῷ συγγράμματι, κοινωνεῖν τῆς φλυαρίας ὑπέλα βον.

ΙΒ΄. –Περὶ Κολορβασίων.

Οἱ δὲ Κολορβάσιοι ἐκ τοῦ καλουμένου παρ' αὐτοῖς Προπάτορος λέγουσι τὴν πρώτην Ὀγδοάδα γενέσθαι· τὸν δὲ Σωτῆρα, οἱ μὲν ἐκ τῶν τριάκοντα Αἰώνων προβληθῆναι φασὶ, διὸ καὶ Εὐδόκητον καλεῖσθαι, ὅτι πᾶν τὸ Πλήρωμα δι' αὐτοῦ εὐδόκησε δοξάσαι τὸν Πατέρα· οἱ δὲ ἐκ μόνων τῶν δέκα Αἰώνων, ἄλλοι δὲ ὑπὸ Χριστοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, εἰς στή ριγμα τοῦ Πληρώματος γεγονέναι, καὶ τῆ τοῦ Πα τρὸς αὐτὸν προσηγορίᾳ καλεῖσθαι Χριστόν. Καὶ ἄλλα δὲ τερατολογοῦσι πάμπολλα.

ΙΓ΄. –Περὶ Βαρβηλιωτῶν ἢ γουν Βορβορια νῶν.

Ἐκ τῶν Βαλεντίνου σπερμάτων τὸ τῶν Βαρβη λιωτῶν, ἢ γουν Βορβοριανῶν, ἢ

Ναασινῶν, ἢ Στρατιωτικῶν, ἢ Φημιονιτῶν καλουμένων, ἐβλάστησε μύσος. Ὑπέθεντο γὰρ Αἰῶνά τινα ἀνώλε θρον ἐν παρθενικῷ διάγοντα πνεύματι, ὃ Βαρ βηλῶθ ὀνομάζουσι· τὴν δὲ Βαρβηλῶθ αἰτῆσαι Πρόγνωσιν παρ' αὐτοῦ. Προελθούσης δὲ ταύτης, εἶτ' αὐθις αἰτησάσης, προελήλυθεν Ἀφθαρσία, ἔπειτα αἰωνία Ζωή. Εὐφρανθεῖσαν δὲ τὴν Βαρβη λῶθ, ἐγκύμονα γενέσθαι, καὶ ἀποτεκεῖν τὸ Φῶς. Τοῦτό φασι, τῇ τοῦ Πνεύματος χρισθὲν τελειό 83.364 τητι, ὀνομασθῆναι Χριστόν. Οὗτος πάλιν ὁ Χριστὸς ἐπήγγειλεν Νοῦν, καὶ ἔλαβεν. Ὁ δὲ Πατὴρ προσ τέθεικε καὶ Λόγον. Εἶτα συνεζύγησαν Ἐννοια καὶ Λόγος, Ἀφθαρσία καὶ Χριστὸς, Ζωὴ αἰώνιος καὶ τὸ Θέλημα, ὁ Νοῦς καὶ ἡ Πρόγνωσις. Ἐπειτα πάλιν ἐκ τῆς Ἐννοίας καὶ τοῦ Λόγου προβληθῆναί φασι τὸν Αὐτογενῆ, καὶ σὺν αὐτῷ τὴν Ἀλήθειαν, καὶ γενέσθαι πάλιν συζυγίαν ἐτέραν Αὐτογενοῦς καὶ Ἀληθείας. Καὶ τί δεῖ λέγειν καὶ τὰς ἄλλας προ βολὰς, τὰς ἐκ τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Ἀφθαρσίας; Μακρὸς γὰρ ὁ μῦθος, καὶ πρὸς τῷ δυσσεβεῖ καὶ τὸ ἀτερπὲς ἔχων. Ἐπιτεθείκασι δὲ τούτοις καὶ Ἑβραϊκὰ ὀνόματα, καταπλήττειν τοὺς ἀπλουστέρους πειρώμενοι. Τὸν δὲ Αὐτογενῆ φασι προβα λέσθαι ἄνθρωπον τέλειον καὶ ἀληθῆ, ὃν καὶ Ἀδά μαντα καλοῦσι· προβεβληθῆσθαι δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ὁμόζυγα Γνώσιν τελειάν. Ἐντεῦθεν πάλιν ἀναδει χθῆναι μητέρα, πατέρα, καὶ υἱόν. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Γνώσεως βεβλαστηκέναι Ξύλον· Γνώσιν δὲ καὶ τοῦτο προσαγορεύουσιν. Ἐκ δὲ τοῦ πρώτου ἀγγέλου προβληθῆναι λέγουσι Πνεῦμα ἅγιον, ὃ Σοφίαν καὶ Προϋνικὸν προσηγόρευσαν. Ταύτην φασὶν ἐφιεμένην ὁμόζυγος, Ἔργον ἀποκυῆσαι, ἐν ᾧ ἦν Ἄγνοια καὶ Αὐθάδεια. Τὸ δὲ Ἔργον τοῦτο, Πρωτάρχοντα καλοῦσι, καὶ αὐτὸν εἶναι λέγουσι τῆς κτίσεως ποιητήν. Τοῦτον δὲ τῇ Αὐθ αδείᾳ συναφθέντα, τὴν Κακίαν ἀπογεννησάσαι, καὶ τὰ ταύτης μόρια. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν κεφαλαίῳ διῆλθον, ὑπερβὰς τὸ τοῦ πλάσματος μήκος. Τὰς δὲ μυστικὰς αὐτῶν τελετὰς τίς οὕτω τρισάθλιος, ὥστε διὰ γλώττης προενεγκεῖν τὰ τελούμενα; Πάντα γὰρ λογισμὸν πονηρὸν ὑπερβαίνει, καὶ πᾶσαν ἔννοιαν μυσάραν, τὰ παρ' ἐκείνων ὡς θεῖα πραττόμενα. Ἀρκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐπωνυμία τὸ παμμίαρον αὐτῶν αἰνίζασθαι τόλμημα. Βορβοριανοὶ γὰρ τούτου χάριν ἐπωνομάσθησαν.

ΙΔ΄. –Περὶ Σηθιανῶν, ἢ Ὀφριανῶν, ἢ Ὀφιτῶν.

Οἱ δὲ Σηθιανοὶ, οὓς Ὀφριανοὺς ἢ Ὀφίτας τινὲς ὀνομάζουσιν, ἄνθρωπον καλοῦσι τὸν τῶν ἀπάντων Θεόν, Φῶς αὐτὸν πάλιν ἐπονομάζοντες, καὶ μακάριον καὶ ἄφθαρτον ἀποκαλοῦντες, καὶ ἐν Βυθῷ τὴν οἴκησιν ἔχειν διαβεβαιούμενοι· τὴν δὲ Ἐννοίαν αὐτοῦ, Υἱὸν ἀνθρώπου καλοῦσι, καὶ δεῦτερον ἄνθρωπον. Μετὰ δὲ τοῦτον ὑπάρχειν τὸ ἅγιον Πνεῦμα· κάτω δὲ τούτων, τέσσαρα στοιχεῖα, ὕδωρ, σκότος, ἄβυσσος, χάος. Θῆλυ δὲ τὸ Πνεῦμα καλοῦσι, καὶ τοῖς στοιχείοις ἐπιφέρεσθαι. Ἔρασθῆναι δὲ φασι 83.365 τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ τὸν δεῦτερον, τῆς ὥρας τοῦ Πνεύματος, καὶ παιδοποιῆσαι Φῶς, ὃ καλοῦσι Χριστόν. Μὴ δυνηθεῖσαν δὲ βαστάσαι τὴν θήλειαν τοῦ φωτὸς τὴν ὑπερβολὴν, ὑπερβλύσαι· καὶ τὸν μὲν Χριστόν, σὺν τῇ μητρὶ, εἰς τὸν ἄφθαρτον ἀνασπασθῆναι Αἰῶνα, ἣν καὶ ἀληθινὴν Ἐκκλησίαν καλοῦσι· τὴν δὲ ἀναβλυσθεῖσαν τοῦ φωτὸς ἰκμάδα ἐκπεσεῖν κάτω φασι, καὶ κληθῆναι Σοφίαν, καὶ Προϋνικόν, καὶ Ἀρσενόθηλυ. Διανηχομένην δὲ ἐν τοῖς ὕδασι, προσλαβεῖν μὲν ἐξ αὐτῶν σῶμα, καὶ βαρυνθῆναι, καὶ ὑποβρύχιον κινδυνεῦσαι γενέσθαι· ἀνα δύναι δὲ, καὶ ἐκ τοῦ περικειμένου σώματος κατασκευάσθαι τὸν οὐρανόν, εἶτα λοιπὸν ἀπορρίψασαν, ἀναπτῆναι πρὸς τὴν μητέρα. Ἐκεῖνον δὲ υἱὸν τοῦ Προϋνικού καλοῦσι. Κάκεῖνος δὲ πάλιν ἄλλον υἱὸν προεβάλετο, καὶ ἐξ ἐκείνου συστήναι λέγουσιν ἕτερον, καὶ μέχρι τοῦ ἑπτὰ ἀριθμοῦ προβῆναι τὰς προβολὰς. Ὑφ' ἐκάστου δὲ τούτων ἓνα οὐρανὸν δημιουργηθῆναι, καὶ ἕκαστον οἰκεῖν

τὸν οἰκεῖον. Ἐπέθεσαν δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τοῖς προειρημέ νοις υἱοῖς, τῇ Ἑβραίων χρησάμενοι γλώττῃ, ὧν ἐπι μνησθῆναι περιττὸν ἄγαν ὑπέλαβον. Διαστασιάσαι δὲ φασὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν πρῶτον, τῶν μὲν ὄντα πάππον, τῶν δὲ ἐπίπαππον, ἐνίων δὲ πρόγονον. Τὸν δὲ ἀθυμήσαντα, εἰς τὴν τρύγα τῆς ὕλης ἐρεῖ σθαι τὴν ἔννοϊαν, καὶ γεννήσαι υἱὸν ὀφιομόρφον ἐξ αὐτῆς. Εἶτα καυχώμενον τὸν τοῦ ὀφιομόρφου πατέρα εἶπεῖν, Ἐγὼ Θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ ὑπὲρ ἐμὲ οὐδεὶς. Τὴν δὲ μητέρα δυσχεράνασαν ἐπιβοῆσαι αὐτῷ, Μὴ ψεύδου· ἔστι γὰρ ὑπὲρ σὲ πατὴρ ἅπαν των, πρῶτος ἄνθρωπος, υἱὸς ἀνθρώπου. Τούτων δὲ, φησὶν, ἀκούσας τῶν λόγων τοῦ ὄφεως ὁ πατὴρ ἔφη· "Δεῦτε, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν." Καὶ ἕτερα δὲ πάμπολλα προστιθέασι δυσσεβείας ὁμοῦ καὶ ἀηδίας μεστά. Καὶ τὸν ὀφιομόρφον δὲ ἐκείνον Μιχαὴλ καὶ Σαμαννὰ ὀνομά ζουσι. Καὶ τοὺς προφήτας διαιροῦσι, καὶ τοῖς ἑπτὰ υἱοῖς ὡς θέλουσιν ἀπονέμουσι. Καὶ τὸν Σὴθ θεῖαν τινὰ δύναμιν εἶναι φασὶ· διὸ καὶ Σηθιανοὶ προσ ηγορεύθησαν. Τὸν δὲ Ἰησοῦν ἄλλον λέγουσι παρὰ τὸν Χριστόν· καὶ τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθῆναι, τὸν δὲ Χριστόν οὐρανόθεν εἰς αὐτὸν κατελθεῖν. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους πλα νηθῆναι, νενομικότας τοῦ Σωτῆρος ἀναστήναι τὴν σάρκα. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν φασιν, εἰς ὄφεως εἶδος ἑαυτὸν ἐκτυπώσαντα τὸν Χριστόν, εἰς τὴν τῆς Παρθένου μήτραν εἰσδύναι. Καὶ οὕτω νοοῦσιν οἱ δεῖ λαιοὶ τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν· "Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, 83.368 ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών." Τινὲς δὲ αὐτὸν τὸν ὄφιν τῇ Σοφίᾳ συνεῖναι φασὶ, καὶ ὡς ἐναντίω Θεῷ τῷ ποιητῇ πολεμοῦντα, τὸν Ἀδὰμ ἐξαπατῆσαι, καὶ δεδωκέναι τὴν γνῶσιν, καὶ τούτου χάριν εἰρήσθαι φρονιμώτατον εἶναι πάντων τὸν ὄφιν, καὶ τὴν πολυέλικτον δὲ τῶν ἡμετέρων ἐντέρων θέσιν τοῦ ὄφεως περικεῖσθαι τὸ σῶμα, δεικνῦσαν τὴν ζωο γόνον σοφίαν τοῦ ὄφεως. Διὰ τοι τοῦτο καὶ προσ κυνοῦσι τὸν ὄφιν. Ὅν ἐπωδαῖς τισὶ καταθέλξαντες, ἐν σκότει τρέφουσι, καὶ τῇ τελετῇ τῶν μυσαρῶν αὐτῶν μυστηρίων τοῦτον τῇ τραπέζῃ προσφέρουσιν· ἐπιβάντος δὲ αὐτοῦ, τῶν ἄρτων ὡς ἡγιασμένων μεταλαγχάνουσιν.

ΙΕ΄. –Περὶ Καϊνῶν.

Ἄλλοι δὲ, οὓς Καϊνοὺς ὀνομάζουσι, καὶ τὸν Κάϊν φασὶν ἐκ τῆς ἄνωθεν αὐθεντίας λελυτρώσθαι, καὶ τὸν Ἡσαῦ, καὶ τὸν Κορέ, καὶ τοὺς Σοδομί τας, καὶ πάντας δὲ τοὺς τοιούτους συγγενεῖς ἰδίους ὁμολογοῦσι, καὶ τούτους ὑπὸ μὲν τοῦ Ποιητοῦ μιση θῆναι, μηδεμίαν δὲ βλάβην εἰσδέξασθαι. Ἡ γὰρ σοφία ὅπερ εἶχεν ἐν αὐτοῖς, ἀνήρπασεν ἐξ αὐτῶν· καὶ τὸν προδότην δὲ Ἰούδαν μόνον ἐκ πάντων τῶν ἀποστόλων ταύτην ἐσχηκέναι τὴν γνῶσιν φασὶ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ τῆς προδοσίας ἐνεργῆσαι μυστήριον. Προφέρουσι δὲ αὐτοῦ καὶ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐκεῖνοι συντεθείκασιν ἐκεῖνος γὰρ εὐθὺς τὴν ἀγχόνην ἔλαβε τῆς προδοσίας μισθόν. Καὶ τὰ ἀπειρημένα πράττοντες, ἀγγέλου τινὸς ἐπιλέγουσιν ὄνομα, ὡς ἐκείνῳ δῆθεν τὴν ἀσέλ γειαν χαριζόμενοι· καὶ τοῦτο ἐφ' ἐκάστης ἰδέας ἀκολάστου ποιοῦσιν. Εἶναι γὰρ τοῖς τῆς ἀκολασίας εἶδεσιν ἰσαρίθμους τινὰς ἀγγέλους λέγουσιν, οἳ θε ραπεύονται τοῖς δρωμένοις.

Ιζ΄. –Περὶ Ἀντιτακτῶν.

Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς, οὓς Ἀντιτάκτας ἐκά λουν, ἀσεβεῖς, οἳ τὸν μέγαν ἄγνωστον Θεὸν, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, πατέρα οἰκεῖον ὠνόμαζον· τοῦτον δὲ ἀγα θὸν εἶναι, καὶ Θεὸν ποιητὴν· ἓνα δὲ τινὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων ἐπισπεῖραι ζιζάνια· ὃς καὶ πάντας ἡμᾶς, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, κακοῖς περιέβαλεν, ἀντιτα ξάμενος ἡμῶν τῷ

ἀγαθωτάτῳ πατρί. Οὐ δὴ χάριν καὶ ἡμεῖς ἀντιτασσόμεθα αὐτῷ, εἰς ἐκδίκησιν τοῦ πατρὸς ἀνθιστάμενοι τοῖς νόμοις αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ οὗτος εἶπεν, "Οὐ μοιχεύσεις," ἡμεῖς, φησὶ, μοι χεύσωμεν ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ. Τούτους εἰκότως ἄν τις ἐφευρετὰς ὀνομάσοι κακῶν, οἱ ταῖς ἀσελγείαις τὰς βλασφημίας συνάπτουσιν.

ΙΖ΄. –Περὶ τῶν Περαιτῶν.

Ἀδέμης δὲ ὁ Καρύστιος, καὶ ὁ Περαιτικὸς Εὐφρά της, ἀφ' οὗ Περάται προσηγορεύθησαν οἱ τούτων ὁμόφρονες, ἕνα κόσμον εἶναι φασὶ τριχῆ διηρημένον· καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος, οἷόν τινα πηγὴν εἶναι μεγάλῃ 83.369 λην, εἰς ἄπειρα διαιρεθῆναι τῷ λόγῳ δυνάμενον. Τὴν δὲ πρώτην τομὴν Τριάδα προσαγορεύουσι, καὶ καλοῦσιν αὐτὴν ἀγαθὸν τέλειον, μέγεθος πατρικόν. Τὸ δὲ δεύτερον, δυνάμεων ἀπείρων τὸ πλήθος. Τὸ δὲ τρίτον καλοῦσιν ἰδικόν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀγέννητον λέγουσι, καὶ ὀνομάζουσι τρεῖς θεοὺς, τρεῖς λόγους, τρεῖς νοῦς, τρεῖς ἀνθρώπους. Ἄνωθεν δὲ ἀπὸ τῆς ἀγεννησίας, καὶ τῆς πρώτης τοῦ κόσμου διαιρέσεως, παρ' αὐτὴν τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν, ἐν τοῖς Ἡρώδου χρόνοις κατεληλυθέναι τριφυῆ τινὰ ἄνθρωπον, καὶ τρισῶμον, καὶ τριδύναμον, καλούμενον Χριστόν· καὶ διελθεῖν τὸν τε ἀγέννητον κόσμον, καὶ τὸν αὐτογενῆ, καὶ ἐλθεῖν εἰς τὸνδε τὸν κόσμον ἐν ᾧ ἔσμεν. Κατελθὼν δὲ ὁ Χριστὸς, τὰ μὲν ἄνωθεν κατ' ἐνηνεγμένα ἐπανελθεῖν ἄνω παρασκευάσει, τὰ δὲ τούτοις ἐπιβουλεύσαντα παραδώσει κολάσει. Καὶ τὸν μὲν ἀγέννητον κόσμον, καὶ τὸν αὐτογενῆ, σωθήσεσθαι λέγουσι· τοῦτον δὲ τὸν κόσμον ἀπόλλυσθαι, ὃν ἰδικόν ὀνομάζουσι.

ΙΗ΄. –Περὶ Μονοῖμου.

Μονοῖμον τὸν Ἄραβα λέγουσιν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης λαβόντα τὰς ἀφορμὰς, τὴν οἰκείαν αἶρεσιν διαπλάσαι.

ΙΘ΄. –Περὶ Ἑρμογένους.

Ὁ δὲ Ἑρμογένης ἐξ ὑποκειμένης ὕλης καὶ συναγεννήτου τὸν Θεὸν ἔφρα δημιουργῆσαι τὰ πάντα. Ἀδύνατον γὰρ ὑπέλαβεν ὁ ἐμβρόντητος καὶ τῷ Θεῷ τῶν ὄλων, ἐκ μὴ ὄντων δημιουργεῖν. Οὗτος τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα ἐν τῷ ἡλίῳ εἶπεν ἀποτεθῆναι, τὸν δὲ διάβολον καὶ τοὺς δαίμονας εἰς τὴν ὕλην ἀναχεθήσεσθαι. Κατὰ τούτου συνέγραψε Θεόφιλος ὁ τῆς Ἀντιόχειας ἐπίσκοπος, καὶ Ὁριγένης ὡσαύτως. Κατὰ δὲ Βαλεντίνου, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου, καὶ Εἰρηναίου, καὶ Κλήμης, καὶ Ὁριγένης.

Κ΄. –Περὶ Τατιανοῦ καὶ Ὑδροπαραστατῶν, ἧτοι Ἐγκρατιτῶν.

Τατιανὸς δὲ ὁ Σύρος, σοφιστὴς ἐγεγόνει τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ θεσπεσίου Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος ἐγένετο φοιτητής. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ διδασκάλου τε λείωσιν, ἐπόθησε γενέσθαι προστάτης αἰρέσεως. Ἡρανίσσατο δὲ τὰς τοῦ πλάσματος ἀφορμὰς, ἀπὸ μὲν Βαλεντίνου, τῶν Αἰώνων τὰς προβολὰς, ἀπὸ δὲ Σατορνίου καὶ Μαρκίωνος, τὸ τὸν γάμον βδελύττεσθαι, καὶ τὴν τῶν ἐμψύχων, καὶ τὴν τοῦ οἴνου μετάληψιν. Τοῦτον ἔχουσιν ἀρχηγὸν οἱ λεγόμενοι Ὑδροπαραστάται καὶ Ἐγκρατιταί. Ὑδροπαραστάται δὲ ὀνομάζονται, ὡς ὕδωρ ἀντὶ οἴνου προσφέροντες· Ἐγκρατιταὶ δὲ, ὡς μήτε οἶνον πίνοντες, μήτε τῶν ἐμψύχων μεταλαμβάνοντες. Ἀπὸ 83.372 ἔχονται δὲ τούτων, ὡς πονηρὸν μυσαιτόμενοι. Καὶ τὴν ἀγαμίαν δὲ μετῴσισι, πορνείαν τὸν γάμον προσαγορεύοντες, καὶ τὴν ἔννομον κοινωνίαν διαβολικὴν ὀνομάζοντες. Οὗτος καὶ τὸ διὰ τεσσάρων καλούμενον συντέθεικεν Εὐαγγέλιον, τὰς τε γενεαλογίας περὶ κόψας, καὶ

τὰ ἄλλα ὅσα ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα γεγεννημένον τὸν Κύριον δείκνυ σιν. Ἐχρήσαντο δὲ τούτῳ, οὐ μόνοι οἱ τῆς ἐκείνου συμμορίας, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς ἀποστολικοῖς ἐπόμενοι δόγμασι, τὴν τῆς συνθήκης κακουργίαν οὐ ἐγνωκότες, ἀλλ' ἀπλούστερον ὡς συντόμῳ τῷ βιβλίῳ χρῆσάμενοι. Εὐρον δὲ καὶ γὰρ πλείους ἢ διακοσίας βίβλους τοιαύτας ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν ἐκκλησίαις τετιμημένας, καὶ πάσας συναγαγὼν ἀπεθέμην, καὶ τὰ τῶν τεττάρων εὐαγγελιστῶν ἀντεισήγαγον Εὐαγγέλια.

ΚΑ΄. –Περὶ Σευήρου.

Τὴν τούτου διδασκαλίαν Σευήρος διαδεξάμενος, ἐκ τῆς οἰκείας προσηγορίας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεφε νακισμένους ὠνόμασεν. Ἐντεῦθεν Σευηριανούς τινες τοὺς Ἐγκρατιτὰς καλοῦσιν. Οὗτοι καὶ τοῦ θεοῦ Παύλου τὰς Ἐπιστολάς, καὶ τῶν Πράξεων τὴν ἱστορίαν ἐκβάλλουσι. Κατὰ τούτων συγγράφει Μουσάνος τῆς ἀληθείας συνήγορος, καὶ Κλήμης ὁ Στρω ματεὺς, καὶ Ἀπολινάριος, ὁ τῆς κατὰ Φρυγίαν ἱερᾶς πόλεως γεγονῶς ἐπίσκοπος, καὶ Ὠριγένης.

ΚΒ΄. –Περὶ Βαρδησάνου καὶ Ἀρμονίου.

Βαρδησάνης δὲ ὁ Σύρος, ἐξ Ἐδέσης ὀρμώμε νος, ἐν τοῖς Οὐήρου Μάρκου Καίσαρος ἦκμασε χρόνοις. Τοῦτόν φασι πολλὰ τῆς Βαλεντίνου περὶ ψαι μυθολογίας. Πολλὰ δὲ καὶ τῆ Σύρων συνέγραψε γλώττῃ, καὶ ταῦτά τινες μετέφρασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Ἐντετύχηκα δὲ καὶ γὰρ λόγοις αὐτοῦ, καὶ κατὰ εἰμαρμένης γραφεῖσι, καὶ πρὸς τὴν Μαρκίωνος αἶρε σιν, καὶ ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις. Φασι δὲ καὶ Ἀρμόνιον, τούτου παῖδα γενόμενον, ἐν Ἀθήναις τὴν Ἑλληνικὴν παιδευθῆναι φωνήν. Πολλὰ δὲ καὶ οὗτος συνέγραψε, τῆ Σύρων γλώττῃ χρῆσάμενος. Τὴν τῶν ἀμφοτέρων δὲ πλάνην Ἐφραῖμ ὁ Σύρος ὁ πανεύφημος γενναίως διήλεγξεν.

ΚΓ΄. –Περὶ Φλωρίνου καὶ Βλάστου.

Καὶ Φλωρίνος δὲ, καὶ Βλάστος, εἰς τὸν τῶν ἐν Ῥώμῃ πρεσβυτέρων συντελοῦντες κατάλογον, εἰς τὴν Βαλεντίνου λώβην ἀπέκλιναν. Τούτων φασι τὴν νόσον τὸν τρισμακάριον Εἰρηναῖον ὀλοφυρόμενον, τὴν κατὰ Βαλεντίνου ποιήσασθαι συγγραφὴν. Οὗτοι μὲν οὖν ἅπαντες ἀπὸ τοῦ Σίμωνος ἀρξάμενοι, συγ γενῆ τινα ἀλλήλοις ἀπεκύησαν δόγματα, Αἰωνάς τινὰς ὀνομάσαντες, καὶ προβολὰς Αἰώνων, καὶ ἄλλας προβολὰς προβολῶν.

ΚΔ΄. –Περὶ Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος.

Μαρκίων δὲ, καὶ Κέρδων ὁ τούτου διδάσκαλος, καὶ 83.373 αὐτοὶ μὲν ἐκ τῆς Σίμωνος ἐξαπάτης ἔλαβον τῆς βλασφημίας τὰς ἀφορμάς, ἀλλ' ἑτέραν ἐκαινοτόμησαν ἀσεβείας ὁδόν. Ὁ γὰρ δὴ Κέρδων ἐγένετο μὲν ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ πρώτου, ἔφη δὲ ἄλλον εἶναι Θεὸν τὸν πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄγνωστον τοῖς προφήταις, ἄλλον δὲ τοῦ παντὸς ποιητὴν, καὶ τοῦ νόμου τοῦ Μωσαϊκοῦ νομοθέτην· καὶ τὸν μὲν εἶναι δίκαιον, τὸν δὲ ἀγαθόν. Ὁ μὲν γὰρ ἐν τῷ νόμῳ, φησὶν, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος ἐκκόπτειν παρεγγυᾷ· ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις κελεύει τῷ ραπίζοντι τὴν σιαγόνα τὴν δεξιάν, στρέψαι καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ τὸν χιτῶνα βουλομένῳ λαβεῖν, προσδοῦναι καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ νόμῳ προσέταξεν ἀγαπᾶν τὸν φίλον, καὶ μισεῖν τὸν ἐχθρόν· ὁ δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐκέλευσεν ἀγαπᾶν. Καὶ οὐ σύνοιδεν ὁ λίαν ἐμβρόντητος, ὡς καὶ ἐν τῷ νόμῳ διαγορεύει, τὸν πλανώμενον τοῦ

ἐχθροῦ βοῦν ἐπανάγειν, καὶ τὸ πεπτωκὸς κτῆνος συνανιστά ναι, καὶ μὴ περιορᾶν τὸν ἐχθρὸν βοηθείας δεόμενον· καὶ ὡς ὁ παρ' αὐτοῦ μόνος καλούμενος ἀγαθὸς, τῷ μωρὸν καλοῦντι τὸν ἀδελφὸν ἠπέιλησε γέενναν· καὶ δεικνὺς ἑαυτὸν δίκαιον εἶπεν· "ὦ μέτρω μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν." Ἀλλὰ τὸ ταῦτα διελέγ χεῖν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· ἄλλως τε καὶ τοῖς τὰς θείας ἀνεγνωκόσι Γραφὰς εὐφώρατος ἄγαν ἢ βλασφημία. Ὁ δὲ Μαρκίων ὁ Ποντικός, ταῦτα παρὰ Κέρδωνος παιδευθεὶς, οὐκ ἔστερξε τὴν παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν, ἀλλ' ἠῤῥησε τὴν ἀσέβειαν. Τέτταρας γὰρ ἀγεννήτους οὐσίας τῷ λόγῳ διέπλασε· καὶ τὸν μὲν ἐκάλεσεν ἀγαθὸν τε καὶ ἄγνωστον, ὃν καὶ πατέρα προσηγόρευσε τοῦ Κυρίου· τὸν δὲ δημιουργόν τε καὶ δίκαιον, ὃν καὶ πονηρὸν ὠνόμαζε· καὶ πρὸς τούτοις τὴν ὕλην, κακὴν τε οὖσαν, καὶ ὑπ' ἄλλῳ κακῷ τελοῦσαν. Τὸν δὲ δημιουργὸν περιγεγόμενον τοῦ κακοῦ, τὴν ὕλην λαβεῖν τε καὶ ἐκ ταύτης δημιουργῆσαι τὰ σύμπαντα· ἐκ μὲν τοῦ καθαρωτάτου, τὸν οὐρανὸν, ἐκ δὲ τοῦ λοιποῦ, τὰ στοιχεῖα τὰ τέτταρα, ἐκ δὲ τῆς ὑποστάθμης, τὸν ἄδην καὶ τὸν τάρταρον. Πάλιν δὲ τῆς γῆς τὸ καθαρώτατον διηθήσας, κατεσκεύασε, φησὶ, τὸν παράδεισον· ἐκ δὲ τούτου βῶλον μίαν λαβὼν, ἔπλασε τὸν Ἀδάμ, ἐκ τῆς οἰκείας οὐσίας δεδωκὼς αὐτῷ τὴν ψυχὴν. Ἐντεῦθεν, φησὶν, ἡ διαμάχη τῆς ψυχῆς ἐστὶ καὶ τοῦ σώματος, τοῦ μὲν σώματος πρὸς τὴν ὕλην ἐκείνην κατασύρει ταύτην φιλονεικοῦντος, τῆς δὲ ψυχῆς ἀνελκύσαι πρὸς τὸν δημιουργὸν πειρωμένης τὸ σῶμα. Οὗτοι καὶ τὸν ὄφιν ἀγαθώτερον εἶναι τοῦ δημιουργοῦ λέγειν τολμῶσιν. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ τῆς γνώσεως φυτοῦ μεταλαβεῖν διεκώλυσεν, ὁ δὲ μάλα προέτρεψε. Καὶ οὐ συνεῖδον οἱ δυσσεβεῖς, ὡς ἡ τοῦ ὄφεως συμβουλή τὸν θάνατον ἀπεκύρησεν. Αὐτίκα τοίνυν τινὲς αὐτῶν καὶ τιμῶσι 83.376 τὸν ὄφιν. Καὶ εὖρον ἔγωγε παρ' αὐτοῖς ὄφιν χαλκοῦν ἔν τινι κιβωτίῳ μετὰ τῶν μυσαρῶν αὐτῶν ἐγκείμενον μυστηρίων. Οὐ μόνον δὲ τὸν Ποιητὴν βλασφημοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς προφήτας παρανόμους ἀποκαλοῦσιν, ἵνα τὸν δημιουργὸν ἀποδείξωσι πονηρῶν ἔραστήν. Οὗτος ἐκ μὲν τῶν Εὐαγγελίων τὸ κατὰ Λουκᾶν ἐδέξατο μόνον, καὶ τὴν γενεαλογίαν περικόψας τὰ πλεῖστα· τὸν δὲ νόμον, καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τὴν Παλαιὰν πᾶσαν ἐκβέβληκεν, ὡς ὑπ' ἄλλοτρίου δεδομένην Θεοῦ. Κατεληλυθέναι δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λέγει, ἵνα τῆς τοῦ δημιουργοῦ δουλείας τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας ἐλευθερώσῃ· δόξαι δὲ εἶναι ἄνθρωπον, οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔχοντα, καὶ δόξαι παθεῖν οὐδαμῶς πεπονθότα. Ἐκβέβληκε δὲ καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, ἀδύνατον γενέσθαι ταύτην ὑπολαμβάνων. Οὗτος τὸν μὲν Κάϊν, καὶ τοὺς Σοδομίτας, καὶ τοὺς ἄλλους δυσσεβεῖς ἅπαντας σωτηρίας ἔφησεν ἀπολελαυκέναι, προσεληλυθότας ἐν τῷ ἄδῃ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἀναληφθῆναι· τὸν δὲ Ἄβελ, καὶ τὸν Ἐνώχ, καὶ τὸν Νῶε, καὶ τοὺς πατριάρχας τε καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτας, καὶ τοὺς δικαίους, οὐ μεταλαχεῖν τῆς ἐκείνοις δεδομένης ἐλευθερίας, προσδραμεῖν αὐτῷ μὴ βουλευθέντας. Οὗ δὲ χάριν, φησὶ, καὶ τὸν ἄδην οἰκεῖν κατεκρίθησαν. Τοιαῦτα ὁ Μαρκίων κατὰ τοῦ πεποικηκότος ἐλύττησε, μάλλον δὲ καὶ τούτων πολλῶν χαλεπώτερα· τὰς γὰρ μεζζονας βλασφημίας σιγῇ παραδέδωκα. Οἶδα δὲ τούτων ἕνα τινὰ πρεσβύτερον ἐννενηκοντούτην, ὃς ἔωθεν ἀνιστάμενος τῷ τοῦ πτύσματος περιπτώματι τὸ οἰκεῖον ἀπένιπτε πρόσωπον, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτηθεὶς, ἔφησεν ὡς οὐ βούλεται δεηθῆναι τοῦ δημιουργοῦ, καὶ ὕδωρ ἐκ τῶν ἐκείνου ποιημάτων λαβεῖν. Τῶν δὲ παρόντων εἰρηκότων· Πῶς οὖν ἐσθίεις, καὶ πίνεις, καὶ περιβάλλῃ, καὶ καθεύδεις, καὶ τὰ νομιζόμενα ἐπιτελεῖς μυστήρια; ὑπολαβὼν ἐξ ἀνάγκης εἶπε τούτο ποιεῖν, διὰ τὸ ἑτέρως μήτε ζῆν δύνασθαι, μήτε τελεῖν τὰ μυστήρια. Καὶ ὠμολόγει ἄκων ὁ μεμηνῶς, μηδὲν ἔχειν τὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον ἀγαθόν, ἀλλὰ πάντων ἀπολαύειν τῶν ἀγαθῶν ἐκ τῶν τοῦ δημιουργοῦ

ποιημάτων. Ἐγὼ δὲ τὰ πλεῖστα καταλιπὼν, ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς γραφῆς μεταβήσομαι. Καὶ γὰρ οὗτος πάλιν ὁ σύλλογος εἰς πολλὰ τμήματα διηρέθη

ΚΕ΄. –Περὶ Ἀπελλοῦ καὶ Ποτίτου, καὶ Πρέπωνος, καὶ τῶν ἄλλων.

Ἀπελλῆς μὲν γὰρ τοῖς τοῦ Μαρκίωνος ἀγεννήτοις καὶ ἕτερον προσέθηκε Πύρινον. Οὗτος καὶ ἕτερον βιβλίον συνθεῖς, Φιλουμένης προφητείαν ὠνόμασε. Καὶ τῷ Χριστῷ δὲ περιτέθεικε σῶμα, οὐκ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ κόσμου οὐσίας. Πότιτος δὲ, καὶ Βλάστος, καὶ Σύνερος, καὶ Πρέπων, καὶ Πίθων, διαφόρων διδασκαλιῶν προέστησαν· οὗτοι δὲ πάντες τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς Μαρκίωνος ἐσχήκασιν βλασφημίας. Πλεῖστοι μὲντοι κατὰ τῆσδε τῆς ἀσεβείας συνέγραψαν. Καὶ γὰρ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ 83.377 μάρτυς, καὶ Θεόφιλος ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἐπίσκοπος, καὶ Φίλιππος ὁ Γορτύνης ἐπίσκοπος, καὶ Εἰρηναῖος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, ἐπίσκοπος Λουγδούνου, καὶ Μόδεστος, καὶ Ὠριγένης, καὶ Ῥόδων, καὶ Ἀδαμάντιος, καὶ Ἰπόλυτος, καὶ ὁ Ἐμεσηνὸς Εὐσέβιος, καὶ πάντες ἄριστα καὶ σοφώτατα τῆς βλασφημίας τὴν λύτταν διήλεγξαν. ΚΣ΄. –Περὶ Μάνεντος. Ὁ δὲ Μάνης Πέρσης μὲν ἦν, ὡς φασι, τὸ γένος, τῆς δὲ δουλείας ἐπὶ πλεῖστον εἴλκυσε τὸν ζυγόν, Σκυθιανὸς δὲ δουλεύων προσηγορεύετο· ὃς κληρονόμος τῆς δεσποίνης γενόμενος, οὐκ ἠγάπησε παρ' ἐλπίδα πλουτήσας, οὐδὲ ὕμνησε τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' εἰς βλασφημίαν καὶ δυσσεβῆ μυθολογίαν τὴν γλώτταν ἐκίνησεν, ὄργανον τελειότατον γενόμενος τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. Οὗτος δύο ἀγεννήτους καὶ αἰδίου ἔφησεν εἶναι, Θεὸν καὶ Ὑλῆν, καὶ προσηγόρευσε τὸν μὲν Θεὸν Φῶς, τὴν δὲ Ὑλῆν Σκότος· καὶ τὸ μὲν Φῶς Ἀγαθόν, τὸ δὲ Σκότος, Κακόν, ἐπιτέθεικε δὲ καὶ ἄλλα ὀνόματα. Τὸ μὲν γὰρ Φῶς ὠνόμασε δένδρον ἀγαθόν, ἀγαθῶν πεπληρωμένον καρπῶν· τὴν δὲ Ὑλῆν, δένδρον κακόν, συμβαίνοντα τῇ ρίζῃ φέρον καρπούς. Ἀφεστηκέναι τῆς Ὑλῆς ἔφησεν τὸν Θεὸν, καὶ παντάπασιν ἀγνοεῖν, καὶ αὐτὸν τὴν Ὑλῆν, καὶ τὴν Ὑλῆν αὐτόν· καὶ σχεῖν, τὸν μὲν Θεὸν, τὰ τε ἀρκτῶα μέρη, καὶ τὰ ἐῶα, καὶ τὰ ἐσπέρια, τὴν δὲ Ὑλῆν τὰ νότια· αἰῶσι δὲ πολλοῖς ὕστερον διαστασιάσαι πρὸς ἑαυτὴν τὴν Ὑλῆν, καὶ τοὺς ταύτης καρπούς πρὸς ἀλλήλους· τοῦ δὲ πολέμου συστάντος, καὶ τῶν μὲν διωκόντων, τῶν δὲ διωκομένων, μέχρι τῶν ὄρων τοῦ φωτὸς αὐτοὺς ἀφικέσθαι, εἶτα τὸ Φῶς θεασαμένους, ἠσθῆναί τε ἐπ' αὐτῷ, καὶ θαυμάσαι, καὶ βουληθῆναι πασσυδεῖ κατ' αὐτοῦ στρατεῦσαι, καὶ ἀρπάσαι, καὶ κεράσαι τῷ φωτὶ τὸ ἴδιον σκότος. Ὄρμησεν οὖν, ὡς ὁ ἀσύστατος, καὶ φλήναφος, καὶ ἀνόητος ἔφησεν μῦθος, ἡ Ὑλῆ μετὰ τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν εἰδώλων, καὶ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ ὕδατος, κατὰ τοῦ φανέντος φωτός. Ὁ Θεὸς δὲ, τὴν ἀθρόαν στρατείαν ὀρθώδησας· οὐ γὰρ εἶχε, φησὶ, πῦρ, ἵνα κεραυνοῖς χρήσεται, καὶ σκηπτοῖς, οὔτε ὕδωρ, ἵνα κατακλυσμὸν ἐπενέγκῃ, οὐδὲ σίδηρον, ἢ ἄλλο τι ὄπλον· τοιόνδε τι μηχανᾶται. Μοῖραν τινὰ τοῦ φωτὸς λαβὼν, οἷόν τι δέλεαρ καὶ ἄγκιστρον τῇ Ὑλῇ προσέπεψε· προσκειμένη δὲ ἐκείνη, καὶ ὑπὲρ αὐτὸ στρωθεῖσα, κατέπιε τὸ πεμφθὲν, καὶ προσεδέθη, καὶ καθ' ἅπερ τινὶ περιεπάρη πάγῃ. Ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆ ναίφασι τὸν Θεὸν δημιουργῆσαι τὸν κόσμον. Τὰ δὲ τοῦ κόσμου μέρη οὐκ αὐτοῦ λέγουσιν, ἀλλὰ τῆς Ὑλῆς εἶναι ποιήματα. Ἐδημιούργησε δὲ, διαλύσαι αὐτῆς τὴν σύστασιν βουληθεῖς, καὶ εἰς εἰρήνην ἀγαγεῖν τὰ μαχόμενα, ὥστε κατὰ βραχὺ καὶ τὸ ἀνακραθὲν τῇ Ὑλῇ Φῶς ἐλευθερώσαι. Καὶ τὸν ἀνθρώπον δὲ οὐχ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πλασθῆναι λέγουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τῆς Ὑλῆς ἄρχοντος· Σακλᾶν δὲ τοῦτον προσαγορεύουσιν· καὶ τὴν Εὐάν ὠσαύτως ὑπὸ τοῦ Σακλᾶ καὶ τοῦ Νεβ 83.380 ῥῶδ γενέσθαι· καὶ τὸν μὲν Ἀδάμ θηριόμορφον κτισθῆναι, τὴν δὲ Εὐάν ἄψυχον καὶ ἀκίνητον· τὴν δὲ ἀρρῆνικὴν παρθένον, ἣν τοῦ φωτὸς ὀνομάζουσι θυγατέρα, καὶ Ἰωὴλ προσαγορεύουσιν, μεταδοῦναί φασι τῇ

Εὔα, καὶ ζωῆς καὶ φωτός· τὴν δὲ Εὔαν τῆς θηριωδίας τὸν Ἀδὰμ ἀπαλλάξαι, εἴθ' ὕστερον τοῦ φωτός γυμνωθῆναι· τὸν δὲ Σακλᾶν πρῶτον αὐτῇ μιγέντα, θηριόμορφον ἐξ αὐτῆς ἐσχηκέναι παιδίον. Εἶτα καὶ ταύτη πάλιν κεκοινωνηκέναι αὐτὸν λέγουσι. Ἄλλα γὰρ ἴσως κάμοι ἐπιμέμψαιτ' ἂν τις εἰκότως, ταῦτα συγγράφειν ἀνεχομένω. Οὐ δὴ χάριν, τοὺς ἄλλους μύθους καὶ λήρους καταλιπὼν, συντόμως ἐρῶ τῆς δυσσεβοῦς αἰρέσεως τὰ κεφάλαια. Οὗτοι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην θεοὺς ὀνομάζουσι, ποτὲ μὲν αὐτὸν ἀποκαλοῦντες Χριστὸν, καὶ τούτου τεκμήριον ἰκανὸν παρέχουσι, τὸ τὸν ἥλιον ἐκλείπειν· ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ καιρῷ· ποτὲ δὲ πλοῖα λέγοντες εἶναι τὰς τῶν τελευτώντων ψυχὰς ἀπὸ τῆς Ὑλης μεταγόντα πρὸς τὸ Φῶς. Οὕτω γὰρ, φησί, κατὰ μέρος τῆς πονηρᾶς ἀπαλλάττεται κράσεως. Καὶ τὴν σελήνην δὲ μνησιδῆ καὶ διχότομον γίνεσθαι φησι, τῷ κενοῦ σθαι· καὶ τὰς φωτοειδεῖς ψυχὰς ἀπὸ μὲν τῆς Ὑλης λαμβάνειν, ἀποτίθεσθαι δὲ εἰς τὸ Φῶς· καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ τῆς πονηρᾶς τὸ Φῶς ἀπαλλάττεσθαι κράσεως. Ὅταν δὲ πᾶσα τοῦ Φωτός ἢ φύσις τῆς Ὑλης ἀποκριθῆ, τότε φησὶ τὸν Θεὸν πυρὶ παραδώσειν αὐτὴν, καὶ μίαν βῶλον ποιήσειν· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τὰς μὴ πεπιστευκυίας εἰς τὸν Μάνητα ψυχὰς. Τὸν δὲ διάβολον ποτὲ μὲν Ὑλην καλεῖ, ποτὲ δὲ τῆς Ὑλης ἄρχοντα. Τὸν δὲ γάμον τοῦ διαβόλου νομοθεσίαν φησί. Τὴν δὲ εἰς τοὺς πένητας γινομένην διαβάλλουσι φιλανθρωπίαν, τῆς Ὑλης εἶναι λέγοντες θεραπείαν. Τὸν δὲ Κύριον οὔτε ψυχὴν ἀνειληφέναι φασίν, οὔτε σῶμα, ἀλλὰ φανῆναι ὡς ἄνθρωπον, καὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔχοντα· καὶ τὸν σταυρὸν δὲ, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸν θάνατον, φαντασίαν γενέσθαι. Τὴν δὲ τῶν σωμάτων ἀνάστασιν ὡς μῦθον ἐκβάλλουσιν. Οὐδὲν γὰρ τῆς Ὑλης μόριον ἄξιον ὑπειλήφασιν σωτηρίας. Ψυχῶν δὲ μετενσωματώσεις λέγουσι γίνεσθαι, καὶ τὰς μὲν εἰς πτηνῶν, τὰς δὲ εἰς κτηνῶν, καὶ θηρίων, καὶ ἐρπετῶν σώματα καταπέμπεσθαι. Πάντα δὲ νομίζουσιν ἔμψυχα, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ σπέρματα. Οὐ δὴ χάριν οἱ καλούμενοι τέλειοι παρ' αὐτοῖς, οὔτε ἄρτον κλώσιν, οὔτε λάχανον τέμνουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ταῦτα δρώσιν, ὡς μαιφόνους προφανῶς ἐπαίρονται· ἐσθίουσι δὲ ὅμως τὰ τεμνόμενα καὶ τὰ κλώμενα. Κέχρηται δὲ καὶ γοητείαις διαφερόντως, τὰ δυσαγῆ αὐτῶν ἐκτελοῦντες μυστήρια· ταύτητοι καὶ δυσέκνιπτος αὐτῶν ἢ διδασκαλία, καὶ τὸν τῶν μυσαρῶν ὅρ γίων μετειληχότα λίαν ἐστὶ δυσχερὲς μετατιθέναι τῆς τῶν ψυχοφθόρων ἐνεργείας δαιμόνων, ταῖς τῶν τελούντων ἐπωδαῖς τὰς ἐκείνων καταδεσμοῦντων ψυχὰς. Οὗτος ὁ Μάνης τρεῖς ἔσχε τὴν ἀρχὴν φοιτητὰς, Ἀλδᾶν, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἑρμᾶν. Καὶ τὸν μὲν 83.381 Ἀλδᾶν Σύροις ἀπέστειλε κήρυκα, Ἰνδοῖς δὲ τὸν Θωμᾶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπανῆλθον οὗτοι, παντοδαπὰ λέγοντες ὑπομεμενηκέναι δεινὰ, μηδενὸς ἀνεχομένου τὸν Μάνητα διδάσκαλον δέξασθαι, ἐτόλμησεν ἑαυτὸν ὁ παμπόνηρος καὶ Χριστὸν προσαγορευῆσαι, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ὀνομάσαι, καὶ ἐπεστάθαι ἔφησε κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ὑπόσχεσιν. Ἐπηγγεῖλατο γὰρ ὁ Κύριος πέμψειν ἄλλον Παράκλητον. Οὗτος δυοκαὶ δεκα μαθητὰς κατὰ τὸν Κυριακὸν ποιησάμενος τύπον, εἰς τὴν μέσην ἀφίκετο τῶν ποταμῶν, ἀποδιδράσκων τὸν Περσῶν βασιλέα. Θεραπεύσειν γὰρ νεανιου σάμενος πάθει τινὶ περιπεσόντα τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν, μείζουσι κακοῖς περιέβαλεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τεῦθεν ὡς προφανῆς ἀντίθεος ἐξηλάθη, καὶ τὴν Περσίδα κατέλαβε, συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τὴν Περσικὴν ὑπέμεινε τιμωρίαν, καὶ τοῦ δέρματος γυμνωθεὶς παρεδόθη κυσί. Τοιοῦτο τοῦ Μάνεντος τὸ τέλος, ταῦτα τῆς δυσσεβοῦς αἰρέσεως τὰ κεφάλαια. Εἰ γὰρ ἅπαντὰ τις τῶν μύθων τὸν φλήναφον ἐθέλησιν διεξελεῖν, παμπόλλων ἂν δεηθεῖ βιβλίων. Τοιαῦτα ταῖς τῶν ἀνοσίων ἀνθρώπων διανοίαις ὁ παμπόνηρος δαίμων ἐνήχησε δόγματα, τοιοῦτοις ἐχρήσατο λοχῶν ἀγοῖς καὶ ταξιάρχαις, κατὰ τῆς ἀληθείας παραταττόμενος. Ἄλλ' ἴσδον

ἀράχνης, προφητικῶς εἶπεῖν, ὕφηνε. Ῥᾶστα γὰρ ὁ Δεσπότης τὸ ψεῦδος διήλεγξε, καὶ τὰς συμμορίας τῶν τούτου συνηγόρων διέλυσε. Κατὰ δὲ τῆς τοῦ Μάνεντος δυσσεβείας συνέγραψαν οἱ ἄριστοι τῆς εὐσεβείας συνήγοροι, Τίτος καὶ Διόδωρος, ὁ μὲν τὴν Βοστροηνῶν Ἐκκλησίαν ποιμάνας, ὁ δὲ τὴν Κιλικῶν ἰθύνας μητρόπολιν. Συνέγραψε δὲ καὶ ὁ Λαοδικεὺς Γεώργιος, ἀνὴρ τῆς μὲν Ἀρείου προστατεύων αἱρέσεως, τοῖς δὲ φιλοσόφοις ἐντεθραμμένος μαθήμασι. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὁ Φοίνιξ Εὐσέβιος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἑτέραν μεταβήσομαι φάλαγγα.

ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Πρόλογος. α'. Περὶ Ἐβίωνος. β'. Περὶ Ναζωραίων. γ'. Περὶ Κηρίνου. δ'. Περὶ Ἀρτέμωνος. ε'. Περὶ Θεοδότου. 83.384 ς'. Περὶ Μελχισεδεκιανῶν. ζ'. Περὶ Ἐλκεσαίων η'. Περὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. θ'. Περὶ Σαβελλίου. ι'. Περὶ Μαρκέλλου. ια'. Περὶ Φωτεινοῦ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Περὶ τῶν ἀποστόλοις συνακμασάντων αἶρετικῶν. Οἴους μὲν ἡ πικροτάτη ρίζα τοῦ Σίμωνος ἐβλάστησε κλάδους, καὶ ὡς ὀλεθρίους ἔφυσαν οὗτοι καρποὺς, ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ σαφῶς ἐπεδείξαμεν, τὸ μὲν τῶν μύθων μῆκος ὡς ἐνήν συντεμόντες, τῶν δὲ βλασφημιῶν τὰς μεγίστας εἶπεῖν ὀρρώδησαντες, τὰ δὲ γε τῶν μιαιρωτάτων ὀργίων δυσαγέστερά τε καὶ μισαρώτερα παραδεδωκότες σιγῇ. Πλημμελεῖν γὰρ ὑπέλαβόμεν, εἰ ταῦτα τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξαιμεν· οὐδὲ γὰρ οἱ παντελῶς ταῖς ἠδυπαθείαις δεδουλωμένοι, εἰς ἔννοιαν ἔλαβον τὰ παρ' ἐκείνων τολμώμενα. Ταῦτα δὲ αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς ὁ παμπόνηρος ἐνήχησε δαίμων, τὸν κατὰ κηρύκων τῆς ἀληθείας ἀναδεξάμενος πόλεμον, καὶ δόξαν πονηρὰν τῶν τὰ θεῖα πρεσβευόντων διὰ τούτων κατασκευάσαι πειρώμενος· τῆς γὰρ ἐπωνυμίας τὴν κοινωνίαν πᾶσιν ὑπέλαβεν ἐποίσειν τὴν βλασφημίαν· Χριστιανοὶ γὰρ καὶ τῶν μισαρῶν δογμάτων οἱ διδάσκαλοι, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν οἱ κήρυκες ὠνομάζοντο, καὶ πᾶς ἀγνοῶν τὸ διάφορον, πάντας ἐναγεῖς ὑπελάμβανε τοὺς τῆς μιᾶς προσηγορίας μετέχοντας. Καὶ ταῦτα τετόλμηκεν ὁ τῆς κακίας εὐρετής καὶ τεχνίτης, εὐθύς τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς ἀνατείλαντος, καὶ δίκην ἀκτίνων τοὺς θεῖους ἀποστόλους εἰς τὴν οἰκουμένην ἐκπέμψαντος. Ἔτι γὰρ αὐτῶν περιόντων, καὶ Σίμων ἀνεφάνη, καὶ Μένανδρος, καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Σίμωνος φοιτηταί, ὧν καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν. Καὶ Κηρίνον δὲ φασιν, Ἰωάννου τοῦ πανευφήμου τοῦ τὸ θεῖον συγγράψαντος Εὐαγγέλιον ἔτι περιόντος, τὰ τῆς οἰκείας αἱρέσεως παρασπεῖραι ζιζάνια. Καὶ ὁ θεσπέσιος δὲ Παῦλος ἄλλων ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολαῖς κατηγορήσε. Λέγει δὲ οὕτως "Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιστάσο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἔξει. Ὡν ἔστιν Ὑμέναιος καὶ Φιλητὸς, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τὴν τινῶν πίστιν." Εἶτα δείκνυσι τὸ τῆς ἀληθείας ἔδραϊον καὶ σταθηρόν· "Ὁ μόντοι στερεὸς θεὸς μέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην." Διδάσκει δὲ καὶ ὅπως κήδεταί τῶν οἰκείων ὄλων ὁ Κύριος· "Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ." Εἶτα παραινεῖ φεύγειν τῶν φαύλων τὴν κοινωνίαν· "Καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου." Ἐπειτα ἐκ παραδείγματος ἰατρεύει τοὺς δυσχεραίνοντας ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς οἱ πονηροὶ συνδιάγουσιν.

"Ἐν μεγάλῃ γάρ, φησὶν, οἰκία οὐκ ἔστι μόνον χρυσᾶ σκεύη, καὶ 83.385 ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν." Δείκνυσι δὲ καὶ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον, καὶ τὸν νοῦν αὐτοκράτορα ὄντα, καὶ ῥαδίως τὴν οἰκείαν μετατιθέναι ῥοπήν ἐφ' ὅπερ ἂν ἐθέλῃ δυνάμενον. Λέγει δὲ οὕτως: "Ἐάν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν τοιούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, καὶ εὐχρηστον, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον." Παραπλήσια δὲ κἀν τῇ προτέρᾳ γέγραφεν Ἐπιστολῇ. "Ταύτην γάρ, φησὶ, τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προ φητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· ὧν ἔστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν." Σαφῶς δὲ διὰ τούτων ἐδίδαξεν, ὡς ὁ παράνομος βίος ὑποβάθρα τῆς ἀσεβείας. Τὴν γὰρ ἀγαθὴν συνείδησιν τὸν καθαρόν προσηγόρευσε βίον. Ἐκείνους δὲ ἔφη ταύτην ἀπωσαμένους ναυαγῆσαι περὶ τὴν πίστιν. Καὶ πάλιν· "Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραῶδεις μύθους παραιτοῦ." Καὶ αὖθις· "Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μὴδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ λογομαχῶν, καὶ περὶ ζητήσεις νοσῶν," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ μετ' ὀλίγα· "Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἣς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλα νήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλὰς." Καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τέλει παρακελευστικῶς βοᾷ· "ὦ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενόφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν." Ταῦτα μὲν σαφῶς δηλοῖ, ὡς αὐτῶν ἔτι κηρυττόντων ἀνεφάνησαν πολλοὶ τῶν μυσαρῶν αἰρέσεων ἀρχηγοί. Προαγορεύει δὲ καὶ ὡς μετὰ τὴν αὐτῶν ἐκδημίαν, κενὰ τινες τοὺς σφισι πειθομένους διδάξουσι δόγματα. "Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν." Κἀν τῇ δευτέρᾳ δὲ πολλὰς τῶν μετ' αὐτοὺς ἐσομένων ἀνθρώπων κατηγορίας προειπὼν, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπὶ θυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ 83.388 μὴδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα· ὃν τρόπον δὲ Ἰάννης καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῆ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἂν θρωποὶ κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν." Εἶτα προλέγει καὶ τὸ τῆς ψευδολογίας εὐφώρατον· "Ἄλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖστον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκεῖνων ἐγένετο." Ἐγὼ δὲ τὰς ἀποστολικὰς παρήγαγον μαρτυρίας, δεῖξαι βουλόμενος, ὡς ἔτι γεωργούντων αὐτῶν ὁ κοινὸς δυσμενὴς παρέσπειρε τῶν αἰρέσεων τὰ ζιζάνια. Ἄλλ' ὁ πάνσοφος Δεσπότης, τὴν μὲν τῶν πονηρῶν σπερμάτων καταβολὴν οὐκ ἐκώλυσε· τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ζιζανίων εἰς σῖτον μετέβαλε· καὶ μαρτυροῦσι καὶ πόλεις, καὶ κῶμαι, καὶ τῶν Σίμωνος, καὶ τῶν Μενάνδρου, καὶ Κλεοβίου, καὶ Δοσιθέου, καὶ Γορθέου, καὶ Ἀδριανοῦ, καὶ Σατορ-νίλου, καὶ Βασιλίδου, καὶ Ἰσιδώρου, καὶ Καρποκράτους, καὶ Ἐπιφάνους, καὶ τῶν ἄλλων ἀπαξαπλῶς τῶν τοιούτων ζιζανίων ἀπηλλαγμένοι. Τοὺς γὰρ ὑπ' ἐκείνων βουκοληθέντας πυροῦς ὠρίμους ὁ Δεσπότης ὠνόμασεν. Ὀλίγοι δὲ τινες ἄγαν εὐαρίθμητοι, καὶ οὗτοι σποράδες ἔντισι τῶν πόλεων, τὴν Βαλεντίνου, καὶ Μαρκίωνος, καὶ τοῦ Μάνεντος διέμειναν περὶ

κείμενοι λώβην· εἰς ἔλεγχον δὲ ἴσως τῶν νῦν τὰς Ἐκκλησίας νέμειν πεπιστευμένων, οὐδὲ τὰ σμικρὰ τῶν δυσσεβῶν αἰρέσεων λείψανα μεταβαλεῖν δυναμένων. Ὁ δὲ ἀντίθεος δαίμων τοῦ κατὰ τῆς εὐσεβείας πολέμου κόρον λαβεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλὰ ἄλλους πάλιν κατὰ τῆς ἀληθείας ἐστράτευσεν ἄντικρυς ἐναντία τοῖς προῤῥηθεῖσι τεθηρσκευκότητας αἰρετικοῖς.

Α΄. –Περὶ Ἑβίωνος.

Ταυτησὶ δὲ τῆς φάλαγγος ἤρξεν Ἑβίων, τὸν πτωχὸν δὲ οὕτως Ἑβραῖοι προσαγορεύουσιν. Οὗτος ἕνα μὲν τὸν ἀγέννητον ἔφη παραπλησίως ἡμῖν, καὶ αὐτὸν ἔδειξεν εἶναι τοῦ κόσμου δημιουργόν· τὸν δὲ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας ἔφησεν γενεῆσθαι, ἄνθρωπον μὲν ὄντα, ἀρετῇ δὲ καὶ καθαρότητι τῶν ἄλλων διαφέροντα· κατὰ δὲ τὸν Μωσαϊκὸν πολιτεύονται νόμον. Μόνον δὲ τὸ κατὰ Ἑβραίουσιν εὐαγγέλιον δέχονται, τὸν δὲ Ἀπόστολον ἀποστάτην καλοῦσι. Ἐκ τούτων ἦν Σύμμαχος, ὁ τὴν παλαιὰν Γραφὴν ἐκ τῆς Ἑβραίων μεταθετικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Ἄλλη δὲ παρὰ ταύτην συμμορία, τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν ἔχουσα· Ἑβιωνεῖς γὰρ καὶ οὗτοι προσαγορεύονται· τὰ ἄλλα μὲν ἅπαντα συνομολογεῖ τοῖς προτέροις, τὸν δὲ Σωτῆρα καὶ Κύριον ἐκ Παρθένου γενεῆσθαι φησιν. 83.389 εὐαγγελίῳ δὲ τῷ κατὰ Ματθαῖον κέχρηται μόνω, καὶ τὸ μὲν Σάββατον κατὰ τὸν Ἰουδαίων τιμῶσι νόμον, τὴν δὲ Κυριακὴν καθιεροῦσι παραπλησίως ἡμῖν.

Β΄. –Περὶ τῶν Ναζωραίων.

Οἱ δὲ Ναζωραῖοι Ἰουδαῖοί εἰσι, τὸν Χριστὸν τιμῶντες ὡς ἄνθρωπον δίκαιον, καὶ τῷ καλουμένῳ κατὰ Πέτρον εὐαγγελίῳ κεκρημένοι. Ταύτας συστήναι τὰς αἰρέσεις Δομετιανοῦ βασιλεύοντος ὁ εὐσεβὴς εἶρηκε. Κατὰ τούτων συνέγραψεν Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, καὶ Εἰρηναῖος ὁ τῶν ἀποστόλων διάδοχος, καὶ Ὀριγένης.

Γ΄. –Περὶ Κηρίνου.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Κηρίνος ἑτέρας ἤρξεν αἰρέσεως. Οὗτος ἐν Αἰγύπτῳ πλεῖστον διατρίψας χρόνον, καὶ τὰς φιλοσόφους παιδευθεὶς ἐπιστῆμας, ὕστερον εἰς τὴν Ἀσίαν ἀφίκετο, καὶ τοὺς οἱ κείους μαθητὰς ἐκ τῆς οἰκείας προσηγορίας ὠνόμασεν. Ἐδίδαξε δὲ οὗτος, ἕνα μὲν εἶναι τὸν τῶν ὄλων Θεόν, οὐκ αὐτὸν δὲ εἶναι τοῦ κόσμου δημιουργόν, ἀλλὰ δυνάμεις τινὰς κεχωρισμένας, καὶ παντελῶς αὐτὸν ἀγνοούσας. Τὸν Ἰησοῦν δὲ, τοῖς Ἑβραίοις παραπλησίως, ἔφησεν κατὰ φύσιν ἐξ ἀνδρὸς γενεῆσθαι καὶ γυναικὸς, τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας, σωφροσύνη δὲ, καὶ δικαιοσύνη, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς διαπρέψαι. Τὸν δὲ Χριστὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς ἄνωθεν εἰς αὐτὸν κατελθεῖν, καὶ τηρικαῦτα τὸν ἀγνοούμενον κηρύξαι Θεόν, καὶ τὰς ἀναγράπτους ἐπιτελέσαι θαυματουργίας. Κατὰ δὲ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἀποστήναι μὲν τὸν Χριστὸν, τὸ δὲ πάθος ὑπομεῖναι τὸν Ἰησοῦν. Οὗτος καὶ ἀποκαλύψει τινὰς ὡς αὐτὸς τεθεαμένος ἐπλάσατο, καὶ ἀπειλῶν τινων διδασκαλίας συνέθηκε, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν βασιλείαν ἔφησεν ἐπίγειον ἔσεσθαι· καὶ βρῶσιν καὶ πόσιν ὠνειροπόλησε, καὶ φιληδονίας ἐφαντάσθη, καὶ γάμους, καὶ θυσίας, καὶ ἑορτὰς, ἐν Ἱερουσαλὴμ τελουμένας, καὶ ταῦτα ἐπὶ χιλίους ἔτεσι τελεσθήσεσθαι. Τοσοῦτον γὰρ ὤρετο καθέξειν τοῦ Κυρίου τὴν βασιλείαν. Κατὰ τούτου δὲ οὐ μόνον οἱ προῤῥηθέντες συνέγραψαν, ἀλλὰ σὺν ἐκείνοις καὶ Γάϊος, καὶ Διονύσιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος. Τοῦτον, ὡς φασιν, ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς λουόμενος θεασάμενος· συνέβη γὰρ καὶ αὐτὸν δι' ἀρρώστιαν χρῆσθαι τῷ βαλανείῳ· Φύγωμεν, εἶπεν, ἐντεῦθεν, μὴ διὰ Κηρίνον τοῦ βαλανείου πεσοῦν

τος, τῆς βλάβης καὶ ἡμεῖς συμμετάσχωμεν.

Δ'. –Περὶ Ἀρτέμωνος.

Καὶ Ἀρτέμων δέ τις, ὃν τινες Ἀρτεμᾶν ὀνομά 83.392 ζουσι, τὰ μὲν κατὰ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν παραπλησίως ἡμῖν ἐδόξασεν, αὐτὸν εἰρηκῶς εἶναι τοῦ παντὸς ποιητῆν· τὸν δὲ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἄνθρωπον εἶπε ψιλὸν, ἐκ παρθένου γεγεννημένον, τῶν δὲ προφητῶν ἀρετῇ κρείττονα. Ταῦτα δὲ καὶ τοὺς ἀπο στόλους ἔλεγε κεκηρυχέναι, παρερμηνεύων τῶν θείων Γραφῶν τὴν διάνοιαν, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνους θεολογῆσαι τὸν Χριστὸν, οὐκ ὄντα Θεόν.

Ε'. –Περὶ Θεοδότου.

Καὶ Θεόδοτος δὲ ὁ Βυζάντιος ὁ σκυτεὺς ταῦτα τούτῳ πεφρονηκῶς, ἐτέρας ἠγήσατο φρατρίας. Τοῦτον δὲ ὁ τρισμακάριος Βίκτωρ, ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος, ἀπεκήρυξεν, ὡς παραχαράξει πειραθέντα τῆς Ἐκκλησίας τὰ δόγματα. Κατὰ τῆς τούτων αἰρέσεως ὁ μικρὸς συνεγράφη Λαβύρινθος, ὃν τινες Ὠριγένους ὑπολαμβάνουσι ποίημα, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ ἐλέγχει τοὺς λέγοντας. Εἶτε δὲ ἐκεῖνος, εἶτε ἄλλος συνέγραψε, τοιόνδε ἐν αὐτῷ διηγεῖται διήγημα. Νατάλιον ἔφη τινὰ, τῶν γενναίων ὁμολογητῶν ἓνα γεγεννημένον, ἐξαπατηθῆναι ὑπὸ Ἀσκληπιάδου καὶ Θεοδότου ἐτέρου τῆς αὐτῆς ὄντων αἰρέσεως, ὥστε ἐπὶ μισθῷ προστατεῦσαι τῆς φρατρίας, διὰ τὸ τῆς ὁμολογίας ἐπίσημον. Ὑπέσχοντο δὲ παρέξιν αὐτῷ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν δηνάρια. Τούτῳ πολλάκις ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς παρήνευσεν ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης, οὐχ ὑπὲρ τούτων λέγων αὐτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν εὐαγγελικῶν ἠθληκέναι δογματῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὑπέϊξε, τῇ τιμῇ δεδουλωμένος, ἦν ἔχειν ὑπελάμβανε τῶν ἐξηπατημένων ἡγούμενος, χαλεπὰς αὐτῷ δι' ἀγγέλων ἐπήνεγκε μάστιγας. Τῇ πείρᾳ δὲ μαθὼν τίνων ἐστὶ πρόξενον τὸ ἀντιτείνειν Θεῷ, κατὰ τάχος μὲν ἔωθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο· τοῦ δὲ ἀρχιερέως προκυλινδούμενος, ἐδεῖτο πρεσβείαν ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ φιλανθρώπῳ προσενεχθῆναι Δεσπότη. Ὀλοφυρόμενον δὲ καὶ ποτνιόμενον ὤκτειρεν ἐκεῖνος, καὶ χεῖρα ὤρεξεν εἰς μετάνοιαν. Ταῦτα περὶ τούτου φήσας ὁ προῤῥηθεὶς συγγραφεὺς, προστέθεικεν, ὡς οἱ τὴν αἴρεσιν συντεθεικότες ῥα διουργῆσαι τὴν θείαν Γραφήν ἐτόλμησαν, καὶ τὰ μὲν περικόψαι, τὰ δὲ προσθεῖναι· διωρθωκέναι τὰ οὐκ εὖ ἔχοντα λέγοντες, καὶ σοφωτέρους ἑαυτοὺς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀποφαίνοντες. Καὶ οὐδὲ τοῦτο συμφώνως αὐτοὺς δεδρακέναι λέγει, ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὸν Θεόδοτον, ἐτέρως δὲ τὸν Ἀσκληπιάδην, καὶ Ἐρμόφιλον ἄλλως, καὶ τὸν Ἀπολλωνίδην ἐτέρως· καὶ τούτων δὲ ἕκαστον ἐπιδιορθώσεις τῶν οἰκείων ποιήσασθαι, ὥστε πολλὴν εἶναι τῶν ἀντιγράφων διαφωνίαν. Περὶ μὲν οὖν τούτων ταῦτα μεμαθήκαμεν.

ς'. –Περὶ Μελχισεδεκιανῶν.

Τοὺς δὲ Μελχισεδεκιανούς, τμήμα μὲν εἶναι τούτων φασι, καθ' ἓν δὲ μόνον διαφωνεῖν, τὸ τὸν 83.393 Μελχισεδέκ δύναμιν τινα καὶ θείαν καὶ μεγίστην ὑπολαμβάνειν, κατ' εἰκόνα δὲ αὐτοῦ τὸν Χριστὸν γεγενῆσθαι. Ἦρξε δὲ τῆς αἰρέσεως ταύτης ἄλλος Θεόδοτος, ἀργυραμοιβὸς τὴν τέχνην.

ζ'. –Περὶ Ἐλκεσαίων.

Οἱ δὲ Ἐλκεσαῖοι, ἐκ τινος Ἐλκεσαῖ τῆς αἰρέσεως ἄρξαντος τὴν προσηγορίαν λαβόντες, ἐκ διαφόρων αἰρέσεων μύθους ἔρανισάμενοι, τὴν οἰκείαν συντεθείκασι

πλάνην. Καὶ περὶ μὲν τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν συμφωνοῦσιν ἡμῖν. Ἐνα γὰρ ἀγέννητον λέγουσι, καὶ τοῦτον τῶν ἀπάντων καλοῦσι Δημιουργόν. Χριστὸν δὲ οὐχ ἓνα λέγουσιν, ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω· καὶ τοῦτον πάλαι πολλοῖς ἐνφικηκέναι, ὅστε ρον δὲ κατεληλυθέναι· τὸν δὲ Ἰησοῦν ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ εἶναί φησι, ποτὲ δὲ πνεῦμα καλεῖ, ποτὲ δὲ παρθένον ἐσχηκέναι μητέρα. Ἐν ἄλλοις δὲ συγγράμμασιν οὐδὲ τοῦτο. Καὶ τοῦτον δὲ πάλιν μετενσωματωθεῖν, καὶ εἰς ἄλλα ἰέναι σώματα λέγει, καὶ καθ' ἕκαστον καιρὸν διαφόρως δείκνυσθαι. Ἐπωδαῖς δὲ καὶ δαιμόνων ἐπικλήσεις καὶ οὗτοι κέχρηται, καὶ βαπτίσμασιν ἐπὶ τῇ τῶν στοιχείων ὁμολογία. Ἄστρο λογίαν δὲ, καὶ μαγικὴν, καὶ μαθηματικὴν ἠσπάζοντο πλάνην, καὶ Προγνωστικούς ἐαυτοὺς προσηγόρευον. Τὸν δὲ Ἀπόστολον παντελῶς ἠρνήθησαν· καὶ βίβλον δὲ τινα συντεθείκασιν, ἣν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἔφασαν πεπτωκέναι. Ταύτης τὸν ἀκηκοότα ἄφεισιν ἁμαρτιῶν λαμβάνειν παρ' ἣν ὁ Χριστὸς ἐδώρησατο. Κατὰ ταύτης τῆς αἰρέσεως Ὀριγένης συνέγραψεν ἀληθῶς. Συνεκρότησε δὲ αὐτὴν Ἀλκιβιάδης, ἐξ Ἀπαμείας τῆς Συρίας ὀρμώμενος.

Η΄. –Περὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως.

Παῦλος δὲ ὁ Σαμοσατεὺς, τῆς μὲν Ἀντιοχείων ἐπίσκοπος ἦν. Ζηνοβίας δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοπαρχούσης· (Πέρσαι γὰρ Ῥωμαίους νενικηκότες ταύτη παρέδωσαν τὴν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης ἡγεμονίαν), εἰς τὴν Ἀρτέμωνος ἐξώκειλεν αἶρεσιν, ταύτη νομίζων θεραπεύειν ἐκείνην τὰ Ἰουδαίων φρονοῦσαν. Τοῦτο μαθόντες οἱ τὰς Ἐκκλησίας ἰθύνοντες, οὐχ ὑπέλαβον ἀκίνδυνον παριδεῖν τοσαύτην νόσον ἔρπειν ἐπειγομένην, καὶ συνεργὸν ἔχουσαν τὴν τῆς μεγίστης πόλεως περιφάνειαν. Καὶ Διονύσιος μὲν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν διδασκαλίᾳ γενόμενος, ἀνεβάλετο μὲν τὴν ἐκδημίαν, διὰ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν· διὰ δὲ γραμμάτων ἐκείνῳ παρήνεσε τὰ προσήκοντα, καὶ τοὺς συνεληλυθότας ἐπισκόπους εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παρέθηκε ζῆλον. Τῶν δὲ συνεληλυθότων ἐπρῶτον Γρηγόριός τε ὁ μέγας, ὁ περιθρύλλητος, ὁ τὰς παρὰ πάντων ἀδομένας θαυματουργίας ἐπιτελέσας διὰ τῆς ἐνοικουσίας τοῦ Πνεύματος χάριτος, καὶ Ἄθη νόδωρος ὁ ἐκείνου γε ἀδελφός, καὶ Φιρμιλιανὸς ὁ Καισαρέων τῆς Καππαδοκίας ἐπίσκοπος, περιφρα 83.396 νῆς ἀνὴρ, καὶ γνῶσιν ἐκατέραν ἔχων, καὶ τὴν θύρα θεν, καὶ τὴν θείαν· καὶ πρὸς τούτοις Ἐλενος ὁ τὴν Κιλικίων ἰθύνων μητρόπολιν. Οὗτοι πολλῶν ὄντων τῶν συνεληλυθότων ἠγοῦντο. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς ἠγήσεις καὶ συμβουλαῖς ἐπειράθησαν τῆς κακοδοξίας μεταθεῖναι τὸν Παῦλον. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθη προφανῶς ἐκεῖνος μηδὲν τοιοῦτο πεφρονηκέναι, ἀλλὰ τοῖς ἀποστολικοῖς ἔφησεν ἀκολουθεῖν δόγμασιν, ὑμῆσαντες ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ τὸν Δεσπότην, τὰ σφέτερα κατέλαβον ποιμνία. Χρόνου δὲ διελθόντος, αὐθις ἡ φήμη πανταχόσε διατρέχουσα, ἐμήνυεν ἅπανσι τοῦ Παύλου τὴν ἐκτροπὴν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ πανεύφημοι ἄνδρες προχείρως εἰς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐχώρησαν ἐκτομήν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπειράθησαν ἰατρεῦσαι γράμμασι τὴν νόσον· ἐπειδὴ δὲ δυσίατον εἶδον τὸ πάθος, πάλιν τὴν Ἀντιόχειαν προθύμως κατέλαβον, καὶ πάλιν ἤπια προσήνεγκαν φάρμακα, καὶ παραινοῦντες, καὶ παρακαλοῦντες, καὶ τῶν γε γεννημένων ἀναμιμνήσκοντες συνθηκῶν. Εἶτα ὀρώντες τὸν μὲν ἐξαρνούμενον, τοὺς δὲ κατηγοροὺς ἐν ἰσταμένους, καὶ διελέγχειν ὑπισχνουμένους, συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον. Μαλαχίωμος δὲ τινος πρότερον μὲν σοφιστεύσαντος, ὕστερον δὲ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου τιμηθέντος χειροτονία, τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ποιησαμένου διάλεξιν, ἐφωράθη τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον λέγων, θείας χάριτος διαφερόντως ἤξιωμένον. Τότε τοίνυν αὐτὸν ἐνδίκως τῶν ἱερῶν καταλόγων ἐχώρισαν,

σύμφωνον ψήφον ἐξενεγκόντες. Ἐπει δὴ δὲ ἀντέτεινε, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχεν ἡγεμονίαν, Αὐρηλιανὸν τῆνικαῦτα βασιλεύοντα διδάξαντες τὴν τοῦ Παύλου θρασύτητα, ἔπεισαν ἐξελαῖσαι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ γὰρ τῇ τῶν εἰδώλων θεραπείᾳ δεδουλωμένος ὑπέλαβε δίκαιον, τὸν τῇ τῶν ὁμοπίστων ἀντιλέγοντα ψήφῳ, τῆς ἐκείνων ἀποτμηθῆναι συμμορίας.

Θ'. –Περὶ Σαβελλίου.

Σαβέλλιος δὲ ὁ Λίβυς ὁ Πενταπολίτης, τοιαύτης ἤρξεν αἰρέσεως. Μίαν ὑπόστασιν ἔφησεν εἶναι τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἓν τριώνυμον πρόσωπον, καὶ τὸν αὐτὸν, ποτὲ μὲν ὡς Πατέρα καλεῖ, ποτὲ δὲ ὡς Υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον Πνεῦμα· καὶ ἓν μὲν τῇ Παλαιᾷ ὡς Πατέρα νομοθετῆσαι, ἓν δὲ τῇ Καινῇ ὡς Υἱὸν ἐνανθρωπήσαι· ὡς Πνεῦμα δὲ ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπιφοιτῆσαι. Κατὰ τούτου συνέγραψε Διονύσιος, ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπίσκοπος.

Ι'. –Περὶ Μαρκέλλου.

Μάρκελλος δὲ ὁ Γαλάτης τούτῳ μὲν παρα 83.397 πλησίως ἠρνήθη τῶν ὑποστάσεων τὴν τριάδα. Ἐκ τῶν δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς θεότητος ἔφησεν εἰς τὸν Χριστὸν ἐληλυθέναι, καὶ ταύτην Θεὸν Λόγον ἐκάλεσε· μετὰ δὲ τὴν σύμπασαν οἰκονομίαν πάλιν ἀνασπασθῆναι, καὶ συσταλῆναι πρὸς τὸν Θεὸν, ἐξ οὐπερ ἐξετάθη. Τὸ δὲ πανάγιον Πνεῦμα παρέκτασιν τῆς ἐκτάσεως λέγει, καὶ ταύτην τοῖς ἀποστόλοις παρασχεθῆναι. Καὶ ἀπαξαπλῶς ὑπέθετο Τριάδα ἐκ τεινομένην καὶ συστελλομένην κατὰ διαφόρους οἰκονομίας. ΙΑ'. Περὶ Φωτεινοῦ. Ὁ δὲ Φωτεινός, μίαν ἐνέργειαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος εἴρηκεν, ἐτέροις ὀνόμασι τὴν τῶν Σαβελλίου δογμάτων κηρύττων διάνοιαν. Κατὰ τῶν τεττάρων τούτων συνέγραψεν ὁ θεῖος Διὸς δωρὸς ὁ τῆν Κιλικίων ἰθύνων μητρόπολιν, Θεὸν προαιώνιον τὸν Χριστὸν ἀποδείξας, ἐπὶ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευσάμενον σωτηρίαν. Ταύτας ἀπάσας τὰς αἰρέσεις ἐπὶ ἀναιρέσεως τοῦ Μονογενοῦς θεότητος ἐπινενόηκεν ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστῳ· ἀλλ' ἔσβεσεν ἀπάσας ὁ ἐπιτιμῶν ἀβύσσῳ, καὶ ξηραίνων αὐτήν, ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ· "Ἐρημωθήσῃ, καὶ τοὺς ποταμοὺς σου ξηρανῶ." Οὐδὲ γὰρ βραχὺ τούτων διέμεινε λείψανον· οὐ Κηρινθιανῶν, οὐκ Ἐβιωνέων, οὐ Θεοδοτιανῶν, οὐκ Ἐλκεσαίων, οὐ Μελχισεδεκίανων, οὐ Σαβελλιανῶν, οὐ Παυλιανιστῶν, οὐ Μαρκελιανῶν, οὐ Φωτεινιανῶν· ἀλλὰ πάντα καθάπαξ τῷ ζόφῳ παρεδόθη τῆς λήθης, καὶ οὐδὲ τὰ τούτων ὀνόματα τοῖς πολλοῖς ἐστὶ γνῶριμα. Ἀψευδὴς γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁ λόγος, ὅτι "Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκρίζωθήσεται." Τὰ δὲ θεῖα τῶν Εὐαγγελίων τέθηλε δόγματα, καὶ ἐξετάθη μέχρι θαλάττης τῶν ἀποστόλων τὰ κλήματα, καὶ αἱ παραφύαδες τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσαν, καὶ ἐπληρώθη ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσης, καὶ τῆς προῤῥήσεως τὴν ἀλήθειαν ἔδειξε τῶν πραγμάτων ἢ μαρτυρία.

ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Πρόλογος.

α'. Περὶ Νικολαϊτῶν. β'. Περὶ Μοντανιστῶν. γ'. Περὶ Νοητοῦ τοῦ Σμυρναίου. δ'.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ὅτι καὶ περὶ τῶν ἐσομένων αἰρέσεων προεῖρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Ἐπειδὴ τὰς ἐναντίας ἀλλήλαις αἰρέσεις ἐν τοῖς προτέροις βιβλίοις πεποιήκαμεν δήλας, φέρε δὴ καὶ τὰς ἄλλας, αἷ μεταξὺ τούτων ἀκείνων ἐβλάστησαν, τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξωμεν. Καθάπερ γὰρ οἱ ἀρουραῖοι μῦες ἐκ τινος δυσκρασίας ἀέρος καὶ σηπε δόνος δυσώδους ποιότητος ἐκ τῆς γῆς ἀναδίδονται, καὶ λυμαίνονται μὲν σπέρματα, λυμαίνονται δὲ φυτὰ, οἱ δὲ γηπόνοι τούτους θηρεύοντες διαφθείρουσιν· οὕτω ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου κακοτεχνίας ἀνεφάνησαν αἰρέσεις, αἷ τῶν ἀνθρώπων τοὺς κουφοτέρους ἐσίνον το· ἀλλὰ ταύτας τῆς εὐσεβείας οἱ ἄριστοι γεωργοὶ τῶν θείων ληϊῶν ἐξήλασαν, καὶ φρούδους ἀπ ἔφηναν. Τὰς δὲ τούτων ἐπιβουλὰς, καὶ διὰ τῆς τῶν ζιζανίων παραβολῆς ὁ Δεσπότης προεῖρηκε, καὶ διαβρήδην τοὺς ἀποστόλους ἐδίδαξε, ποτὲ μὲν εἰπὼν, πολλοὺς ψευδοχρίστους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδ ἀποστόλους φανήσεσθαι· ποτὲ δὲ φυλάττεσθαι, τοὺς τους παρεγγυήσας, καὶ ἐπαγαγόν· "Πολλοὶ ἐλεύ σονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες." Εἶτα διδάσκει, πῶς διαγνῶναι προσήκει τὴν τοῦ προβάτου, καὶ τὴν τοῦ τὸ κώδιον περιβεβλημένου λύκου διαφορὰν. "Ἐκ τῶν καρ πῶν γὰρ αὐτῶν, φησὶν, ἐπιγνώσεσθε αὐτούς." Ἐπειτα διὰ τινος εἰκόνοσ σαφέστερον ἀποφαίνει τὸν λόγον. "Μήτι γὰρ, φησὶ, συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν ἀγαθοὺς καρποὺς ποιεῖ, τὸ δὲ πονηρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ." Καὶ πλατύνας τὸν λόγον ἐπήγαγεν· "Ἄρα γε ἐκ 83.401 τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς." Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ δυσαγῆ καὶ παμ μίαρα δόγματα τὸν οἰκεῖον ἐπιδείξει πατέρα. "Ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ, φησὶ, τὸ δένδρον γινώσκεται." Ἀπόχρη δὲ καὶ τὸ τούτων τέλος διελέγξει τὸ ψεῦδος. Εὐδιάλυτον γὰρ τὸ ψεῦδος, μόνιμον δὲ τῆς ἀληθείας τὸ κράτος. Διὰ τοι τοῦτο, φρούδοι μὲν τῆς διαβολῆς κῆς ἐνεργείας οἱ μῦθοι· ἀνθεῖ δὲ καὶ τέθηλε τῶν Εὐαγγελίων τὰ δόγματα. Καὶ πολλῶν πεπολεμηκῶν, καὶ δήμων, καὶ δημαγωγῶν, καὶ στρατηγῶν, καὶ βασιλέων, διέμεινεν ἐπὶ τῆς πέτρας ἐρηρυσμένα τὰ τῆς Ἐκκλησίας θεμέλια· οἱ δὲ τῶν δυσωνύμων αἰρέσεων κήρυκες ἔφυγον, κατὰ τὸν εἰρηκότα Σοφόν, οὐδενὸς διώκοντος. Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ φωνή· "Ἀνῆκά μου τὰς χεῖρας, καὶ ἐξηράνθησαν, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ χόρτος ξηρὸς ἐπὶ δωμάτων· τὸ δὲ σωτήριόν μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται, καὶ ἡ δικαιοσύνη μου οὐ μὴ ἐκλί πη." Ἄλλ' ἐπὶ τὴν διήγησιν τῶν ὑπολοίπων μεταβῶμεν δογμάτων.

Α΄. –Περὶ Νικολαϊτῶν.

Ἡ Νικολαϊτῶν αἵρεσις οὐ μόνον ἐξ ἀνοίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀκολασίας συνέστη. Σαφέστερον δὲ τὰ περὶ ταύτης ὁ Κλήμης ἐδίδαξεν. Ἐφη δὲ τὸν Νικόλαον ἕνα γεγενῆσθαι τῶν ἑπτὰ διακόνων, οὓς ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων διὰ τὴν τῶν χηρῶν ἐχειροτόνησε θεραπείαν. Εὐοπτον δὲ ἐσχηκότα γυναῖκα, αἰτιαθῆ ναι παρὰ τοῖς ἀποστόλοις, ὡς ζηλοτυπίας εἰσδεξάμε νον πάθος. Τοῦτον δὲ ἀποτρέψασθαι τήνδε τὴν δόξαν πειρώμενον, εἰς μέσον ἀγαγεῖν τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπιτρέψαι κοινωρῆσαι αὐτῇ τὸν βουλόμενον· οὐ τοῦτο νομοθετοῦντα, ἀλλὰ τὴν τῶν κατηγορηκῶτων συκοφαντίαν ἐλέγχοντα. Ἐντεῦθεν τινὲς τὸ παρὰ τούτου διὰ τὴν προρῆθεῖσαν αἰτίαν γενόμενον κά κιστα παραδεξάμενοι, κοινὰς ἔχειν τὰς γυναῖκας ἐνομοθέτησαν. Τὸν δὲ Νικόλαον ὁ Κλήμης ἔφη τῶν ἐπὶ σωφροσύνη λαμπρνομένων γενέσθαι, καὶ τὰ τέκνα τὴν ὑπὲρ

φύσιν ἀγνεΐαν ἐκπαιδεῦσαι, καὶ τὸν μὲν υἷὸν ἠΐθεον διαμεΐναι, τὰς δὲ θυγατέρας παρθένους. Ἐξ ὧν οὐχ ἥκιστα διελέγχονται ψευδῶς σφᾶς αὐτοὺς ἐκ τῆς τοῦδε προσηγορίας ἐπονομάζοντες οἱ τὴν προρρήθεισαν ἀκολασίαν ἐπιτηδεύοντες. Κατὰ τούτων καὶ ὁ προρρήθεις συνέγραψε Κλήμης, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Ὁριγένης, καὶ Ἰππόλυτος ὁ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυρ.

Β΄. –Περὶ Μοντανιστῶν.

Τῆς δὲ κατὰ Φρύγας καλουμένης αἵρέσεως ἤρξατο Μοντανός, ἀπὸ κώμης τινὸς ἐκεῖ διακειμένης ὀρμῶ μενος, Ἀρδαβᾶν καλουμένης. Οὗτος οἰσθηθεὶς ἔρωτι φιλαρχίας Παράκλητον ἑαυτὸν προσηγόρευσε, καὶ προφήτιδας ἐποίησατο δύο, Πρίσκιλλαν καὶ 83.404 Μαξιμίλλαν, καὶ τὰ τούτων συγγράμματα προφητικὰς προσηγόρευσε βίβλους, Πέπουζαν δὲ τὴν κώμην ὠνόμασεν Ἱερουσαλήμ. Οὗτος καὶ γάμον διαλύειν ἐνομοθέτησε, καὶ νηστείας καινὰς παρὰ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπεισήγαγεν ἔθος. Τὸν δὲ περὶ τῆς θείας Τριάδος οὐκ ἔλυμήνατο λόγον, καὶ τὰ περὶ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας ὁμοίως ἡμῖν ἐδογματίσεν. Οἱ δὲ τῆς τούτου διδασκαλίας ἐξηρημένοι, καλοῦνται μὲν ἀπὸ τούτου Μοντανισταί, καλοῦνται δὲ κατὰ Φρύγας ἀπὸ τοῦ ἔθνους, Πεπουζιανοὶ δὲ ἀπὸ τῆς κώμης, ἣν Ἱερουσαλήμ ἐκεῖνος ὠνόμασεν. Αἱ δὲ τῆς Πρισκίλλης καὶ Μαξιμίλλης προφητεΐαι ὑπὲρ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τετίμηνται παρ' αὐτοῖς. Περὶ δὲ τῶν μυστηρίων τινὲς μὲν θρυλοῦσιν ἄλλα, ἐκεῖνοι δὲ οὐ συνομολογοῦσιν, ἀλλὰ συκοφαντῶν τὴν κατηγορίαν καλοῦσιν. Τινὲς δὲ αὐτῶν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος Σαβελλίῳ παραπλησίως ἠρνήσαντο, τὸν αὐτὸν εἶναι λέγοντες, καὶ Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, παραπλησίως τῷ Ἀσιανῶ Νοητῶ. Κατὰ τούτων συνέγραψεν Ἀπολινάριος, ὁ τῆς κατὰ Φρυγίαν ἱεραρχίας πόλεως ἐπίσκοπος γεγονώς, ἀνὴρ ἀξίεπαινος, καὶ πρὸς τῆ γνῶσιν τῶν θείων καὶ τὴν ἔξωθεν παιδείαν προσειληφώς. Ὡσαύτως δὲ καὶ Μιλτιάδης, καὶ Ἀπολλώνιος, καὶ ἕτεροι συγγραφεῖς. Κατὰ δὲ Πρόκλου τῆς αὐτῆς αἵρέσεως προστατεύσαντος συνέγραψε Γάϊος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθημεν.

Γ΄. –Περὶ Νοητοῦ τοῦ Σμυρναίου.

Ὁ δὲ Νοητὸς Σμυρναῖος μὲν ἦν τὸ γένος, ἀνενεώσατο δὲ τὴν αἵρεσιν, ἣν Ἐπίγονος μὲν τις οὕτω καλούμενος ἀπεκύησε πρῶτος, Κλεομένης δὲ παραλαβὼν ἐβεβαίωσε. Ταῦτα δὲ ἐστὶ τῆς αἵρέσεως τὰ κεφάλαια. Ἐνα φασὶν εἶναι Θεὸν καὶ Πατέρα, τῶν ὅλων δημιουργόν· ἀφανῆ μὲν ὅταν ἐθέλη, φαινόμενον δὲ ἡνίκα ἂν βούληται· καὶ τὸν αὐτὸν ἀόρατον εἶναι καὶ ὀρώμενον, καὶ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον· ἀγέννητον μὲν ἐξ ἀρχῆς, γεννητὸν δὲ ὅτε ἐκ Παρθένου γεννηθῆναι ἠθέλησε· ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον, καὶ πάλιν αὐτὸ παθητὸν καὶ θνητὸν. Ἀπαθῆς γὰρ ὢν, φησὶ, τὸ τοῦ σταυροῦ πάθος ἐθέλησας ὑπέμεινε. Τοῦτον καὶ Υἱὸν ὀνομάζουσι καὶ Πατέρα, 83.405 πρὸς τὰς χρείας τοῦτο κάκεῖνο καλούμενον. Νοητῶ νοὶ προσηγορεύθησαν οἱ τήνδε τὴν αἵρεσιν στέρξαντες. Ταύτης μετὰ τὸν Νοητὸν ὑπερήσπισε Κάλλιστος, ἐπιθήκας τινὰς καὶ οὗτος ἐπινοήσας τῆ δυσσεβείᾳ τοῦ δόγματος.

Δ΄. –Περὶ Τεσσαρεσκαίδεκατιτῶν.

Ἡ δὲ τῶν Τεσσαρεσκαίδεκατιτῶν αἵρεσις ταύτην ὑπόθεσιν ἔχει. Φασὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἐν τῇ Ἀσίᾳ κηρύξαντα, διδάξαι αὐτοὺς ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης ἐπιτελέσαι τοῦ Πάσχα τὴν ἑορτήν· κακῶς δὲ τὴν ἀποστολικὴν νενοηκότες παρὰ δόσιν, τὴν τῆς Κυριακῆς ἀναστάσεως οὐκ ἀναμένουσιν ἡμέραν, ἀλλὰ

ποτέ μὲν τρίτη, ποτέ δὲ πέμπτη, ποτέ δὲ Σαββάτω, ἢ ὅπως ἂν τύχη, πανηγυρί ζουσι τοῦ πάθους τὴν μνήμην. Κέχρηται δὲ καὶ ταῖς πεπλανημέναις τῶν ἀποστόλων Πράξεις, καὶ τοῖς ἄλλοις νόθοις, μᾶλλον δὲ ἀλλοτρίοις τῆς χάριτος, ἃ καλοῦσιν ἀπόκρυφα. Συμφέρονται δὲ καὶ τοῖς Ναυάτου· καὶ οὗτοι γὰρ τὸν περὶ τῆς μετανοίας ἀποστρέφονται λόγον.

Ε΄. -Περὶ Ναυάτου.

Ὁ δὲ Ναυᾶτος τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας πρεσβύτερος ἦν. Χειμῶνος δὲ σφοδροτάτου ταῖς Ἐκκλησίαις προσπεσόντος, συνέβη τινὰς τῶν εὖσε βεῖα συντετραμμένων, μετὰ πολλὰς αἰκίας ἀπ' αὐθῆσαι, καὶ τοῖς τῆς ἀρνήσεως καταχρήσασθαι ῥήμα σιν. Οὗτοι γαλήνης γενομένης τῶν τῆς μετανοίας φαρμάκων τυχεῖν ἠντιβόλησαν. Καὶ δὴ τοῖς ἀρίστοις ἔδοξε ποιμέσι τὴν Δεσποτικὴν δεῖσαι κατηγορίαν, τὴν λέγουσαν· "Ὡ οἱ ποιμένες, τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε, καὶ τὸ πεπλανημένον οὐκ ἐπεστρέψατε, καὶ τὸ καταπεπτωκὸς οὐκ ἀνωρθώσατε·" καὶ ὀρέξαι χεῖρα τοῖς πεπτωκόσι, καὶ στηρίζαι τούτους κατὰ τὴν Δεσποτικὴν ἐντολήν. Πρὸς γὰρ δὴ τὸν μέγαν ἔφησε Πέτρον ὁ Κύριος· "Σίμων, Σίμων, ἐζητήσα το ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὑμᾶς ὡς τὸν σῖτον· κἀγὼ ἔδειθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου." Ταύταις ὁ Ναυᾶτος ταῖς βουλαῖς οὐκ ἠρέσθη, ἀλλ' ἀντικρυς ἀντεῖπε, μὴ χρῆναι λέγων τοὺς ἀρνηθέντας σωτηρίας τυχεῖν· παραπλήσιον ποιῶν τοῖς τοὺς ἀρῶ στοῦντας κωλύουσι τῶν ἱατρικῶν ἀπολαύειν φαρμάκων. Οἱ δὲ τῆς θεραπείας ἀντιβολοῦντες τυχεῖν, διήλεγχον αὐτὸν, πολλάκις μὲν παρακληθέντα δρα μείν παρ' αὐτοῦ, καὶ λόγοις γοῦν ὑπερεῖσαι ταῖς τοῦ τυράννου μηχαναῖς βαλλομένους· τὸν δὲ κρυπτόμενον, καὶ λανθάνειν πειρώμενον, ἀρνηθῆναι 83.408 καὶ τὸ εἶναι πρεσβύτερον. Ἄλλ' ὅμως καὶ τῶνδε τῶν λόγων ἀκούσαντες οἱ συναληλυθότες εἰς τὴν Ῥώμην ἐπίσκοποι, ἐπειράθησαν πείσαι συνθέσθαι τοῖς ἄριστα δόξασιν. Ἐπειδὴ δὲ εἶδον λυττῶντα, καὶ τὴν θεομισῆ νομοθετοῦντα ὠμότητα, τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐχώρι σαν σώματος, Κορνηλίου τότε τὴν Ῥώμην ἰθύνοντος. Οὗτος ὁ Ναυᾶτος, ὀλίγους τινὰς καὶ λίαν εὐαριθμῆ τους κοινωνῆσαι τῆς αἰρέσεως πείσας, εἰς τὴν Ἴτα λίαν ἐξῆλθε, καὶ τρεῖς πολιχνίων ἐπισκόπους ἔξαπατήσας ἤγεν, ὡς δῆθεν πρεσβευσομένους ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον. Εἷς τινα δὲ κώμην σὺν αὐτοῖς ἀφικόμενος, ἠνάγκασεν ἐπισκοπικῆς αὐ τῷ μεταδοῦναι χειροτονίας, καὶ ταύτην αὐτοῖ τὴν βίαν ὠδύραντο, καταλαβόντες τὴν Ῥώμην, καὶ τὰ γεγενημένα διδάξαντες. Οὕτω κλέψας τὴν χειροτονίαν ὁ δειλαιο, γέγονε τῆς αἰρέσεως ἀρχηγός. Τοὺς δὲ τῆς οἰκείας συμμορίας οὐ Ναυατιανούς μόνον, ἀλλὰ καὶ Καθαροὺς προσηγόρευσεν. Καὶ οὐδὲ τὴν τοῦ Δεσπότου Θεοῦ κατηγορίαν ἔδεισεν, ἦν κατὰ τινων ἐποιήσατο λέγων· "Οἱ λέγοντες· Καθαρός εἰμι, μὴ μου ἄπτου·" καὶ ἐπήγαγεν· "Αὐτὸς καπνὸς τοῦ θυμοῦ μου, πῦρ καίεται ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας." Κύριος γὰρ "ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται." Οἱ δὲ τούτου διάδοχοι καὶ ἕτερα τῷ δόγματι προστεθεί κασι· τοὺς γὰρ δευτέροις γάμοις ὠμιληκότας τῶν ἱερῶν ἐξελαύνουσι μυστηρίων· καὶ παντελῶς τὸν τῆς μετανοίας τῶν οἰκείων συλλόγων ἐξορίζουσι λόγον· καὶ τοῖς ὑπὸ σφῶν βαπτίζομένοις τὸ πανάγιον οὐ προσφέρουσι χρίσμα. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τοὺς ἐκ τῆς δε τῆς αἰρέσεως τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας συναπτο μένους χρίειν οἱ πανεύφημοι Πατέρες προσέταξαν. Κατὰ ταυτησὶ τῆς αἰρέσεως πολλὰς μὲν ἐπιστολὰς ὁ Κορνήλιος ἔγραψε, πολλὰς δὲ Διονύσιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, καὶ ἕτεροι δὲ πολ λοὶ τῶν τηνικάδε ἐπισκόπων, δι' ὧν κατὰδηλος εὐθὺς ἐγένετο πᾶσιν ἡ τοῦ Ναυάτου ὠμότης.

ζ'. -Περὶ Νέπωτος.

Νέπως δὲ, τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπίσκοπος πόλεως, κατὰ μὲν τὰ ἄλλα πάντα τοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασι συνεφώνει, περὶ δὲ τὰς θείας ἐπαγγελίας ἡμάρτανεν, ἐν τῇ γῆ ταύτας ἡγούμενος ἔσσεσθαι, καὶ βρῶσιν, καὶ πόσιν, καὶ τὰς Ἰουδαϊκὰς ἑορτάς, καὶ χιλίων ἐτῶν περιόδους ἐν τούτοις δαπανωμένας. Κατὰ τούτου πάλιν συνέγραψε Διονύσιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπαινῶν, ἐν δὲ τούτοις διελέγχων τὸν πλάνον. Ταῦτα μὲν μεταξὺ τῶν ἀρνούμενων τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τῶν ψιλὸν ἄνθρωπον ἀποκαλούντων τὸν καὶ Θεὸν ὑπάρχοντα 83.409 προαιώνιον, ἀνεφύη τὰ δόγματα. Καὶ τούτων δὲ τὰ πλεῖστα, εὐθὺς βλαστήσαντα ἐμαράνθη, καὶ αὐὰ μεμένηκε. Τίς γὰρ οἶδέ τινα νῦν ἀπὸ Νέπωτος, ἢ Νικολάου, ἢ Νοητοῦ, ἢ Πρόκλου προσαγορευό μενον; Μοντανιστῶν δὲ, καὶ Ναυατιανῶν, καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἀπήλλακται μὲν ἡ Ἑῶα παντὰ πασιν, ἀπήλλακται δὲ καὶ Αἴγυπτος, καὶ Λιβύη, ἐλευθέρα δὲ τούτων καὶ ἡ Ἑσπέρα· μόρια δὲ σμικρὰ τῆς Ἀσιανῆς, καὶ τῆς Ποντικῆς, τὰ τούτων ἔχοντά εἰσι ζιζάνια. Οὔτε γὰρ ὁ Πολεμωνιακὸς Πόντος, οὔτ' Ἑλενόποντος, οὔτε αἱ Ἀρμενίαι, οὔτε αἱ Καππαδοκίαι, οὐ Λυκαονία, οὐ Πισιδία, οὐ Παμφυλία, οὐ Λυκία, οὐ Καρία δὲ, τάσδε τὰς αἰρέσεις ἐδέξαντο. Τῶν δὲ τὴν ἀλήθειαν πρεσβεύοντων πλήρεις μὲν αἱ ἡπειροὶ, πλήρη δὲ καὶ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα. Ἀληθῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἡ πρόρρησις, ἦν διὰ τῆς προφητικῆς ἐποιήσατο γλώττης, πρὸς τὸν Σωτῆρα λέγων· "Ἴδου δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἔθνων, τοῦ εἶναί σε σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς." Συνωδὰ δὲ τῷ Ἡσαΐα καὶ ὁ μακάριος λέγει Δαβίδ· "Κατακυριεύσει γὰρ, φησὶν, ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης." Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι. Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι. -Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ." Αἱ δὲ προρρήσεις αὗται διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὸ πέρας ἐδέξαντο. Ἡ δὲ τῶν αἰρετικῶν διδασκαλία, ἢ μὲν πρόρρησις ἀνεσπάσθη, ἢ δὲ τῶν ἡμιζήρων φυτῶν οὐδὲ διενήνοχεν, ἐν πόλεσιν ὀλίγαις καὶ κώμαις μεμενηκυῖα, καὶ τὸ τῶν συντεθεικῶν ἀσθενὲς καὶ ψευδὲς ὑποφαίνουσα. Κύριος γὰρ "διασκεδάσει σημεῖα ἐγγαστριμύθων, καὶ μαντείας ἀπὸ καρδίας, καὶ ἰστᾶ ῥήματα παιδὸς αὐτοῦ, καὶ τὴν βουλήν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ δείκνυσιν ἀληθῆ." Καὶ, "Διασκεδάσει βουλάς ἔθνων, καὶ ἀθετεῖ λογισμοὺς λαῶν· ἢ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει· λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Μακάριον οὖν τὸ ἔθνος, οὗ ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ, λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν ἑαυτοῦ."

ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

Πρόλογος. α'. Περὶ Ἀρείου. β'. Περὶ Εὐδοξίου. γ'. Περὶ Εὐνομίου καὶ Ἀετίου. δ'. Περὶ Ψαθυριανῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς Ἀρείου καταγομένων αἰρέσεως. ε'. Περὶ Μακεδονιανῶν. ζ'. Περὶ Δονατιστῶν. ζ'. Περὶ Μελετιανῶν. η'. Περὶ Ἀπολιναρίου. θ'. Περὶ Πολεμιανῶν, καὶ τῶν ἄλλων Ἀπολιναριστῶν. ι'. Περὶ Αὐδιανῶν. ια'. Περὶ Μεσσαλιανῶν, ἡγουν Εὐχιτῶν, καὶ Ἐνθουσιαστῶν. ιβ'. Περὶ Νεστορίου. ιγ'. Περὶ Εὐτύχεος.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

“Οτι μὲν τῶν δυσωνύμων αἰρέσεων αἱ πλείους τοῖς ἀρχεγόνοις Βαλεντίνου θεοῖς τῷ Βυθῷ καὶ τῇ Σιγῇ παρεδόθησαν, ἐν τοῖς ἤδη γραφεῖσι βιβλίοις δε δῆλωται. Μαρτυροῦσι δὲ τῷ λόγῳ πόλεις καὶ κῶμαι τούτων ἀπηλλαγμένοι. Ἄλλ’ ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ, ὃν ἀνθρωποκτόνον εἰκότως ὁ Κύριος προσηγόρευσε (αἰεὶ γὰρ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλεύει ψυχαῖς), ἐτέρας ἐπιβουλῶν ἐτεκμήνατο μηχανάς. Συνιδὼν γάρ, ὡς μυσαρὰ πᾶσιν εἶναι δοκεῖ τὰ περὶ Θεοῦ τῶν ὄλων παρὰ τῶν ἐκείνου φοιτητῶν εἰρημένα, καὶ τῆς οἴκο νομίας οἱ λόγοι τὸ πιθανὸν οὐκ ἐσχίκασιν· οἱ μὲν γὰρ γυμνὴν ἔφασαν ἐπιφανῆσαι θεότητα, οἱ δὲ μόνην ἀνθρωπότητα θεότητος ἔρημον τὴν οἰκονομίαν ἐργάσασθαι· ἐκέρασε ἀσέβειαν ἐκατέρας ἀπηλλαγμένην ὑπερβολῆς.

Α΄. –Περὶ Ἀρείου.

Καὶ τὸν Ἄρειον εὐρῶν ἀνθρωπίνης ὀριγνώμενον δόξης, καὶ τῆς ἀλαζονείας ἐν αὐτῷ τὸ πάθος ἐπύρσευσε, καὶ τῆς αἰρέσεως τὸν πλάνον ἐνέθηκεν. Οὗτος γὰρ εἰς τῶν πρεσβυτέρων κατάλογον τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας τελῶν, καὶ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον τοῖς ἀρχιερατικοῖς ἐνδρυθέντα θώκοις ἰδὼν, τοῦ φθόνου τὸ κέντρον ἐδέξατο, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀψιμαχίας ἐπιζητῶν ἀφορμὰς, πρόφασιν εὔρε τὴν τῶν δογμάτων ἀσέβειαν. Ἐκείνου γὰρ τὴν ἀποστολικὴν πόαν τῇ ποιμνῇ προσφέροντος, καὶ πρὸς τὰς εὐαγγελικὰς τὰ πρόβατα ποδηγοῦντος πηγὰς, οὗτος 83.413 ἀντεῖπε. τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῦ πανσόφου διδασκάλου τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον λέγοντος, οὗτος ἀντέλεγε, κτίσμα ἀποκαλῶν, ὃν υἱὸν γνήσιον προσηγόρευσε· κἀκείνου τὸν Θεὸν Λόγον συναΐδιον λέγοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ἐν ἀρχῇ ὄντα, καὶ Θεὸν ὄντα Λόγον, καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης· οὗτος ἐξ οὐκ ὄντων ἔλεγε γεγενῆσθαι τὸν ὄντα, καὶ τρεπτὴν αὐτὸν ἔχειν ἔφησε φύσιν. Καὶ μέντοι καὶ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἠκρωτηρίασε λόγον. Σῶμα γὰρ αὐτὸν ἄψυχον ἔφη εἰληφέναι, ἐνηργηκέναι δὲ τὰ τῆς ψυχῆς τὴν θεότητα, ὥστε ταύτη προσάψαι τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐγγίνομένην συμπάθειαν. Οὗτος καὶ τῆς δοξολογίας τοὺς νόμους καταλιπὼν, οὓς οἱ ἐξ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Λόγου παρέδωκαν, ἕτερον ἐπεισήγαγε τύπον, δοξάζειν, τοὺς ἐξηπατημένους διδάξας τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος γινομένην ἐπίκλησιν ἐναλλάξαι διὰ τὸ τῆς παραβάσεως προφανὲς οὐκ ἐθάβρησεν· ἀλλὰ κατὰ τὴν Δεσποτικὴν ἐντολήν, βαπτίζειν μὲν παρέδωκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· δοξάζειν δὲ κατὰ τὸν τοῦ βαπτίσματος διεκώλυσε νόμον, καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οὐχ ἀπλῶς βαπτίσειν, ἀλλὰ πρότερον μαθητεῦσαι προστεταχότος. "Πορευθέντες γὰρ, ἔφη, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος." Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν νόμον καὶ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, μαθητεύουσι τοὺς προσιόντας πιστεύειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τοὺς μαθητευθέντας βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οὗ δὴ χάριν, οἱ τῆς δωρεᾶς ἀπολαύσαντες, ὡς ἐμαθητεύθησαν καὶ ἐβαπτίσθησαν, δοξάζουσιν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα Σχέτλιον γὰρ, τοὺς παρὰ τῆς ἀγίας Τριάδος κομισαμένους τὴν τοῦ βαπτίσματος δωρεάν, μόνῳ τὴν δοξολογίαν προσενεγκεῖν τῷ Πατρὶ, καὶ ἀγέραστον καταλιπεῖν τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν οἷς κατ' ἐκείνων συνεγράψαμεν διὰ πλάτους εἰρήκαμεν· τῆς δὲ παρουσίας συγγραφῆς ὁ σκοπὸς αἰρέσεως ἐκάστης ἐπιδειξάτω τὸν χαρακτήρα. Τοῦτον τοίνυν τὸν Ἄρειον, ταῦτα πεφρονηκότα, οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθυθέντες ἅγιοι Πατέρες ἀντικρυς ἀπεκήρυξαν, ὡς ἀλλότρια παντελῶς τῶν

θείων λογίων και ἀλλόφυλα ἐπεισ ἄγοντα δόγματα. Χρόνω δὲ ὕστερον σκηψάμενος με ταμέλειαν, τοὺς τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ παραδυναστεύοντας ἔπεισε χώραν αὐτῷ μετανοίας δοθῆναι. Δεξάμενος δὲ τὴν ἰκετείαν ὁ βασιλεὺς, τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐπήγγειλε τὸν ἐπίσκοπον, ὁρῆσαι χεῖρα τῷ σωτηρίας ἐφιεμένῳ. Ὁ δὲ θεῖος Ἀλέξ. 83.416 ξανδρος (οὗτος γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης κατεῖχε τὰ πηδάλια), πρῶτον μὲν ἐπειράθη πείσαι τὸν βασιλέα, τοῖς πεπλασμένοις Ἀρείου λόγοις μηδαμῶς ὑπαχθῆναι. Ἐπειδὴ δὲ δυσχεραίνοντα εἶδε, σιγήσας ἐξήλθεν. Ἐδέδοκτο δὲ ἔωθεν εἰσδεχθῆναι τὸν Ἄρειον· Σάββατον γὰρ ἦν, ἠνίκα ταῦτα ἐρρήθη. Ὁ τοίνυν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, σὺν δύο τισὶ συνόντων, εἰς τὸν θεῖον νεῶν εἰσδραμῶν, ἠντιβόλησε τῶν Ἐκκλησιῶν τὸν Δεσπότην, πρὸ τῶν ἱερῶν θυσιαστηρίων ἐπὶ τῆς γῆς ἐρριμμένος, καὶ δάκρυα προχέων, μὴ συγχωρῆσαι τὸν λύκον τοῖς προβάτοις ἀναμιγῆναι, εἴπερ ἀληθῶς τὰ λύκων δράσαι βουλόμενος ἑαυτὸν συγκαλύπτει τῷ τοῦ προβάτου κωδίῳ. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τόνδε τὸν λόγον προσθεῖναι τῇ προσευχῇ· εἰ δὲ ἐνδὶ δὼς αὐτὸν εἰσελθεῖν καὶ τοιαῦτα βεβουλευμένον διὰ τὴν ἄρρητον οἰκονομίαν (ἀνεξιχνίαστα γὰρ σου τὰ κρίματα), ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου τῆς παρούσης ζωῆς ἐλευθέρωσον. Οὕτω τὴν εὐχὴν ποιησάμενος, εἰς τὸ δωμάτιον δακρύων ἀνελήλυθεν. Ὁ δὲ Ἄρειος, νομίζων ἐμπεδωθήσεσθαι τοῦ βασιλέως τὰς ὑποσχέσεις, περὶ τὸ λυκαυγῆς προελήλυθεν. Εἶτα τῆς γαστρὸς πρὸς ἔκκρισιν ἐπειγούσης εἰς τὰ δημόσια εἰς ἐλήλυθε λάσανα, τὸν ἐπόμενον οἰκέτην ἕξω καταλιπὼν. Ἐξαπίνης δὲ τῶν σπλάγχων διαλυθέντων τε καὶ ἐκκριθέντων, ἔνδον καθήμενος ἐτελεύτησε. Τῶν δὲ συγκαθημένων τὸ πάθος θεασαμένων, καὶ βοησάντων, ὁ παῖς εἰσδραμῶν, καὶ τεθνεῶτα ἰδὼν, τὸ συμβάν τοῖς οἰκείοις ἐμήνυσε. Εἰς πᾶσαν δὲ τὴν πολυανθρωποτάτην πόλιν τῆς θεηλάτου μηνυθείσης πληγῆς, εἰς τὸν θεῖον νεῶν συνέδραμον ἅπαντες. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ βασιλέως τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τοῦ ἱερέως ἔγνωσαν τὴν εὐχὴν, ὕμνησαν τῶν Ἐκκλησιῶν τὸν προστάτην, καὶ τῆς αἰρέσεως ἐβδελύξαντο τὴν ἀσέβειαν. Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτων οὕτως γεγεννημένων, καὶ λίαν ἐναργῶς τῆς ψήφου τῆς θείας ἐπιδειχθείσης, ἐπέμειναν οἱ τὴν νόσον εἰσδεδεγμένοι, κατὰ τοῦ Μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀκονῶντες τὰς γλώττας. Ἄλλὰ ταῦτα διὰ πλάτους ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ συγγράψας, περιττὸν ἡγοῦμαι ταῦτα λέγειν. Καταλιπὼν τοίνυν Εὐσέβιον, καὶ Θεόγνιν καὶ Θεόδοτον τὸν Περίνθιον, καὶ Μηνόφαντον τὸν Ἐφέσιον, καὶ τὸν Σκυθοπολίτην Πατρόφιλον, καὶ τοὺς ἄλλους, Εὐδοξίου μόνον μνησθήσομαι. Ἀπαιτεῖ γὰρ τούτου τὴν μνήμην τὰ κατὰ Ἄετιον καὶ Εὐνόμιον διηγήματα.

Β'. -Περὶ Εὐδοξίου.

Οὗτος ὁ Εὐδόξιος Γερμανικείας τῆς τῷ Ταύρῳ γειτονευούσης πόλεως ἐπίσκοπος ἦν· ἀλλὰ τῆς πολίχνης καταφρονήσας, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὤρμησε, τὴν Λεοντίου μεμαθηκῶς τελευτήν. Εἶτα τὸν θρόνον παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς ἀρπάζει θεσμούς. Βασιλικοῖς δὲ γράμμασιν ἐκείθεν ἐξελαθεῖς, καὶ καταλαβεῖν τὴν ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας ἀθροισμένην σύνοδον κελευσθεῖς, ἀφίκετο μὲν ὡς προσετάχθη, εἰς τὸ συνέδριον δὲ εἰσελθεῖν οὐκ ἐθάρρησεν, ἀλλ' εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν ἔδραμε, καὶ τοὺς βασιλικούς θωπεύσας θαλαμηπόλους, ἔπεισεν αὐτόθι συναθροισθῆναι τὴν σύνοδον. Καὶ ἵνα μὴ πάντα λέξ. 83.417 γων μηκύνω (τούτων γὰρ πάντων ἐμνήσθη ἐν ἐκείνῃ τῇ συγγραφῇ), ἴσχυσε καὶ τὸν τῆς πόλεως ἐκείνης ἀρπάσαι θρόνον, καὶ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας τὰς Ἐκκλησίας γυμνῶσαι.

Γ'. –Περὶ Εὐνομίου καὶ Ἀέτιου.

Τότε τὸν πανεύφημον Ἐλεύσιον ἐξαγαγὼν τῆς Κυ Ζίκου, τὸν Εὐνόμιον, ἐχειροτόνησεν ἀντ' ἐκείνου. Ὁ δὲ Εὐνόμιος ἠὔχει Ἀέτιον τὸν Σύρον διδάσκαλον, οὗ τὸν τρισάθλιον βίον, καὶ ἃ μετῆλθεν ἐπιτη δεύματα, καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, ἐν οἷς κατ' Εὐνομίου συν ἔγραψαν, ἐδίδαξαν ἀκριβῶς. Οὗτος τὰς Ἀρείου προφανῶς ἠὔξησε βλασφημίας. Οὗ δὲ χάριν αὐτὸν ὁ Κωνστάντιος εἰς ἐσχατιάν τινα τῆς Φρυγίας ἐξώρισε· καὶ ταῦτα οὕτω πως ἐκτραπείς τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας, καὶ εἰς ἑτέραν ἀποκλίνας ὁδόν. Μετὰ γὰρ δὴ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, ὑπαχθεῖς τισὶ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος πεπιστευμένοις, νόμον τέθεικεν ἀπαγορεύοντα μῆτε ὁμοούσιον, μῆτε μὴν ἑτεροούσιον τολμᾶν τινα λέγειν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ ὅσιον ἔλεγε τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν ἐρευνᾶν· ὅμοιον δὲ κατὰ πάντα τῷ γεγεννηκότι λέγειν ἐκέλευσε. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τὸν Ἀέτιον, φάναι πρῶτον τολμήσαντα ἂν ὅμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν κατὰ πάντα τῷ τοῦτον γε γεννηκότι Θεῷ, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν προειρημένην ἐσχατιάν. Ταῦτ' εἰδὼς ὁ Εὐδόξιος, ἔπεισε τὸν Εὐνόμιον μὴ γυμνῶσαι τὸ σφέτερον φρόνημα, ἀλλὰ τέως ἐν παραβύστῳ κατέχειν, καὶ ἐν σκότῳ τρέφειν οἷόν τι λαθρίδιον κύημα, ἄχρις ἂν τὴν παρὰ τοῦ καιροῦ λάβωσιν ἐξουσίαν. Τούτοις εἴζας ὁ Εὐνόμιος, συνεσκιασμένην τοῖς πολλοῖς ἐν Κυζίκῳ διδασκαλίαν προσέφερεν. Ὡδίνων δὲ τεκεῖν τὴν ἀσέβειαν, παρ' ἐδήλου ταύτην διαλεγόμενος, καὶ τῶν ἀκούοντων ἐτί τρωσκε τὰς ψυχάς. Τότε τινές, ζήλω πυρπολούμενοι θεῖῳ, κρύπτουσι μὲν τὸν ζῆλον, τὸ δὲ τῆς αἰρέσεως ὑποδύονται πρόσωπον, καὶ τὸ τοῦ Εὐνομίου κατειληφότες δωμάτιον, ἠντιβόλουν σαφῶς διδάξαι τοῦ δόγματος τὴν ἀλήθειαν. Ὑπαχθεῖς δὲ ἐκεῖνος, καὶ το πάσας εἶναι ὁμόφρονας, ἤμεσε τὸν ἰδὸν, ὃν τέως κατ' ἐκρυπτεν. Οἱ δὲ πάλιν σπουδαιότερον ἐλιπάρησαν ταύτην αὐτὸν παντὶ τῷ λαῷ τὴν διδασκαλίαν προσενεγκεῖν, καὶ τῆς βασιλέως θεραπείας προτιμῆσαι τὸ ποιμνιον μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν ὀριγνόμενον. Οὕτω πάλιν ἐξαπατηθεὶς ὁ Εὐνόμιος, δημοσιεύει τὴν βλασφημίαν. Οἱ δὲ παραντίκα τῶν ὁμοπίστων παρεληφότες πολλοὺς, εἰς τὸ στρατόπεδον ἔδραμον, καὶ τὸν Εὐδόξιον ἐδίδαξαν τὴν τολμηθεῖσαν ἀσέβειαν. Ὁ δὲ Εὐδόξιος ἠλγησε μὲν μαθὼν τὸν Εὐνόμιον παραβεβηκέναι τὰς συγκεκριμένας συνθήκας· τοῖς δὲ κατηγὸ 83.420 ροῖς ὑπισχνεῖτο μὲν φροντίσειν, ἡμέλει δὲ παντελῶς ἀσχολίας σκηπτόμενος. Οἱ δὲ Εὐνομίου κατήγοροι τὸν Εὐδοξίου κατειληφότες σκοπὸν, τῷ βασιλεῖ τὰς Εὐνομίου βλασφημίας ἐμήνυσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸ μὲν πρῶτον ἐκέλευσε τῷ Εὐδοξίῳ τὸν Εὐνόμιον ἀγαγεῖν, καὶ τὴν γεγεννημένην βασανίσαι κατηγορίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀναβαλλόμενον ἔγνω (συνεχῶς γὰρ προσήεσαν οἱ κατήγοροι), ἀμφοτέρους ἠπέλιψε πέμψειν εἰς ἣν Ἀέτιος διῆγεν ἐσχατιάν. Δείσας τοίνυν ὁ Εὐδόξιος, ἦγαγε τὸν Εὐνόμιον· καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸν ἀνέμνησε τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένων ὑποθηκῶν, ἔπειτα δὲ προφανῶς ἐλεγχθέντα καθεῖλε, καίτοι τὴν αὐτὴν καὶ αὐτὸς περικείμενος νόσον· τὰς γὰρ βασιλικὰς ἔδεισεν ἀπειλάς. Ὁ δὲ γε Εὐνόμιος, εὐθὺς προστάτην αἰρέσεως ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, καὶ ταῦτα ἐσχατιάν τινα τῆς Παμφυλίας ἠναγκασμένος οἰκεῖν. Ἐν τεῦθεν ἢ τῶν Εὐνομιανῶν ἐφάνη συμμορία. Οὗτος τὴν θεολογίαν τεχνολογίαν ἀπέφηνε, καὶ προφανῶς τὰς κατὰ τοῦ Μονογενοῦς καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἠρεύξατο βλασφημίας. Καὶ τὸν μὲν Υἱὸν πρῶτον κτίσμα τοῦ Πατρὸς καὶ ἐξαίρετον ἔφησεν εἶναι· τὸ δὲ πανάγιον Πνεῦμα πρὸ τῶν ἄλλων παρὰ τοῦ Υἱοῦ δημιουργηθῆναι ποιημάτων. Αὐτὸς καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνέτρεψε τὸν ἀνέκαθεν παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἀποστόλων παραδοθέντα θεσμόν, καὶ ἄντικρυς ἀντενομοθέτησε, μὴ χρῆναι λέγων τρεῖς καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον, μηδὲ ποιεῖσθαι τὴν τῆς Τριάδος ἐπίκλησιν· ἀλλ' ἅπαξ βαπτίζειν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Καὶ

βαπτίζοντες δὲ μέχρι τῶν στέρνων τῷ ὕδατι δεύουσι, τοῖς δὲ ἄλλοις μορίοις τοῦ σώματος ὡς ἐναγέσι προσφέρειν τὸ ὕδωρ ἀπαγορεύουσιν. Οὐ δὲ χάριν, ἡνίκα μὲν εἰς πύελον ἐβάπτιζον, ἔξω τὸν ἄνδρα ταύτης στήσαντες, τὴν τούτου κεφαλὴν μέχρι τοῦ στήθους ἄπαξ εἰς τὸ ὕδωρ κατήγον. Ἐπειδὴ δὲ τινα συνέβη τραυματίαν γενέσθαι τῆς κεφαλῆς τῇ πύελῳ προσάρραχθείσης, ἕτερον εἶδος βαπτίσματος ἐπενόησαν. Ἐπὶ βάθρου γὰρ τινος πρηνῆ τὸν ἄνθρωπον διατείνοντες, ἔξω δὲ τούτου τὴν κεφαλὴν αἰωροῦντες, κατὰ τὸ ὕδωρ, οὐδενὸς ἄλλου μορίου προσψαῦον. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἕτερον τρόπον ἐξεῦρον βαπτίσματος. Ταινίαν γὰρ μακροτάτην κατασκευάσαντες, καὶ ταύτην καθιερώσαντες, ἐλίττουσι ταύτην τὸν ἄνθρωπον μέχρι τῶν ὀνύχων, ἀπὸ τοῦ στήθους ἄρξά μιν, εἴθ' οὕτως προσφέρουσι τοῦ ὕδατος τὴν κατάχυσιν. Ταῦτα δὲ μεμνηνάσιν οἱ τὴν ἐκείνων πεφευγότες ἀσέβειαν, καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ ἡμῶν συναφθέντες προβάτοις. Καὶ ἄλλο δὲ τι 83.421 τολμᾶσθαι παρ' αὐτῶν λέγουσιν, ὃ οὐκ ἂν τολμήσαιμι συγγραφῆ παραδοῦναι· ἱκανὴ γὰρ καὶ μόνῃ ἡ τοῦ μύσου ἀκοὴ μῖαναι τὸν λογισμόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἴτε τολμᾶται παρ' αὐτῶν, εἴτε καὶ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἰσχυρισάμην· ἀκήκοα δὲ ὅμως αὐτὰ παρ' ἀνδρῶν ἀκριβῶς τὰ ἐκείνων ἐπισταμένων. Οὕτω λυτήσας κατὰ τῆς ἀληθείας ὁ Εὐνόμιος, αὐξίνει ὅσες ἡμέραι τὴν νόσον ἐσπούδαζεν. Ἐτόλμησε γὰρ εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν τῶν θείων ἠγνόησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς ἐπίσταται τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει περὶ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ἣν αὐτὸς ἔχει περὶ ἑαυτοῦ ὁ Θεός. Εἰς ταύτην ὑπ' αὐτοῦ τὴν μανίαν ἐκβακχευθέντες οἱ τῆς ἐκείνου λώβης μετεσχηκότες, τολμῶσιν ἀντικρυς λέγειν, οὕτως εἰδέναι τὸν Θεόν, ὡς αὐτὸς ἑαυτόν. Καὶ ἕτερα δὲ ἄττα προσεπενόησεν, ἵνα δόξη καινῶν εὐρετῆς γεγενῆσθαι δογμάτων. Ἐν τεύθεν ἡ Ἀρειανικὴ συμμορία διηρέθη διχῆ· καὶ οἱ μὲν ἐκλήθησαν Ἀρειανοί, οἱ δὲ Εὐνομιανοί. Οἱ δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐδοξίανοι προσωνομάσθησαν κατὰ τὸν Εὐδοξίου καιρόν· τῇ γὰρ κενῇ δόξῃ δεδουλωμένος, τὴν οἰκίαν ἐπιθεῖναι τοῖς ὁμόφοροι προσηγορίαν ἐσπούδασεν. Οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ Ἐξακιονῖται προσαγορεύονται, ἀπὸ τοῦ τόπου τὴν ὀνομασίαν δεξάμενοι, ἐν ᾧ ποιεῖσθαι εἰώθασιν τὴν συνέλευσιν. Οἱ δὲ Εὐνομιανοὶ καὶ Ἀετιανοὶ ἐκαλοῦντο, ὡς Εὐνομίου τὸν Ἀέτιον διδάσκαλον ὀνομάσαντος· οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ Τρωγλιταὶ ἦγον Τρωγλοδύται ὀνομάζονται, ὡς ἐν οἰκίαις λανθανούσαις τὰς συνόδους ποιούμενοι. Καὶ γὰρ ἄγαν εἰσὶν εὐαρίθμητοι, πάντων αὐτοῦ βδελυττομένων διὰ τὴν τῆς βλασφημίας ἀναίδειαν. Καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τῆς οἰκουμένης τῆς τούτων λύμης ἀπήλλακται, ὀλίγοι δὲ καὶ ἄγαν εὐαρίθμητοι πόλεις ἔχουσιν ἐκ τούτων τινὰς, καὶ αὐτοῦ περιωμένους λανθάνειν.

Δ'. –Περὶ Ψαθυριανῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς Ἀρείου καταγομένων αἰρέσεως.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀρείου βλασφημίας πάλιν ἕτερον ἀπερράγη τμήμα. Οὗτοι δὲ φασὶ Πατὴρ ὁ Θεός, αἰεὶ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκτισμένος. Ταῦτόν γὰρ ἐστὶν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ κτίσαι καὶ τὸ γεννηῖσαι. Τούτους οἱ Ἀντιοχεῖς Ψαθυριανούς ὀνομάζουσι· τὸν γὰρ τῆς αἰρέσεως ἄρχοντα λέγουσι τοιούτων ποπάνων γεγενῆσθαι δημιουργόν. Καὶ ἄλλοι δὲ πάλιν ἐξ αὐτῶν χωρισθέντες, οἱ μὲν παρ' ἐνίων Κυρτιανοί, Πιθηκιανοὶ δὲ παρ' ἄλλων ἐκλήθησαν, σμικροῦ τινος ἀνθρωπίσκου, καὶ τὸ μετάφρενον ὑψηλὸν ἐσχηκότες, σὺν ἐκείνοις ἐξεληλυθότες, καὶ ταύτην αὐτοῖς τὴν ἐπωνυμίαν ἐπιθεῖναι παρασκευάσαντος. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἕτερος συνέστη σύλλογος, ἐκ τῶν Ἀρειανῶν χωρισθεῖς· τὴν δὲ προσηγορίαν ἐκ τῆς ἀσεβείας ἐσχίκασι. Δουλειανοὶ γὰρ ὀνομάσθησαν, τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν δοῦλον τοῦ Πατρὸς τολμήσαντες καλέσαι. Συλλογισμῶ δὲ τοιῶδε κεχηρημένοι τὴν βλασφημίαν κατασκευάζουσι. Πᾶν κτίσμα, φασὶ,

δοῦλον τοῦ 83.424 κεκτικότης· κτίσμα δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. Τοσαύτας ἔλαβον ἐκ τῆς Ἀρείου μανίας βλασφημιῶν ἀφορμᾶς· εἰς τοσαῦτα τμήματα καὶ ἡ Ἀρείου διηρέθη συμμορία.

Ε΄. –Περὶ Μακεδονιανῶν.

Καὶ ἕτερα δὲ πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἐκ τούτων ἐβλάστησεν αἵρεσις, ἥττον δυσσεβεῖν ὑπειλημμένη. Παύλου γὰρ τοῦ πανευφήμου, τοῦ τὴν βασιλίδα πόλιν ποιμάναντος, παρὰ τῶν τὴν Ἀρείου νόσον εἰσδεξαμένων ἐξελασθέντος, Μακεδόνιος ἀντ' ἐκείνου τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ἐνεχειρίσθη πηδάλια. Οὗτος ὁ Μακεδόνιος, τὸ μὲν ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ παντελῶς ἀπεκήρυξεν· ὅμοιον δὲ κατὰ πάντα λέγειν ἐνομοθέτησε, καὶ τὸ ὁμοιούσιον ἀντὶ τοῦ ὁμοουσίου προσεπενόησε. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἀρείῳ καὶ Εὐνομίῳ παραπλησίως, βλασφημιῶν διετέλεσεν. Ὅθεν οἱ ἐκ τῆς τούτου συμμορίας καλούμενοι Πνευματομάχοι ἐπωνομάσθησαν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῶν Μακεδονιανῶν παρεσπάρη ζιζάνιον.

ς΄. –Περὶ Δονατιστῶν.

Ἐν δὲ τῇ πάλαι μὲν Λιβύῃ, νῦν δὲ Ἀφρικῇ καλουμένη, τὴν τῶν καλουμένων Δονατιστῶν παραπλησίαν ὁ κοινὸς ἀλάστωρ ἔδειξεν. Οὗτοι δὲ, κατὰ μὲν τὴν αἵρεσιν τοῖς Ἀρείου συμφέρονται. Καινὸν δὲ μανίας ἐπενόησαν εἶδος. Τὸν γὰρ βίαιον θάνατον μαρτύριον ὀνομάζουσι· καὶ οἱ τῆσδε τῆς προσηγορίας τυχεῖν ἰμειρόμενοι, πρὸ πολλοῦ μὲν τοῦτο χρόνου μηνύουσι τοῖς ὁμόφροσιν. Οἱ δὲ πᾶσαν αὐτοῖς προσφέρουσι θεραπείαν, καὶ παντοδαπὴν κομίζουσιν ἐδωδὴν, οἷον ἱερεῖά τινα προσιτίζοντες καὶ παιῖνον τες. Ἐπὶ πλεῖστον δὲ ταύτης τῆς χλιδῆς ἀπολαύσαντες, ἀναγκάζουσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς, οὓς ἂν εὕρωσιν, τὰς διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῖς ἐπενεγκεῖν θανατηφόρους πληγὰς. Καὶ τινες μὲν ἐπιτυχάνουσι τοῦ σκοποῦ, τινὲς δὲ διαμαρτάνουσι. Τίς γὰρ σωφρονῶν ἀνάσχοιτο ἂν τοῦ τῆς μαιφονίας ἄγους τὴν ἄλωσιν εἰσδέξασθαι; Σφᾶς αὐτοὺς τοίνυν κορυβαντιῶντες ῥίπτουσιν ἀφ' ὕψους κατὰ κρημνῶν. Ἐγὼ δὲ μεταξὺ τῶν Ἀρειανικῶν διηγημάτων, χαρίεν τι συμβᾶν ἐπὶ τούτοις διηγήσασθαι βούλομαι. Συχνοὶ γὰρ ἐκ τούτων παραπλησίως τοῖς φασιανικοῖς ὄρνισι πιανθέντες, νεανία τινὶ περιτυχόντες γενναίῳ, εἶτα γυμνὸν τὸ ξίφος ὀρέξαντες, ἐπέταξαν ἐπενεγκεῖν τὰς πληγὰς, καὶ προσηπέλιψαν κατασφάζειν, εἰ μὴ δράσοι τὸ κελευσθέν. Ὁ δὲ ἔφησε δεδιέναι, μὴ τινων ἀναιρεθέντων, μεταμεληθέντων οἱ λειπόμενοι δίκας αὐτὸν εἰσπράξωνται τῆς σφαγῆς· χρῆναι τοίνυν ἐκάστω πρότερον ἐπιθεῖναι δεσμὸν, εἴθ' οὕτως τὸ ξίφος ἐπενεγκεῖν. Εἰζάντων ἐκείνων, καὶ τὰ δεσμὰ δεξαμένων, ῥάβδοις ἅπαντας αἰκισάμενος, ὥχτο δεδεμένους καταλιπὼν. Εἰς τοιαύτην καὶ τούτους ἀληθῶς φρενίτιν ἐμβέβληκε νόσον ὁ πονηρὸς δαίμων.

ζ΄. –Περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Μελετιανῶν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἰγύπτῳ, καθ' ὃν καιρὸν Ἀρειὸς τῆς κατὰ Μονογενοῦς ἥρξατο βλασφημίας, Μελετίος τις ἐπίσκοπος κατὰ τῆς Ἀλεξανδρου τοῦ μεγάλου στασιάσας ἡγεμονίας, πολλαῖς πόλεσι καὶ ἐπισκόπους ἐχειροτόνησε, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, οὐ καινῆς αἰρέσεως προστατεύων, ἀλλὰ ταῦτά μὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ φρονῶν, τὸ δὲ τῆς φιλαρχίας εἰσδεξάμενος πάθος. Τοῦτον οἱ ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότες ἀγιώτατοι Πατέρες τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέστησαν πηδαλίων· τοὺς δὲ παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας τῶν παρανόμως δοθέντων ἐγύμνωσαν. Ἐντεῦθεν τὸ τῶν Μελετιανῶν

ἐν Αἰγύπτῳ ῥήγμα συνέστη. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν οὐδὲν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐκαινοτόμησεν· οὗτοι δὲ, τὴν αἵρεσιν τὴν Ἀρείου παρὰ τῶν τῆνικαῦτα βασιλευόντων κρατυνομένην ἰδόντες, εἰς ἐκείνην ἀπ' ἐκλίναν. Νῦν δὲ γέ φασιν αὐτοὺς ταύτης μὲν ἀπαλ' λαγῆναι τῆς νόσου, ἰδικῶς δὲ διάγειν, ὑφ' ἐτέρων μὴ βουλομένους ἰθύνεσθαι, καὶ τὴν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας παραιτεῖσθαι συνάφειαν. Ταύτητοι, ὡς αὐτόνομοι, καὶ τὰ καταγέλαστα ἐκεῖνα προσεπ' ἐνόησαν, τὸ παρ' ἡμέραν μὲν ὕδατι τὸ σῶμα καθαίρειν, μετὰ δὲ κρότου χειρῶν, καὶ τινος ὀρχήσεως, τὰς ὑμνωδίας ποιεῖσθαι, καὶ κώδωνας πολλοὺς κάλου τινὸς ἐξηρημένους κινεῖν, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. Οὗ δὲ χάριν αὐτοῖς ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀθανάσιος πολεμῶν διετέλεσεν.

Η΄. –Περὶ Ἀπολιναρίου.

Ἀπολιναρίου δὲ ὁ Λαοδικεὺς ἐν ἐνίοις συγγράμμασι τὸν περὶ τῆς Τριάδος οὐ παρέφθειρε λόγον· ἀλλ' ὁμοίως ἡμῖν καὶ τὴν μίαν τῆς Θεότητος οὐσίαν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἐκήρυξεν· ἐν ἐνίοις δὲ βαθμοὺς ἀξιωμάτων ὠρίσατο, ἑαυτὸν διανομέα τῆς θείας χειροτονήσας νομῆς. Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν εὕρεμα, τὸ, Μέγα, μείζον, μέγιστον· ὡς μεγάλου μὲν ὄντος τοῦ Πνεύματος, τοῦ δὲ Υἱοῦ μείζονος, μεγίστου δὲ τοῦ Πατρὸς. Τί δὲ τούτου γένοιτο· ἂν γελοιοτέρου; Εἰ γὰρ μίαν εἶναι τῆς Τριάδος τὴν οὐσίαν τῶ ὄντι φησὶν, πῶς τὴν αὐτὴν καὶ σμικρὰν καὶ μεγάλην ὑπέιληφεν; Ἐν μὲν γὰρ τοῖς σώμασιν ἡ ποσότης καὶ ἡ πηλικότης τὰ τοιαῦτα μέτρα ποιεῖ· ἡ δὲ τούτων ἐλευθέρα φύσις οὐδὲ τούτων ἐπιδέχεται μέτρα. Ἀλλὰ νῦν οὐκ ἀντειπεῖν, ἀλλὰ δεῖξαι τὰς διαφορὰς προεθέμεθα δόξας. Ἐν ἐνίοις τοίνυν πάλιν οὗτος συγγράμμασι τὰς τῶν ὑποστάσεων συνέχεεν ἰδιότητος, καὶ ταῦτ' ὀδρακεν ἐπὶ τῆς Τριάδος, ὅπερ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐτόλμησεν. Ὅθεν καὶ τὴν τοῦ Σαβελλισμοῦ κατηγορίαν ἐδέξατο, σαρκωθῆναι τε τὸν Θεὸν ἔφησε Λόγον, σῶμα καὶ ψυχὴν ἀνελήφθαι, οὐ τὴν λογικὴν, ἀλλὰ τὴν ἄλογον, ἢν 83.428 φυτικὴν, ἢν ζωτικὴν τινες ὀνομάζουσι· τὸν δὲ νοῦν ἄλλο τι παρὰ τὴν ψυχὴν εἶναι λέγων, οὐκ ἔφησεν ἀνελήφθαι, ἀλλ' ἀρκέσαι τὴν θείαν φύσιν εἰς τὸ πληρῶσαι τοῦ νοῦ τὴν χρεῖαν. Καὶ οὐ συνεῖδεν ὁ σοφώτατος, ὡς οὐδὲ σώματος ἂν μὴ βουληθεὶς ἐδέθη· ἀλλ' ὥφθη ἂν καὶ δίχα σώματος, ὡσπερ δὴ πάλα τοῖς πατριάρχαις. Ἀλλὰ τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας λόγον ἐν τῷ μετὰ τοῦτον φυλάξομεν λόγῳ.

Θ΄. –Περὶ Πολεμιανῶν καὶ ἄλλων Ἀπολιναριστῶν

Πολέμιος δὲ τις, ἐκ τῶν τούτου συγγραμμάτων τὰς ἀφορμὰς ἐσχηκῶς, καὶ συνουσίωσιν λέγει γεγενῆσθαι καὶ κρᾶσιν τῆς Θεότητος καὶ τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν ἡ τῶν Πολεμιανῶν ἐβλάστησεν αἵρεσις. Καὶ ἄλλοι δὲ τινες ἐκ τῆς Ἀπολιναρίου συναγωγῆς, ἐκ τῶν οὐρανῶν ἔφασαν κατεληλυθῆναι τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα· διάφορα δὲ εὐρόντες ἐν τοῖς ἐκείνου συγγράμμασι δόγματα, οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ ἐκείνοις ἠρέσθησαν. Ὅπως δὲ οὗτος τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀποτμηθεὶς σώματος τὸν διάφορον ἐκύησε φλήναφον τῶν δογμάτων, περιττὸν ὠήθη εἰπεῖν.

Ι΄. –Περὶ Αὐδιανῶν.

Αὐδαῖος δὲ τις, ἐκ τῆς πέραν Εὐφράτου Συρίας ὀρμώμενος, ἀνθρωπόμορφον ἔφησε τὸν Θεόν, καὶ τὰ τοῦ σώματος αὐτῷ περιτέθεικε μόρια, τὰ συγκαταβατικῶς παρὰ τῆς θείας εἰρημένα Γραφῆς ἀνοήτως νενοηκῶς. Καὶ γὰρ ἀνθρώποις ἡ θεία διαλεγόμενη Γραφή, οὐδὲ τῶν ὀρωμένων ἀκριβῶς τὴν φύσιν ἐπισταμένους, ὡς ἐνῆν αὐτοῖς ἀκούειν, τὴν διδασκαλίαν πεποιήται. Διὰ τοῦτο τὴν ὀπτικὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν ὀφθαλμοῦς

προσηγόρευσε, καὶ ὦτα τὴν ἀκουστικὴν, καὶ χεῖρας τὴν πρακτικὴν, καὶ τὰς ἄλλας ἐνεργείας ὡσαύτως. Τούτων οὐδὲν συνείδω ὁ ἀνόητος, τὴν ἀνθρωπείαν τῷ Θεῷ μορφήν περιτέθεικεν. Οὕτω γὰρ ἐνόησε καὶ τό: "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν." Καὶ ἀλογίαν νοσῶν, τὸ μὲν τῆς ψυχῆς ἀόρατον καὶ ἀθάνατον οὐ συνείδω, τῷ δὲ σώματι μόνω τὸν λογισμὸν προσεπήρεισε. Ἄλλὰ καὶ περὶ τούτου ἐν τοῖς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου διαπλάσεως σὺν Θεῷ φάσαι λεχθήσεται. Τοῦτον τοίνυν φασὶ τὸν Αὐτοδαῖον, καὶ τὸ σκότος εἰπεῖν, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ ἀγέννητα. Οἱ δὲ τῆς τούτου προσηγορίας μετεληχότες κατακρύπτουσι ταῦτα. Σκήπτονται δὲ φεύγειν τῆς Ἐκκλησίας τὴν κοινωνίαν, διὰ τοὺς 83.429 τοκογλύφους, καὶ γυναιξὶ συνοικοῦντας, καίτοι πολλῶν καὶ παρ' αὐτοῖς τολμωμένων χαλεπωτέρων. Καὶ οὐ συνωρῶσιν, ὡς οὐδὲ τοῖς ἀκριβέσι τῶν ἐπισκόπων τὸ ἐκτέμνειν εὐπετέες· ἀλλὰ χρεῖα μὲν κατηγορῶν, χρεῖα δὲ μαρτύρων, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν νόμον: "Κατηγορίαν γὰρ, φησὶ, κατὰ πρεσβυτέρου μὴ καταδέξῃ ἐκτὸς δύο ἢ τριῶν μαρτύρων." Ὅτι δὲ τοὺς ἀλισκομένους οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κολάζουσι νόμοι, μαρτυρεῖ πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης τὰ γινόμενα. Καὶ γὰρ ἐπίσκοποι, καὶ διάκονοι, καὶ πρεσβύτεροι, τῶν ἐκκλησιαστικῶν καταλόγων χωρὶς ζονται. Οὗτοι δὲ ἄφεσιν ἀμαρτημάτων ποιεῖσθαι νεανιεύονται. Διχῆ γὰρ τὰς ἱεράς βίβλους μετὰ τῶν νόθων διελόντες (διαφερόντως γὰρ ταύτας νομίζουσι ἀποκρύφους καὶ μυστικὰς), καὶ στιχηδὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεθεικότες, διαβαίνειν ἕκαστον μεταξὺ τούτων κελεύουσι, καὶ τὰ πλημμεληθέντα ὁμολογεῖν· εἶτα τοῖς ὁμολογηκόσιν δωροῦνται τὴν ἄφεσιν· οὐ χρόνον ὀριζόμενοι εἰς μετάνοιαν, καθὰ κελεύουσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοί, ἀλλ' ἐξουσία ποιούμενοι τὴν συγχώρησιν. Εἰδότες δὲ οἱ διαβαίνοντες παιδιὰν τὸ γινόμενον, τὰ μὲν ἀληθῆ πλημμελήματα κατακρύπτουσι, σμικρὰ δὲ τινα λέγουσι, καὶ γέλως ἄξια, ἃ καὶ λέγειν ὀκνήσειεν ἄν τις, εἰ μὴ τὴν τούτων ἔχοι φρενοβλάβειαν.

ΙΑ΄. –Περὶ Μεσσαλιανῶν, ἡγουν Εὐχιτῶν καὶ Ἐνθουσιαστῶν.

Μεσσαλιανοὶ δὲ (τοῦνομα δὲ τοῦτο μεταβαλλόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, τοὺς Εὐχίτας σημαίνει), τὸ μὲν βάπτισμά φασὶ μηδὲν ὄνειν τοὺς προσιόντας· ξυροῦ γὰρ δίκην ἀφαιρεῖται τῶν ἀμαρτημάτων τὰ πρότερα, τὴν δὲ ρίζαν οὐκ ἐκκόπτει τῆς ἀμαρτίας· ἡ δὲ ἐνδελεχὴς προσευχὴ, καὶ τὴν ρίζαν τῆς ἀμαρτίας πρόρριζον ἀνασπᾶ, καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς συγκληρωθέντα πονηρὸν δαίμονα τῆς ψυχῆς ἐξελαύνει. Ἐκάστῳ γὰρ φασὶ ἀνθρώπῳ τικτομένῳ παραυτίκα συνέπεσθαι δαίμονα, καὶ τοῦτον εἰς τὰς ἀτόπους πράξεις παρακινεῖν. Τοῦτον δὲ οὔτε τὸ βάπτισμα, οὔτε ἄλλο τι δύναται τῆς ψυχῆς ἐξελάσαι, ἀλλὰ μόνη τῆς προσευχῆς ἡ ἐνέργεια. Ἐξιέναι δὲ φασὶ τὸν ἔνοικον δαίμονα διὰ κορύζης καὶ τῶν περιττωμάτων τοῦ πτύσματος. Οὕτως ἐξαπατηθέντες οἱ τρισάθλιοι ἔργον μὲν οὐδὲν μετίασι (πνευματικούς γὰρ ἑαυτοὺς ὀνομάζουσι), τῇ δὲ εὐχῇ δῆθεν ἐσχολὰ κότες, τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον καθεύδουσιν. Εἶτα ὑπὸ τοῦ σφᾶς ἐκβακχεύσαντος δαίμονος ἐξαπατηθέντες, ἀποκαλύψεις ἑωρακέναι φασὶ, καὶ τὰ ἐσόμενα προλέγειν ἐπιχειροῦσιν· ἐλέγχονται δὲ διὰ τῶν πραγμάτων ψευδόμενοι. Βρενθύνονται δὲ καὶ τὸν Πατέρα βλέπειν, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, καὶ τῆς γινομένης τοῦ 83.432 Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως τὴν αἴσθησιν δέχεσθαι. Πρὸ χειρὸς δὲ εἰσὶν εἰς ἄρνησιν, κἂν βιασθῶσιν, ἀναθεματίζουσιν εὐπετῶς τοὺς τούτων τι λέγοντας. Αὐτίκα τοίνυν ἐπὶ τοῦ πανευφήμου Φλαβιανοῦ, τοῦ τῆς Ἀντιοχείων ἐπισκόπου, κρινόμενοι, συκοφαντίας ἐκάλουν τὰς γεγενημένας κατηγορίας. Ἄλλ' ὁ πάνσοφος ἐκεῖνος ἀνὴρ τὴν λανθάνουσαν ἐφώρασεν αἴρεσιν. Ἀγανακτεῖν γὰρ κατὰ τῶν κατηγορῶν δόξας, καὶ χαλεπαίνειν ὡς ψευδεῖς λόγους συντεθεικόντων, παρ' αὐτὸν

καθίσαι προσέταξε τὸν Ἀδελφίον· αὐτὸς γὰρ ἠγεῖτο τῶν ἐγκαλουμένων τὴν αἴρεσιν, ἀνὴρ πρε σβύτης καὶ τυμβογέρων, καὶ παρ' αὐτὰς λοιπὸν ὦν τοῦ θανάτου τὰς πύλας. Πρὸς τοῦτον ὁ τρισμα κάριος ἔφη Φλαβιανὸς, ἀγνοεῖν τοὺς κατηγοροὺς, ἅτε δὴ παχυτέρους, τὴν πνευματικὴν πολιτείαν. Ἡμεῖς δὲ, φησὶν, οἱ γεγηρακότες τῷ χρόνῳ τὴν γνῶσιν ταύτην εἰσεδεξάμεθα. Ἄλλ' εἶπέ μοι, ἔφη, φιλαλή θως, τίνα ἐστὶ τὰ λεγόμενα. Οὕτω καταθελχθεὶς ὁ πρεσβύτες, καὶ κοινωνὸν τῶν δογμάτων εὐρηκέναι νομίσας, τῇ ὁμολογίᾳ τὴν κατηγορίαν ἐκράτυνε. Ταῦτα τοῖνυν μεμαθηκῶς ὁ θεῖος ἀνὴρ, τῶν τῆς ἐφάσας αὐτοὺς ὀρίων ἐξήλασε. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ φρενίτιδος ἔργα τολμῶσι. Καὶ γὰρ ἐξαπίνης πηδῶ σι, καὶ δαίμονας ὑπερπεπηδηκέναι νεανιεύονται· καὶ τοῖς δακτύλοις τὸ τῆς τοξείας ἐπιτελοῦσι σχῆμα, τοὺς δαίμονας τοξεύειν ἰσχυρίζομενοι. Καὶ ἔτε ρα ἄττα δρῶσι παραπλησίως παραπληξίας μεστὰ, διὸ δὴ καὶ τῶν Ἐνθουσιαστῶν ἐσχῆκασιν ὄνομα Ταύτης ἠγήσατο τῆς αἰρέσεως Σάββας, καὶ Ἀδελφίος, καὶ Δαώδης, καὶ Συμεώνης, καὶ Ἑρμᾶς, καὶ ἄλλοι τινές. Ἐγραψε δὲ κατὰ τούτων ἐπιστολὰς, φωρὰ σας τὴν αἴρεσιν, ὁ πανεύφημος Λητόϊος, ὁ τῆς Μελιτινῆς ἐπίσκοπος. Ὁ δὲ πάντων ἄριστος Ἀμφιλόχιος, ὁ τοῦ Ἰκονίου τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνας, ἀκριβέστερον τὴν αἴρεσιν ἐστηλίτευσε, τοῖς ὑπ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ὑπομνήμασιν ἐντεθεικῶς αὐτῶν τὰς φωνὰς, ἐναργῶς δηλοῦσας τοῦ δόγματος τὴν διαφορὰν.

ΙΒ΄. –Περὶ Νεστορίου.

Ἐπειδὴ δὲ τοῦ κόσμου κατὰ μικρὸν ὑπὸ ρέοντος, καὶ πρὸς τὴν τοῦδε τοῦ παντὸς ἐπειγομένου λύσιν, πᾶς τις ἑαυτὸν ἀξιόχρεων εἶναι τῆς εὐσεβείας διδάσκαλον ᾤετο, διὰ τὸν ἐξ ἀμαθίας τυφὸν οὐδενὸς μανθάνειν ἀνεχομένου, οὐκέτι λοιπὸν ὁ ἀνθρωποκτόνος δαίμων, ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ, ὁ τῶν ζιζανίων σπορευς, τοῖς ἔξωθεν καὶ φανερώς πολεμίους κατὰ 83.433 τῆς Ἐκκλησίας ὠπλίζετο· ἄλλ' εὐρῶν ὄργανον πᾶσαν, ὡς εἶπεῖν, ἀθρόως αὐτοῦ τὴν τέχνην ὑποδεχόμενον, ἐν τῷ τῆς ὀρθοδοξίας προσχήματι, τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος ὁμοῦ καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Μονογενοῦς παρεισάγει, τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀτεχνολόγητον τῆς πίστεως ἡμῶν Ἑλληνικοῖς συνταράττων σοφίσμασι. Νεστόριον που πάντως ἀκούετε· καὶ γὰρ ἐπίσημος ὁ ἀνὴρ. Οὗτος ἐκ τῆς Γερμανικῆν πολίχνης ὀρμώμενος, οὐκ οἶδα ποταποῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐντεθραμμένον ἐπιτηδεύμασιν, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων χῶραν, καθάπερ Αἰγυπτιακὴ τις μᾶστιξ, τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀντιοχέων ἐνέσκηψε πόλει. Ἐν ταύτῃ λόγων ἐλευθερίων μετρίως μετεσχηκῶς, φωνήν τε ὅτι καλὴν καὶ μεγίστην ἀσκήσας, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προΐων εἰσεφθάρη, καὶ τῷ καταλόγῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐναρίθμιος γεγονῶς, τὸν τε τοῦ Θεοῦ λαὸν διδάσκειν πεπιστευμένος, ἔδειξεν εὐθύς ἐν προοιμίῳ, οἷος παρὰ πάντα τὸν βίον γενήσεται. Οὐ γὰρ τὸν εὐγενῆ καὶ γόνιμον, καὶ γεωργῆσαι ψυχὰς ἀνθρώπων δυνάμενον, ἐζήλωσε χαρακτηῖρα τῶν λόγων· ἀλλὰ πρὸς τὸ δημοτερές ἀποκλίνας, καὶ τῶν εἰς ἀέρα λυομένων κρότων θηρευτῆς, εἰ καὶ τις ἄλλος, γενόμενος, τὸ συρφετῶδες καὶ ἀστάθμητον πλῆθος πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐξεκαλέσατο πόθον, φαιὸν περιβεβλημένος ἱμάτιον, ἐστυγνακῶς βαδίζων, τοὺς ἀγοραίους ἐκκλίνων θορύβους, ὡχρότητι σώματος δοκεῖν ἐγκρατῆς εἶναι θηρῶμενος, οἴκοι τὰ πολλὰ βιβλίους προσανέχων, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ συγγινόμενος. Τοιοῦτοις σχήμασιν τε καὶ πλάσμασι τοὺς πολλοὺς δελεάζων, μέχρι πόρρω προῆλθε τῆς ἡλικίας, τὸ δοκεῖν Χριστιανὸς εἶναι πρὸ τοῦ εἶναι διώκων, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης τὴν ἑαυτοῦ προτιμῶν. "Ἐπεὶ δὲ, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ Δεσπότῃ, "Οὐδὲν κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται, οὐδὲ ἀπό κρυφον ὃ οὐ μὴ εἰς φανερόν ἔλθῃ," καὶ "Τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται,"

κατὰ τὴν ἀνιχνίαστον τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ἄβυσσον, καὶ Νεστόριος ψήφω τῶν περὶ τὰ βασιλεία καὶ τοὺς θρόνους, καὶ αὐτοῦ τοῦ τῆνι καῦτα τῆς οἰκουμένης τὰ σκῆπτρα διέποντος, τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν τῶν ὀρθοδόξων καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν προεδρίαν πιστεύεται, οὐδὲν δὲ ἦν τον καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης. Ἐνταῦθ' αἰοι λοι πὸν καὶ τὰ δράματα, ὧν μικροῦ πλήρης πᾶσα γῆ τε καὶ θάλαττα. Ὡς γὰρ τὸν μέγιστον ἐκεῖνον κατ' ἔλαβε θρόνον, καθάπερ τινὰ τυραννίδα τῆς ἀρχιερω σῦνης τὴν προστασίαν ἀρπάσας, οὐκέτι κατέχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὠδὶνα τῆς ἀσεβείας οἷός τε ἦν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐξουσίας προσλαβὼν ἀμαθῆ παρῤῥησίαν, εἰς μέσον ἄγει, καὶ προτίθησιν ἅπασιν, ἦν πάλαι κατὰ τοῦ Μονογενοῦς συνέλαβε βλασφημίαν. Καὶ πόλεμον ἄντικρυς κατὰ τῶν ἀποστολικῶν αἰρεῖται δογμάτων, καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων, ἀφ' οὗ κατηγγέλη 83.436 τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τῶν ὀρθοδόξων καθηγησαμένων πίστεως, ἐκβαλεῖν πειρᾶται τοὺς λόγους, ταράττων μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως τὴν Ἐκκλησίαν, ταράττων δὲ καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν· οὐδὲν τοῦ θεσπεσίου Παύλου κεκραγὸτος ἐπιστρεφόμενος· "Ὁ δὲ ταρασσὼν ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ἦ." Ἄλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν τοῦ θείου τῶν ἀρχιερέων βήματος, οὐ τὸν λύχνον τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τὸν ζόφον τίθησι τῆς ἀσεβείας. Γίνεται δὲ αὐτῷ πρῶτον τῆς καινοτομίας ἐγχείρημα, τὸ μὴ δεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον, τὴν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τεκοῦσαν ἐξ αὐτῆς σάρκα λαβόντα, Θεοτόκον ὁμολογεῖν, Χριστοτόκον δὲ μόνον· τῶν πάλαι καὶ πρόπαλαι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κηρύκων, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, Θεοτόκον διδαξάντων ὀνομάζειν, καὶ πιστεύειν τὴν τοῦ Κυρίου μητέρα. Φέρε δὲ οὖν μοι λοιπὸν τὴν βλάσφημον τεχνολογίαν καὶ παρατήρησιν, οὐδενὶ πρότερον ἐγνωσμένην, εἰς τὸ μέσον ἀγάγωμεν. Ἡ τοῦ Χριστοῦ προσηγορία, φησὶ, τῶν δύο φύσεων ἐστὶ σημαντικὴ, τῆς τε θεότητος τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀπολύτως λεγομένη φωνὴ, τὴν ἀπλὴν καὶ ἀσώματον τοῦ Θεοῦ Λόγον παρίστησιν οὐσίαν· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, μόνην τὴν ἀνθρωπιαν ὑποδείκνυσιν φύσιν. Διὰ τοῦτο Χριστοτόκον, φησὶν, ἀλλ' οὐ Θεοτόκον τὴν Παρθένον ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον, μήποτε λάθωμεν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λέγοντες τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς ἁγίας εἰληφότα Παρθένου, καὶ οὕτω προγενεστέραν τὴν μητέρα τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὁμοιολογεῖν βιασθῶμεν. Ἴνα δὲ μὴ δόξω λοιδορίας κεναῖς ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς κατηγορεῖν, αὐτὸν ἐκεῖνον οἷς εἶπε τῆς οἰκείας ἀσεβείας ποιήσομαι μάρτυρα. Τῶν γὰρ ἀποστολικῶν διδαγμάτων, καὶ παντὸς ἁγίου μνήμην τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ὑπεροχίας, ἐν τῇ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ πολλὰς τοιαύτας ἐξεβόησε φωνάς· Οὐκ ἔτεκεν, ὦ βέλτιστε, Μαρία Θεὸν, ἀλλ' ἔτεκεν ἄνθρωπον Θεότητος ὄργανον. Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πάλιν φληνάφοις· Ἀνέγκλητος Ἕλλην μητέρα θεοῖς ἐπεισάγων. Ταῦτα μὲν ὡς ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα μοι τῶν ἐκείνου τέως εἰρήσθω, πρὸς τὰ ἐξῆς ἐπειγομένου τοῦ λόγου. Ὅθεν ἐπειδὴ θανάτῳ ἔξαισίν ἀπολοῦνται παράνομοι, τῆς τε ἀρχιερωσύνης διὰ τῶν ἐν τῇ Ἐφέσῳ συναθροισθέντων ἁγίων ὑπὸ τῆς θείας ἐξεβάλετο ψήφου, καὶ βασιλικῶν νεύματι τὴν Ὁσασιν καταδικασθεὶς οἰκεῖν, τῆς μελλούσης τῶν ἀσεβῶν κολάσεως ἐντεῦθεν ἐδέξατο τὰ προοίμια, παρανάλωμα τῆς οἰκείας φρενοβλαβείας γενόμενος, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ πληρώσας τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι "Τινῶν ἀνθρώπων αἰ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι προάγουσαι εἰς κρίσιν." Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἐξητασμένα, παραδραμῶν ἀναγκαῖον, ἐπὶ δὲ τὰ ἐξῆς ἴωμεν τῆς ἱστορίας. Π' – Περὶ Εὐτύχους. Ἐσχάτην δὲ πάντων τὴν δυσώνυμον τῶν Εὐτυχία νῶν ὁ βάσκανος δαίμων εἰσήγαγεν αἵρεσιν, δι' ἧς τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκύκησεν Ἐκκλησίαν 83.437 σίας· καὶ ὄργανον εὐρῶν τῆς οἰκείας δεκτικὸν πονηρίας τὸν δαίμονα Εὐτύχη, τὴν πρόπαλαι μαρὰν θεῖσαν αἵρεσιν Βαλεντίνου πάλιν ἀνθῆσαι πεποίηκεν. Ἄρειος μὲν γὰρ μόνον τοῦ

σώματος, Ἀπολινάριος δὲ καὶ τῆς ψυχῆς ὠμολόγησε τὴν ἀνάληψιν· οὗτος δὲ καὶ τοῦ σώματος ἠρνήθη τὴν πρόσληψιν. Οὐδὲν γὰρ ἔφη τὸν Θεὸν Λόγον ἀνθρώπειον ἐκ τῆς Παρθένου λαβεῖν, ἀλλ' αὐτὸν ἀτρέπτως τραπέντα καὶ σάρκα γενόμενον· τοῖς γὰρ καταγελάστοις αὐτοῦ κέχρημαι λόγοις· τὴν πάροδον μόνην διὰ τῆς Παρθένου ποιήσασθαι, καὶ τῷ σταυρῷ προσηλωθῆναι καὶ προσπαγῆναι τὴν ἀπερίγραφον καὶ ἀπεριόριστον καὶ ἀχώρητον θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ταύτην τῷ τάφῳ παραδοθεῖσαν τετυχηκέναί τῆς ἀναστάσεως. Ἴνα δὲ τὴν τῆς μανίας ὑπερβολὴν καταλίπωμεν, ἐκεῖνο σκοπήσωμεν, ὡς οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος ἐκ τῆς ἐνανθρωπήσεως γέγονε, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως οὐδὲν ἐχέγγυον ἔχομεν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ Θεὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πάντως καὶ ἄνθρωπος ἀναστήσεται· πάμπολυ γὰρ τῶν φύσεων τὸ διάφορον. Τί δὴποτε τοίνυν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς Δεσποτικῆς ἀναστάσεως τὸν περὶ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως κρατύνει λόγον, καὶ Κορινθίοις γράφων βοᾷ· "Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται;" Διὰ μὲν γὰρ τοῦ πιστεῦο μένου τὸ ἀπιστούμενον ἔδειξε, τῷ δὲ ἀπιστουμένῳ καὶ τὸ πιστευόμενον συνεξέβαλεν. Εἰ γὰρ τὸ ἀναστήναι, φησὶ, τὸν Χριστὸν ἀληθές, ἀληθές ἄρα καὶ τὸ ἡμᾶς ἀναστήσεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο ψευδές, καὶ τὸ ἀναστῆναι τὸν Χριστὸν ἄρα ψευδές· σῶμα γὰρ κάκεῖνο, καὶ ταῦτα. Οὕτω πλείοσι τοῦτο κρατύνει συλλογισμοῖς, ἀποφαντικῶς λοιπὸν ἐπήγαγε· "Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων." Διὰ δὲ τῆς ἀπαρχῆς σαφῶς καὶ τὸ φύραμα παρεδήλωσεν· ἡ γὰρ ἀπαρχὴ τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν ἐκεῖνω, οὐπὲρ ἔστιν ἀπαρχή. Διδάσκει δὲ καὶ τὴν τῆς οἰκονομίας αἰτίαν· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν." Εἶτα ἀπὸ τῶν φύσεων ἐπὶ τὰ πρόσωπα μεταβαίνει· "Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Ἀλλὰ γὰρ πολλὰ πολλάκις περὶ τούτου συγγράψας, περιττὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος μηκύνειν ὑπέληφα, ἄλλως τε μέλλον ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ, σὺν Θεῷ, καὶ περὶ τούτων ἐρεῖν. Τούτῳ τοίνυν ἐπιθεὶς τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τὸ πέρασ, τὴν τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας εὐγένειαν, ὡς ἔμοιγε δυνατὸν, ἐπιδειξάμενος πειράσομαι.

ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΜΥΘΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ. ΘΕΙΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ. ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΛΕΓΧΟΣ.

Προοίμιον. α'. Περὶ ἀρχῆς καὶ Πατρός. β'. Περὶ Υἱοῦ. γ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῶν θείων ὀνομάτων. δ'. Περὶ δημιουργίας. ε'. Περὶ ὕλης. ς'. Περὶ Αἰώνων. ζ'. Περὶ ἀγγέλων. η'. Περὶ δαιμόνων. θ'. Περὶ ἀνθρώπου. ι'. Περὶ Προνοίας. ια'. Περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας. ιβ'. Ὅτι σῶμα ὁ Δεσπότης ἀνέλαβεν. ιγ'. Ὅτι καὶ ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος ἀνέλαβεν. ιδ'. Ὅτι τελείαν τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἀνέλαβεν. ιε'. Ὅτι ἦν ἀνέλαβεν ἀνέστησε φύσιν. ις'. Ὅτι ὁ αὐτὸς ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. ιζ'. Ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν ἔδωκε Διαθήκην. ιη'. Περὶ βαπτίσματος. ιθ'. Περὶ ἀναστάσεως. κ'. Περὶ κρίσεως. κα'. Περὶ ἐπαγγελιῶν. κβ'. Περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας. κγ'. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. κδ'. Περὶ παρθενίας. κε'. Περὶ γάμου. κς'. Περὶ δευτέρου γάμου. κζ'. Περὶ πορνείας. κη'. Περὶ μετανοίας. κθ'. Περὶ ἐγκρατείας.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Γλυκὸ μὲν εἶναι τὸ μέλι πᾶσιν ἀνθρώποις δοκεῖ, καὶ συγκρίσεως δίχα·

γλυκύτερον δὲ φαίνεται, πὶ κρᾶς τινος παρατεθείσης ποιότητος· καὶ τὴν ὑγίαν ἀξιέραστον μὲν ἅπαντες νομίζουσι, μετὰ δὲ νόσον, ἀξιέραστοτέραν νομίζουσι· καὶ γαλήνη δὲ θυμηρε στέρα μετὰ χειμῶνα. Οὕτω καὶ τὴν ἀλήθειαν οἱ σω φρονοῦντες ἀξιόκτητον ἴσασι χρῆμα· λαμπροτέρον 83.441 δὲ ὅμως αὐτὴν καὶ θειοτέραν παρεξεταζόμενον ἀπο φαίνει τὸ ψεῦδος. Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τοῦ ψεύδους ἐπεδείξαμεν αἴσχος, καὶ τοὺς αἰρετικούς ἐγυμνώσα μεν μύθους, καὶ δῆλον αὐτῶν γεγένηται καὶ τὸ δυσ σεβές, καὶ τὸ ἀτερπές καὶ ἀπίθανον, φέρε τούτοις τὴν εὐαγγελικὴν παραθέντες διδασκαλίαν, δείξωμεν φωτὸς καὶ ζόφου διαφορὰν, καὶ ὑγείας ἄκρας καὶ νόσου χαλεπωτάτης. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν εἰκόνα τῇ προκειμένη παρεξετάσει συμβαίνουσαν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ σκότος, εἰ καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολείπεται, ἀλλ' οὖν χρειαν τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκαίαν προσ φέρει· τοῖς γὰρ μεθ' ἡμέραν πονοῦσιν τὴν ἀνάπαι λαν ἢ νύξ πραγματεύεται. Καὶ ἡ νόσος δὲ πολλοῖς γέγονεν ὀνησιφόρος· τὸν γὰρ Σωτῆρα διὰ ταύτης καὶ Δημιουργὸν ἐπιγνόντες, καὶ τῶν ἀνιαρῶν ἐπηγγείλαντα τὴν ἀπαλλαγὴν, καὶ τυχόντες ὧν ἦτησαν, ἐφρόντισαν ἀρετῆς. Ἐκ δὲ τῶν παμπονήρων μύθων ἐκείνων, καὶ τῶν ἀρρήτων βλασφημιῶν, πᾶσα λώβη φαίνεται τοῖς πειθομένοις. Οὐκ οὖν ἔστιν εὐρεῖν ἐναντίαν εἰκόνα τῇ τῶν ἐναντίων τούτων δογμάτων τῶν διαφορᾶ· μᾶλλον δὲ, μίαν εὐρον λίαν ἐναργε στάτην. Ὅσον γὰρ Θεοῦ καὶ διαβόλου τὸ μέσον, το σάυτη τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ διαβόλου διδασκαλίας δια φορά. Καὶ τοῦτο δείξει σαφέστερον τοῖς μύθοις ἐκείνοις παρατιθέμενον τῶν θείων λογίων τὸ κάλλος, τὰς τοῦ νοεροῦ φωτὸς ἐκπέμπον μαρμαρυγὰς. Χρὴ δὲ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰπεῖν, τίνα περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς ἐδιδάχθημεν.

Α΄. –Περὶ ἀρχῆς καὶ Πατρός.

Μίαν εἶναι τῶν ὅλων ἀρχὴν καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ διδάσκει Γραφῆ, τὸν Θεὸν τῶν ὅλων, καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀγέννητον, ἀνώλεθρον, αἰώνιον, ἄπειρον, ἀπερίγραφον, ἀπεριόριστον, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀπλοῦν, ἀγαθὸν, δίκαιον, φῶς νοερὸν, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δὲ τῷ θεῷ βουλήματι μετροῦ μένην. Ὅσα γὰρ βούλεται, δύναται· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ Προφήτης σαφῶς ἐδίδαξε· "Πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν." Τῶν εἰρημένων δὲ διδάσκαλος ἡ θεία Γραφή. Ἀκούομεν γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος ἐν τῇ τῆς νομοθεσίας ἀρχῇ· "Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου· οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ." Καὶ πάλιν· "Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι." Συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου διδάσκει· "Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, Θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός." –"Ἐμπροσθέν μου οὐκ ἔστιν ἄλλος Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ εἰμι Θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερος πλὴν ἐμοῦ· δίκαιος σωτὴρ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ." Σαφῶς δὲ διὰ τούτων τοὺς Βαλεντίνου, καὶ Μάρκου, καὶ Βασιλίδου, καὶ Μαρκίωνος διελέγχει λήρους. Οὔτε 83.444 γὰρ πρὸ αὐτοῦ, οὔτε μετ' αὐτόν, ἕτερον εἶναι λέγει Θεὸν, ἀλλὰ τὸν αὐτόν εἶναι καὶ πρῶτον καὶ ἔσχατον. Συμφωνεῖ δὲ τούτοις τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἡ θεία διδασκαλία. Ὁ γὰρ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν δικαιοσύνην πληρῶν (αὐτὸς γὰρ ἔφη πρὸς τὸν Ἰωάννην· "Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ δεῖ πληρωθῆναι πᾶσαν δικαιοσύνην"), κατεδέξατο, ἅτε δὴ ἄνθρωπος ὢν, καὶ τὴν χρειαν τῆς προσευχῆς, καὶ τὸν Πατέρα διδάξει τοὺς ἀποστόλους ἀπήγγειλεν· ἐν σχήματι δὲ προσευχῆς τὴν τῆς θεολογίας διδασκαλίαν τοῖς μαθηταῖς προσενήνοχεν. "Αὕτη γὰρ ἐστι, φησὶν, ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν

μόνον ἀληθινὸν Θεόν." Καὶ πάλιν· "Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ τῶν σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπιόις." Καὶ ὁ Θεὸς δὲ Ἀπόστολος οὕτω λέγει· "Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτω, μόνῳ Θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν." Καὶ πάλιν· "Εἷς Θεός, εἷς μεσὶ τῆς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς." Καὶ αὖθις· "Εἷς Θεὸς Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα." Καὶ ἑτέρας δὲ παμπόλλας χρήσεις ἔστιν εὐρεῖν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς, δεικνύσας τὴν συμφωνίαν, καὶ τὸν ἕνα κηρυττούσας Θεόν. Καὶ ἀόρατον δὲ εἶναι αὐτόν, καὶ ἡ Παλαιὰ διδάσκει, καὶ ἡ Καινὴ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Παλαιᾷ πρὸς τὸν Μωϋσεᾶ φησὶν· "Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται." ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔφη· "Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τὸν Πατέρα." Τοῦτό τοι καὶ ὁ Θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς βοᾷ· "Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε." Δείκνυσι δὲ καὶ πόθεν με μάθηκεν· ἐπάγει γάρ· "Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο." Βοᾷ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· "Ἀφθάρτω, μόνῳ σοφῷ Θεῷ δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν." Καὶ πάλιν· "Ὅν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὔτε ἰδεῖν δυνησεται." Καὶ τὸ ἄπειρον δὲ αὐτοῦ καὶ ἀπερίγραφον πάλιν καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ ἐκ τῆς Καινῆς ἐδιδάχθημεν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ φησὶν ὁ Θεός· "Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος." Καὶ πάλιν· "Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι, λέγει Κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου ἐστίν;" Ὁ δὲ θειότατος Δαβὶδ βοᾷ, ὅτι "Ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς." Καὶ χεῖρα μὲν κέκληκε, τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τὴν ἐνέργειαν· ἔδειξε δὲ οὐκ αὐτὸν ἐν τοῖς πᾶσι περιγεγραμμένον, ἀλλὰ πάντα τῆς αὐτοῦ προμηθείας ἐξηγητήματα. Ἐν ἄλλῃ δὲ ὑμνωδίᾳ πρὸς αὐτόν φησὶ· "Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου; 83.445 καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· καὶ ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγας μου κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου." Ταῦτα δὲ τὸ ἀπερίγραφον αὐτοῦ καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς δυνάμεως δείκνυσι. Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἡσαΐας βοᾷ· "Ὁ κατέχων τὸν γῦρον τῆς γῆς, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡσεὶ ἀκρίδας." Καὶ πάλιν, τὴν τῶν εἰδώλων διελέγχων ἀσθένειαν, ταύτην ἡμῖν περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν διδασκαλίαν προσήνεγκε· "Τίς γὰρ, φησὶν, ἐμέτρησε τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ; Τίς ἔστησε τὰ ὄρη στα θμῶ, καὶ τὰς νάπας ζυγῶ; Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἢ τίς ἔδειξεν αὐτῷ κρίσιν, ἢ ὁδὸν συνέσεως τίς ἔδειξεν αὐτῷ;" Εἶτα ὡς ἐνήν ἄνθρωπινη διανοία καὶ γλώττη πηλίγη, τὸ ἄπειρον δείκνυσι τῆς δυνάμεως. "Εἰ πάντα γὰρ, φησὶ, τὰ ἔθνη ὡς στα γῶν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ῥοπή ζυγοῦ, καὶ ὡς σίελος ἐνομίσθησαν καὶ λογισθήσονται, τίνοι ὁμοιώσατε Κύριον, ἢ τίνοι ὁμοιώματι ὁμοιώσατε αὐτόν;" Εἰ δὲ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τῶν ὑδάτων ἡ φύσις πάσης φύσεως κτιστῆς περιεκτικὰ, τούτων δὲ πάντων μέτρον τῆς θείας χειρὸς τὸ μέτρον, σκοπεύσασαν οἱ τὸν Θεὸν τῇ γλώττῃ μετρεῖν ἐπιχειροῦντες τῆς φύσεως ἐκείνης τὸ ἄπειρον· χεῖρα νοοῦντες, οὐ τὸ τοῦ σώματος μόριον, ἀλλὰ τὴν πάντα τεκτονισμένην καὶ κυβερνῶσαν ἐνέργειαν. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἡ Παλαιὰ διδάσκει· Γραφὴ· εὗροι δ' ἂν τις ἕτερα παραπλήσια τῶν εἰρημένων, τὸ ἀπερίγραφον καὶ τῆς οὐσίας, καὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς δυνάμεως τῆς θείας διδάσκοντα. Ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τὰ παραπλήσια φρονεῖν ὁ Κύριος τὴν Σαμαρεῖτιν ἐδίδαξεν. Ἐκείνης γὰρ τοπαζούσης τόπῳ περιγεγράφθαι τὸ Θεῖον, καὶ τούτου χάριν εἰρηκίας· "Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, ὑμεῖς δὲ λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις δεῖ

προσκυνεῖν," ὁ Κύριος αὐτὴν τὰς ἐναντίας ἐξεπαίδευσε δόξας, καὶ ἐδίδαξε τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον· ἔφη γὰρ πρὸς αὐτὴν· "Ἀμὴν λέγω σοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἔστιν, ὅτε οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις, οὔτε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ προσκυνήσουσι τῷ Πατρί." Οὕτω τε διδάξας, οὐ τόποις τισὶ τὴν θείαν περιγεγραμμένην λατρείαν, ἐπήγαγε· "Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν." Κατὰ ταῦτὸ δὲ καὶ τὸ ἀσώματον τῆς 83.448 θείας φύσεως, καὶ ἀπεριόριστον ἔδειξεν. "Ὅτι δὲ καὶ αἰώνιος ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ὁ μακάριος διδάσκει Δαβὶδ, νῦν μὲν λέγων· "Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ." νῦν δέ· "Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς, καὶ ταπεινώσει αὐτοὺς ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων." Διδάσκει δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας βοῶν· "Ὁ Θεὸς αἰώνιος, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδὲ ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ." Ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος καὶ ποιητὴν αὐτὸν τῶν αἰώνων ἐπίσταται. Ὁ δὲ Κύριος οὐ μόνον τὴν θείαν φύσιν πρὸ τῆς κτίσεως εἶναι φησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπίσθαι πρὸ καταβολῆς κόσμου. Ταῦτα καὶ παρὰ τῆς Παλαιᾶς, καὶ παρὰ τῆς Καινῆς Γραφῆς περὶ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς ἐδιδάχθημεν· οὐ κατὰ τοὺς Βαλεντίνου καὶ Βασιλίδου μύθους, ἀρρένων καὶ θηλειῶν Αἰώνων συζυγίας καὶ μίξεις, καὶ προβολὰς, οὐδὲ κατὰ τὰς Κέρδωνος, καὶ Μαρκίωνος, καὶ τοῦ Μά νεντος διαφόρους καὶ ἐναντίας ἀρχὰς, ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν, τὴν αὐτὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ δικαίαν, ὡς ὕστερον ἐπιδείξομεν.

Β'. -Περὶ τοῦ Υἱοῦ.

Ὡσπερ δὲ εἰς ἓνα Θεὸν πιστεύειν μεμαθήκαμεν, οὕτω δὴ καὶ εἰς ἓνα Υἱὸν πρὸ τῶν αἰώνων γεγεννημένον. Καὶ οὔτε κατὰ τοὺς Βαλεντίνου μύθους ἄλλον εἶναι φαμεν τὸν Μονογενῆ, καὶ ἄλλον τὸν Λόγον, καὶ ἕτερον τὸν Χριστὸν, καὶ αὐτὸν πάλιν Ἰησοῦν· οὔτε κατὰ τὴν Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίαν κτίσμα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὀνομάζομεν. Μονογενῆ γὰρ εἶναι φησιν ἡ θεία Γραφή· εἰ δὲ κτιστός ἐστιν, οὐ μονογενής· ἀδελφὴν γὰρ ἔχει τὴν κτίσιν, καὶ ἅπαντα τὰ τῆς κτίσεως μόρια. Εἰ δὲ μονογενής ἐστι, ὡσπερ οὖν ἐστιν, οὐδεμίαν ἄρα ἔχει πρὸς τὰ κτιστὰ κοινωνίαν. "Ὅτι δὲ μονογενής ἐστιν, αὐτὸς ὁ Μονογενὴς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· "Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ." Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς οὕτως ἔφη· "Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας." Οὐδὲ γὰρ τῆς σαρκὸς ἢ φύσεως ἐσμί κρυβε τῆς θεότητος τὴν ἀξίαν· ἀλλὰ καὶ σάρκα περικείμενος ἐδείκνυ τὴν πατρῶαν εὐγένειαν. Καὶ πάλιν· "Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο." Καὶ ὁ Βαπτιστὴς δὲ βοᾷ· "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν." Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Υἱὸν αὐτὸν καὶ γνήσιον καὶ ἀληθινὸν ὀνομάζουσι τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πατὴρ δις οὐ ρανόθεν φθεγξάμενος, τὸ γνήσιον ἔδειξε τῆς γεννῆσεως· ἔφη γὰρ· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠδύόκησα." Καὶ τί λέγω τὸν Βαπτιστὴν, 83.449 καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καὶ τὸν τῶν ὄλων Θεόν; Οὐδὲ γὰρ ὁ διάβολος, ὁ τοῦ ψεύδους πατὴρ, ἄλλως αὐτὸν ὀνομάσαι τετόλμηκεν· ἀλλὰ πρὸ μὲν τῶν ἀγώνων ἐνδοιάζων ἔλεγεν· "Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ;" μετὰ δὲ τὴν νίκην, μαθὼν ὅστις ἦν, ἀναμφιβόλως βοᾷ· "Τί ἡμῖν καὶ σοὶ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς."

Ἐν δὲ Φιλίπποις, καὶ Ὑψιστον αὐτὸν καὶ Θεὸν προσηγόρευσεν. "Οὗτοι γὰρ, ἔφη, οἱ ἄνθρωποι δούλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγ γέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας." Δούλους δὲ τοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ προσηγόρευσεν, παρ' αὐτῶν τοῦτο μεμαθηκώς. Τοῦτο γὰρ τοῦ θείου Παύλου καὶ λέγοντος καὶ γράφοντος ἤκουε. "Παῦλος γὰρ, φησὶ, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς Ἀπόστολος." καὶ, "Παῦλος καὶ Τιμόθεος δούλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ." Εἰ δὲ αὐτὸς ὁ τοῦ ψεύδους διδάσκαλος, καὶ Υἱὸν ὀνομάζει, καὶ Ὑψιστον, καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ταῖς τῆς ἀληθείας παραχωρῶν ἀστραπαῖς, νικῆσαι ἄρα φιλονεικοῦσι τοῦ Πατρὸς τὴν προσφω νίαν κτίσμα τὸν Υἱὸν προσαγορεύειν τολμῶντες. Ὅτι δὲ καὶ οἱ θεῖοι ἄνδρες Ὑψιστον αὐτὸν ὀνομάζουσιν, ἔστιν ἀκοῦσαι Ζαχαρίου πρὸς τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ λέγοντος· "Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ." Προεπορεύθη δὲ ὁ μέγας Ἰωάννης, οὐ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ. Καὶ τούτου μάρτυς αὐτός· ἐρωτηθεὶς γὰρ, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, τοῦτο μὲν ἠρνήθη, ἔφη δέ· "Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου." Καὶ ὁ θεσπέσιος δὲ Δαβὶδ πρὸς αὐτὸν φησὶ· "Γνῶ τωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος, σὺ μόνος Ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Εἰ γὰρ Κύριος ὁ Υἱὸς ("Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα," κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· καὶ, "Εἷς Κύριος, μία πίστις"), Ὑψιστος ἄρα ὁ Υἱὸς, ἐπειδήπερ καὶ Κύριος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πολλοὺς πρὸς Ἄρειον καὶ Εὐνόμιον ἐν τοῖς πρὸς ἐκείνους διεξήλομεν λόγους. Ἐπὶ τὴν προκειμένην τοίνυν μεταβῶμεν διδασκαλίαν, καὶ δείξωμεν, ὅτι τὸν αὐτὸν καὶ Κύριον, καὶ Μονογενῆ, καὶ τὸν Θεὸν εἶναι Λόγον, καὶ Σωτῆρα, καὶ Ἰησοῦν ἐδιδάχθημεν. Παραγάγωμεν δὲ Πέτρον εἰς μέσον, τὸν πρῶτον τάσδε τὰς προσηγορίας συμφώνως ὁμολογῆσαντα. Τῶν γὰρ ἀποστόλων πρῶτος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος· "Ὑμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπεκρίνατο· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος." Ὁ δὲ θεῖος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, τὸν αὐτὸν καὶ Λόγον καλεῖ προαιώνιον, καὶ μονογενῆ Υἱὸν, καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργὸν, καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν. "Ἐν ἀρχῇ γὰρ, φησὶν, ἦν ὁ Λόγος" τοῦτο δὲ τοῦ αἰδίου δηλωτικόν· ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ ὢν, αἰεὶ ἦν δηλονότι. Οὐ γὰρ εἶπεν· Ἐν ἀρχῇ ἐγένετο, ἢ, Ἐν ἀρχῇ ἐκτίσθη· ἀλλ' "Ἐν ἀρχῇ ἦν." Διδάσκει δὲ 83.452 καὶ τί ἦν· ἐπήγαγε γάρ· "Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος." Εἴτα τὸ προοίμιον ἀναλαμβάνει, καὶ φησὶν· "Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν." Καὶ τῷ μὲν κοινῷ τοῦ ὀνόματος τὸ ὁμοούσιον ἔδειξε· τῷ δὲ φάναι Θεὸν πρὸς Θεόν, τὸ διάφορον τῶν προσώπων ἐδήλωσε. Τοῦτον καὶ Υἱὸν μονογενῆ, καὶ Ἰησοῦν Χριστὸν πολλάκις ἐκάλεσε. Καὶ ὁ πάνσοφος δὲ Παῦλος οὕτως φησὶν· "Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γε νόμιμον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν." Καὶ πάλιν· "Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί." Καὶ μυρίας δὲ τοιαύτας χρήσεις ἔστιν εὑρεῖν, δι' ὧν αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὄνομάζουσι, καὶ αἰδίου Υἱὸν, καὶ τοῦ Πατρὸς συναἰδίου. Τοῦτο διδάσκων οὗτος αὐτὸς ὁ διδάσκαλος, πρῶτον μὲν αὐτὸν τῶν αἰώνων δείκνυσι ποιητὴν. "Ἐπ' ἐσχάτου γὰρ, φησὶ, τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθετο κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν." Ἐπειδὴ δὲ οἱ τὰ θεῖα θεοπρεπῶς νοεῖν οὐκ ἐθέλοντες οὐκ οἴονται δυνατόν συναἰδίου εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ· τῷ νόμῳ γὰρ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως καὶ τὴν θείαν ὑποκεῖσθαι φύσιν ἀνοήτως νομίζοντες, πρεσβύτερον ὑπεὶ λήφασιν Υἱοῦ τὸν Πατέρα· διὰ τινος εἰκόνας ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐναργῶς ἐπιδείκνυσιν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ σὺν Θεῷ ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱός. Ἀπαύγασμα γὰρ αὐτὸν προσηγόρευσε δόξης. Τὸ γὰρ ἀπαύγασμα, καὶ ἐκ

τοῦ πυρός ἔχει τὴν ὑπαρξιν, καὶ τῷ πυρὶ συνυπάρχει· συμπέφυκε γὰρ τῷ πυρὶ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ἡ ἀκτὶς τῷ ἡλίῳ· ἐξ οὗ γὰρ ἥλιος, ἐξ ἐκείνου καὶ ἀκτίνες. Ἄλλ' αἴτιος τῶν ἀκτίνων ὁ ἥλιος, καὶ τὸ πῦρ τοῦ ἀπαύγατος· οὐ γὰρ ἥλιος ἐξ ἀκτίνων, ἀλλ' ἀκτίνες ἐκ τοῦ ἡλίου γεννῶνται, καὶ τὸ ἀπαύγασμα ἐκ τοῦ πυρός φύεται. Οὕτως ὁ μονογενὴς Υἱὸς γεγέννηται μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, σύνεστι δὲ τῷ νῶ, ὡς ὁ λόγος τῷ γεγεννηκότι, καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῷ πυρὶ, καὶ ἡ ἀκτὶς τῷ ἡλίῳ. Ἀλλὰ τούτων ἕκαστον οὐχ ὑφέστηκεν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ, ἐξ οὐπερ ἔφυ, τὴν ὑπόστασιν ἔχει. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης, οὐκ ἐνέργειά τις ἐστὶν ἀνυπόστατος τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὑπόστασις ζῶσα, καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφεστῶσα. Οὐ γὰρ ἀπλῶς Λόγος ὠνόμασται, ἀλλὰ Θεὸς Λόγος· οὐδὲ μόνον ἀπαύγασμα δόξης, ἀλλὰ καὶ χαρακτήρ ὑποστάσεως. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν εἰκόνι μιᾶ σαφῶς διδάξαι τὰ θεῖα, διὰ πλειόνων εἰκόνων οὕτω πως ταῦτα μανθάνομεν. Καὶ τὸ μὲν ἀπαύγασμα τῆς δόξης διδάσκει τὸ συναΐδιον· 83.453 ὁ δὲ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς ὁμοιότητος δείκνυσι, καὶ τὸ τῶν ὑποστάσεων διδάσκει διάφορον· ὁ δὲ λόγος δηλοῖ τὸ ἀπαθὲς τῆς γεννῆσεως. Ἴνα γὰρ μὴ Υἱὸν ἀκούοντες εἰς ἀνθρωπίνας καταπέσωμεν ὑπονοίας, καὶ νομίσωμεν παραπλησίως ἡμῖν γεννηθῆναι τὸν τῶν ὄλων δημιουργόν, Λόγον αὐτὸν προσηγόρευσε· ταύτη διδάσκων, ὡς ἡ γέννησις ἐκείνη πάθους παντὸς ἐλευθέρα. Οὐδὲ γὰρ ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος, ὠδίνων τὸν λόγον, δεῖται τῆς τοῦ θήλεος κοινωνίας, ἢ τομῆν, ἢ ρεῦσιν ὑπομένει τινά· ἀλλὰ τέλειος ὢν, τέλειον ἀποτελεῖ τὸν λόγον. Διὰ μὲν οὖν τούτων, καὶ τὸ τῆς γεννήσεως ἀπαθὲς, καὶ τὸ αἴδιον τοῦ Μονογενοῦς ἐδιδάχθημεν. Ὅτι δὲ καὶ ἰσοδύναμος τοῦ γεγεννηκότος, καὶ κατὰ πάντα ὁμοίος τε καὶ ἴσος, ἐκ τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας καταμαθεῖν εὐπετές. "Ὁ Πατήρ μου γὰρ, φησὶν, ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι." Καί· "Ὡσπερ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει ζωοποιεῖ." Καί· "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμὰ ἐστὶ." Καί· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί." Καί· "Ὁ ἑώρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα." Ἐν δὲ τούτοις σαφῶς τὸ ἀπαράλλακτον τῆς ὁμοιότητος ἔδειξε. Τοῦ γὰρ Φίλιππου τὸν Πατέρα δειχθῆναι παρακαλέσαντος, ὁ Κύριος ἑαυτὸν ἔδειξε, ταύτη διδάσκων, ὡς εἰκὼν ἐστὶ τοῦ γεννήσαντος ζῶσα, ἐναργῶς δεικνύσα τοῦ γεγεννηκότος τοὺς χαρακτῆρας. Ἐφη γὰρ πρὸς τὸν Φίλιππον· "Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἶμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;" Τὸν Πατέρα, φησὶν, ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν ὁρῶν ἐμέ; Οὐκοῦν οὐκ ἔγνωσ ἐμέ· εἰ γὰρ ἔγνωκας ἐμὲ, οὐκ ἂν ἰδεῖν ἐκείνον ἐπεπόθησας· ἐν ἐμοί γὰρ ὁ Πατήρ θεωρεῖται. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· "Ὁ ἑώρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα." Ὅψιν δὲ ἐνταῦθα τῆς πίστεως τὴν θεωρίαν ἐκάλεσε. "Τοσοῦτον γὰρ, φησὶ, χρόνον μεθ' ὑμῶν εἶμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;" Οὐκ εἶπεν, Οὐχ ἑώρακας, ἀλλ' "Οὐκ ἔγνωκας." Ἐώρα γὰρ ὁ Φίλιππος τὸ ὁρῶμενον, τὴν δὲ ἀόρατον οὐκ ἐθεώρει θεότητα. Διὸ δὴ καὶ ἠτιάθη, ὡς τὸν Υἱὸν οὐκ ἔγνωκας ἀκριβῶς, καὶ τούτου εἵνεκα τὸν Πατέρα ποθήσας ἰδεῖν. Ἀλλὰ γὰρ εἰ πρὸς πᾶσαν αἵρεσιν ταῖς ἀποδείξεισι πάσαις χρῆσαιμεθα, οὐ δέκα μόνον, οὐδὲ εἴκοσι βίβλους τῆς κατηγορίας πληρώσομεν· κατὰ δὲ τούτων ἤδη δυοκαίδεκα πρώην συνεγράψαμεν λόγους, καὶ πρὸς τούτοις νῦν καὶ τῆς ἄλλης θεολογίας τε ἠθικῆς καὶ διδασκαλίας τὸν σκοπὸν ἐπεδείξαμεν.

Γ'. –Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῶν θείων ὀνομάτων.

Τὸ Πνεῦμα τοίνυν τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἔχει τὴν ὑπαρξιν μεμαθήκαμεν. Ὁ δὲ τῆς ὑπάρξεως τρόπος, οὔτε τῇ κτίσει προσέοικεν· ἄκτι στον γὰρ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· οὔτε τῷ μονογενεῖ Υἱῷ· οὐδεὶς γὰρ τῶν θεοφόρων γέννησιν προσηγό

ρευσε τὴν τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ὑπαρξίν. Ἐκ μέντοι τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ, καὶ τὸ θεῖον εἶναι, οἱ ἱεροὶ δι δάσκουσι λόγοι. Ὁ μὲν γὰρ Δεσπότης Χριστὸς ταῦτα περὶ αὐτοῦ φησὶ· "Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· 83.456 ἂν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς." Καὶ πάλιν· "'Όταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὀδηγήσει ὑμᾶς πρὸς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν." Τῷ δὲ εἶπεῖν, "Ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται," ἔδειξε πηγὴν ὄντα τοῦ Πνεύματος τὸν Πατέρα. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐκπορεύσεται, ἀλλ', Ἐκπορεύεται, δεικνὺς καὶ τῆς φύσεως τὴν ταυτότητα, καὶ τῆς οὐσίας τὸ ἄτμητον, καὶ ἀδιάφορον, καὶ τὸ ἠνωμένον τῶν ὑποστάσεων. Τὸ γὰρ ἐκπορευόμενον, ἀχώριστον ἔξ οὗ ἐκπορεύεται. Ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος ταῦτα περὶ τοῦ Πνεύματος ἔφη· "Τὸ δὲ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ." Καὶ ὡς ἂν μὴ τις ἄγνοιαν ὑπο λάβοι τὴν ἔρευναν, ἐπήγαγεν· "Οὐδεὶς ἀνθρώπων οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ." Οὕτως αὐτῷ προσμαρτυρήσας τὴν γνῶσιν, δείκνυσι καὶ πόθεν ἔχει τὴν ὑπαρξίν. "Ἡμεῖς γὰρ, ἔφη, οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ." Ταύτητοι Πατρὶ καὶ Υἱῷ αὐτὸ διατελεῖ συντάττων, τῇ κτίσει δὲ οὐ συντάταξε πώποτε. Οὐ γὰρ οἶδεν αὐτὸ τῆς κτίσεως μόριον, οὐδὲ πρῶτον ποίημα ὀνομάζει, κατὰ τὴν Ἀρείου, καὶ Εὐνομίου, καὶ Μακεδονίου βλασφημίαν· ἀλλὰ τῆς θείας χάριτος τὰ δῶρα δεικνὺς οὕτως ἔφησε· "Διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν." Εἶτα δείξας τὴν τῶν χαρισμάτων δωρεάν, ἐπήγαγε· "Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται." Οὐ γὰρ τῆς δουλικῆς ἐστὶ, φησὶ, διακονίας, ἀλλὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας τὸ πανάγιον Πνεῦμα· οὐδὲ ὑπουργεῖ, ἀλλὰ συνεργεῖ, καὶ δεσποτικῶς ἐνεργεῖ. Οὕτω κὰν τῷ τέλει τῆς πρὸς τούτους δευτέρας Ἐπιστολῆς, τὴν εὐλογίαν ἐξύφηεν· "Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν." Καὶ ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ Ἐπιστολῇ πρῶτον ἔταξε τὸ Πνεῦμα, ἐνταῦθα δὲ τελευταῖον, διδάσκων ὡς οὐ ποιεῖ τῶν ὀνομάτων ἢ τάξις ἀξίωμάτων διαφοράν. Ταύτητοι τὸν Υἱὸν προέταξε τοῦ Πατρὸς, οὐ τὴν τάξιν ἀνατρέπων ἣν ὁ Κύριος τέθεικεν, ἀλλὰ τὸ ὁμότιμον τῆς Τριάδος ἐπιδεικνύς. Τοῦτο καὶ τοῖς ἀποστόλοις θεοπρεπῶς ἐπεφοίτησε. Πρῶτον μὲν γὰρ ἔσεισε τὸν οἶκον, τὴν θεῖαν δηλῶν ἐπιφάνειαν. Περὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ὁ Προφήτης φησὶν· "Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν." Ἐπειτα δὲ ταῖς γλώτταις ἐν εἴδει πυρὸς ἐπεκάθισεν, ὡς περὶ πάλαι ποτὲ τὸν Θεὸν ἔφη 83.457 Μωϋσῆς ἐν τῷ βᾶτῳ φανῆναι. Καὶ καθάπερ ἐκεῖνος οὐκ ἔδαπανᾷτο καιόμενος, οὕτως αἱ γλώτται τῶν ἀποστόλων τῆς καυστικῆς ἐνεργείας οὐκ ἐδέχοντο πείραν. Ταῦτα οὐ λόγοις, ἀλλ' ἔργοις μαθῶν ὁ θειότατος Πέτρος, Θεὸν αὐτὸ κέκληκε, τοῦ Ἀνανίου τὴν κλοπὴν ἐξελέγχων. Εἰπὼν γάρ· "Ἰνατί ἠπάτησεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ πανάγιον Πνεῦμα; ἐπήγαγεν· "Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ." Συνάδει δὲ καὶ τὰ παρὰ τοῦ θεσπεσίου Παύλου περὶ τοῦ Πνεύματος εἰρημένα. Τοὺς γὰρ πεπιστευκότας, ναοὺς Θεοῦ προσηγόρευσεν, ἔνοικον ἐσχηκότας τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· "Οὐκ οἴδατε γάρ, φησὶν, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;" Καὶ πάλιν· "Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ;" Ταῦτα δὲ ἄντικρυς διδάσκει τῆς θείας εἶναι φύσεως τὸ παν ἅγιον Πνεῦμα. Εἰ γὰρ Θεοῦ ναὸς οἱ πιστεύσαντες χρηματίζουσιν, ἐπειδὴ τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὴν γὰρ τούτου χάριν ἔνοικον ἐσχηκότες, Θεοῦ ναὸς ὠνομάσθησαν. Ἐναργέστερον δὲ ἡμῖν ὁ

Κύριος ἐπι δείκνυσι τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος. Τὸ γὰρ τοῦ βα πτίσματος διδάσκων μυστήριον, οὕτως ἔφη τοῖς μαθηταῖς: "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος." Εἰ δὲ κτιστὴν εἶχε φύσιν ὁ Υἱὸς ἢ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, οὐκ ἂν συνηριθμήθησαν τῷ κεκτικότη Θεῶ· κατηγοροῦσι γὰρ οἱ θεῖοι λόγοι τῶν λελατρευκότων τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Διὸ δὴ καὶ ὁ Μονογενὴς ἐνήν θρώπησεν, ὥστε ταύτης ἀπαλλάξαι τῆς πλάνης τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διδάξαι Θεοῦ καὶ κτίσεως τὸ διάφορον. Ἀνελὼν δὲ τῆς κτίσεως τὴν προσκύνησιν, οὐκ ἂν φύσει κτιστῇ πάλιν ἐκέλευσε προσκυνεῖν· τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων. ἀφέλκειν μὲν τοὺς ἀνθρώπους τῶν οὐκ ὄντων θεῶν, προσάγειν δὲ αὐτοὺς πάλιν τῇ τῶν ποιημάτων δουλείᾳ. Δῆλον τοίνυν ὡς ἄκτιστον ἔχει φύσιν καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Διὰ γὰρ δὴ τοῦτο διδασκόμεθα πιστεύειν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ βαπτίζομεθα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον οὐ μόνος διέπλασεν ὁ Πατήρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἔφη γάρ: "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν," εἰκότως ἄρα καὶ τῆς ἀναπλάσεως γιγνομένης, καὶ τῆς καινῆς ἐπιτελουμένης δημιουργίας, κοινωνεῖ τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ἡ τῆς Τριάδος ἐπίκλησις τῶν βαπτιζομένων ἕκαστον νεουργεῖ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τῶν τῆς τούτου χάριτος ἐρήμων αἰρετικῶν, τρεῖς συνέγραψα λόγους· καὶ παρέλκον οἶμαι μηκύνειν ἐνταῦθα, τῶν λειπομένων κεφαλαίων πρὸς ἑαυτὰ τὸν 83.460 λόγον ἐλκόντων. Τὴν περὶ τῶν θείων τοίνυν ὀνομάτων προσθετικῶς ἐρμηνείαν ἐπ' ἐκεῖνα μεταβήσομαι. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐμβρόντητοι, τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων οὐκ ἐγνωκότες τὴν σημασίαν, διαφόρους ἐνόμισαν εἶναι θεοὺς, τὸν Ἀδωνάϊ, καὶ τὸν Ἐλωῖ, καὶ τὸν Σαβαῶθ, προὔργου νομίζω τί σημαίνει τούτων ἕκαστον κατὰ τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν ἐπιδειξάτωις ἀγνοοῦσι. Τὸ Ἐλώθ τοίνυν ὄνομα, Θεὸς ἐρμηνεύεται· τὸ δὲ Ἐλωῖ, ὁ Θεὸς μου· τὸ δὲ Ἦλ φιλούμενον μὲν καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸν Θεόν, δασυνόμενον δὲ τὸν ἰσχυρόν· τὸ δὲ Ἀδωνάϊ, τὸν Κύριον· τὸ δὲ Κύριος Σαβαῶθ, Κύριος τῶν δυνάμεων ἐρμηνεύεται, ἢ Κύριος στρατιῶν. Καὶ γὰρ παρ' Ἑλλήσι τὰ στρατιωτικὰ τάγματα, δυνάμεις καλοῦνται. Τὸ δὲ Σαδδαῖ, τὸν ἰκανὸν καὶ δυνατὸν σημαίνει· τὸ δὲ Αἰὰ τὸν ὄντα. Τοῦτο καὶ ἀνεκφώνητον ἦν παρ' Ἑβραίοις. Σαμαρεῖται δὲ Ἰαβαὶ αὐτὸ λέγουσιν, ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ ῥήματος δύναμιν. Ταῦτα μὴ νενοηκότες οἱ παραπλήγες θεοὺς διαφόρους ἐκάλεσαν. Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὰ λοιπὰ τοῦ συγγράμματος βαδιούμεθα.

Δ'. -Περὶ δημιουργίας.

Ἐπιδειξάτωι δὲ χρὴ πρὸ τῶν ἀπάντων, ὡς τῆς κτίσεως ὑπάρχει δημιουργὸς, οὐχ ὁμορφωθεὶς, κατὰ τὸν Βαλεντίνου μῦθον, ἐκ τοῦ πάθους τῆς Ἀχαμῶθ, καὶ μετὰ πέντε καὶ τριάκοντα προβολὰς Αἰώνων ἐξ ἐπιστροφῆς καὶ πάθους γεγεννημένος· οὐδὲ ἄγγελοί τινες, κατὰ Βασιλίδην, καὶ Κήρινθον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὧν τὸν Ἰαδαβαῶθ ἄρχειν φασίν· οὐδέ γε, κατὰ τὸν Μαρκίωνα τὸν βδελυρόν, ἄλλον τινὰ παρὰ τὸν ἀγαθὸν ποιητὴν εἶναι φασιν, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀπάντων Θεὸν σὺν τῷ μονογενεῖ Λόγῳ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι τὰ πάντα δημιουργῆσαι, καὶ ἐδιδάχθημεν, καὶ διδάσκομεν. "Τῷ Λόγῳ γὰρ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν." Καὶ ἐτέρωθι δὲ, τῆς ὀρωμένης καὶ ἀοράτου κτίσεως μνημονεύσας, καὶ τὸν ποιητὴν ὑμνῆσαι παρεγγυήσας, ἐπήγαγεν· "'Ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν.'" Καὶ πάλιν· "'Ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέριον, ὁ σπε

γάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς." Καὶ αὐθις· "Τῶ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συν ἔσει, τῶ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων." Καὶ πρὸ τούτου δὲ Μωϋσῆς ὁ μέγας ἀσφαλέστερον ἡμᾶς διδάσκει, ὡς αὐτὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν τοῖς ἄλλοις στοιχείοις· ὡς αὐτὸς τοῦ φωτὸς τὴν φύσιν ἐδημιούργησε, καὶ ἐκόσμησε, τοῖς μὲν φω στήρσι τὸν οὐρανὸν, ἄλσεσι δὲ, καὶ λειμῶσι, καὶ ληϊοῖς τὴν γῆν, καὶ τῶν ζῶων αὐτὸς τὰ γένη προ ἤγαγε, καὶ τοῖς μὲν πτηνοῖς ἐνδιαίτημα δέδωκε τὸν ἀέρα, τοῖς δὲ νηκτοῖς τὴν ὑγρὰν οὐσίαν ἀπένειμε, κτήνεσι δὲ καὶ θηρίοις τὴν γῆν. Καὶ ὅπως ἐπὶ πᾶσι τὴν τῶν ἀνθρώπων διέπλασε φύσιν. Συμφώνως δὲ καὶ οἱ προφηταὶ ἡμᾶς διδάσκουσιν ἅπαντες· καὶ βοᾷ μὲν Ἡσαΐας· "Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ πῆξας αὐτὸν 83.461 τὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὁ διδοὺς πνοὴν τῶ λαῷ τῶ ἐπ' αὐτῆς, καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν." Καὶ πάλιν· "Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν, καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνήν." Καὶ αὐτὸς δὲ Θεὸς δι' αὐτοῦ φησιν· "Ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος." Ὁ δὲ μακάριος Ἱερεμίας οὕτως ἔφη· "Οὗτος ὁ Θεὸς, ὁ καταδείξας τὴν γῆν, ἐπλήρωσεν αὐτὴν κτηνῶν καὶ τετραπόδων. Ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ." Ἀλλὰ γὰρ οὐ δεῖ μοι προφητικῶν φωνῶν. Πρὸ γὰρ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἡ φύσις ταῦτα τοὺς ἀνθρώπους ἐπαίδευσε. Καὶ Μελχισεδὲκ ἐκεῖνος ὁ παλαιός, οὕτως ἔφησεν τὸν Ἀβραάμ εὐλογῶν· "Εὐλογητὸς Ἀβραάμ τῶ Θεῷ τῶ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πατριάρχης ταῦτα τοῖς ἀπὸ Σοδόμων προσείρηκεν· "Ἐκτενῶ τὴν χειρὰ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Καὶ πάλιν, τὸν οἰκέτην ἐκπέμπων πρὸς τὴν τῆς νύμφης μνηστείαν ὁ Ἀβραάμ· "Θές, ἔφη, τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ἐξορκιῶ σε Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς." Καὶ ὁ γενναῖος δὲ Ἰωβ πρὸ τῆς τοῦ νόμου θέσεως ἐν ἀρετῇ διαπρέψας, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν οἶδε Δημιουργόν· "Ὁ τανύσας γὰρ, φησὶ, τὸν οὐρανὸν μόνος, ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀθλοθέτης πολλὰ περὶ τῆς κτίσεως διδάσκει τὸν νικηφόρον ἀγωνιστήν. Ἄλλ' ἵνα μὴ δῶμεν ἀφορμὴν τοῖς τὴν παλαιὰν οὐ δεχομένοις Γραφήν, ἀντειπεῖν τοῖς εἰρημένοις, εἰς τὴν Καινὴν διαβῶμεν, καὶ δεῖξω μεν ταύτην σύμφωνα φθεγγομένην· οὕτω γὰρ δὴ φανήσεται μίαν ἔχοντα πηγὴν ταῦτα κάκεῖνα τὰ νάματα. Ἀκούσωμεν τοίνυν Ἰωάννου τοῦ θεσπεσίου πάντα διὰ τοῦ Λόγου γεγενῆσθαι φήσαντος, καὶ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων ἢ νοουμένων μηδὲν δίχα τούτου γεγενῆσθαι. "Χωρὶς γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, ἐγένετο οὐδὲ ἓν." Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τοῦ θείου Παύλου βοῶντος, ὅτι "Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴτε ὀρατὰ, εἴτε ἀόρατα." Καὶ πάλιν· ὅτι "Δι' αὐτοῦ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν ὁ Πατήρ." Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου δὲ πάγου δημηγορῶν, οὕτως ἔφη· "Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων Κύριος, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται ὡς προσδεόμενος τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ πάντα. Ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν πρόσωπον τῆς γῆς." Καὶ ἐν Λύστροις δὲ τοῖς θῦσαι βουληθεῖσι ταῦτα ἔφη· "Καὶ 83.464 ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἔσμεν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς." Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας. Ἀλλὰ γὰρ περιττὸν περὶ τούτου μηκύνειν, καὶ πολλὰς παράγειν μαρτυρίας ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τῶν παρ' Ἑλλησιν ἐν φιλοσοφίᾳ διαπρεψάντων τὸν Θεὸν εἶναι φησάντων Δημιουργόν." Καὶ γὰρ ὁ Σωφρονίσκου Σωκράτης, καὶ ὁ Ἀρίστωνος Πλάτων, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι, καὶ μέντοι καὶ ἕτεροι

πλείστοι, τῆσδε τῆς δόξης γεγένηται, καὶ ἐξ ὑποκειμένης δὲ ὕλης ἔφασαν τὸν Θεὸν εἰληφέναι τῆς δημιουργίας τὰς ἀφορμάς. Φέρε τοίνυν, κὰν τῷδε τῷ κεφαλαίῳ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων εὐγένειαν ἐπιδείξωμεν.

Ε΄. –Περὶ ὕλης.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐξ ὑποκειμένης ὕλης τὰ πάντα δημιουργηθῆναί φασι, καὶ συναΐδιον αὐτὴν τῷ Θεῷ λέγοντες, αἴτιον αὐτῆς τὸν Θεὸν ὀνομάζουσιν· οὐ μὴν αὐτὴν κακὴν ὀρίζονται κατὰ τὴν Μαρκίωνος καὶ τοῦ Μάνεντος ἀσέβειαν· μεγίστην γὰρ βλασφημίαν νομίζουσι τὸ φάναι τὸν Θεὸν εἶναι κακῶν ποιητὴν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἴσως ἔχουσι συγγνώμην τινὰ, μήτε προφητικῶν ἐπακούσαντες λόγων, μήτε τοὺς θεῖους ἀποστόλους ποδηγούς ἐσχηκότες, μόνοις δὲ τοῖς λογισμοῖς τὴν τῶν ὄντων ἐπιτρέψαντες γινώσιν. Οὗτοι δὲ ποίας ἂν τίσειαν δίκας τῆς ἀσεβείας ἀξίας, τῶν μὲν θεῶν ἀπολαύσαντες Εὐαγγελίων, τὸ δὲ τούτων ἀποδράσαντες φῶς, καὶ τὸ σκότος ἀσπασάμενοι ταῖς νυκτερίσι παραπλησίως; Ἔδει δὲ αὐτοὺς τὴν γοῦν τῶν φιλοσόφων τούτων κρατῦναι δόξαν, ἐπειδὴ τὰς ἀκοὰς ἔβυσαν, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐπακούσαι λογίων οὐκ ἠβουλήθησαν, καὶ τὴν μὲν ὕλην εἰσαγαγεῖν, μὴ πονηρὰν δὲ καλέσαι. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἀσθενείας τεκμήριον. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶσα τέχνη παρὰ ἀνθρώποις ὕλης ὑποκειμένης προσδεῖται, καὶ κεραμευτικὴ μὲν πηλοῦ, οἰκοδομικὴ δὲ λίθων καὶ πλίνθων, ξύλων δὲ ἡ τεκτονικὴ καὶ ναυπηγικὴ, καὶ ἐρίων ἢ ὑφαντικὴ, καὶ ἡ σκυτοτομικὴ δὲ δερμάτων, καὶ ζωγραφία καὶ γυψοποιητικὴ χρωμάτων, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἐκάστη τέχνη τῶν προσφόρων ὑλῶν, ὑπέλαβον οἱ ἀνόητοι καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὕλης δίχα δημιουργεῖν, καὶ οὐ συνείδον ὅσον ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ τὸ διάφορον, καὶ ὡς οὐχ οἶόν τε τὴν εἰκόνα πάντα ἔχειν ὅσα τὸ ἀρχέτυπον, καὶ ὅτι ἄνθρωπος μὲν, ὡς εἰκῶν ἐξ ὄντων δημιουργεῖ, Θεὸς δὲ καὶ ἐξ ὄντων καὶ ἐκ μὴ ὄντων. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἡ θεία Γραφή. Ὁ μὲν γὰρ Ἀπόστολος φησὶ· "Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι." Καὶ πάλιν· "'Ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα." Ὁ δὲ τὴν κοσμογένειαν συγγράψας σαφῶς ἐδίδαξε, τίνα μὲν ἐκ μὴ ὄντων, τίνα δὲ ἐξ ὄντων ἐποίησεν ὁ Δημιουργός· καὶ ὅτι τὸν μὲν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα ἐκ μὴ ὄντων πεποίηκεν. "'Ἐν ἀρχῇ γὰρ, φησὶν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Καὶ τὸ φῶς δὲ ὡσαύτως ἐκ μὴ ὄντων ἐδημιούργησεν. 83.465 "Εἶπεν γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς." Τὸ δὲ στερέωμα ἐκ τῶν ἤδη γεγενημένων παρήγαγε. "Γενηθήτω γὰρ, ἔφη, στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνά μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος." Καὶ τὰ σπέρματα δὲ καὶ τὰ φυτὰ ἐκ γῆς βλαστῆσαι προσέταξε. "Βλαστησάτω γὰρ, ἔφη, ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος, καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποι οὖν καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ καθ' ὁμοιότητα κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς." Οὕτω καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τὰ γένη παρήγαγεν· ἐκ μὲν τῶν ὑδάτων τὰ ἀεροπόρα, καὶ τὰ ἐν τοῖς ὕδασι διαιτώμενα, καὶ τὰ ἀμφίβια προσαγορευόμενα. "'Ἐξαγαγέτω γὰρ, ἔφη, τὰ ὕδατα, ἕρπετὰ ψυχῶν ζώων, καὶ πετεινὰ πετόμενα κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ." Ἐκ δὲ τῆς γῆς τὰ τετράποδα καὶ ἕρπετά. "'Ἐξαγαγέτω γὰρ, φησὶν, ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν, τετράποδα, ἕρπετὰ καὶ κτήνη." Τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐξ ὄντων καὶ μὴ ὄντων ἐποίησε. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα διέπλασε χοῦν λαβὼν ἀπὸ γῆς, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκ μὴ ὄντων ἐδημιούργησεν. Οὐ γὰρ κατὰ τὸν δυσσεβῆ Μαρκίωνος λόγον ὁμοούσιός ἐστιν ἡ ψυχὴ τοῦ πεποιημένου Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντων ἐκτίσθη· ῥᾶστα γὰρ ὅσα ἂν θέλη δημιουργεῖ. Οὐ γὰρ τοῖς ἤδη γεγενημένοις τοῦ Ποιητοῦ τὴν δύναμιν

προσῆκει μετρεῖν. Πολλαπλάσια γὰρ τούτων παραγαγεῖν αὐτῷ ῥάδιον. Καὶ τοῦτο Δαβὶδ ὁ Θεσπέσιος παρεδήλωσε. "Πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν." Οὐκ εἶπεν, "Ὅσα ἴσχυσεν, ἀλλ', "Ὅσα ἠθέλησεν. ἰσόμετρον γὰρ ἔχει τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν. Ὅθεν οὐ μόνον ἐξ ὄντων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μὴ ὄντων δημιουργεῖ. Εἰ κότες τοίνυν τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὁ περὶ τῆς ὕλης ἐξελήλαται λόγος. Οἱ δὲ τὴν κτίσιν κακίζοντες, καὶ τὴν παναρμόνιον δημιουργίαν διαβάλλειν ἐπιχειροῦντες, καὶ τούτου χάριν τὸν περὶ τῆς ὕλης ἐπεισάγοντες λόγον, ἀκουσάτωσαν τῶν θείων βωῶν των λογίων· "Εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν." Οὐδὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγεννη μένον φύσει κακόν. Ἄλλὰ τὸν περὶ τούτου λόγον ὕστερον ἀναπτύξομεν. Τέως δὲ περὶ τῆς τῶν Αἰώνων μυθολογίας μικρὰ διεξέλθωμεν.

ζς'. -Περὶ Αἰώνων.

Βαλεντίνος, καὶ Σεκουδίνος, καὶ Μάρκος, καὶ οἱ ἐκείνων διάδοχοι παμπόλλους Αἰῶνας πρεσβυτέρους τοῦ Δημιουργοῦ φασιν εἶναι, οὐκ ἐκ τῶν θείων λο γίων τοῦτο μεμαθηκότες, ἀλλ' αὐτοὶ τοὺς μύθους συμπλάσαντες. Καὶ οὐ συνείδον οἱ ἐμβρόντητοι, ὡς ὁ αἰὼν οὐκ οὐσία τίς ἐστὶν ὑφ' ἑστώσα, ἀλλὰ διάστημα τι χρόνου δηλωτικόν, ποτὲ μὲν ἀπείρου, ὅταν περὶ Θεοῦ λέγηται, ποτὲ δὲ τῇ κτίσει συμμετρου, ἄλλοτε δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ. Περὶ μὲν γὰρ ἡμῶν 83.468 φησὶν ὁ θεῖος Δαβὶδ· "Ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου." Περὶ δὲ τῆς κτίσεως ὁ Κύριος λέγει· "Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων πάλιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· "Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ," ἀντὶ τοῦ, Οὔτε ἀρχὴν, οὔτε πέρας ἔχεις. Καὶ ἐπειδὴ ὁ αἰὼν διάστημα τι δηλοῖ, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ ἀνοήτως, μὴ εἶναι πρὸ τῶν αἰώνων τὸν τῶν ὄλων Θεόν, ἐν ἐτέρῳ ψαλμῷ ὁ αὐτὸς ἔφη Προφήτης· "Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς, καὶ ταπεινώσει αὐτοὺς ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων." Οὐκοῦν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὁ τῶν ἀπάντων Δημιουργός, οὐ μετὰ πέντε καὶ τριάκοντα αἰῶνας ἐκ τοῦ πάθους ἔφυ τῆς Ἀχαμῶθ μετὰ τὴν ὀγδοάδα, καὶ τὴν δεκάδα, καὶ τὴν δωδεκάδα, καὶ τὴν Ἀχαμῶθ, καὶ τὸν ὄρον, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐστὶ τῶν αἰώνων, οὐ τῶν αἰσχυρῶν τούτων κατὰ συζυγίαν μεμυθολογημένων, ἀλλὰ τῶν πᾶν ὀτιοῦν διάστημα σημαίνοντων. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τῶν αἰώνων εἶναι ποιητὴν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν ὁ μακάριος εἶρηκε Παῦλος· "Ἐλάλησε γὰρ ἡμῖν ἐν Υἱῷ, φησὶν, ὃν ἔθετο κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε." Τὸ δὲ ἐποίησεν, οὐκ οὐσίαν τῶν αἰώνων δηλοῖ, ἀλλ' ὅτι οὐδεὶς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων πρεσβύτερος. Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ χωρίῳ φησὶ· "Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ Θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν." Οὐκ ἐνυποστάτους δὴ τινὰς εἶναι διδάσκων αἰῶνας, ἀλλ' αἰώνιον τοῦ Θεοῦ κηρύττων τὴν βασιλείαν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος· "Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων." Εἰ δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον τῶν αἰώνων, κατὰ τὸν θεῖον ὄρον, πρεσβύτερον, ἀσεβείας ἐσχάτης, τὸν τῶν ὄλων Θεόν νεότερον τῶν αἰώνων ἀποκαλεῖν. Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἡσαΐας βοᾷ· "Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς." Καὶ πάλιν· "Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσαμεν, οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον Θεόν πλην σοῦ." Πρὸ τῶν αἰώνων τοίνυν ὁ Θεός, ὁ τῶν ὄλων δημιουργός.

ζζ'. -Περὶ ἀγγέλων.

Τοὺς δὲ ἀγγέλους, οὔτε κατὰ τοὺς τῶν Ἑλλήνων ποιητὰς καὶ φιλοσόφους θεοποιούμεν, καὶ εἰς θῆλυ καὶ ἄρβεν τὴν ἀσώματον διακρίνομεν φύσιν, καὶ μίξεις ἀκολάστους τῶν ἀοράτων κατηγοροῦμεν δυνάμεων· οὐδὲ κατὰ τοὺς τῶν αἰρετικῶν μύθους ποιητὰς τῆς κτίσεως ὀριζόμεθα, οὔτε μὴν συναϊδίους εἶναι φαμεν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Τοῖς μὲν γὰρ ἀνθρώποις τὸ θῆλυ χρήσιμον διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ γένους. Τοῦτο γὰρ προορῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, οὕτω τήνδε τὴν φύσιν 83.469 σιν διέπλασε. Διὸ δὴ καὶ ταύτην τῷ γένει τὴν εὐλο γίαν προσήνεγκεν, εἰπὼν· "Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς." Ἐπειδὴ γὰρ ὁ θάνατος ληΐζεται τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, καὶ οἷόν τις θεριστῆς, οὐ πρεσβύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ νέους ἐκτέμνει· ἀναγκαίως ἢ φύσις ἐδεῖτο τῶν γεωργούντων, καὶ σπειρόντων, καὶ ἀντὶ τεμνομένων ἑτέρους στάχους ἀντισταθόντων, καὶ νικούντων τῇ γεωργίᾳ τοῦ ἀμῶντος τὰς χεῖρας. Τῇ δὲ ἀθανάτῳ φύσει περιττὴ τοῦ γένους ἢ διαίρεισις· οὔτε γὰρ αὐξήσεως δεόνται μὴ μειούμενοι, οὔτε μὴ ξεως σωματῶν ἀπηλλαγμένοι. Καὶ τούτου διδάσκαλος ἢ θεῖα Γραφή. Ἄγγελους μὲν γὰρ οὐ δύο κατ' ἀρχὰς καθάπερ τοὺς ἀνθρώπους ἐδημιούργησε μόνους, ἀλλ' ὅσας ἠθέλησε μυριάδας ἐπήγαγεν. Ἡ γὰρ φθορὰς ἐλευθέρα φύσις αὐξήσεως ἀπροσδεῖς. Οἱ δὲ ἀνθρώποι θνητὸν ἐσχηκότες σῶμα, καὶ ὑπὸ τῷ θανάτῳ τελοῦντες, τοῦ θήλεος ἀναγκαίως προσδέονται. Μηδεὶς δὲ τῶν φιληδόνων ἐξ ἀγνοίας τῶν ἀγγέλων ποιησάσθω κατηγορίαν, ἀφορμὴν λαβὼν εἰς βλασφημίαν τὸ παρὰ τοῦ πανσόφου ἱστορηθὲν Μωϋσέως· ὅτι ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον ἐξ αὐτῶν εἰς γυναῖκας. Παραπληξίας γὰρ ἐσχάτης τὸ τοῖς ἀγγέλοις προσάψαι τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀκολασίαν. Δύο γὰρ ἦν γένη τῆνικαῦτα, τὸ τοῦ Κάϊν, καὶ τὸ τοῦ Σήθ· καὶ τὸ μὲν τοῦ Κάϊν ἐπάρατον ἦν, τὸ δὲ τοῦ Σήθ εὐσεβείας ἐπεμέλετο. Ἐνὼς γὰρ, ὁ τούτου υἱὸς, ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν οἱ ἐκ τούτου φύντες υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζοντες, ἔφυγον τὴν πρὸς τὸ γένος τοῦ Κάϊν ἐπιμιξίαν. Πολλῶν δὲ διεληλυθότων ἐτῶν, ἐπιτερπεῖς τὰς ἐκείνων θεασάμενοι θυγατέρας οἱ τῶν εὐσεβῶν ἀπόγονοι, ἠττήθησαν τοῦ κάλλους, καὶ τὸν πατρῶον παρέβησαν νόμον, καὶ τὸ πρὸς ἐκείνους ἠσπάσαντο κῆδος. Εἶτα ἡ ἐπιμιξία τὴν πονηρίαν εἰσήγαγεν. Ὅταν οὖν ἀκούσωμεν τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς· "Εἰσῆλθον οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων," μὴ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων κατηγορῶμεν· ἀνθρώποι γὰρ τὴν παρανομίαν ἐτόλμησαν υἱοὶ Θεοῦ προσαγορευόμενοι. Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάρτυς αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, οὕτως ἰλέγων· "Οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας." Καὶ πάλιν ἱστοριογράφος· "Καὶ εἶδε Κύριος τὴν γῆν, καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς." Καὶ πρὸς τὸν Νῶε δὲ ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός· "Ἴδου ἐγὼ καταφθείρω πᾶσαν σάρκα." Καὶ κελεύσας κατασκευάσαι κιβωτὸν, ἐπήγαγεν· "Ὅτι σε εὔρον δίκαιον ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ." Οὐκ ἂν δὲ ἀγγέλων ἡμαρτηκότων ἀνθρώπους 83.472 ἐκόλασε τῆς δικαιοσύνης ὁ νομοθέτης, καὶ ἀνθρώπους, οὐ δέκα καὶ εἴκοσι, καὶ ἑκατὸν, ἀλλὰ μυριάδας ἀπείρους. Οὔτε αὐξήσεως τοίνυν οὔτε μίξεως χάριν, δεῖται τοῦ θήλεος τῶν ἀγγέλων ἢ φύσις. Πολλὰς δὲ μυριάδας εἶναι ἀγγέλων ἢ θεῖα διδάσκει Γραφή· "Χίλια γὰρ, φησὶ, χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρεστήκεισαν αὐτῷ." Λειτουργία δὲ τῶν ἀγγέλων ἢ ὑμνωδία. Περὶ μὲν γὰρ τῶν Σεραφίμ ὁ μακάριός φησιν Ἡσαΐας, ὅτι ἐκέκραγον, καὶ ἔλεγον, "Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ." Περὶ δὲ τῶν Χερουβὶμ ὁ θεῖος εἶπεν Ἐζεκιήλ, ὡς ἤκουσε λεγόντων· "Εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς." Οὐ μόνον δὲ ὑμνοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς θεαῖς οἰκονομίαις διακονοῦσι. Καὶ τοῦτο

ἡμᾶς ὁ πάνσοφος ἐδίδαξε Παῦλος, εἰπών· "Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύμα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;" Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· "Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, καθ' ἡμέραν οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ὀρώσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου, τοῦ ἐν οὐρα νοῖς." Ὁ δὲ θεσπέσιος Δανιήλ ὁ προφήτης, καὶ ἐθνῶν ἄρχοντας εἶναι λέγει τινὰς· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὸς, ἀλλ' ἐκείνῳ προσδιαλεγόμενος ἄγγελος. "Ἔστη γὰρ, φησὶν, ἐξεναντίας μου, ὁ ἄρχων Περσῶν." Μέννηται δὲ τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἑλλήνων, καὶ προστέθεικεν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος αὐτῷ συνέπραξεν ὑπὲρ τῆς Ἰουδαίων ἐλευθερίας πρεσβευομένῳ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰ μὴ Μιχαήλ ὁ ἄρχων αὐτῶν. Καὶ ὁ μέγας δὲ Μωϋσῆς ἐν τῇ ὥδῃ ἔφη· "'Ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, οὐκ διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ." Τεκμηριοῖ δὲ καὶ ταῦτα, καὶ τὰ ἐν τῷ Δανιήλ εἶρη μένα, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου λεχθέντα, τινὰς μὲν τῶν ἀγγέλων ἐθνῶν προστατεύειν, τινὰς δὲ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων πεπιστεῦσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, ὥστε μὴ σίνεσθαι αὐτοὺς καὶ πημαίνειν τοὺς ἀλάστορας δαίμονας. Πεποιεῖσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τοὺς ἀγγέλους πιστεύομεν· οὕτω γὰρ ἐδιδάχθη μὲν. Ὁ μὲν γὰρ ὕμνοποιὸς Δαβὶδ, ὕμνησαι παρεγγυήσας τοῖς ἀγγέλοις καὶ ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἐπήγαγεν· "'Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν." Καὶ πάλιν· "'Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα." Οἱ δὲ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τὸν Θεὸν εὐλογοῦντες, πᾶσαν μὲν τὴν κτίσιν εἰς κοινωνίαν τῆς ὕμνωδίας ἐκάλεσαν, πρῶτους δὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἐχει δὲ οὕτως τὸ τῆς ὕμνωδίας προοίμιον· "Εὐλογεῖτε, 83.473 πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον· ὕμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας." Εἶτ' εὐθύς ἐπισυναπτουσιν· "Εὐλογεῖτε, ἄγγελοι Κυρίου, τὸν Κύριον." διδάσκοντες, ὡς μέρος καὶ οὗτοι τῶν θείων ἔργων εἰσίν. Ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος τοῦτο σαφέστερον ἡμᾶς ἐξεπαίδευσε. Τοῦ γὰρ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μνημονεύσας, ἐπήγαγεν· "'Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη πάντα τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, εἴτε ὀρατὰ, εἴτε ἀόρατα." Καὶ ὡς δηλαδὴ καταλιπὼν τὰ ὀρώμενα, τῶν ἀοράτων λέγει τὰ τάγματα· "Εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαὶ, εἴτε Ἐξουσίαι, πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται." Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων φρονεῖν ἐδιδάχθημεν.

Η΄. –Περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων.

Τὸν δὲ διάβολον καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ τελοῦντας δαίμονας, κατὰ τοὺς Μαρκίωνος, καὶ Κέρδωνος, καὶ τοὺς Μάνεντος μύθους, οὐκ ἀγενήτους εἶναι φαμεν. Εἰ γὰρ ἀγένητοι, ὁμότιμοι ἄρα τῷ τῶν ὄλων Θεῷ· εἰ δὲ ὁμότιμοι, δηλὸν ὅτι καὶ ἰσοδύναμοι· εἰ δὲ ἰσοδύναμοι, πῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων δημιουργηθῆναι φαμεν; Πῶς γὰρ ἂν κολασθεῖεν ἐνδίκως οἱ τοιαύτην φύσιν ἐξ ἀρχῆς εἰληχότες; Ὅτι δὲ κολασθήσονται, διαρρήδη ἐῖπεν ὁ Κύριος τοῖς ἐξ εὐωνύμων· "Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ." Τοῦτο δὲ καὶ αὐτοὶ σαφῶς οἱ δαίμονες ἴσασιν· ὅθεν ἐβόων· "Τί ἡμῖν καὶ σοί, Υἱέ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; Ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;" Καὶ πάλιν· "Ὁρκίζω σε, μὴ με βασανίσῃς." Ὅτι μὲν οὖν κολασθήσονται, σαφῶς ἐδιδάχθημεν. Σκοπήσωμεν δὲ λοιπὸν, εἰ δικαίως τοῦτο πείσονται φύσιν τοιαύτην παρὰ τοῦ πεπονηκότος δεξάμενοι. Πῶς δ' ἂν ἀγαθὸς εἰκότως κληθεῖ τῆς κακίας ὁ ποιητής, πῶς δὲ δίκαιος ὁ φύσιν κολάζων ἀγαθὸν τι δράσαι μὴ δυναμένην, ἀλλὰ τοῖς τῆς κακίας πεπεδημένην δεσμοῖς; Ἀλλὰ δίκαιον ἴσμεν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, καὶ δικαιοσύνης πηγὴν· οὐκ οὐκ ἀδίκως κολάσει τοὺς δαίμονας, καὶ

τὸν ἐκείνων ἠγούμενον. Καὶ ἀγαθῶν ἐπιστάμεθα δημιουργὸν τὸν ἀγαθὸν Θεὸν παρὰ τῶν εὖ φρονούντων ἀπάντων ὀνομαζόμενον. Οὐ κουν ἐδημιούργησε φύσιν, δράσαι μὲν οὐδὲν ἀγαθὸν δυναμένην, κακίαν δὲ μόνην παρὰ γνώμην ὠδίνου σαν. Εἰ δὲ μήτε φύσιν πονηρὰν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, ἀγαθῶν γὰρ ἐστὶν ὡς ἀγαθὸς ποιητῆς, μήτε ἀδίκως κολάζειν ἀνέχεται, δίκαιος γὰρ ἐστὶ καὶ δι καιοσύνης νομοθέτης, κολάζει δὲ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ τελοῦντας, γνώμη ἄρα πονηρὸς ὁ διάβολος καὶ οἱ τῆς ἐκείνου συμμορίας. Ὡσπερ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἐξ ἀρχῆς ἀγαθὸς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, αὐθαιρέτῳ δὲ γνώμῃ οἱ μὲν ἐφύλαξαν ἀκήρατον ἦν ἔλαβον φύσιν· οἱ δὲ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀπ ἐκλίναν, καὶ τοὺς θεῖους χαρακτήρας διέφθειραν, καὶ τοὺς θεοειδεῖς θηριώδεις ἀπέφηναν· οὕτως ὁ διάβολος καὶ τῶν δαιμόνων τὸ στίφος σὺν τοῖς ἄλλοις ἀσωμά 83.476 τοῖς γενόμενοι, τὴν μὲν ἐκείνων περὶ τὸν Δεσπότην Θεὸν οὐκ ἐζήλωσαν εὐνοίαν, τὸ δὲ τοῦ τύφου καὶ τῆς ἀλαζονείας εἰσδεξάμενοι πάθος, ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτράπησαν, καὶ τῆς προτέρας ἐξέπεσον λήξεως. Καὶ τοῦτο δεδήλωκεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, περὶ τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας νομοθετῶν· "Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυ φωθῆς εἰς κρῖμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου." Διὰ γὰρ τῶνδε τῶν λόγων αἰνίττεται, ὡς τῆς ἐκπτώσεως τῷ διαβόλῳ τύφος ἐγένετο πρόξενος. Καὶ Ἐφεσίους δὲ γράφων, παρεδήλωκεν ὡς πρὶν ἐπὶ τὸ χεῖρον τραπήναι, τὴν τοῦ ἀέρος οἰκονομίαν ἐπεπίστευτο. "Κατὰ τὸν ἄρχοντα γὰρ, φησὶ, τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας." Τῆς δὲ προτέρας τάξεως ἐκπε σὼν, ὑπουργοὺς ἔχει τοὺς ἀντιλέγοντας τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· "Εἴ δὸν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ." Καὶ ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ, "Ἐκεῖνος, φησὶν, ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκε." Τοῦτο δὲ παραδηλοῖ, ὡς τῆς ἀληθείας ἐκτραπείς, τάναντία τῇ ἀληθείᾳ προεἰλετο. Καὶ οἱ μακάριοι δὲ προφηταὶ Ἡσαΐας καὶ Ἰεζεκιὴλ παραπλησίους αἰνίγμασι κέχρηται. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τό· "Ἐπάνω τῶν ἄστρον θήσω τὸν θρόνον μου, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ, καὶ καταλήψομαι τὴν οἰκουμένην ὡς νοσιᾶν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἀρῶ." Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ διὰ τοῦ ἄρχοντος Τύρου τὸν ἀποστάτην ἄρχοντα αἰνίττεται τὸν ἐνεργήσαντα ἐκείνῳ. Λέγει δὲ οὕτως· "Τάδε λέγει Κύριος Ἄδω ναΐ· Σὺ ἐκσφράγισμα ὁμοιώσεως, πλήρης σοφίας, καὶ στέφανος κάλλους, καὶ ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ ἐγενήθης, πάντα λίθον ἐνδέδουσαι." Εἶτα τῶν λίθων ἀπαριθμῆσας τὰ εἶδη, ἐπήγαγεν· "Ἄφ' ἧς ἡμέρας κατεσκευάσθης μετὰ τοῦ χερουβεὶμ κεχρισμένος παρὰ Θεοῦ τοῦ κατασκευοῦντος, καὶ ἔθηκά σε ἐν ὄρει ἀγίῳ Θεοῦ. Ἐγεννήθης ἐν μέσῳ λίθων πυρίνων, ἐπορεύθης ἄμωμος σὺ ἐν ταῖς ἡμέραις σου, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐκτίσθης σὺ, ἕως οὗ εὐρέθῃ τὰ ἀδικήματα ἐν σοί. Ἀπὸ γὰρ πλήθους περιδρομῆς σου, ἐπλησας τὰ ταμειᾶ σου ἀνομίας, καὶ ἡμαρτες, καὶ ἐτραυματίσθης· Ἀπὸ ὄρους τοῦ Θεοῦ κατήγαγέ σε τὸ χερουβεὶμ τὸ συσκιάζον ἐκ μέσου λίθων πυρίνων. Ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐπὶ τῷ κάλλει σου. Διεφθάρῃ ἡ ἐπιστήμη σου μετὰ τοῦ κάλλους σου. Διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν σου, ἐπὶ τὴν γῆν ἐρρίψά σε, ἐναντίον βασιλέων ἔδωκά σε παραδειγματισθῆναι. Διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν σου, καὶ τῶν ἀδικιῶν τῆς ἐμπορίας σου, ἐβεβήλωσα ἀγιασμόν σου. Ἐξάγω πῦρ ἐν μέσῳ σου· τοῦτο καταφάγεταί σε." Οὗτος ὁ 83.477 προφητικὸς λόγος ἔδειξε τὸν διάβολον ἐξ ἀρχῆς μὲν ἀγαθὸν γεγεννημένον, ἐκουσίως δὲ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥοπήν εἰσδεξάμενον, ταῖς δὲ κακομηχανίαις τὴν πονηρίαν αὐξήσαντα. Τὴν γὰρ περιδρομὴν, καὶ τὴν ἐμπορίαν, τὰς τῆς πονηρίας ἐπινοίας ἐκάλεσε. Τοῦτον παρεδειγμάτισεν, ἐλέγχας αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν, καὶ πατεῖσθαι ὑπὸ τῶν πάλαι προσκυνοῦντων ἐκέλευσεν. Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ φωνή· "Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν

τοῦ ἐχθροῦ." Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἔστιν εὐρεῖν, δι' ὧν ῥάδιον μαθεῖν ὡς ἀγαθὸς δημιουργηθεὶς ὁ διάβολος, ἐκὼν εἰς πονηρίαν ἀπέκλινεν. Ἄρκει δὲ καὶ ἡ ἀπειληθεῖσα κόλασις αὐτῷ δεῖξαι τὸ τῆς κακίας αὐθαίρετον. Οὐ γὰρ ἔστιν ἴδιον δικαίου Θεοῦ, κολάσαι τὸν ἀνάγκη γενόμενον πο νηρόν.

Θ'. –Περὶ ἀνθρώπου.

Τὸν δέ γε ἄνθρωπον διαπλασθῆναί φαμεν, οὐχ ὑπ' ἀγγέλων τινῶν κατὰ τοὺς Βασιλίδου καὶ Κηρίνθου μύθους, οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Ἰαλδαβαῶθ κατὰ τὴν τῶν Σηθιανῶν ἐμβροντησίαν, οὐδέ γε ὑπὸ τοῦ Σακλᾶ κατὰ τὴν τοῦ Μάνεντος παραπληξίαν· ἀλλ' ὑπὸ τῆς θείας καὶ παναγίας Τριάδος τῆς πάντα τεκτιναμένης. Ἦκούσαμεν γὰρ τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς, ὡς ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός· "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν." Συνωδὰ δὲ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Αἱ χεῖρές σου γὰρ, φησὶν, ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με· συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου." Χεῖρας τοῦ Θεοῦ νοοῦμεν, οὐ σωματικά τινα μόρια, ἀλλὰ τὴν δημιουρ γικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Οὐ γὰρ σύνθετος ἡ ἀσώματος καὶ ἀπερίγραφος φύσις κατὰ τὴν Αὐδαίου φρε νοβλάβειαν, ἀλλ' ἀπλῆ καὶ ἀνείδεος καὶ ἀσχημάτι στος, καὶ περιληπτικὴ τῶν ὄλων. Ἀκούοντες τοίνυν τῆς Μωσαϊκῆς ἱστορίας διηγουμένης, ὅτι ἔλαβεν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, τὴν τοῦ γράμματος ἐπιζητοῦμεν διάνοιαν, καὶ νοοῦ μεν, ἦν ἔχει διαφερόντως περὶ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν διάθεσιν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Τοῦτο γὰρ ὁ μέγας προ φήτης δηλῶν. τᾶλλα μὲν εἶπε λόγῳ πεπονηκέναι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, τὸν δὲ ἄνθρωπον, ταῖς χερσὶ διαπλάσαι. Οὔτε δὲ ἐν ἐκείνοις ῥῆμα νοοῦμεν τὸ πρόσταγμα, ἀλλὰ βούλημά τε καὶ θέλημα· οὔτε ἐνταῦθα χειρῶν ἐργασίαν τοῦ σώματος τὴν διάπλασιν, ἀλλὰ τὴν πλείονα περὶ τὸ ποίημα τοῦτο διάθεσιν. Ὡσπερ γὰρ νῦν βουληθέντος αὐτοῦ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ δημιουργεῖται, καὶ ἡ φύσις τοῖς ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῦ τεθεῖσιν ὄροις ἀκολουθεῖ, οὕτως τότε ἀνθρώπινον ἐκ τῆς γῆς ἐθελήσαντος αὐτοῦ συνεπάγη σῶμα, καὶ ὁ πηλὸς ἐγένετο σὰρξ, καὶ αἷμα, καὶ δέρμα, καὶ πιμελή, καὶ νεῦρα, καὶ φλέβες, καὶ ἀρτηρίαι, καὶ ἐγκέφαλος, καὶ μυελὸς, καὶ τὰ τῶν ὀστέων ὑπερείσματα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν οἱ χιτῶνες, καὶ τῆς γλήνης ἡ καθαρότης, καὶ τῶν ἀκοῶν οἱ ἐλικοειδεῖς πόροι, καὶ τῶν ὀδμῶν ἡ ἀντίληψις, καὶ τὸ λογικὸν τοῦ στόματος ὄργανον, ἐν ᾧ οἱ μὲν ὀδόντες τῶν χορδῶν πληροῦσι τὴν χρεῖαν, 83.480 ἢ δὲ γλῶττα μιμεῖται τὸ πλήκτρον, ὁ δὲ νοῦς τὴν τοῦ μουσικοῦ δεξιάν. Ἀλλὰ τίς γὰρ ἰκανὸς ἀξίως θαυμάσαι τὴν τοῦ ζωτικοῦ τούτου ζώου διάπλασιν, ἦν πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν, οὐχ ἦκιστα δὲ οἱ τοῦ Μάνεντος διάδοχοι; Οὐ δὴ χάριν, οὐ τὸν Θεὸν τοῦτο διαπλάσαι φασίν, ἀλλὰ τὸν Σακλᾶν, τῆς ὕλης τὸν ἄρχοντα. Ἑλλήνων δὲ οἱ σοφοί, Σωκράτης, καὶ Ἰπποκράτης, καὶ Πλάτων, καὶ Ξενοφῶν, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ Γαληνός, καὶ μυρίοι ἕτεροι, ὑπεράγανται μὲν τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀρ μονίαν, θαυμάζουσι δὲ ἐκάστου μορίου τὴν χρεῖαν, καὶ ὁμολογοῦσιν ἠττάσθαι τὸν ἐπαινοῦντα λόγον τῆς ἐν τῷδε τῷ ζῷω θεωρουμένης τοῦ τῶν ὄλων ἀριστο τέχνου σοφίας. Τοσοῦτω κρείττους τῶν δυσωνύμων αἰρετικῶν, οἱ μῆτε προφητικὴν δεξάμενοι γεωργίαν, μῆτε ἀποστολικῆς ἀπολαύσαντες ποδηγίας, τῷ λογι σμῷ δὲ μόνῳ τὴν τῶν θείων ἐπιτρέψαντες γνῶσιν. Καὶ ταῦτά φημι, οὐχ ὑπὲρ τῆς πολυθέου πλάνης τῶν καλουμένων φιλοσόφων ἀπολογούμενος, ἀλλὰ δεικνύς τοὺς ἐπὶ τῇ Χριστοῦ προσηγορίᾳ σεμνυνομένους, οὐ μόνων τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων δυσ σεβεστέρους. Τί γὰρ ἀνοσιώτερον τούτων, οἱ πᾶν ὅτιοῦν ἀφορμὴν ποιοῦνται τῆς κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ βλασφημίας; Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ πᾶσιν ὑμνεῖν ἐδιδάχθη μεν, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς

δοκοῦσι τερπνοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς νομιζομένοις ἀνιαροῖς. Ἄλλ' οὕτω περὶ τούτου διαληπτέον· τὴν γὰρ τῆς συντάξεως ἀρμονίαν προσήκει φυλάξαι τὸν λόγον. Φαμέν τοίνυν, ἀπὸ μὲν τῶν τεσσάρων στοιχείων διαπλασθῆναι τὸ σῶμα. Ἔχει γὰρ ἀπὸ μὲν τοῦ πυρὸς τὴν θερμότητα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀέρος τὴν ψυχρότητα, τὴν ξηρότητα δὲ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος τὴν ὑγρότητα. Τὴν δὲ ψυχὴν, ἀπλῆν εἶναι φαμεν καὶ λογικὴν καὶ ἀθάνατον, οὐ μὴν προϋπάρχειν τοῦ σώματος. Πυθαγόρας, μὲν γὰρ καὶ Πλάτων, καὶ Πλωτῖνος, καὶ οἱ τῆς ἐκεῖ νου συμμορίας, ἀθανάτους εἶναι συνομολογήσαντες τὰς ψυχὰς, προϋπάρχειν ταύτας ἔφασαν τῶν σωμάτων, καὶ δῆμον εἶναι τινα ψυχῶν ἀναριθμῶν, καὶ τὰς πλημμελοῦσας εἰς σώματα καταπέμπεσθαι, ὥστε τῇ τοιαύτῃ καθαρθείσας παιδεῖα, πάλιν ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον· τὰς δὲ κὰν τοῖς σώμασι παράνομον βίον ἀσπασαμένας, εἰς τὰ ἄλογα καταπέμπεσθαι ζῶα· τοὺς μὲν πικροὺς καὶ ἰοβόλους, εἰς ἔρπετὰ, τοὺς δὲ ἀρπακτικούς εἰς λύκους, τοὺς δὲ θρασεῖς εἰς λέοντας, εἰς ἀλώπεκας δὲ τοὺς δολερούς· καὶ τοιοῦτους ληρώδεις τινὰς ἀνέπλασαν μύθους. Τοὺς δὲ Περιπατητικούς φασὶ καὶ τὴν ἀθανασία τῶν ψυχῶν ἀφαιρεῖσθαι τῷ λόγῳ. Οἱ δὲ σοφώτατοι τῶν ἰατρῶν, τὴν τοῦ σώματος εὐκρασίαν ψυχὴν προσηγόρευσαν, ἐκ τῶν συμβαινόντων τῷ σώματι παθημάτων, ἐπιληψίας, φημὶ, καὶ ἀποπληξίας, καὶ φρενιτίδος, ταύτην εἰληφότες τὴν δόξαν. Ἐπειδὴ γὰρ τῶνδε τῶν παθημάτων ἕκαστον λωβᾶται τῷ λογικῷ, καὶ φροῦδον τοῦτο ποιεῖ, ὑπέλαβον τοῦ σώματος τὴν εὐκρασίαν εἶναι ψυχὴν. Ἔδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὡς καὶ ὁ λυρῶδης, τῆς λύρας οὐκ εὖ ἠσκημένης, τὴν οἰκείαν οὐκ ἐπιδείκνυσιν ἐπιστήμην. Ὑπερταθεῖσαι γὰρ αἱ χορᾶς 83.481 δαί, καὶ μέντοι καὶ χαλαραὶ γινόμεναι, τὴν ἀρμονίαν λυμαίνονται. Εἰ δὲ καὶ διατμηθῶσι τινες, ἀργὸν παντελῶς τὸν μουσικὸν ἀποφαίνουσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν, καὶ ἐπὶ ἄλλων ὀργάνων. Οὕτως σκάφος διάβροχον, ἢ παρὰ τὸν λόγον κατεσκευασμένον τῆς τέχνης, πημαίνει τοῦ κυβερνήτου τὴν τέχνην. Καὶ ἵπποι χωλεύοντες, ἢ φύσει βραδείς, καὶ μέντοι τῶν ἀρμάτων τὰ πάθη, τοῖς ἡνιόχοις λυμαίνεται. Οὕτω δῆτα καὶ τὴν ψυχὴν ἔνια τῶν σωματικῶν παθημάτων οὐκ ἔα δεῖξαι τοῦ λογικοῦ τὴν ἐνέργειαν. Ἄλλὰ ἐν μὲν τῇ γλώττῃ γενομένου τοῦ πάθους, ὁ λόγος ἐπέχεται· ἐν δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ὀπτικῆς ἐνεργείας ἢ δύναμις οὐκέτι διὰ τοῦ μορίου χωρεῖ. Εἰ δὲ τῇ μήνιγγι προσπέσοι τὸ νόσημα, σίνεται μὲν τὸν ἐγκέφαλον ἢ τῶν ἀτμῶν καὶ τῶν χυμῶν μοχθηρία, ὑπὸ δὲ τούτων περικλυζόμενος, οὐ δέχεται τῆς ψυχῆς τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἔοικεν ὑποβρυχίῳ τινὶ γενομένῳ, καὶ ὡς ἔτυχε καὶ χεῖρας κινεῖν καὶ πόδας, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σώματος μόρια. Οὐ τοίνυν οὐσία τῆς ψυχῆς, ἢ τοῦ σώματος εὐκρασία, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σώματος εὐκρασίᾳ τῆς ψυχῆς ἢ οὐσία δείκνυσιν τὴν οἰκείαν σοφίαν. Οὗτοι μὲν οὖν εἰς ταύτην τὴν ἀλογίαν ἐξέπεσον. Οἱ δὲ δυσσεβεῖς αἰρετικοὶ, Καρποκράτης, καὶ Ἐπιφάνης, καὶ Πρόδικος, καὶ Καϊανοὶ, καὶ Ἀντιτάκται, καὶ Εὐτυχῖται, πολὺ τούτων ἀνοσιώτερον ἐκτήσαντο φλήναφον· ἔφασαν γὰρ εἰς σώματα καταπέμπεσθαι τὰς ψυχὰς, ὥστε πᾶσαν ἐν τούτοις ἀκολασίαν καὶ παρανομίαν ἐργασαμένας, τοὺς κοσμοποιοὺς ἀγγέλους θεραπεῦσαι τοῖς τῆς ἀσεβείας ἐπιτηδεύμασιν. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, τοῖς θεοῖς πειθομένη λόγοις, τὸν μὲν τούτων διαφερόντως μυσάττεται λόγον, ἀποστρέφεται δὲ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς μύθους· τῇ δὲ θεῖᾳ πειθομένη Γραφῇ λέγει, τὴν ψυχὴν συνδημιουργεῖσθαι τῷ σώματι, οὐκ ἐκ τῆς ὕλης τοῦ σπέρματος ἔχουσας τῆς δημιουργίας τὰς ἀφορμὰς, ἀλλὰ τῇ βουλήσει τοῦ ποιητοῦ μετὰ τὴν τοῦ σώματος συνισταμένην διάπλασιν. Καὶ γὰρ ὁ θεϊότατος Μωϋσῆς πρότερον ἔφησε τοῦ Ἀδάμ διαπλασθῆναι τὸ σῶμα, εἴθ' οὕτως ἐμφυσησάτω τὸν Θεὸν τὴν ψυχὴν. "Ἐλαβε γὰρ ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ

ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." Ἐκεῖνο δὲ τὸ ἐμφύσημα, οὐ μέρος τι τῆς θείας οὐσίας φαμέν, κατὰ τὴν Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος λύτταν· ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν διὰ τούτου σημαίνεσθαι λέγομεν, ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἡ ψυχὴ, λογικόν τε καὶ νοερόν. Κάν τοῖς νόμοις δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς προφήτης σαφέστερον ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς πρότερον τὸ σῶμα διαμορφοῦται, εἴθ' οὕτως ἐμφύεται ἡ ψυχὴ. Περὶ γὰρ τοῦ τὴν ἐγκύμονα τετυπηκότος ἔφη· "Ἐὰν ἐξέλθῃ ἐξεικονισμένον τὸ ἔμβρυον, ἀποτίσει ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόν 83.484 τος," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐὰν δὲ μὴ ἐξέλθῃ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ἔσται· ταύτη διδάσκων, ὡς τὸ μὲν διαμεμορφωμένον ἔμψυχον, τὸ δὲ μὴ μορφωθὲν ἄψυχον. Καὶ ὁ πανεύφημος δὲ Ἰὼβ οὕτως ἔφη πρὸς τὸν Κύριον· "Μνήσθητι ὅτι πηλὸν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. Ἡ οὐχὶ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δὲ με ἴσα τυρῶ; Δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεῦροις ἐνεῖράς με." Καὶ δείξας διὰ τούτων προτέραν τοῦ σώματος τὴν διάπλασιν, οὕτως τὴν περὶ τῆς ψυχώσεως προστέθεικεν ὑμνωδίαν· "Ζωὴν γὰρ, φησὶ, καὶ ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοί." Μέννηται δὲ καὶ τῆς μετὰ ταῦτα κηδεμονίας· "Ἡ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαττέ μου τὸ πνεῦμα." Εἶτα κηρύττει τὸ τοῦ Θεοῦ παντοδύναμον. "Ταῦτα ἔχων ἐν σεαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν." Τοῖς δὲ τοῦ χρόνου πρεσβείοις τὸ σῶμα τετίμηκεν ὁ Θεὸς, τὴν ἰσότητά πρυτανεύων. Ἐπειδὴ γὰρ ἀθάνατον ἐποίησε τὴν ψυχὴν, τὸ δὲ σῶμα θνητόν, ἀπένειμε τῷ σώματι τὰ τοῦ χρόνου προνόμια, ἵνα ἡ ψυχὴ μὴ μεγαλαυχῆ κατὰ τούτου, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν χρόνον πλεονεκτοῦσα. Γ'. – Περὶ Προνοίας. Ταύτην ἡ Ἐκκλησία περὶ ψυχῆς καὶ σώματος παρὰ τῶν θείων λογίων ἐδιδάχθη τὴν δόξαν. Οὐ μόνον δὲ δημιουργὸν οἶδε τὸν τῶν ὄλων Θεόν, ἀλλὰ καὶ κηδεμόνα καὶ πρύτανιν, καὶ κυβερνήτην τῶν ὄλων. Τῶν γὰρ ἄγαν ἀτοπωτάτων, πεποικέναι μὲν αὐτὸν τὰ σύμπαντα λέγειν, οὐ διὰ χρεῖαν οἰκειάν, ἀλλὰ μόνον φιλανθρωπίαν, ἀμελεῖν δὲ ὧν ἐποίησε, καὶ περιορᾶν τὴν κτίσιν οἷόν τι σκάφος ἀνερμάτιστόν τε καὶ ἀκυβέρνητον ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων τῆδε κάκεισε πεμπόμενον, καὶ σκοπέλοις καὶ ῥάχεσι προσρηγνύμενον. Μυσαστόμεθα γὰρ τῶν περὶ Διαγόραν τὸ ἄθεον· βδελυτόμεθα δὲ καὶ τὸν Ἐπίκουρον, εἶναι μὲν Θεὸν συγχωροῦντα, τοῦτον δὲ ἐπεστράφθαι πρὸς ἑαυτὸν λέγοντα, καὶ μηδενὸς τῶν ἐν τῇ κτίσει γινομένων αἰσθάνεσθαι. Καὶ τῆς Ἀριστοτέλους δὲ προνοίας κατηγοροῦμεν· ὅρον γὰρ αὐτῇ τέθεικε τὴν σελήνην, δυοῖν θάτερον, ἢ ἄδυνα μίαν αὐτῆς, ἢ ὄκνον κατηγορῶν· ἢ γὰρ οὐκ ἔχει δύναμιν πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἐπιμέλειαν ἐξαρκοῦσαν, ἢ δυναμένη, ὀκνοῦσα δὲ τὰ καθ' ἡμᾶς ἀκυβέρνητα καταλέλοιπεν. Ἄλλ' ἑκάτερον βλασφημίας μεστόν. Ὁ γὰρ καὶ τὰ μικρότατα τῆς κτίσεως μόρια δημιουργῆσαι θελήσας, πῶς ἂν ἀδύνατος κληθεῖ; Πῶς δ' ἂν ἀμελήσοι δι' ὄκνον τούτων, ἃ πεποίηκε διὰ τὴν τῆς ἀγαθότητος ἄβυσσον; Ἄλλ' ἱκανῶς τὴν τούτων ἄνοιαν διελέγχει ἡ Πλάτωνος πρόνοια. Πάντων γὰρ ἔφησεν ἐκεῖνος, καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ τὰ ἐκείνου φρονούντες, προμηθεῖσθαι τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Θεοῦ δὲ προμηθευμένου, τῆς εἰμαρμένης ὁ μῦθος μετὰ τῶν μοιρῶν καὶ τῶν νημάτων ἐλήλαται. Ἄνοιός γὰρ ἐσχάτης, τοῦ Θεοῦ κυβερνῶντος, ἕτερον τῷ σκάφει τῆς οἰκουμένης ἐπεισαγαγεῖν κυβερνήτην. Χρὴ δὲ διαιρεθῆναι τῷ λόγῳ, τίνα μὲν τῶν τῆς Προνοίας πηδαλίων ἐξήρηται, τίνα δὲ τῷ τῆς ψυχῆς ἀπονενέμῃται λογικῶ, καὶ τίνα μὲν φυσικὰ, τίνα δὲ ὁμωνύ 83.485 μως καλεῖται, οὐκ ὄντα μὲν, νομιζόμενα δὲ εἶναι κακά. Τῶν ἀνθρωπίνων τοίνυν πραγμάτων, φύσει μὲν ἀγαθὰ, φρόνησις, καὶ σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἀνδρεία, καὶ τὰ ἄλλα μόρια τῆς ἀρετῆς· κακὰ δὲ, ἀφροσύνη, καὶ ἀκολασία, καὶ ἀδικία, καὶ δειλία, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τούτοις προσόμοια. Πλοῦτος δὲ, καὶ πενία, καὶ δουλεία, καὶ δεσποτεία, καὶ ὑγεία, καὶ νόσος, καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ ἀνθρωπίνου

βίου εύκλη ρίαι τε καὶ δυσκληρίαι, μέσον τινὰ ἔχουσι κλήρον. Οἶον γάρ τινα ὄργανα πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ οἱ μὲν ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρετὴν δι' ἐκάστου τῶν εἰρημένων κατασκευάζουσιν. Ἔστι γὰρ εὐρεῖν, καὶ πλούτῳ κομῶντας, καὶ πενία συζῶντας, ἀρετῆς ἐπιμελουμένους, καὶ ἐν ὑγείᾳ τὸν εὐεργέτην ἀνυμνοῦντας, καὶ ἐν νόσῳ καρτεροῦντας, καὶ δούλους σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη λαμπρνομένους· καὶ αὖ πάλιν ἄλλους, τοὺς μὲν ἐν πενίᾳ τὴν κακίαν ἀσπα ζομένους, καὶ οὐ μόνον λωποδυτοῦντας, ἀλλὰ καὶ νεκροσυλίαν καὶ ἱεροσυλίαν τολμῶντας, τοὺς δὲ τὸν πλοῦτον ἀποφαίνοντας ὄργανον ἀδικίας, καὶ ἐν ὑγείᾳ μὲν ὑπεροψία κεκρημένους καὶ τύφῳ, ἐν δὲ νόσοις βλασφήμους ἐρυγγάνοντας λόγους. Δι' ὧν καταμαθεῖν εὐπετέες, ὡς τῶν μετιόντων τῇ χρήσει, πλοῦτος καὶ πενία, καὶ δουλεία καὶ δεσποτεία, καὶ τὰ τοῦ τοῖς προσόμοια, νῦν μὲν ἐπαινετὰ, νῦν δὲ ψεκτά. Ὡσπερ δὲ καὶ τὸν σίδηρον νῦν μὲν συνεργὸν ἀποκαλοῦμεν τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς, διὰ μὲν ἀρότρου, καὶ σκαπάνης, καὶ δικέλλης, γεωργοῦντα τὴν γῆν, διὰ δὲ δρεπάνου καθαίροντα τὰ φυτὰ, διὰ σκεπάρνου καὶ πρίονος καὶ οἰκιῶν καὶ σκευῶν διαφόρων κατασκευὰς παρέχοντα· νῦν δὲ τινες ἐπίβουλον ὀνομάζουσι, τὸ ξίφος ὀρῶντες, καὶ τὰς διὰ τούτου γεγενημένας σφαγὰς. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ξίφος αἴτιον τῶν σφαγῶν, ἀλλ' ὁ κακῶς τῷ ξίφει χρησάμενος· οὔτε ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ βίου εὐποτία τε καὶ δυσποτία, κατηγορίας ἄξια, ἀλλ' οἱ παρὰ τοὺς νόμους ἐκάστῳ τούτων χρησάμενοι. Εἰ γὰρ τούτων ἕκαστον φύσει πονηρὸν ἐτύγχανεν, οὐκ ἂν ἀγαθῶν τισιν ἐγένετο πρόξενον. Εὐρίσκομεν δὲ ὅμως πολλοὺς διὰ τούτων κατωρθωκότας τὴν ἀρετὴν. Οὔτε οὖν κακὸν τὸ ἀγαθοῦ γιγνόμενον ὄργανον, οὔτ' αὖ πάλιν ἀγαθὸν τὸ ἐργαλεῖον ἑτέρῳ πρὸς πονηρίαν γιγνόμενον. Τὴν μέσην τοίνυν ἔχει τάξιν, καθάπερ τὰ φάρμακα. Καὶ γὰρ τὸ ὄπιον, καὶ τὸ κώνειον, εἰ ἄριστα κριθεῖν παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἀλεξιφάρμακα γίνονται· εἰ δὲ παρὰ τὸν τῆς τέχνης ληφθῆ λόγον, δηλητήρια καὶ ὀλέθρια. Ἔστι δὲ ὅτε ἄρτος καὶ οἶνος νόσον τοῖς χρωμένοις ἐπάγουσι· λῶβην γὰρ ἡ ἀμετρία γεννᾷ. Οὕτω δὲ καὶ τὴν εὐπραξίαν, καὶ τὴν δυσπραξίαν, οἱ μὲν σοφῶς κυβερνῶντες σωτήρια κατασκευάζουσι φάρμακα· οἱ δὲ ἀφρόνως καὶ ἀσυνέτως, ἀφορμὰς ὀλέθρου διὰ τούτων εἰσδέχονται. Ταῦτα μὲν οὖν, καὶ ὅσα τούτοις προσόμοια, εὐκαρπία γῆς, καὶ ἀκαρπία, εὐπλοία τε καὶ ναυαγία, τῆς θείας προνοίας ἐξήρηται. Διὸ δὲ στέργειν ἅπαντας χρὴ τὰ παρ' αὐτῆς γιγνόμενα, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας· ἀνέφικτος γὰρ τῶν θείων πηδαλίων ὁ λόγος· 83.488 ἐπιμελεῖσθαι δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὴν μὲν κακίαν πάμπαν ἀποσκευάζεσθαι, εἰσοικίζεσθαι δὲ τὴν ἀρετὴν, καὶ τοῖς ταύτης μορίοις φαιδρύνεσθαι· καὶ καθάπερ αἱ φιλόκοσμοι γυναῖκες κομμωτικῇ τέχνῃ τὸ σῶμα λαμπρύνουσιν, οὕτω τῆς ψυχῆς καλλωπίζειν τὴν ὥραν τοῖς τῆς σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀνδρείας, καὶ φρονήσεως ἄνθεσιν. Ἐφ' ἡμῖν γὰρ τούτων ἡ κτήσις. Ἀβελτηρίας δὲ ἐσχάτης, τῶν μὲν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τὴν κτήσιν ἐπιζητεῖν, καὶ ταῦτα μεταβολαῖς ὀξυρρόποις ὑποκειμένην, τῶν δὲ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν τελούντων, εὐκλεῶν τε ὄντων, καὶ τὸ διαρκὲς ἐχόντων, καὶ μόνιμον, ὡς εὐώνων τινῶν, καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξίων καταφρονεῖν. Εἰ ταύτην τῶν ἀνθρωπίνων γνοίημεν τὴν διαίρεσιν, στέρξομεν τὰ τῶν θείων οἰάκων κινήματα, καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα κυβερνώσης Προνοίας οὐκ ἐνδοιάσομεν. Ὅρωμεν γὰρ κατὰ τὴν τάξιν ἐναλλαττομένας τοῦ ἔτους τὰς ὥρας, εἰς καιρὸν δὲ πάντα φυόμενα, καὶ κατὰ καιρὸν γιγνόμενον ἕκαστον. Οὐ γὰρ κατὰ τοὺς Μάνεντος ἀσελγεστάτους μύθους, οἱ τῆς ὕλης ἄρχοντες, τῆς τοῦ φωτὸς ἰμειρόμενοι θυγατρὸς, καὶ ταύτην καταδιώκοντες, ἰδροῦσι, καὶ τὸν ὑετὸν χορηγοῦσιν· ἀλλ' ὁ τῶν ὄλων Δημιουργὸς νεύει, καὶ τὰ νέφη συνίσταται. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἡθεὶς διδάσκει Γραφή. "Ἀνάγων γὰρ, φησὶ, νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς

γῆς, ἀστραπὰς εἰς ὑέτον πεποίηκεν, ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· "Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς." Καὶ αὐθις· "Πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα." Καὶ ἐτέρωθι· "Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐ τοῦ, ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ. Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς." Καὶ μυρία δὲ ἔστιν εὐρεῖν ἕτερα παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, τοῦ Θεοῦ δεικνύοντα τὴν πρό νοιαν. Ἀλλὰ περὶ προνοίας δέκα λόγους ἤδη συγγράψας, Περιττὸν οἶμαι νῦν τοῦτον εὐρῦναι τὸν λόγον.

ΙΑ΄. –Περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας.

Περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως τίνα φρονοῦμεν προὔργου δεῖξαι. Σαφέστερον γὰρ οὗτος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων κηρύττει τὴν προμήθειαν. Ὁ μὲν οὖν Βαλεντίνος ἐν οἷς ἀνέπλασε μύθοις, ἄλλον μὲν ἔφη τὸν Μονογενῆ, ἄλλον δὲ τὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν τὸν ἐντὸς τοῦ πληρώματος, καὶ ἕτερον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἄλλον πάλιν τὸν ἕξω Χριστόν. Ἐνανθρωπήσαι δὲ τὸν Ἰησοῦν ἔφη, τὸν ἕξω Χριστὸν ἐνδυσάμε νον, καὶ σῶμα ἐκ τῆς ψυχικῆς οὐσίας ἀνειληφότα· πάροδον δὲ μόνην διὰ τῆς Παρθένου ποιήσασθαι, οὐδὲν ἐκ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως εἰληφότα. Καὶ Βασιλίδης δὲ ὡσαύτως ἄλλον τὸν Μονογενῆ, καὶ ἄλλον τὸν Λόγον, καὶ ἕτερον εἶρηκε τὴν Σοφίαν. Κέρδων δὲ, καὶ Μαρκίων, καὶ Μάνης, ὡς ἀνθρώπον φανῆναι τὸν Χριστὸν ἔφασαν, οὐδὲν ἀνθρώπειον ἔχοντα. Ὁ δὲ 83.489 Κήρινθος τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐξ Ἰωσήφ καὶ Μαρίας ἔφησε γεννηθῆναι κατὰ τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων νόμον, ἄνωθεν δὲ τὸν Χριστὸν κατεληλυθότα ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν. Ἐβιωναῖοι δὲ, καὶ Θεοδοτιανοὶ, καὶ Ἀρτεμωνιανοὶ, καὶ Φωτεινιανοὶ, ψιλὸν ἀνθρώπον εἰρήκασιν ἐκ τῆς Παρθένου τὸν Χριστὸν γεγεννησθαι. Ἄρειος δὲ καὶ Εὐνόμιος, σῶμα μὲν αὐτὸν ἔφασαν εἰληφέναι, τὴν θεότητα δὲ τῆς ψυχῆς ἐνηρηκέναι τὴν χρεῖαν. Ὁ δὲ Ἀπολινάριος, ἔμψυχον μὲν ἔφησεν εἶναι τοῦ Σωτῆρος τὸ σῶμα, οὐ μὴν τὴν λογικὴν ἐσχηκέναι ψυχὴν· περιττὸς γὰρ ἦν, φησὶν, ὁ νοῦς, τοῦ Θεοῦ Λόγου παρόντος. Τὰς δὲ τῶν πλειόνων αἰρέσεων τέθεικα δόξας, δεῖξαι βουλόμενος τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀλήθειαν. Τὸν γὰρ αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία, καὶ Υἱὸν, καὶ Μονογενῆ, καὶ Θεὸν Λόγον, καὶ Σωτῆρα Κύριον, καὶ Ἰησοῦν Χριστὸν ὀνομάζει. Ἄλλ' Υἱὸς μὲν μονογενῆς, καὶ Θεὸς Λόγος, καὶ Κύριος καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὀνομάζετο, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ὡσαύτως καλεῖται. Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ὁ αὐτὸς ὀνομάσθη, ἀπὸ τῶν πρα γμάτων τὰς προσηγορίας δεξάμενος. Ἰησοῦς μὲν γὰρ ὁ Σωτῆρ ἐρμηνεύεται, καὶ τούτου μάρτυς ὁ Γαβριήλ, πρὸς τὴν Παρθένον εἰπών· "Καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ." Χριστὸς δὲ προσηγορεύθη, διὰ τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος. Ὁ μὲν γὰρ ὕμνοποιὸς Δαβὶδ λέγει· "Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου." Διὰ δὲ τῆς Ἡσαΐου τοῦ προφήτου γλώττης αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἔφη· "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ· οὗ εἶνεκεν ἔχρισέ με Κύριος." Οὕτω δὲ τὴν προφητείαν νοεῖν αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Δεσπότης ἐδίδαξε. Εἰς γὰρ τὴν συναγωγὴν εἰσελθὼν, καὶ τὸ προ φητικὸν βιβλίον λαβὼν, ἀνέγνω μὲν τὸ εἰρημένον χωρίον, ἔφη δὲ πρὸς τοὺς παρόντας· "Σήμερον ἐπληρώθη ἡ Γραφή αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν." Συνωδὰ δὲ τοῖς προφήταις καὶ ὁ μέγας ἐκήρυξε Πέτρος. Τοῖς γὰρ περὶ τὸν Κορνήλιον ἐπιδεικνὺς τὸ μυστήριον οὕτως ἔφη· "Ὑμεῖς οἴδατε τὸ ῥῆμα τὸ γενόμενον καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἀγίῳ καὶ δυνάμει." Δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς διὰ τὸ

χρίσμα τοῦ Πνεύματος ὠνομάσθη Χριστός. Ἐχρίσθη δὲ, οὐχ ὡς Θεός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Εἰ δὲ κατὰ τὸ ἀνθρώπειον κέχρισται, μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ Χριστὸς ὠνομάσθη. Ἄλλ' ὅμως οὐκ ἄλλος ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἄλλος ὁ Χριστός· ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐνανθρωπήσας ὠνομάσθη Χριστὸς Ἰησοῦς· ἐνηνθρώπησε δὲ, ἵνα τὴν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας διαφθαρεῖσαν νεουργήσῃ φύσιν. Διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν ἡμαρτηκυῖαν ἔλαβεν, ἵνα πᾶσαν ἰάσῃται. Οὐ γὰρ προκαλύμματι τῆς θεότητος χρώμενος ἂν ἔλαβε τὴν τοῦ σώματος φύσιν, κατὰ τὴν Ἀρείου καὶ 83.492 Εὐνομίου φρενοβλάβειαν· ῥάδιον γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ δίχα σώματος ὀφθῆναι, καθάπερ πάλαι τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰακώβ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις ἐωράθη· ἀλλ' ἠβουλήθη αὐτὴν τὴν ἡττηθεῖσαν φύσιν καταγωνίσασθαι τὸν ἀντίπαλον, καὶ τὴν νίκην ἀπολαβεῖν· τούτου δὴ χάριν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀνέλαβε λογικῆν. Οὐ γὰρ τριχῆ διαιρεῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ θεία Γραφή, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τόδε τὸ ζῶον συνεστάναι φησίν. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐκ τοῦ χοῦ τοῦ σώματος διαπλάσας ἐνεφύσησε τὴν ψυχὴν, καὶ δύο φύσεις ἔδειξεν, οὐ τρεῖς. Ὁ δὲ αὐτὸς Δεσπότης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησί· Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτεῖναι μὴ δυναμέων." Καὶ πολλὰ δὲ τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Ὅτι δὲ οὐ προκαλύμματι τῆς θεότητι μὴ χανόμενος, κατὰ τοὺς τῶν αἰρετικῶν μύθους, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπαρχῆς παντὶ τῷ γένει τὴν νίκην πραγματούμενος, τελείαν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἂν ἔλαβε, μάρτυς ἀληθῆς, καὶ διδάσκαλος ἀκριβῆς, ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Ἐν γὰρ τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ τὸ τῆς οἰκονομίας ἀποκαλύπτων μυστήριον οὕτως ἔφη· "Διὰ τοῦτο ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διήλθεν ὁ θάνατος, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον." Δείξας δὲ διὰ τούτων τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀρχὴν, καὶ τὸν ἐκ ταύτης βεβλαστηκότα καρπὸν, καὶ τὸν ταύτην ἐξ ἀρχῆς εἰσδεξάμενον, ἐπιδείκνυσι ταύτης τὸ τέλος. "Ἄχρι γὰρ νόμου, φησίν, ἀμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ, ἅμαρτία δὲ οὐκ ἔλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου· ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ, μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος." Μωϋσέα δὲ τὸν νόμον καλεῖ, μέχρι δὲ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας ἢ κατὰ τοῦτον ἐκράτει πολιτεία. Παραβαινόντων δὲ καὶ τῶν ὑπὸ τοῦτον πολιτευομένων, καὶ τῶν ὑπὸ τῷ νόμῳ τελούντων τῆς φύσεως, ἐβασίλευσεν εἰκότως ὁ θάνατος, κρατυνούσης αὐτοῦ τὴν δυναστείαν τῆς ἀμαρτίας· καταδίκη γὰρ ἦν τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος. Οὕτω διδάξας πόθεν τε ἡ ἀμαρτία τὴν ἀρχὴν εἴληφε, καὶ μέχρι τίνος ὁ θάνατος ἐβασίλευσε, δείκνυσι πῶς κατελύθη τούτων τὸ κράτος, καὶ τὴν ἀμέτρητον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὑμνεῖ, λέγων οὕτως· "Ἄλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν." Ὑπερβαίνει, φησίν, ἡ τῆς φιλανθρωπίας φιλοτιμία τὸ δίκαιον. Ὁ μὲν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ὄρος ἐνὸς ἡμαρτηκόςτος ἅπαν τὸ τούτου γένος τῷ θανάτῳ παρέδωκεν· ὁ δὲ θεῖος ἔλεος, πάντων ἀνθρώπων ὑπὸ τὴν ἀρὰν γεγεννημένων, καὶ ταῖς τῆς ἀμαρτίας πάγαις ἐμπεπαρμένων, δι' ἐνὸς δικαιοσύνην πᾶσι τὴν σωτηρίαν δωρεῖται. Ἄνθρωπον δὲ τὸν Σωτῆρα 83.493 προσηγόρευσε, οὐκ ἀρνούμενος αὐτοῦ τὴν θεότητα (Θεὸν γὰρ οἶδεν αὐτὸν, καὶ Θεὸν τοῦ γεγεννηκότος ὁμοτίμον), ἀλλὰ διδάσκων, ὡς τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοίον ἐξιάθη, καὶ τῇ ἀπαρχῇ τὸ ὅλον ἠγιασθη. Κατὰ γὰρ τὸ ἀνθρώπειον ὑπὸ νόμον γενόμενος, καὶ τὸν νόμον πεπληρωκώς, τοὺς παραβεβηκότας τὸν νόμον τῆς ἀρᾶς ἠλευθέρωσεν. Εἶτα πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ἐτέρως ἀνακυκλοῖ· "Καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαντος τὸ δῶρημα. Τὸ μὲν γὰρ κρῖμα, ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα· τὸ δὲ χάρισμα, ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς

δικαίωμα." "Ότε, φησίν, εἷς ἡμαρτε, κατ ἐκρίθησαν ἅπαντες· νῦν δὲ πάντων ἡμαρτηκότων, ἅπασι τοῖς βουλομένοις ἢ διὰ πίστεως πρόκειται σωτηρία. Οὕτως δείξας τῆς κοινῆς ἀμαρτίας τὴν τοῦ ἐνὸς δικαιοσύνην ἀλεξίκακον γενομένην, δείκνυσι δι' αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ θανάτου τελεσθεῖσαν κατάλυσιν. "Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἔβα σίλευσε διὰ τοῦ ἐνὸς, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος, καὶ τῆς δωρεᾶς, καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ." Τοῦ θανάτου πρόξενος, φησίν, ἡ ἀμαρτία, τῆς δὲ ἐν βασιλείᾳ ζωῆς ἢ τοῦ ἐνὸς δικαιοσύνη. Σωζόμεθα, οὐ νόμῳ, ἀλλὰ τῷ οἴκτῳ τῷ θείῳ τῆς σωτηρίας τυγχάνοντες. Ὁ γὰρ τοῦ δικαίου νόμος πάντας εἰς τιμωρίαν ἤγε. Πάντες γὰρ τῆς ἀμαρτίας ἐργάται κατέστημεν. Εἰ γὰρ ἐνὸς ἡμαρτη κότης κατεκρίθη τὸ γένος, πάντως δήπουθεν δικαιοτέρον τοὺς ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν τελέσαντας, τὴν κόλασιν δέξασθαι. Ἄλλ' ὁ θεὸς ἔλεος ὑπερέβη τοῦ δικαίου τοὺς ὅρους, καὶ ἡ φιλανθρωπία νενίκηκε τὴν ἰσότητα, καὶ ἐνὸς τὸν νόμον πεπληρωκότος, πάντας τοὺς τούτῳ πιστεῦσαι βουλομένους ἀπολαύειν τῆς σωτηρίας ἕξ εἰσι. Δείξας δὲ ἐν τούτοις τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἀστάθμητον, πάλιν ἐπὶ τὸν τοῦ λόγου μεταβαίνει λόγον. Ἄρα οὖν "ὡς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἐνὸς δικαίωματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους, εἰς δικαίωσιν ζωῆς." Εἶτα ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ πρόσωπα μεταβαίνει. "Ὡσπερ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς, δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί." Σφόδρα δὲ ἀναγκαίως ἐφ' ἑκατέρου τὸ "οἱ πολλοὶ" τέθεικε. Καὶ γὰρ τοῦ Ἀδάμ ἡμαρτηκότος, καὶ τῶν πλείστων τοὺς θεοὺς παραβεβηκότων νόμους, διέμεινάν τινες ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀρετῆς ἐγένοντο φροντισταί, ὡς Ἄβελ, καὶ Ἐνώχ, καὶ Νῶε, καὶ οἱ πατριάρχαι, καὶ οἱ προφῆται, καὶ ἕτεροι πλείστοι, οὐ μόνον παρὰ Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι, περὶ ὧν ὁ θεὸς εἶπεν Ἀπόστολος· "Ὅταν γὰρ ἔθνη, τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος." Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν οὐχ ἅπαντες ἀπολαύουσι τῆς σωτηρίας, ἀλλ' οἱ πιστεύοντες, καὶ 83.496 κατὰ τοὺς θεοὺς αὐτοῦ πολιτευόμενοι νόμους. Τούτου δὲ χάριν, καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνας, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχετύπου, τὸ "πολλοὶ" τέθεικεν. Ἄλλ' ἴδωμεν τίνος χάριν ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνθρωπείαν φύσιν λαβὼν, ἄνθρωπος ἐχημάτισε. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμῖν διδασκαλίαν προσενήνοχε κἀν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ. Λέγει δὲ οὕτως· "Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν." Εἶτα ἀπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ τὰ πρόσωπα μεταβαίνει, καὶ φησίν· "Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Καὶ οὐκ εἶπε σωθήσονται, ἀλλὰ ζωοποιηθήσονται· κοινὴ μὲν γὰρ ἡ ἀνάστασις, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν γενήσεται ἡ διάκρισις· καὶ τοῦτο δεδήλωκεν, ἐπαγαγὼν· "Ἐκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι." Πολλὰ γὰρ καὶ κολαζομένων καὶ σωζομένων τάγματα. Κατὰ γὰρ τὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ ποιότητα καὶ ποσότητα, αἱ τῶν δωρεῶν ἀντιδόσεις παρασχεθήσονται. Ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡμαρτημάτων διαφορὰν αἱ τιμωρίαι γενήσονται.

ΙΒ'. – Ὅτι σῶμα ὁ Δεσπότης ἀνέλαβεν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τὴν τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως μεμαθήκαμεν αἰτίαν, φέρε δείξωμεν, ταῖς τῶν θείων λογίων χρώμενοι μαρτυρίαις, ὅτι τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπιον ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος ἀνέλαβε. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ σπάργανα, σώματος, οὐ θεότητος ἦν· ἔπειτα δὲ τὸ βούτυρον, καὶ τὸ μέλι, ὃ προφήτης πόρρωθεν προαγορεύει,

καὶ τὸ μητρῶν γάλα, καὶ ἡ ἔδωδὴ ἢ ἄλλη καὶ ἡ πόσις, τὴν τούτων δεκτικὴν ἐπιδείκνυσι φύσιν. Εἰ δὲ τις ἀνοηταίνων ἀντιθεῖη τὴν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἀβραάμ γεγενημένην τροφήν, ἴστω λίαν ἀνοηταίνων. Ἐκεῖνα γὰρ ἐδόκει γίγνεσθαι, καθ' ἕτερον ἀλυσκόμενα τρόπον, ὃν οἶδεν ὁ δαπανήσας. Εἰ δὲ καὶ δοίη τις ἀνοήτως μεταλαβεῖν ἐκείνων τὴν ἀσώματον φύσιν, ἀλλ' οὐ πείναν εὐρήσεις καὶ δίψος ἐκεῖ. Ἐνταῦθα δὲ ἡ χρεία τοιαῦτα παρεκίνει πάθη, οὐχ ὡς μὴ δυναμένης τῆς ἠνωμένης θεότητος ἀνενδεῆς καταστήσαι τὸ σῶμα (ὁ γὰρ μικρὸν ὕστερον πᾶσι τοῖς σώμασι τὴν ἀθανασίαν δωρησάμενος, ῥᾶθον ἂν τὸ οἰκεῖον σῶμα κρεῖττον ἐνδείας ἀπέφηνεν), ἀλλὰ παρεχώρει τούτῳ τὴν οἰκείαν ἐπιδείξει φύσιν, ὥστε τὰς τούτου τὴν πρόσληψιν ἀρνησαμένης αἰρέσει ἐναργῶς ψευδομένης ἐλέγχεσθαι. Ὡσπερ γὰρ κρεῖττον ἀποφῆναι δυνάμενος θανάτου (τοῦτο γὰρ δὴ καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰργάσατο), καὶ παθεῖν, καὶ ἀποθανεῖν συνεχώρησεν, ἵνα πληρώσῃ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον· οὕτως ἐνεδίδου καὶ πεινῆν, καὶ διψῆν, καὶ κοπιᾶν, καὶ ὑπνοῦν, ἵνα μηδεμίαν λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ Δοκηταί, κρατῦναι τοῦ ψεύδους τὴν αἴρεσιν. Τοιγαροῦν καὶ ἡ πείνα, καὶ τὸ δίψος, καὶ πρὸς τούτοις ὁ κόπος, καὶ ὁ ὕπνος, σῶμα ἀνθρώπινον προσμαρτυροῦσιν εἶναι τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα. Καὶ τοῦτον μὲν βεβαιῶν τὸν λόγον ὁ θεῖος Ἀπόστολος, βραχὺ λέγων· "Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, παραπλησίως καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, καὶ ἀπαλὰ λάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ 83.497 ζῆν ἔνοχοι ἦσαν θανάτῳ." Ἀντικρυς δὲ διὰ τοῦτων ἐδήλωσεν, ὡς τὴν αὐτὴν ἡμῖν περιεβάλετο φύσιν. Εἰ δὲ τις τὴν περιβολὴν δυσχεραίνει, ἀκουσάτω τοῦ πατριάρχου προλέγοντος Ἰακώβ· "Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ." Ἀκουσάτω δὲ καὶ τοῦ θεοῦ Παύλου βοῶντος· "Ἐχοντες οὖν ἀδελφοὶ παρρησίαν πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν ἀγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, προσερχόμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ τῆς πίστεως," καὶ τὰ ἐξῆς. Καταπέτασμα γὰρ τὴν σάρκα αὐτοῦ προσηγόρευσεν, ὡς ὁ πατριάρχης Ἰακώβ στολὴν καὶ περιβολὴν. Ἀλλὰ γὰρ περιττὸν τὸν περὶ τούτου λόγον εὐρύνειν, καὶ τῆς Καινῆς καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σαφῶς ἐπιδεικνυούσης τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα.

Π'. – Ὅτι καὶ ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος ἀνέλαβε βεν.

Ὅτι δὲ καὶ ψυχὴν ἀνέλαβε λογικὴν ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διδάσκει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγων· "Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώπων." Προκόπτει δὲ ἡλικίᾳ μὲν σῶμα, σοφίᾳ δὲ ψυχὴ. Θεότης γὰρ οὐδ' ἐτέραν ἐπίδοσιν ἐπιδέχεται· παντέλειος γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Εἰκότως δὲ συνέζευξε τῇ τῆς ἡλικίας ἀυξήσῃ τὴν τῆς σοφίας ἐπίδοσιν. Πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας ἀπεκάλυπτεν ἡ θεία φύσις τὴν οἰκείαν σοφίαν. Σαφέστερον δὲ τῆς ψυχῆς τὴν πρόσληψιν ὁ Δεσπότης διδάσκει. Τοῖς γὰρ τοπάζουσιν ἀκούσιον εἶναι τὸ πάθος, ἔλεγε πρὸ τοῦ πάθους· "Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ· ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν." Ἐναργῶς δὲ διὰ τούτων δεδήλωκεν, ὡς ἄλλη μὲν ἡ τιθεμένη καὶ λαμβανομένη ψυχὴ, ἄλλη δὲ ἡ τιθεῖσα καὶ λαμβάνουσα θεότης. Ἄλλην δὲ καὶ ἄλλην ἔφην, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα διαιρῶν, ἀλλὰ τῶν φύσεων δεικνύς τὸ διάφορον. Οὕτω καὶ ἐτέρωθι ἔφην· "Διὰ τοῦτο ὁ Πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων." Ἐν ἄλλῳ δὲ χωρίῳ, καὶ ἦν ὑπὲρ ἐμείνεν ἡ ψυχὴ ταραχὴν παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν

διαρρήδην επέδειξεν. Ἔφη γάρ· "Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται· καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην." Διὰ δὲ τούτων τῶν λογισμῶν ἐδήλωσεν ἀγωνίαν, νῦν μὲν τὸ πάθος ὑφορωμένων, νῦν δὲ τὸ δέος ἀπωθουμένων. Σαφέστερον δὲ τοῦτο τὸ δέος ἐδίδαξεν ὁ Λουκᾶς. Οὕτω γὰρ αὐτὸν ἔφησεν ἀγωνιάσαι τὸ πάθος, ὡς ὑφαιμον γενέσθαι τὸν ἰδρώτα τοῦ σώματος. "Ἐγένετο γὰρ, φησὶν, ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ, ὡς 83.500 θρόμβοι αἵματος." Προστέθηκε δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ἄγγελος ἐλθὼν ὑπεστήρισεν αὐτόν. Διὰ πάντων δέ μοι ὄρα τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τὴν ἀσθένειαν. Ἄνθ' ὅτου γὰρ καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἠνωμένης θεότητος, καὶ ὡς χρίσματος παρόντος τοῦ Πνεύματος, ἄγγελος ὑπεριδεῖ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀσθένειαν; Ἡ δὴλον, ὅτι τῆς θείας φύσεως συγχωρούσης ταῦτα πάντα ἐγένετο, ὥστε τῶν ὕστερον ἐσομένων, τοὺς μὲν πιστεύοντας τῇ προσλήψει τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, βεβαιωθῆναι ταῖς ἀποδείξεσι, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας τοῖς ἐναργέσι μαρτυρίοις, ἐλεγχθῆναι;

ΙΔ΄. – Ὅτι τελείαν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἂν ἔλαβεν.

Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ἄνθρωπον ἑαυτὸν, καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου προσαγορεύει. Τοῖς μὲν γὰρ ἀποστόλοις πολλάκις ἔφη· "Μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τῷ δὲ ἀκολουθῆσαι βουληθέντι, "Αἱ ἀλώπεκες, ἔφη, φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλιναί." Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ἀντικρυς εἶρηκε· Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου;" Ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος βοᾷ· "Εἷς Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων." Καὶ πάλιν· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν." Τοῦ του δὴ χάριν, καὶ σπέρμα Ἀβραάμ, καὶ υἱὸς Δαβὶδ ὠνομάσθη. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπέσχετο τῷ Ἀβραάμ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογεῖν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῷ Ἰακώβ δέδωκεν, εἰκότως ὁ θεῖος Ἀπόστολος Γαλάταις ἐπιστέλλων ἔφη· "Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ." Καὶ διδάσκων τίνα προσηγόρευσε σπέρμα, ἐπήγαγεν· "Οὐ λέγει, Καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς, Καὶ τῷ σπέρματί σου, ὃ ἐστὶν ὁ Χριστός." Καὶ Ἑβραίοις γράφων οὕτως ἔφη· "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται, ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν." Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῷ Ἰούδα ἦν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἔλαβεν Ἰακώβ ὁ πατριάρχης εὐλογίαν ἀπένειμεν, εἰρηκῶς· "Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν σου, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν ἔσται." καὶ Μιχαίας δὲ ὁ προφήτης ἀνανεοῦται τὴν προρρήσιν, εἰπὼν· "Καὶ σὺ, Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν 83.501 τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται μοι ἡγούμενος, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος." Καὶ πάλιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος δέδειχε τὸ τῶν προρρήσεων τέλος, καὶ ἐπήγαγε· "Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν." Ταύτας δὲ τὰς ἐπαγγελίας καὶ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἐδέξατο. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτόν· "Ἐως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου." Καὶ πάλιν· "Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Ἀπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἀγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ἥλιος ἐναντίον

μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός." Ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πάλιν ὁ ἄψευδης Δεσπότης ἀνενεώσατο. "Ἐξελεύσεται γὰρ, φησὶ, ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται. Καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν." καὶ τὰ ἐξῆς τῆς αὐτῆς ἐχόμενα διανοίας. Καὶ πάλιν. "Ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμὴ." Καὶ ἐν ἐτέρῳ χωρίῳ. "Καὶ διαθήσομαι, φησὶν, ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον, τὰ ὅσα Δαβὶδ τὰ πιστά. Ἄ γὰρ ὑπεσχόμενον ἐκείνῳ πληρώσω, καὶ διὰ τοῦ σπέρματος ἐκείνου σώσω τὴν οἰκουμένην. Πιστὴ γάρ μοι καὶ ἀψευδὴς ἡ ὑπόσχεσις." Τοῦτων τῶν ὑποσχέσεων ἐπιδεικνύς τὴν ἀλήθειαν ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῷ τῆς συγγραφῆς εὐαγγελίζεται τῇ οἰκουμένῃ, ὡς ἡ τῶν ἐθνῶν ἦνθησε προσδοκία. "Βίβλος γὰρ, ἔφη, γενέσθω Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ." Πρὸς ἀμφοτέρους γὰρ αἱ περὶ τοῦ σπέρματος ὑποσχέσεις ἐγένοντο. Καὶ μέντοι καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐπιστέλλων Ῥωμαίοις, ἐν τῇ τῆς Ἐπιστολῆς ἀρχῇ, τῆς πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελίας τὸ τέλος ἐπέδειξε. "Παῦλος γὰρ, φησὶ, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς, περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα." Τὸ δὲ κατὰ σάρκα προστεθεὶς κῶς, δεδήλωκεν ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ Θεὸς ἦν προαιώνιος· υἱὸς δὲ Δαβὶδ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἐχρημάτισε. Καὶ τοῦτο διδάσκων σαφέστερον ἐπήγαγε· "Τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." 83.504 Ἀναστὰς γὰρ, φησὶν, ἐκ νεκρῶν, καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοὺς ἀποστόλους ἐμπλήσας, διὰ τῶν ὑπ' ἐκείνων γενομένων θαυμάτων ἀπεφάνθη Θεός. Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ αὐτοῦ τὰς μεγίστας ἐπετέλουν θαυματουργίας. Ἐν δὲ γε τῷ μέσω τῆς Ἐπιστολῆς, τῶν πάλαι δεδομένων τοῖς Ἰουδαίοις ἀγαθῶν μνημονεύσας, ἐπήγαγεν· "Ὡν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός." Καὶ ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ τῶν δύο φύσεων τὸ διάφορον ἔδειξεν· ἐξ Ἰουδαίων μὲν κατὰ σάρκα γεγεννημένον, ἐπὶ πάντων δὲ Θεὸν ὡς Θεὸν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογητόν. Τῷ δὲ μακαρίῳ Τιμοθέῳ παρεγγυᾷ, λέγων· "Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγεμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος." Καὶ ἄλλας δὲ παμπόλλας ἔστιν εὐρεῖν μαρτυρίας ἐν ἑκατέρᾳ Γραφῇ, τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κηρυττούσας συγγένειαν. Ἀπόχρη δὲ καὶ ταῦτα διδάξαι ὡς τελείαν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἀνέλαβε, καὶ τούτου χάριν καὶ υἱὸς Δαβὶδ, καὶ υἱὸς Ἀβραάμ, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ ἄνθρωπος, καὶ Ἀδὰμ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Ἰσραὴλ ὠνομάσθη. Ὡσπερ γὰρ τελεῖος ἦν Θεός, οὕτω δὴ καὶ τελεῖος ἄνθρωπος τελείαν τοῖς ἀνθρώποις παρέσχε τὴν σωτηρίαν.

ΙΕ'. – Ὅτι ἦν ἀνέλαβεν ἀνέστησε φύσιν.

Ὅτι δὲ καὶ ἦν ἀνέλαβεν ἀνέστησε φύσιν, μαρτυρεῖ μὲν αὐτὸς, καὶ τὰς χεῖρας τοῖς ἀποστόλοις, καὶ τοὺς πόδας ἐπιδεικνύς· μαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ τοῦ Θωμᾶ δάκτυλοι τῶν ὠτειλῶν ἀψάμενοι καὶ τοῦτο δὲ καὶ οἱ λοιποὶ δεδράκασιν ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου προστεταχότος. "Ψηλαφήσατε γὰρ, ἔφη, καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Βοᾷ δὲ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Ἰωάννης ἐν τῇ τῆς Ἐπιστολῆς ἀρχῇ· "Ὁ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν." Ὁ δὲ μέγας Πέτρος

ἐν Ἰουδαίοις δημηγορῶν, εἶτα τῆς τοῦ Δαβὶδ ἀναμνήσας προῤῥήσεως, ἦν περὶ τῆς Δεσποτικῆς προεθέσπισεν ἀναστάσεως, καὶ ταῦτα ἔφη· "Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔξὸν εἰπεῖν μετὰ παρῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς σήμερον. Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν, καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προεδήλωσεν, εἰπὼν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ᾄδου ἢ ψυχῆ αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν." Δύο τοίνυν κατὰ ταῦτόν ἡμᾶς διδάσκουσι μάρτυρες, ὁ μὲν ἀπόστολος, ὁ δὲ προφήτης, ὁ μὲν προαγορεύων, ὁ δὲ μετὰ τὸ τέλος ἐρμηνεύων τὴν προῤῥησιν, ὅτι οὐ θεότητος, ἀλλὰ σώματος ἐστὶ καὶ ψυχῆς ἡ ἀνάστασις. Ὡς δὲ ἡ ἀνάστασις, τούτων ἄρα καὶ τὸ πάθος ἦν, οὐ τῆς ψυχῆς συναναιρεθείσης τῷ σώματι (ἀθάνατοι γὰρ καὶ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί), ἀλλ' ὡς τῷ χωρὶ σμῶ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος δεξαμένου τὴν τελευτήν. Ἡ δὲ θεότης οὐ κεχώριται μὲν τῆς ἀνθρωπότητος, οὔτε ἐν τῷ σταυρῷ, οὔτε ἐν τῷ τάφῳ· ἀθάνατος δὲ 83.505 οὔσα καὶ ἄτρεπτος, οὔτε θάνατον, οὔτε πάθος ὑπέμεινεν. Εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ἔμφυτον ἀθανασίαν οὐ κεκοινώνηκε τῆς τοῦ σώματος τελευτῆς, πῶς οἶόν τε ἦν τὴν ἀπερίγραφον φύσιν, ἢ ξύλῳ προσηλωθῆναι, ἢ τάφῳ παραδοθῆναι; Τοῦτο δηλοῦντες οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί, Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθίας μέμνηται, καὶ φασὶν αὐτὸν προσεληλυθέναι τῷ Πιλάτῳ, καὶ ἤτηκέναι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τοῦ Πιλάτου δεδωκότος, καθελεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τὸ σῶμα, καὶ ἐνεῖ λησαι σινδόνι, καὶ παραδοῦναι σῶμα τῷ τάφῳ. Καὶ πολλάκις τὸ τοῦ σώματος τεθείκασιν ὄνομα, τὸ ἀναί σχυντον τῶν βλασφημούντων ταῖς ἐναργέσι καὶ προφανέσι μαρτυρίαις ἐμφράττοντες στόμα.

Ἰςζ'. – Ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος.

Ἐπειδὴ δὲ Μαρκίων ὁ βδελυρὸς ἕτερον λέγει τὸν δίκαιον, ὃν καὶ Δημιουργὸν ὀνομάζει, ἕτερον δὲ τὸν ἀγαθὸν, ὃν Χριστὸν Ἰησοῦν εἶναι φησὶ, φέρε καὶ περὶ τούτου μικρὸν διεξέλθωμεν, καὶ δεῖξωμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Δημιουργὸν καὶ Σωτῆρα, καὶ ἀγαθὸν τὸν αὐτὸν καὶ δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσεν ὁ παμμίαιρος τοῦ νόμου διαγορεύοντος, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, κατάκαυμα ἀντὶ κατακαύματος, μώλωπα ἀντὶ μώλωπος, τοῦ δὲ Κυρίου ἐγγυῶντος τῷ παίοντι τὴν σιαγόνα τὴν δεξιὰν στρέψαι καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ βουλομένῳ κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν, προσδοῦναι καὶ τὸ ἱμάτιον, ὑπέλαβεν ὁ ἐμβρόντητος, δίκαιον μὲν ἐκεῖνον, ἀγαθὸν δὲ τοῦτον. Καὶ οὐ συνείδεν, ὡς ἡ τῶν εὐαγγελικῶν νόμων ἀκρίβεια τῆς Μωσαϊκῆς ἐστὶ φοβερωτέρα νομοθεσίας. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὸν φόνον, ὁ δὲ τῶν εὐαγγελικῶν, καὶ τῷ μωρὸν καλοῦντι τὸν ἀδελφὸν τὴν γέενναν ἀπειλεῖ. "Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Μωρὲ, ἔνοχος ἐστὶν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός." Οὕτω πάλιν ὁ παλαιὸς νόμος τῆς μοιχείας κατηγορεῖ, ὁ εὐαγγελικὸς δὲ καὶ τὴν αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν, τὴν δι' ὄψεως ἀσελοῦς εἰσδυομένην, μοιχείαν καλεῖ. Καὶ ὁ μὲν παλαιὸς ἀπαγορεύει τὸ ψεῦδος, ὁ δὲ γε νέος καὶ τὸν ὄρκον. Καὶ ὁ μὲν παλαιὸς τὸν ἀπεχθανόμενον πρὸς τὴν γυναῖκα, ταύτην ἀπολύειν ἐκέλευσεν· ὁ δὲ νέος μοιχείαν καλεῖ τὴν δίχα πορνείας ἀπόλυσιν. Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν μοιχᾶται. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον ἀπαιτήσιν ἠπέλιψε, καὶ κόλασιν αἰώνιον, καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ γέενναν πυρός, καὶ ἕτερα τοιαῦτα πολλά. Ἐκ δὲ τούτων, εὐρεθήσεται ὁ μὲν παρ' αὐτῷ καλούμενος δίκαιος

ἀγαθός, ὁ δὲ ἀγαθὸς ὀνομαζόμενος δίκαιος. Καὶ γὰρ νόμους ἀκρι βεστέρους τέθεικε, καὶ τιμωρίας χαλεπωτέρας ἠπεὶ λησεν. Ἄλλα καὶ τὸ ταῦτα λέγειν, μανία σαφής. Ὁ γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις διαγορεύσας τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, καὶ ἐν τῷ παλαιῷ προσέταξε νόμῳ μὴ πε 83.508 ριιδεῖν τοῦ ἐχθροῦ τὸ κτήνος πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον, ἀλλ' ἐπαμύναι, καὶ μὴ μνησθῆναι τῆς δυσμενείας ἐν τῷ τῆς χρείας καιρῷ. Οὕτω πάλιν τοῦ ἐχθροῦ τὸν βοῦν πλανώμενον ἐπανάγειν κελεύει, καὶ ἀποδιδόναι τῷ κεκτημένῳ. Οὐ μόνον δὲ τὴν περὶ ἀνθρώπους ὁ παλαιὸς νόμος διδάσκει φιλανθρωπίαν, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἀλόγων ζώων οἶκτον ποιεῖσθαι προστάττει. "Οὐ φιμώσεις γὰρ, φησὶ, βοῦν ἀλοῶντα." Καὶ, "Οὐχ ἐψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ." Καὶ τοῖς ὀρνίθων τινῶν εὐρίσκουσι νεοττοῦς ἀπαγορεύει τοὺς ἐκείνων συνθηρεῖν τοκέας. Καὶ τὴν ἐβδόμην δὲ ἡμέραν ἀργεῖν παρηγγύησεν, ἵνα μὴ μόνον ὁ παῖς καὶ ἡ παιδίσκη διαναπαύσωνται, ἀλλὰ καὶ ὁ βοῦς καὶ τὸ ὑποζύγιον· τοσαύτην ποιεῖται καὶ τῶν ἀλόγων κηδεμονίαν. Ἔστι δὲ εὐρεῖν καὶ τοὺς περὶ τῶν προσηλύτων γεγραμμένους νόμους, πάσης φιλανθρωπίας μεστός. "Οὐ κακώσετε γὰρ, φησὶ, τὸν προσηλύτον, ὅτι προσηλύτοι ἦτε ἐν τῇ Αἰγύπτῳ." Καὶ ἀμῶντας δὲ προσέταξε τοὺς ἐκπίπτοντας στάχνας καταλιπεῖν τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ ὄρφανῷ, καὶ τῇ χήρᾳ. Οὕτως καὶ τοὺς τρυγῶντας τὰς ἐκπιπτούσας ῥάγας, καὶ τοὺς διαλανθάνοντας βότρυς δις συλλέγειν ἀπαγορεύει. Ταῦτ' ὅμως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κελεύει γίνεσθαι καρπῶν. "Οὐκ ἐπανατρυγήσεις γὰρ, φησὶ, τὸν ἀμπελῶνά σου, οὐδὲ καλαμῆσιν τὴν ἐλαίαν σου, ἀλλ' ἔσται τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ ὄρφανῷ, καὶ τῇ χήρᾳ, καὶ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς." Καὶ μέντοι καὶ τὴν δορυάλωτον πλείστης ἀξιοῖ προμηθείας· οὐ γὰρ ἐκδίδωσιν εἰς ὕβριν τοῖς φιληδόνοις, ἀλλὰ πρῶτον ἐπιτραπῆναι κελεύει θρήνῳ τοὺς οἰκείους τιμῆσαι, εἶτα ἀποκείρασθαι, καὶ τῆνικαῦτα συναφθῆναι. Εἰ δὲ καὶ διακορῆς ὁ Δεσπότης γένοιτο τῆς ἡδονῆς, οὔτε ἀποδίδοσθαι συγχωρεῖ, οὔτε δουλεύειν ἔἴ, ἀλλ' ἐλευθέραν ἀφιέναι διαγορεύει, τὴν γεγεννημένην κοινωσίαν ἀντὶ τῆς τιμῆς ὑπολογιζόμενον. Ποίαν τοίνυν τίσαντες τιμωρίαν ἀξίαν δώσουσι δίκην τῆς βλασφημίας, οἱ τὸν οὕτως ἀγαθὸν νομοθέτην οὐ μόνον οὐ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ πονηρὸν ὀνομάσαι τετολμηκότες.

ΙΖ'. – Ὅτι ὁ αὐτὸς καὶ τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν δέδωκε Διαθήκην.

Ἡμεῖς δὲ ἓνα ἴσμεν καὶ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης δοτῆρα, καὶ τοῦτο αὐτὸ διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου διδάσκει σαφῶς. "Διαθήσομαι γὰρ, φησὶ, τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ Ἰούδα, διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἀλλὰ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην καινὴν, διδοὺς νόμους μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς." Σαφῶς διὰ τῶν εἰρημένων ἐδίδαξεν, ὡς ὁ τὴν παλαιὰν δεδωκώς, καὶ τὴν καινὴν παρέξει. Διαθήσομαι γὰρ, ἔφη, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην. Καὶ διὰ Ἡσαΐου προφήτου ἔφη· "Καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην αἰώνιον, τὰ ὅσα Δαβὶδ τὰ πιστά." Καὶ Δαβὶδ ὡσαύτως ὁ προφήτης βοᾷ· "Ἀνάστηθι, 83.509 Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος· κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου· κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς." Εἰ δὲ ἀπιστοῦσι ταῖς προφητείαις, ἀκουσάτωσαν τοῦ νομοθετοῦντος, καὶ τοὺς παλαιούς οὐκ ἀνατρέποντος, ἀλλ' ἐπισφίγγοντος νόμους. Ἀνατρέποντος γὰρ ἦν εἰπεῖν, Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· Μοίχευσον· καὶ ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Φόνευσον. Τοῦτο γὰρ οἱ συγγενεῖς Μαρκίωνος. Ἀντιτάκται ποιοῦσιν. Ὁ δὲ Κύριος δι' ὧν νομοθετεῖ διαρρήδην διδάσκει, ὡς οὐκ ἀνατρέπει τὰ παλαιὰ, ἀλλ'

ἀκριβεστέραν πο λιτείαν εἰσάγει. Καὶ καθάπερ ὁ γραμματιστής, τοὺς μὲν τῆς μαθήσεως ἀρχομένους, τῶν στοιχείων διδάσκει τοὺς χαρακτηῖρας· τοῖς δὲ ταῦτα μεμαθηκόσι τῶν συλλαβῶν προσφέρει τὰς συμπλοκάς· ἄλλους δὲ τὴν τῶν ὀνομάτων ἐκπαιδεύων συνθήκην, καὶ ἑτέρους τὴν τῆς ἀναγνώσεως ἀρμονίαν, οὐκ ἐναντίους νόμους διδασκαλίας εἰσφέρει, ἀλλὰ σύμμετρα ταῖς ἡλικίαις προσφέρει παιδεύματα· οὕτως ὁ Δεσπότης Χρὶςτὸς ἐκάστη γενεᾷ τοὺς ἀρμοδίους ἔδωκε νόμους. Τοὺς μὲν γὰρ ἀναγκαίους καὶ πρώτους, ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐνέγραψεν. Ἔχει γὰρ ἕκαστος ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ τὴν διάκρισιν· καὶ δρῶντες ἂ πάσχειν οὐ θέλομεν, ταῦτη κηρύττομεν ὡς ἴσμεν, ὅτι κακὸν τὸ γινόμενον. Τοιγάρτοι φονεύων τις, ἢ μοιχεύων, οἶδεν ὅτι κακὸν τὸ γινόμενον. Σφαγῆναι γὰρ οὐ μόνον οὐ βούλεται, ἀλλὰ καὶ πάντα μηχανᾶται τρόπον ὥστε μὴ τοῦτο παθεῖν, καὶ τῆς γυναικὸς δὲ μοιχευθῆναι, τοῦ τὴν εὐνήν σεσυληκότος κατηγορεῖ, καὶ λοιδορίας δεξάμενος ὕβρεως εἰσφέρει γραφήν. Καὶ ἄλλα δὲ τοῦτον ἐξετάσαντες τρόπον, εὐρήσομεν πάντας ἀνθρώπους εἰδότας, ὅτι κακὸν τὸ κακόν. Τοῦτους μὲν οὖν ἐν τῇ φύσει τέθεικεν ὁ δημιουργήσας ἡμᾶς Θεός· τοὺς δὲ ἄλλους διαφόρως ἐν ἐκάστη δέδωκε γενεᾷ. Τῷ μὲν γὰρ Ἀδὰμ τὸν περὶ τοῦ φυτοῦ τέθεικε νόμον· τῷ δὲ Νῶε, τὸν περὶ τῆς κρεωφαγίας· τὴν δὲ περιτομὴν τῷ πατριάρχῃ νενομοθέτηκε· τοὺς δὲ ἄλλους διὰ Μωϋσῆ τοῦ μεγάλου προφήτου συνῆγραψεν. Ἐν δὲ γε τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, τὰς περὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων νομοθεσίας οἷον τινῶν στοιχείων καταπαύσας μελέτην, τοὺς τελεωτάτους ἔδωκε νόμους. Καὶ καθάπερ αἱ μητέρες τοῖς μὲν ἄρτιτοκοῖς προσφέρουσι βρέφεσι τὴν θηλήν, μετ' ὀλίγον δὲ τὴν τοῖς ὁδοῦσι λεπτυνομένην τροφήν, εἶτα παιδίοις καὶ μειρακίοις γεγενημένοις τὴν στεγανήν· οὕτως ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοῖς ἐκεῖνα παιδευθεῖσι τὰ τελεώτερα προσφέρει μαθήματα. Περιέπομεν δὲ ὅμως καὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὡς μητρῶν θηλήν· τοῦ δὲ γάλακτος οὐ μεταλαμβάνομεν. Περιττὸν γὰρ τοῖς τελείοις τῆς θρεψαμένης τὸ γάλα· τιμῶσι δὲ ὅμως τὴν τιθὴν, ὡς ὑπὲρ ἐκείνης τραφέντες. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, τὴν μὲν περιτομὴν, καὶ τὸ Σάββατον, καὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ περιβραντήρια φυλάττειν οὐκ ἀνεχόμεθα, τὴν δὲ ἄλλην ὠφέλειαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καρπούμεθα. Καὶ γὰρ εὐσέβειαν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, καὶ τὴν περὶ τὸν πέλας ἀγάπην, καὶ 83.512 σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει, καὶ προτίθησιν εἰς μίμησιν τὰ τῶν παλαιῶν ἁγίων ἀρχέτυπα.

ΙΗ'. -Περὶ βαπτίσματος.

Ἐναντὶ δὲ τῶν περιβραντηρίων ἐκείνων ἀπόχρη τοῖς πιστεύουσιν ἢ τοῦ παναγίου βαπτίσματος δωρεά. Οὐ γὰρ μόνον τῶν παλαιῶν ἀμαρτημάτων δωρεῖται τὴν ἄφεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν ἐπηγγελμένων ἐντίθησιν ἀγαθῶν, καὶ τοῦ Δεσποτικοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως καθίστησι κοινωνοὺς, καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς τὴν μετουσίαν χαρίζεται, καὶ υἱοὺς ἀποφαίνει Θεοῦ, καὶ οὐ μόνον υἱοὺς, ἀλλὰ καὶ κληρονόμους Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμους Χριστοῦ. Οὐ γὰρ, ὡς οἱ φρενοβλαβεῖς Μεσσαλιανοὶ νομίζουσι, ξυρὸν μόνον μιμεῖται τὸ βάπτισμα, τὰς προγεγενημένας ἀφαιρούμενον ἀμαρτίας. Τοῦτο γὰρ ἐκ περιουσίας χαρίζεται. Εἰ γὰρ τοῦτο μόνον ἔργον ἦν τοῦ βαπτίσματος, ἀντὶ ὅτου τὰ βρέφη βαπτίζομεν οὐδέπω τῆς ἀμαρτίας γευσάμενα; Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἐπαγγέλλεται τὸ μυστήριον, ἀλλὰ τὰ τούτων μείζω καὶ τελεώτερα· ἄρρα βὼν γὰρ ἐστὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἐσομένης ἀναστάσεως τύπος, καὶ κοινωνία τῶν Δεσποτικῶν παθημάτων, καὶ μετουσία τῆς Δεσποτικῆς ἀναστάσεως, καὶ ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶν εὐφροσύνης, καὶ στολὴ φωτοειδῆς, μᾶλλον

δὲ αὐτὸ φῶς. "Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐν ἐδύσασθε." Καί· "Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθητε· ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα." Ταῦτα φρονεῖν ἡμᾶς περὶ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἐδίδαξεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι συνθαπτόμενοι τῷ Χριστῷ, τῆς ἀναστάσεως κοινωνήσωμεν. Ἀλλὰ γὰρ μυστικωτέρων δεῖ λόγων ἐνταῦθα· ἄλλως τε δέκα καὶ δύο λόγους συγγράψαντες μυστικούς, εἰς ἐκεῖνα τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμψομεν, ἡμεῖς δὲ τῶν λειπομένων κεφαλαίων ποιησόμεθα τὴν ἐξέτασιν.

ΙΘ'. -Περὶ ἀναστάσεως.

Οὕτω τελοῦντες τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδα δεχόμεθα, ἀνάστασιν δὲ σωμάτων περιμένομεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἡ προσηγορία δηλοῖ. Ἀνάστασις γὰρ ἡ ἄνωθεν στάσις. Τὸ σῶμα δὲ ἐστὶ τὸ φθειρόμενον καὶ διαλυόμενον, καὶ εἰς χοῦν μεταβαλλόμενον. "Ἐξελεύσεται γὰρ, φησὶ, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὸν χοῦν αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· "Αὐτὸ ἀνελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσιν καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ποιητὴς πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἔφη, ὅτι "Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελευθήσῃ." Τούτου τοίνυν ἡ ἄνωθεν σύστασις, εἰκότως καλεῖται ἀνάστασις. Τῆς γὰρ δὴ ἀθανάτου ψυχῆς οὐκ ἀνάστασις, ἀλλ' ἐπάνοδος γίγνεται πρὸς τὸ σῶμα. 83.513 Μαρκίων δὲ, καὶ Κέρδων, καὶ ὁ Μάνης, καὶ ὅσοι τῶν σωμάτων οὐκ ἐδέξαντο τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἀδύνατον παντελῶς τόνδε τὸν βίον ἐξέβαλον. Ὡσπερ γὰρ ᾤθησαν ὕλης δίχα μὴ δύνασθαι δημιουργεῖν τὸν Θεόν, οὕτως αὐτὸν ἐνόμισαν ἠκιστα δύνασθαι τὸ καθάπαξ διαλυθῆναι, καὶ εἰς κόνιν ὀλίγην μεταβληθῆναι, καὶ τῷ χρόνῳ δαπανηθῆναι, εἰς τὴν προτέραν ἐπαναγαγεῖν αὐτῆς ἰδέαν. Καὶ μὴν καὶ αὐτοὶ φασὶ μίαν βῶλον ἐκ τῆς γῆς τὸν Θεὸν εἰληφότα διαπλαῖσαι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐχρῆν συνιδεῖν, ὅτι καθάπερ τότε τὴν βῶλον ἐκείνην ῥᾶστα εἰς σῶμα μετέβαλεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ πολλὰ καὶ διάφορα πεποίηκε μόρια, οὕτως αὐτῷ ῥᾶδιον ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων λειψάνων τὴν οὐσίαν κατασκευάσαι τοῦ σώματος. Τοῦτο γὰρ δὴ καὶ νῦν κατὰ παλαιὰν δημιουργίαν ὀρῶμεν ἐν τῇ μήτρᾳ γιγνόμενον. Ἐκ γὰρ τῆς ὀλίγης ὕλης τοῦ σπέρματος, καὶ ὅσα φύεται, καὶ ὑμένες, καὶ νεῦρα, καὶ φλέβες, καὶ ἀρτηρίαι, καὶ δέρμα, καὶ πικρὰ, καὶ σάρκες, καὶ τᾶλλα πάντα ἐξ ὧν τὸ σῶμα συνέστηκε. Κατὰ γὰρ δὴ τὸν θεῖον ὄρον ἡ φύσις ὁδεύει, καὶ οἷον τις ἀγαλματοποιὸς, τὸ ἔμψυχον ἀγαλμα διαπλάττει, καὶ οὔτε ἡ τῆς ὕλης σμικρότης, οὔτε ἡ τοῦ χωρίου στενότης, οὔτε ὁ περικείμενος ζόφος τὴν δημιουργίαν περιέχει. Ἀνοίας τοίνυν ἐσχάτης τὸ τοῖς ὀρῶμένοις διαπιστεῖν, καὶ μάλιστα ὑπισχνουμένου Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν ὁ Χριστὸς, ὅτι "Ἀκούσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως." Ἐν δὲ τοῖς μνημείοις οὐ τὰς ψυχὰς διάγειν εἶποι τις ἂν εὖ φρονῶν· τὰ σώματα γὰρ ἐν τούτοις κατάκεινται. Καὶ τοῖς Σαδδουκαίοις δὲ οὐ προσιεμένοις τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον ἐπιτιμῶν ὁ Κύριος, ἔφη ταῦτα· "Περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἂν ἐγνώτε τὸ ῥηθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; Καὶ ἐπήγαγεν· Οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων." Καὶ τῇ Μάρθᾳ δὲ ἔφη· "Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου." Ἐκείνη δὲ ἐκ τῆς Παλαιᾶς τοῦτο δεδιδασμένη Γραφῆς, ἀπεκρίνατο· "Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός μου ἐν τῇ ἀναστάσει, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ." Εἶτα ὑπολαβὼν ὁ Κύριος, εἶπεν· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ

ζήσεται." Ὡσπερ τοί νυν τηνικαῦτα εἰπών· "Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου," οὐ τὴν ψυχὴν μόνην ἀνέστησε τοῦ Λαζάρου, ἀλλὰ ταύτην μὲν ἐπανήγαγε, τὸ δὲ σῶμα δυσῶδες καὶ διαλελυμένον ἀνέστησεν· οὕτω δὴ καὶ τὴν κοινήν ἀνάστασιν ὑποσχόμενος, τὰ διαλυθέντα σώματα συν εστῶτα πάλιν ταῖς ψυχαῖς ἀποδώσει, ἐλεύθερα θά νάτου καὶ φθορᾶς ἀποφύνας. Καὶ τοῦτο διαβρήδην ἐδίδαξεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· "Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν 83.516 τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν." Καὶ πάλιν· "Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῆ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς." Καὶ αὖθις· "Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν." Καὶ πάλιν· "Σαλπίζει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι." Τέθεικε δὲ τὴν τῶν ἀπιστούντων ἀντίθεσιν· "Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται; Καὶ πρῶτον μὲν ἄφρονας αὐτοὺς προσηγόρευσεν, ὡς ὀρώντας ἐν τοῖς σπέρμασι τὸν τῶν ἀναστάσεων τύπον, καὶ μὴ ποδηγουμένους ἐντεῦθεν εἰς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. Ἄφρον, γὰρ ἔφη, σὺ ὁ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ, καὶ ὁ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον εἰ τύχοι σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν." Ἀπόβλεψον, φησὶν, εἰς τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. Οὐδὲν γὰρ διενηνόχασι τῶν τάφων αἱ αὐλακες. Ἐν γὰρ ταύταις ὡς ἐν τάφοις τὰ σπέρματα καταχών νυνται, ὁ δὲ τῶν ὄλων δημιουργὸς τὸν ὑετὸν χορηγῶν, καὶ ρίζας ταῦτα φῦσαι παρασκευάζει, καὶ φύλλα, καὶ καλάμη, καὶ τοὺς ἀθήρας, καὶ τοὺς ἀστάχους· καὶ τῶν γηπόνων οὐδὲν ἕτερον δρώντων ἢ θαπτόντων τὰ σπέρματα, ὁ τοῦ τὰ πάντα τεκταναμένου ὄρος ἐργάζεται τὰ λοιπά. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θεῖος εἶπεν Ἀπόστολος· "Ὁ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν." Καὶ ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ ἕτερον διαπλάττεσθαι σῶμα, ἀναγκαίως προστέθεικε· "Καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα." Καὶ Φιλιππησίους δὲ ἐπιστέλλων βοᾷ· "Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν, ὃς μετασηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." Μετασηματισμὸν δὲ κέκληκεν, οὐ τὴν εἰς ἕτερον εἶδος ἐναλλαγὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβολήν. Καὶ Θεσσαλονικεῦσι δὲ λίαν ἐπὶ τοῖς τελευτῶσιν ἀθυμοῦσι ψυχαγωγῶν, τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῖς προσεμήνοχε λόγον· "Οὐ θέλω γὰρ, φησὶν, ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπήσθε, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτως ὁ Θεὸς καὶ τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ." Καὶ ἵνα μὴ τις αὐτὸν ὑπολάβῃ ταῦτα λέγειν οἰκείους χρώμενον λογισμοῖς, ἐπήγαγε· "Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας." Καὶ μυρίας δὲ ἐτέρας ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τούτῳ μαρτυρίας ἐναργῶς τὴν ἀνά 83.517 στασιν κηρυττούσας. Κἂν τοῖς Ἱεροσολύμοις δὲ ὡς παραβάτης τοῦ νόμου κρινόμενος ἐβόᾳ· "ὑπὲρ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον." Καὶ τί λέγω τοὺς ἀποστόλους, τοὺς σαφεστέραν παρὰ τοῦ Κυρίου περὶ τῆς ἀναστάσεως δεξαμένους διδάσκαλιαν; Καὶ γὰρ οἱ θεσπέσιοι προφήται ταύτην ἔχοντες διετέλεσαν τὴν ἐλπίδα. Ἀκούομεν γὰρ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν λέγοντος· "Ἄνταν ελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν· ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." Ἀκούομεν δὲ καὶ Ἡσαΐου τοῦ θεσπεσίου βοῶντος· "Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις. Ὁ δὲ τρισμακάριος Ἰεζεκιήλ, καὶ αὐτὸν εἶπεν ἑωρακέναι τὸν τρόπον τῆς ἀναστάσεως· πάμπολλα γὰρ ὅσα θεασάμενος, αὐτὸς ἐκελεύσθη παρεγγυῆσαι τούτοις,

καὶ σάρκα φῦσαι, καὶ νεῦρα, καὶ δέρματα. "Καὶ ἐγένετο, φησὶν, ἐν τῷ ἐμὲ προφητεῦσαι, καὶ ἰδοὺ σει σμὸς, καὶ προσήγαγεν ὄστᾶ, ὀστέον πρὸς ὀστέον, ἕκαστον πρὸς ἀρμονίαν αὐτοῦ. Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπεγένοντο αὐτοῖς νεῦρα, καὶ σάρκες ἀνεφύοντο, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ, καὶ περιετάθη ἐπ' αὐτοῖς δέρμα ἐπάνωθεν." Εἶτα διδάσκει, πῶς κελευσθέντα πανταχόθεν ἐπανήλθε τὰ πνεύματα, καὶ ὡς τούτων τούτοις συναφθέντων, ὁ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως προδιεγράφη τύπος. Εἰ δὲ καὶ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας ταῦτα προὔλεγον οἱ προφηταί, ποῖαν οὐκ ἂν εἰκότως τίσαιεν δίκην οἱ μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, καὶ τὰ τῶν ἀπο στόλων κηρύγματα, διαπιστοῦντες τῷ λόγῳ τῆς ἀναστάσεως;

Κ'. –Περὶ κρίσεως.

Πῶς δὲ καὶ ἡ κρίσις ἐνδίκως γενήσεται, ἥκιστα μὲν τῶν σωμάτων κατὰ τὸν τῶν ἀπίστων λόγον ἂν ἰσταμένων, μόνων δὲ τῶν ψυχῶν εἰσπραττομένων τὰς τῶν πεπλημελημένων εὐθύνας; Οὐδὲ γὰρ δίκαιον, τὴν μετὰ σώματος ἡμαρτηκυῖαν ψυχὴν, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ φθόνον, καὶ πόθους ἐκτόπους εἰσδεξα μένην, διὰ δὲ τῶν ἀκοῶν λόγοις παρανόμοις κατα θελχθεῖσαν, καὶ δι' ἐκάστου μορίου τοῦ σώματος ἐρεθισμούς τινας οὐκ ἀγαθοὺς δεξαμένην, μόνην εἰσπράττεσθαι τὴν ὑπὲρ τῶν πεπλημελημένων ποι νὴν, καὶ τοῦτο ὑπομένειν, οὐκ ἐν σμικρῷ τινι χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ἀπέρις αἰῶσιν; τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐδιδάχθημεν. "Οὗτοι γὰρ ἀπελεύσονται, φησὶν, εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον." Πῶς δ' αὖ πάλιν ὄσιον, τὰς τῶν ἀγίων ψυχὰς μόνας τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἀπολαύειν μετὰ τῶν σωμάτων κατωρθωκυίας τὴν ἀρετὴν; Ὁφθαλμοὶ μὲν γὰρ τὰ τῆς κατανύξεως προχέουσι δάκρυα, αἱ δὲ ἀκοαὶ τὰ θεῖα λόγια διαπορ θεμεύουσι τῇ ψυχῇ, ἡ δὲ γλῶττα καὶ ὑμνεῖ τὸν εὐερ γέτην καὶ διηνεκῶς προσφέρει τὴν προσευχὴν, αἱ δὲ χεῖρες ὑπουργοῦσι τῇ θεραπείᾳ τῶν δεομένων, καὶ 83.520 οἱ πόδες νῦν μὲν εἰς εὐκτηρίους θεοῦσιν οἴκους, νῦν δὲ στάσιν ἐν προσευχαῖς, καὶ πλεῖστον ὅσον ὑπομέ νοῦσι πόνον. Πῶς οὖν δίκαιον, τὸ σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς συναθροῖσαν τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς, κόνιν εἶναι καὶ παρερρίφθαι, μόνην δὲ τὴν ψυχὴν ὡς νικη φόρον ἀνακηρύττεσθαι; Εἰ δὲ τοῦτο σχέτλιον, δίκαιον ἄρα πρότερον ἀναστήναι τὰ σώματα, εἴθ' οὕτως κοινῇ δοῦναι τὰς τῶν πεπολιτευμένων εὐθύνας. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θεῖος εἶπεν Ἀπόστολος. "Πάντες γὰρ, φησὶ, παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χρι στοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν." Συνωδὰ δὲ λέγει καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ· "Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Πυθαγόρας μὲν οὖν τὰς μετενσωματώσεις ἐμυθολόγησε τῶν ψυχῶν, οὐκ εἰς ἀλόγων σώματα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς φυτὰ με ταβαίνειν ταύτας εἰπών. Ἠκολούθησε δὲ οὕτω πως καὶ ὁ Πλάτων τῷδε τῷ μύθῳ. Ἐντεῦθεν ὁ Μάνης, καὶ πρό γε τούτου, ὁ τῶν καλουμένων Γνωστικῶν δυσσεβῆς ὄρμαθος, τὰς ἀφορμὰς εἰληφότες, ταύτην ἔφασαν εἶναι κόλασιν. Οἱ δὲ παμμίαροι, Καρποκρά της καὶ Ἐπιφάνης, καὶ Πρόδικος, καὶ οἱ Καίηνοι, τὸν συῶδη βίον νομοθετοῦντες, εἶπον εἰς σώματα μεταπέμπεσθαι τὰς ψυχὰς, ὥστε διὰ λαγνείας, καὶ πάσης ἀκολασίας, τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων ἕκαστον θεραπεῦσαι. Ἡ δὲ τῶν εὐσεβῶν Ἐκκλησία τούτους μὲν καὶ τοὺς τοιοῦτους μύθους μυσάττεται, τοῖς δὲ θείοις ἐπομένη λόγοις, ἀνίστασθαι πιστεύει τὰ σώματα, καὶ σὺν τούτοις κρίνεσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ τοὺς μὲν κακίᾳ συνεζηκότας κολάζεσθαι, τοὺς δὲ ἀρετῆς πεφροντικότας τυγχάνειν τῶν ἀναρρήσεων.

ΚΑ΄. –Περὶ ἐπαγγελιῶν.

Ἐπηγγείλατο δὲ δώσειν ὁ μεγαλόδωρος, ἐπὶ κηρον μὲν οὐδὲν οὐδὲ πρόσκαιρον, αἰώνιον δὲ ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν· οὐ γὰρ, κατὰ τὴν Κηρίνου, καὶ τῶν ἐκείνῳ παραπλησίων, ἐπίγειος ἔσται τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἢ βασιλεία, οὐ χρόνῳ περιγεγραμμένη ῥητῶ. Ἐκεῖνοι γὰρ φανταζέσθωσαν τῶν χιλίων ἐτῶν τὴν περίοδον, καὶ τὴν φθειρομένην χλιδὴν, καὶ τὰς ἄλλας ἡδυπαθείας, καὶ πρὸς τούτοις τὰς θυσίας, καὶ τὰς Ἰουδαϊκὰς πανηγύρεις· ἡμεῖς γὰρ τὴν ἀγήρω προσμένομεν βιοτήν. "Οὗτοι γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, ἀναστήσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν καὶ αἰσχύνῃν αἰώνιον." Καὶ πάλιν· "Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου." Καὶ, "Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Καὶ· "Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Καὶ τοῖς θεοῖς δὲ ἀποστόλοις κηρύττουσι λέγειν ἐκέλευσεν· "Ἠγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Καὶ ἐτέρω πρὸς αὐτοὺς εἶρηκεν· "Ὅταν ὑψωθῶ ἐκ 83.521 τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν." Καὶ αὖθις· "Πολλὰ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί μου· εἰ δὲ μή γε, εἶπον ἂν ὑμῖν ὅτι πορεύσομαι καὶ ἔτοι μᾶσω τόπον ὑμῖν." Καὶ· "Πάλιν ἐλεύσομαι, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἑμαυτόν, ἵν' ὅπου ἐγὼ εἶμι, ἦτε καὶ ὑμεῖς." Καὶ πάλιν· "Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον." Καὶ μέντοι καὶ πρὸς τὸν Πατέρα διαλεγόμενος, οὕτως ἔφη· "Πάτερ, οὐκ ἔδωκάς μοι, θέλω ἵν' ὅπου ἐγὼ εἶμι, καὶ ἐκεῖνοι ὣσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου." Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἔλεγεν· "Ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα." Καὶ πάλιν· "Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν." Καὶ Ῥωμαίοις δὲ ἐπὶ στέλλων ἔφη· "Εἰ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἐνὸς, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ πάλιν· "Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. Τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια." Ὁ δὲ τῶν ἀγαθῶν κολοφῶν, τὸ ἁμαρτίας ἐλευθέραν εἶναι τὴν ἐπηγγελμένην ζωὴν. Ἀφθάρτων γὰρ τῶν σωμάτων ἀνισταμένων καὶ τῶν ψυχῶν τὸ ἄτρεπτον δεχομένων, οὐδὲ μίαν λοιπὸν ἔξει χώραν ἢ ἁμαρτία. Τῆς δὲ ἁμαρτίας ἐκποδῶν γενομένης, καὶ τοῦ διαβόλου μετὰ τῶν δαιμόνων τῇ γεέννῃ παραδοθέντος, παύθησονται καὶ τῶν ἀγώνων οἱ πόνοι, καὶ τῆς ἥττης τὸ δέος, καὶ ἡ περὶ τῆς νίκης φροντίς. Ἄλυπος δὲ βίος καὶ θυμῆρης τοῖς ἀξίοις δοθήσεται, καὶ φωτὸς ἀπολαύσουσι νοεροῦ τε καὶ θείου, μᾶλλον δὲ αὐτοὶ φωτοειδεῖς γενήσονται. "Τότε γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος."

ΚΒ΄. –Περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείας.

Ἔσται δὲ ταῦτα μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν. Οὕτω γὰρ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὑπέσχετο· "Ἐρχομαι καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς." Καὶ αὖθις· "Πάλιν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἑμαυτόν." Καὶ ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ· "Τότε ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ. Τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορὶ 83.524 σει αὐτοὺς ἀπ'

ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφ' ὀρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων." Ταύτην δὲ αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ὁ θεῖος ἐθεάσατο Δανιήλ. "Ἐθεώρουν, φησὶν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ ὁ Παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε· τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἡ θριξὶς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρὸς, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον, ποταμὸς πυρὸς πορευόμενος εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ. Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν." –"Καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ἤρχετο ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἐξουσία καὶ ἡ βασιλεία. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται." Καὶ, "Μετεστάθη ἡ ἀρχὴ τῶν θηρίων, καὶ ἐδόθη ἡ βασιλεία ἀγίοις Ὑψίστου." Τοσαύτη συμφωνία τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων καὶ τῶν προφητικῶν θεσπισμάτων. Ἐνὸς γὰρ Θεοῦ ταῦτα κάκεῖνα τὰ λόγια. Περὶ τούτου τοῦ πυρὸς καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης φησὶ· "Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;" –"Καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς προφητείας φησὶν· "Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται." Ταύτην καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ θεσπίζων τὴν ἐπιφάνειαν ἔφη· "Θεὸς, θεῶν Κύριος, ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν. Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται. Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλω αὐτοῦ καταγίγισ σφοδρά." Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ τῷ ψαλμῷ· "Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ, δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ· πῦρ ἐναντίον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· "Ὅτι ἦκει κρῖναι τὴν γῆν, κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι." Καὶ διὰ Μαλαχίου τοῦ προφήτου αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεός· "Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην, ἵνα μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην." Καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τῷ μακαρίῳ Τίτῳ γράφων, τῇ προτέρᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείᾳ καὶ τὴν δευτέραν συνέταξεν· "Ἐπεφάνη γὰρ, φησὶν, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ 83.525 Χριστοῦ." Ἐδειξε δὲ διὰ τούτων καὶ τὴν προτέραν ἐπιφάνειαν διὰ τὴν δευτέραν γεγεννημένην. Τούτου γὰρ ἕνεκα, φησὶν, ἐπεφάνη, ἵνα ἀσεβείας ἡμᾶς καὶ παρανομίας ἐλευθερώσας, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐκπαιδεύσας, μετὰ θυμηδίας τὴν δευτέραν ἐπιφάνειαν προσμένειν παρασκευάσῃ. Καὶ Θεσσαλονικέας δὲ θαυμάζει, ὅτι τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης ἀπαλλαγέντες εἴλοντο δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης. Καὶ Ἑβραίοις δὲ γράφων, τήνδε τὴν παρουσίαν ἐμήνυσε προφητικῇ χρησάμενος μαρτυρίᾳ. "Ἐτι γὰρ, φησὶν, ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἦξει καὶ οὐ χρονιεῖ." Ταῦτα δὲ καὶ Φιλιππησίους ἐδίδαξεν· "Ἡμῶν γὰρ, ἔφη, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν." Ὡσαύτως δὲ καὶ Θεσσαλονικέας· "Αὐτὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτοι," καὶ τὰ ἐξῆς. Ῥᾶδιον δὲ καὶ ἄλλας παραγαγεῖν μαρτυρίας, τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν κηρυττούσας, ἀλλ' ἀποχρῶσι καὶ αὐταὶ πεῖσαι καὶ τοὺς λίαν ἐριστικούς.

ΚΓ'. –Περὶ ἀντιχρίστου.

Ἐκεῖνο μέντοι ἀναγκαῖον προσθεῖναι τοῖς εἰρη μένοις, ὡς πρὸ τῆς Δεσποτικῆς ἐπιφανείας ἦξει φύ σιν ἀνθρωπεῖαν ὑποδύς ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστωρ, ὁ ἀντίθεος δαίμων, ὁ τῆς θείας προσηγορίας ληστής. Καὶ καθάπερ πάλαι τὸ Θεὸς ὄνομα κεκλοφῶς ἐπιτέθεικεν ἑαυτῷ, καὶ τοῖς τῆς πονηρίας αὐτοῦ συνεργοῖς, καὶ πέπεικε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν χειροτμῆ των ξοάνων τὸ θεῖον αὐτῷ σέβας προσενεγκεῖν, οὕτω τὴν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προσηγορίαν σφετερισάμενος, πάντας μὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξαπατήσει, φενακίσει δὲ καὶ τῶν σεπτῶν ὄνομα περικειμένων πολλοὺς, ἑαυτὸν εἶναι λέγων Χριστὸν, ὃν οἱ θεῖοι χρησιμωδοῦντες προφητῶν ἐπιφανήσεσθαι προὔλεγον. Δελεήσει δὲ καὶ τοὺς εὐαλότους, θαυματουργαίαις τισὶν ἀπατηλαῖς κεχημένους· καὶ τοῦτο πολλοὶ μὲν τῶν προφητῶν αἰνιγματωδῶς προεῖπον ἐν τῇ Παλαιᾷ. Εὐρύτερον δὲ καὶ σαφέστερον τὰ περὶ τούτου τεθέσπισκεν ὁ θεῖος Δανιήλ. Εἰ δέ τινα τούτων καὶ σαφηνίσαι δεῖ, προανεπτύξαμεν ταῦτα, πᾶσαν κατὰ λέξιν ἡρμηνευκότες τὴν προφητείαν. Καὶ τὰ Θεσσαλονικεῖα κεῖσιν δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Παύλου γραφέντα μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν ἐρμηνεύσαντες, μακροτέροις ἢ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐχρησάμεθα λόγοις τὸ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου χωρίον διερευνώμενοι. Τινὰς γὰρ ὑπείληφτο τὸν τῆς Δεσποτικῆς παρουσίας πελάσαι καιρὸν, ἀναγκαίως ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐξεπαίδευσεν, ὡς χρὴ πρότερον ταῖς τῆς θεογνωσίας ἀκτίσι καταυγασθῆναι τὴν οἰκουμένην, καὶ δήλους γενέσθαι τοὺς τροφίμους τῆς πίστεως, καὶ ἀποκριθῆναι τῶν πεπιστευκότων τοὺς ἀντιλέγοντας, εἴθ' οὕτω πρότερον ἐπιφανῆναι τὸν τοῦ ψεύδους τεχνίτην, εἰς ἔλεγχον τῶν τῆς ἀληθείας μὴ δεξαμένων τὸ κήρυγμα. Τοῦτο γὰρ καὶ 83.528 ὁ Κύριος ἔφη τοῖς Ἰουδαίοις· "Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με. Ἔρχεται ἄλλος ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, κάκεῖνον λήψετε." Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· "Ἄνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς· καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδίᾳ εἰς ἔλεγχον." Τοιγαροῦν τῶν ἡπισθηκότων τῷ τῆς ἀληθείας κηρύγματι ἦξει τῆς πονηρίας ὁ πατήρ καὶ διδάσκαλος. Ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαῖοι, τοῦ Θεοῦ δῆθεν ὑπερμαχοῦντες, ὡς ἀντίθεον τῷ σταυρῷ τὸν Δεσπότην προσήλωσαν, μέγιστος αὐτῶν ἔλεγχος τῆς ἀσεβείας γενήσεται τοῦ Ἀντιχρίστου ἢ παρουσία. Ὁ μὲν γὰρ Δεσπότης Χριστὸς, Θεὸς ὧν ἀληθινός, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Υἱός, Υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν καὶ ἄνθρωπον προσηγόρευσε, ἀπὸ τῆς ὁρῶμενης φύσεως τὰς προσηγορίας τιθεῖς, ὀλιγάκις δὲ Θεοῦ Υἱὸν ὀνόμασεν ἑαυτόν. Ὁ δὲ παμπόνηρος δαίμων, θεὸν μέγιστον ἑαυτὸν ὀνομάσει. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἅγιος ἄγγελος τὸν προφήτην ἐδίδαξε Δανιήλ· "Ἐπὶ θεοὺς γὰρ, ἔφη, τῶν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει, καὶ θεὸν Μαζουριμ ἐπὶ τόπῳ ἑαυτοῦ δοξάσει." τουτέστιν, ἰσχυρὸν καὶ δυνατὸν ἑαυτὸν προσαγορεύσει θεόν. Ἄλλ' ὅμως οἱ τὸν Δεσπότην ἐσταυρωκότες, ὡς Υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάσαντα, τούτῳ φανερομένῳ πιστεύσουσι, καὶ ταύτην δεικνύντες, ὡς ἔχθιστοι μὲν εἰσὶ τῆς ἀληθείας, ἐργάται δὲ τοῦ ψεύδους. Τούτου δὲ χάριν ἐνδίδωσιν ὁ πάνσοφος ἐπιφανῆναι τὸν ἀληθῆ. Εὐδελον γὰρ ὡς οὐκ ἂν ὤφθη μὴ βουλομένου Θεοῦ. Οὐ μὴν ἐνέργειαν καλοῦμεν τὴν βούλησιν. Κακῶν γὰρ ἀνάτιος ὁ Θεός, καὶ κατὰ τοὺς ἔξω σοφούς. Οὐδὲ γὰρ τὸν Κάϊν αὐτὸς ἀνδροφόνον ἀπέφη νεκρῶν, ἐπειδὴ βουληθέντα τὸν ἀδελφὸν ἀνελεῖν οὐκ ἐκώλυσε. Οὐδὲ τοῦ Ἰακώβ τοὺς παῖδας αὐτὸς ἀποδόσθαι τὸν Ἰωσήφ παρεσκεύασεν, ἐπειδὴπερ αὐτῶν οὐκ ἔπαυσε τὴν ἐγχείρησιν. Ἔστι γὰρ εὐρεῖν, καὶ κείνους μὲν κακῶς χρησαμένους τῷ αὐθαίρετῳ τῆς γνώμης, τὸν δὲ πάνσοφον Δεσπότην διὰ τῆς ἐκείνων πονηρίας δείξαντα τὴν τῶν ὀνειρῶν ἀλήθειαν. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ

τοῦτον συγχωρεῖ φανῆναι, τὴν ἐκείνου πονηρίαν γυμνῶν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων μοχθηρίαν ἐλέγχων. Ἐπιφέρει δὲ ὅτι τάχιστα, τούτῳ μὲν παν ὠλεθρίαν, Ἰουδαίους δὲ θεραπείαν. "Ἀποστελεῖ γὰρ τὸν Θεοβίτην Ἥλιαν, καὶ ἐξαπάτην διελέγχοντα τὴν ἐκείνου, καὶ τὴν σωτήριον αὐτοῦ προμηνύοντα παρ οὐσίαν." Ὁ μέντοι τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος τὴν Δεσποτικὴν ὡς ἐπίπαν μιμῆσεται παρουσίαν, καὶ σκεῦος ἀνθρώπειον ἐκλεξάμενος τῆς οἰκείας ἄξιον ἐνεργείας, οὕτω παραχρήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ταῖς ψευδέσι κεχρημένος τερατουργίαις. Καὶ τοῦτο διαρῆ ρήδην ἐδίδαξεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος δι' ὧν Θεσσαλο νικεῦσιν ἐπέστειλε. Λέγει δὲ οὕτως: "Ἐρωτῶμεν 83.529 δὲ ὑμᾶς, ὧ ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοῦς, μηδὲ θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγων, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα Κυρίου." Διὰ δὲ τούτων δεδήλωκεν, ὡς τινες αὐτοὺς ἐξηπάτησαν, εἰρηκότες τὸν Ἀπόστολον φάναι πελάσαι τοῦ Κυρίου τὴν παρουσίαν. Ὅθεν οὐ μόνον τὴν διὰ ῥημάτων καὶ διὰ γραμμάτων ἀπηγόρευσε ἀπάτην, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς νομιζομένης προφητικῆς προρρήσεως. Τοῦτο γὰρ εἶπε: "Μήτε διὰ πνεύματος." Εἶτα ἐπάγει: "Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπὲρ αἰρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός." Ἀποστασίαν αὐτὴν τοῦ Ἀντιχρίστου καλεῖ τὴν παρουσίαν. Πολλοὶ γὰρ ὑπὸ τῶν ἐσομένων τεράτων ἐξαπατῶμενοι τῆς ἀληθείας ἀποστήσονται, καὶ τὸ ψεῦδος ἀσπάζονται. Ἄνθρωπον δὲ αὐτὸν ἀμαρτίας, καὶ υἱὸν ἀπωλείας ἐκάλεσε, καὶ τὴν ὀρωμένην φύσιν ἐπιδεικνύς, καὶ τὴν παντοδαπὴν τῆς ἀμαρτίας ἀποκαλύπτων ἐνεργείαν. Ἐδήλωσε δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν τυραννίδα, καὶ τὸν τύφον, καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἀντικείμενον καὶ ὑπεραιρόμενον καλέσας, καὶ δείξας, ὡς οὐ μόνον τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἑαυτὸν ὑπέρτερον ὀνομάσει, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ νεῶν ὡς θεὸς προσεδρεύσει. Θεῖον δὲ νεῶν τὰς ἐκκλησίας καλεῖ. Εἶτα αὐτοὺς ἀναμνησκὼν ἃ πολλάκις ἐδίδαξεν: "Οὐ μνημονεύετε, φησὶ, ὅτι ἔτι ὦν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ." Ἦδη ἂν ὤφθη, φησὶν, εἴπερ αὐτὸν μὴ ἡ θεία διεκώλυσε χάρις, καὶ τῷ ἀρμοδίῳ τὴν ἐκείνου παρουσίαν ἀπ' ἐκλήρου καιρῷ. "Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας." Διὰ δὲ τούτων αἰνίττεται τὰς τῆν καὶ τα φουείσας αἰρέσεις. Μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται. Ὁ θεῖος αὐτὸν, φησὶν, ὅρος ἐπ' ἔχει φανῆναι. Δεῖ γὰρ, κατὰ τὴν θεϊαν προρρήσιν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον, εἴθ' οὕτως ἐκείνον ὀφθῆναι. "Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφάνει τῆς παρουσίας αὐτοῦ." Σαφῶς ἔδειξεν, ὡς εὐθὺς ὁ Δεσπότης ἐπιφανεῖς, φροῦδον ἀποφανεῖ τὸν ἀλάστορα, καὶ τοῖς αἰωνίοις παραδώσει κολαστηρίοις, οὗ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνεργείαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ 83.532 ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Οὐ γὰρ πάντας ἀγρεύσει πρὸς ὄλεθρον, ἀλλὰ τοὺς εὐρὶ πιστον καὶ εὐεξαπάτητον κεκτημένους τὴν γνώμην. Ἐδίδαξε δὲ, ὡς καὶ Σατᾶν τοῦ διαβόλου τὴν ἐνεργείαν δέξεται. Καθάπερ γὰρ ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, τοῖς μὲν ἀγίοις προφήταις, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις, καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις, δι' ἐνεργείαν τοῦ παναγίου Πνεύματος τὰ χαρίσματα, ἐνανθροπήσας δὲ οὐ μερικὴν τινα τῆς ληφθείσης φύσεως δέδωκε χάριν, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἠυδόκησεν ἐν αὐτῷ κατοικῆσαι: οὕτως ὁ διάβολος, τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις, ὅσοις ἔπεισεν ἐργάτας

γενέσθαι πονηρίας, οὐ πάσας ἐντέθεικε τὰς τῆς κακίας ἰδέας· τούτῳ δὲ ὅλος αὐτὸς συναφθεὶς, τὰς παντοδαπὰς αὐτοῦ τῆς πονηρίας δι' αὐτοῦ μηχανὰς ἐπιδείξει. Εἶτα λέγει καὶ τῆς συγχωρήσεως τὴν αἰτίαν· "Ἄνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. Καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει· ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ." Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου παρὰ τῆς θείας Γραφῆς ἐδιδάχθημεν. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ καὶ τὰ περὶ τούτου γεγράφαμεν, ἐπειδήπερ καὶ τὸν προφήτην Δανιὴλ, καὶ τὸν Ἀπόστολον ἔρμη νεύοντες, μακροτέροις τοῖς περὶ τῆς τούτου παρῶς ἐχρησάμεθα λόγοις, καὶ ῥᾶδιον τῷ βουλομένῳ τοῖς ὑποδείγμασιν ἐντυχεῖν ἐκείνοις, καὶ εἴ τι παραλελοίπαμεν ἐν τούτοις, ἐν ἐκείνοις εὐρεῖν. Ταῦτα παρὰ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν, προφητῶν, φημὶ, καὶ ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκείνους διαδεξαμένων, παρὲν ληφέν ἢ Ἐκκλησία τὰ δόγματα, οὐ δυσσεβεῖς διαπλάσασα μύθους, οὐδὲ ἀνθρωπίνους ἀκολουθήσασα λογισμοῖς, ἀλλὰ θείους λόγοις πιστεύσασα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν διέφθειραν οἱ παμμίαιροι, καὶ ἐναντίας ἀλλήλοις ἐπενόησαν ἀτραπούς· οἱ μὲν γὰρ τὸν γάμον πορνείαν ὠνόμασαν, οἱ δὲ πᾶσαν ἔκθεσμον καὶ ἀθέμιτον ἀκολασίαν ἠσπᾶσαντο· φέρε καὶ τὸ ἐν τοῖς ἠθικοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδείξωμεν φρόνημα.

ΚΔ'. –Περὶ παρθενίας.

Κέρδων μὲν οὖν καὶ Μαρκίων τὴν παρθενίαν ἐνομοθέτησαν τῷ Δημιουργῷ πολεμοῦντες, ἵνα μὴ διὰ τοῦ γάμου τὴν ἐκείνου δημιουργίαν ἀυξήσωσιν. Ὁ δὲ Μάνης τὸν γάμον τῆς ὕλης ὠνόμασε συνεργόν, καὶ τούτου χάριν παρθενεύειν ἐκέλευσε. Σατορνίλος δὲ καὶ Τατιανὸς προφανῶς τὸν γάμον τοῦ διαβόλου ὠνόμασαν. Ὁ Δεσπότης δὲ Θεὸς νόμους μὲν περὶ παρθενίας οὐ τέθεικεν· οἶδε γὰρ ὑπὲρ φύσιν τὸ χρῆμα· ταῖς δὲ ταύτης εὐφημίαις ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τοὺς βουλομένους προέτρειπεν. Εἰρηκότων γὰρ τῶν ἀποστόλων· "Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνδρὸς μετὰ γυναικός, οὐ συμφέρει γῆμαι," ὑπολαβὼν ὁ Κύριος εἶπεν· "Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ 83.533 Θεοῦ." Τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῆς τῶν μορίων, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν ἀτόπων λογισμῶν εἴρηκεν ἐκτομῆς. Εἶτα ἐπήγαγεν· "Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω." Οὗ δὲ χάριν καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος περὶ παρθενίας εἰσφέρων φησὶν· "Ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· νόμον γὰρ περὶ παρθενίας ὁ Κύριος οὐ τέθεικε· γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι." Συμβουλεύω δὲ, φησὶν, οὐ νομοθετῶ, καὶ τοῦτο, οὐ θρασύτητι χρώμενος, ἀλλὰ ψήφῳ θεῖα τὴν τοῦ κηρύγματος ὑπουργίαν δεξάμενος. "Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι." Τὸ δὲ νομίζω τέθεικεν, οὐκ ἐνδοιάζων περὶ ὧν συνεβούλευεν, ἀλλὰ κολάζων τὸν λόγον, ἵνα μὴ γένηται νόμος. Ὁ γὰρ νόμος καὶ παράβασιν ἔχει, ἢ δὲ παράβασις ἐπιφέρει καὶ τιμωρίαν. Τούτου δὲ ἕνεκα τὸ νομίζω προστέθεικεν, ἵνα δείξῃ συμβουλήν, ἀλλ' οὐ νόμον, ὄντα τὸν λόγον. Εἶτα δείκνυσι, τί καλὸν προσηγόρευσεν· "Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζῆται λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζῆται γυναῖκα." Τῶν γὰρ αἶρετικῶν τὰ δηλητήρια φάρμακα προορῶν, κατασκευάζει τὴν προφυλακτικὴν θεραπείαν. Διὸ δὲ πρότερον ἐβεβαίωσε τοῦ γάμου τὸν νόμον, εἶθ' οὕτως τὰς περὶ τῆς παρθενίας ὑποθήκας εἰσήνεγκεν. Ἴνα γὰρ μὴ τις αὐτὸν ὑπολάβῃ τοῦ γάμου κατηγοροῦντα τὴν ἀγνεῖαν νομοθετεῖν, ἀναγκαίως τοῦ γάμου τὸν νόμον ἐκράτυνεν, εἰπὼν· "Μὴ ζῆται λύσιν" ταῦτο δὲ τοῦτο τεθεικῶς ἐπὶ τῆς ἀγνεῖας, καὶ εἰπὼν· "Μὴ ζῆται γυναῖκα," οὐκ ἐνέμεινε

τῷ ὄρω, ἀλλ' ἐπήγα γεν' "Ἐὰν δὲ καὶ γήμης, οὐχ ἡμαρτες, καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτεν." Οὐ γὰρ ὡς παρα νομίαν παραινῶ φεύγειν τὸν γάμον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ κρείττονα βίον προτρέπων. Ἐπιδείκνυσι δὲ καὶ τὸ κέρδος τῆς παρθενίας. Περὶ γὰρ τῶν γαμούντων ἔφη· "Θλιψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι." Εἰς πολλὰς γὰρ ὁ γεγαμηκῶς περισπᾶται φροντίδας, οὐ μόνον γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ παίδων, καὶ οἰκετῶν, καὶ θεραπαινίδων ἐπιμελούμενος· καὶ τοῦτο σημαίνων ἔφη· "Θλιψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι." Γυμνοὶ δὲ καὶ τὴν οἰκείαν φιλοστοργίαν· ἔφη γάρ· "Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Θέλω δὲ ἀμερίμους ὑμᾶς εἶναι." Εἶτα σύγκρισιν ποιεῖ καὶ παρεξέτασιν τοῦ γεγαμηκότος καὶ τοῦ τὴν ἀγαμίαν ἀσπαζομένου. "Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. Μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἡ ἅγια καὶ σώματι καὶ πνεύματι. Ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί." Διαρρήδη δὲ ἐδίδαξεν ἐν τούτοις τῆς παρθενίας τὴν χρείαν. Οὐ γὰρ ὡς παράνομον κελεύει φεύγειν τὸν 83.536 γάμον, ἀλλ' ὡς φροντίδων ἐλευθέραν μετιέναι τὴν παρθενίαν. Εἰς πολλὰ γὰρ ἡ τῶν γεγαμηκότων μεριμνήσασα διάνοια, τὸν ἀκριβῆ καὶ τέλειον κατορθῶσαι βίον κωλύεται· οἱ δὲ τὴν μοναδικὴν ζωὴν προελόμενοι πᾶσαν ἀπονέμουσι τοῖς θείοις τὴν μέριμναν. Ἐπιμένει δὲ, καὶ τὸ συμφέρον ἐπιδεικνύς, καὶ τὴν νομικὴν ἀνάγκην ἐκβαλὼν τοῦ λόγου· "Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω." Οὐ γὰρ ἀνάγκη τὸν οὐ βουλομένον ἔλκω, ἀλλὰ τὴν φυομένην ὄνησιν ἐπιδείκνυμι. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· "Ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπᾶστω." Ὁ γὰρ τῆς γαμικῆς ζεύγλης ἐλεύθερος, εὐπετῶς ἔλκει τὸν τοῦ ζυγῶν, οὐδενὸς αὐτὸν ἑτέρου τῆς ἀγαθῆς προσεδρείας ἀφέλκοντος. Καὶ ἐπιμένει τὴν τῶν δυσωνύμων αἰρετικῶν διελέγχων νομοθεσίαν· φησὶ γάρ· "Εἰ δὲ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ἢ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίγνεσθαι, ὃ θέλει ποιεῖτω, οὐχ ἀμαρτάνει, γαμείτωσαν." Τοῦτο δὲ λέγει περὶ τῶν μηδέπω τὰς περὶ τῆς παρθενίας πεποιημένων συνθήκας. "Ὅς δὲ ἔστηκεν ἐδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἔξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ." Τὸ οὐκ ἔχων ἀνάγκην, ἀντὶ τοῦ, μὴ ὑπ' ἄλλου τελῶν ἔξουσίαν. Τοὺς γὰρ οἰκέτας δρᾶν ἃ θέλουσιν οἱ δεσπότες κωλύουσιν. Οὕτω καὶ τῷ κατεγγυᾶν βουλομένῳ, καὶ τῷ φυλάττειν ἀγνήν τὴν θυγατέρα προθυμουμένῳ δεδωκῶς ἔξουσίαν, ἐπήγα γεν' "Ὅστε καὶ ὁ ἐγκαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐγκαμίζων, κρεῖσσον ποιεῖ." Τοιούτους περὶ παρθενίας ὅρους παρὰ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν ἐδεξάμεθα, οὐ τοῦ γάμου κατηγοροῦντας, ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἀφρόντιδα βίον τοὺς βουλομένους προτρέποντας.

ΚΕ'. -Περὶ γάμου.

Προῦργον δὲ οἶμαι, καὶ τοὺς περὶ τοῦ γάμου νόμους διεξελεθεῖν, καὶ τῶν τούτου κατηγορούντων διελέξαι τὸ θράσος Ἀπόχρη δὲ καὶ ἡ τοῦ γένους διαφορά, δεῖξαι τὴν τῆς δημιουργίας αἰτίαν. Τούτου γὰρ δὴ χάριν γυναικῶς διέπλασε τῶν ὄλων ὁ Ποιητὴς, ἀνθ' ὅτου καὶ αὐτὴν βοηθὸν προσηγόρευσεν. "Ποιήσωμεν γὰρ, ἔφη, τῷ Ἀδὰμ βοηθὸν κατ' αὐτόν." Οὐ μόνον δὲ διέπλασεν, ἀλλὰ καὶ συνέζευξε τῷ ἀνδρὶ, καὶ κατὰ τὸν νῦν πολιτευόμενον νόμον, ἀπήγαγε πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ αὐτὸς ἐγένετο νυμφοστόλος καὶ νυμφευτῆς, αὐτὸς οἶόν τι δῶρον τῷ γάμῳ τήνδε τὴν εὐλογίαν προσήνεγκεν, "Ἀυξάνεσθε, λέγων, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς." Ταύτην πρώτην τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν

εὐλογίαν ἐδέξατο. Καὶ πολλοῖς 83.537 δὲ ὕστερον χρόνοις, τοῦ κατακλυσμοῦ τὴν πανωλεθρίαν ἐπαγαγὼν, οὐκ ἄνδρας μόνους, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἰσαριθμούς τοῖς ἀνδράσιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κιβωτὸν παρηγγύησε, καὶ μετὰ τὴν παῦλαν τῆς τιμωρίας, τὴν προτέραν εὐλογίαν ἀνενεώσατο. Καὶ τούτοις γὰρ εἶπεν· "Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν." Καὶ Ἀβραὰμ δὲ τὸν πατριάρχην ἐκ τῆς πατρῶας ἐξαγαγὼν γῆς, ἐκέλευσεν ἰδεῖν τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑπέσχετο τούτων ἰσαριθμούς ἀποφῆναι τοὺς ἀνθρώπους· "Ποιήσω γὰρ, ἔφη, τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης." Εἰ δὲ πονηρὸς ἦν ὁ γάμος, οὐκ ἂν τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἐνόμο θετήσεν ὁ Δεσπότης Θεὸς, οὐκ ἂν εὐλογίαν τὴν παιδογονίαν ἐκάλεσε. Διὰ γὰρ δὴ τοῦτο καὶ πλείους ἔχειν γυναῖκας τοὺς παλαιούς οὐκ ἐκώλυσε, ἵνα αὐξηθῇ τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, καὶ οἱ θεοφιλεῖς ἄνδρες, καὶ δυσι, καὶ τρισὶ, καὶ πλείοσι συνήπτοντο γυναῖξιν, πλειόνων γενέσθαι πατέρες παίδων ἐπιθυμοῦντες. Ὅτι γὰρ οὐχ ἡδυπαθεία δουλεύοντες τῆς τῶν πλειόνων γυναικῶν ὁμιλίας ἠνεύχοντο, μαρτυρεῖ μὲν Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης μετὰ τὰς πολλὰς τῆς Σάρρας παρακλήσεις τῇ Ἄγαρ ὡμίληκώς, εἶτα μετὰ τὸν τόκον οὐκ ἔτι ταύτην πελάσας. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ πάνσοφος Ἰακώβ, ὁ παρὰ γνώμην μὲν τὴν Λεῖαν λαβὼν, διὰ δὲ τὴν τῶν ὁμοζύγων ζηλοτυπίαν, τῆς τῶν παιδισκῶν ἀνασχόμενος κοινωνίας. Κάκειναι δὲ, οὐχ ἡδονῇ δουλεύουσαι, ἀλλὰ πλειόνων παίδων ἐπιθυμοῦσαι γενέσθαι μητέρες, τὴν ἔριν πρὸς ἀλλήλας ἐσχῆκασιν. Τοὺς μὲν οὖν τροφίμους τῆς πίστεως καὶ ἡ Παλαιὰ διδάσκει Γραφή τοῦ γάμου τὸν σκοπὸν. Οἱ δὲ τοὺς παλαιούς οὐ δεχόμενοι νόμους, ἐκ τῆς Καινῆς διδασκέσθωσαν τὰ ὅμοια. Πάντως γὰρ κἀνταῦθα τῶν ἐπαινουμένων ὁ γάμος. Τῶν γὰρ ἀποστόλων ὁ πρῶτος ἐκ τῆς τῶν γεγαμηκότων ἐκλήθη συμμορίας. Καὶ μάρτυρες οἱ εὐαγγελισταὶ, διαρρήθην διδάσκοντες ὡς τὴν τούτου πενθερὰν πυρέττουσαν ὁ Δεσπότης ἰάσατο. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, οὐ μόνον οὐκ ἀπηγόρευσε γάμον, ἀλλὰ καὶ εἰσιτιάθη ἐν γάμῳ, καὶ τὸν ἀγεώρητον οἶνον δῶρον τῷ γάμῳ προσήνεγκεν. Οὕτω δὲ τοῦ γάμου τὸν νόμον ἐκράτουνεν, ὅτι καὶ τὸν διαλύσαι τὸν γάμον δίχα πορνείας βουλόμενον ἐτέρῳ νόμῳ κωλύει. "Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχεῖσθαι." Εἶτα τῶν Φαρισαίων εἰρηκότων τὸν παλαιὸν προστεταχέναι νόμον δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, ἡρμήνευσεν αὐτοῖς τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν· ἔφη γάρ· "Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός." – "Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται 83.540 οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν." Οὕτω πρῶτον τὸν νόμον ἀναγνοὺς ὃν αὐτὸς ἐδεδώκει, ἐπήγαγεν· "Ὅστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω." Ταῦτα δὲ πάντα τοῦ γάμου τὸ ἔννομον δείκνυσι. Καὶ ὁ μέγας δὲ Πέτρος τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάφειραν συνημμένους μὲν οὐ διέστησε, κε κλοφώτας δὲ θερμῶς ἄγαν διήλεγξε. Τὸ μὲν γὰρ ἔννομον ἦν, τὸ δὲ λίσαν παράνομον. Ὁ δὲ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, τῷ Φιλήμονι καὶ τῇ Ἀπφίᾳ, νόμῳ γάμου συνεζευγμένοις, ἔγραψε τελείαν ἐπιτολήν. Κορινθίοις δὲ μαθεῖν θελήσασιν, εἰ δεῖ τοὺς τῷ Κυρίῳ πεπιστευκότας προτιμῆσαι τὴν ἀγνείαν τοῦ γάμου, ταῦτα δεδήλωκε· "Περὶ δὲ ὧν ἔγραψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω." Οὕτω ταῦτα νομοθετήσας, τὴν περὶ ἀλλήλους εὐνοίαν βεβαίαν ἔχειν παρεγγυᾷ· "Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ." Ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἦν, ἢ τὸν ἄνδρα, ἢ τὴν γυναῖκα, τῆς συναφείας τὴν ἐγκράτειαν προτιμῆσαι, τούτου δὲ

συμφώνως οὐ γιγνομένου, εἰς πορνείαν συνέβαινε ἐκπεσεῖν τὸν καρτερεῖν οὐ δυνάμενον, ἀπαγορεύει τὴν δίχα συμφωνίας ἐγκράτειαν, καὶ φησιν· "Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή." Ὑπὸ τὴν ἀλλήλων, φησὶν, ἐξουσίαν τελεῖτε. Οὐ δύνασαι δρᾶν ὃ βούλει, δίχα τοῦ συνέλκοντος τὸν ζυγόν. Καὶ κρατύνων τὸν νόμον, ἐπήγαγε· "Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε." Στέρησιν δὲ κέκληκε, τὴν παρὰ γνώμην γιγνομένην παῦλαν τῆς ὁμιλίας. Θατέρου γὰρ ἐγκρατευομένου θάτερον νομίζει μέρος ἀποστερεῖσθαι τῆς κοινωνίας. Διδάσκει δὲ καὶ τίνος ἔνεκα μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν συνελθεῖν πάλιν ἐκέλευσεν· ἐπήγαγε γάρ· "Ἴνα μὴ πειράζη ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς." Καὶ δεικνὺς ὡς ἐξ ἡμῶν ἐκεῖνος τοῦ πολέμου λαμβάνει τὰς ἀφορμὰς, ἀναγκαίως προσέθεικε· "Διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν." Ὑμῶν γὰρ, φησὶν, ἄγω νιζομένων, οὐδαμῶς ἐκεῖνος ἰσχύσει. Εἶτα προτρέπων ἐπὶ τὰ κρείττονα, φησὶ· "Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. Θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτὸν, ἐν ἐγκρατεῖᾳ, ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως." Εἰ δὲ ὁ τρισμακάριος Παῦλος Θεοῦ χάρισμα τὸν μετὰ σωφροσύνης ὠνόμασε γάμον, δῆλοι τῶν δυσωνύμων αἰρετικῶν οἱ παράνομοι νόμοι. Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας· "Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι, φησὶ, παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι." Τοσοῦτον 83.541 ἀπέχει τοῦ κωλύσαι τὸν γάμον, ὅτι καὶ τὸν διασπῶμενον δεσποτικοῖς νόμοις συνέχει. Οὐ γὰρ ἐγὼ, φησὶ, τοῦτον τὸν νόμον γράφω, ἀλλ' ὁ Δεσπότης Θεὸς, ὃς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προσέθεικε τοῖς θείοις, καὶ τὴν χωρισθεῖσαν δὲ μεῖναι ἄγαμον διηγόρευσε, ταύτη βιαζόμενος ἀνελθεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα. Καὶ μὴν καὶ ταῖς ἀπίστους ἐχούσας ἄνδρας, καὶ τοὺς ἀπίστοις γυναῖξιν συνημμένους, παραγγέλλει μὴ διαλύσαι τὸν γάμον. "Εἴ τις γὰρ, φησὶν, ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν· καὶ γυνή, εἴ τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν." Εἰ δὲ τὸν οὐκ ἔχοντα τὴν τῆς πίστεως συμφωνίαν οὐ διέλυσε γάμον, δῆλον ὅτι τὸν γάμον ἔννομον, ἀλλ' οὐ παράνομον οἶδεν.

Κςς'. -Περὶ δευτέρου γάμου.

Καὶ τί λέγω τὸν πρῶτον γάμον; καὶ δευτέραν ἐνομοθέτησε συνάφειαν. "Λέγω γὰρ, ἔφη, τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις· καλὸν αὐτοῖς ἐστὶν ἐὰν μείνωσιν ὡς καγὼ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ γαμησαί, ἢ πυροῦ σθαι." Πύρωσιν δὲ, οὐ τὴν ἐνόχλησιν τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὴν ἡτταν ὠνόμασε. Καὶ μετ' ὀλίγα δὲ βεβαιοῖ τὸν νόμον· λέγει δὲ οὕτως· "Γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ καὶ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρᾳ ἐστὶν ὃ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ· τουτέστι σωφρόνως τε καὶ ἐννόμως, εὐσεβεῖ ἀνδρὶ καὶ πιστῷ." Καὶ περὶ ἐγκρατείας συμβουλεύει· "Μακαριώτερα δὲ ἐστὶν, ἐὰν οὕτως μείνη, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην." Καὶ τῇ ἐπαγωγῇ δείκνυσι τοῦ νόμου τὸ ἀξιόπιστον· "Δοκῶ γὰρ, ἔφη, καγὼ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν." Οὐ τοῖς λογισμοῖς ἀνθρωπίνους κεκρημένος νομοθετῶ, ἀλλ' ὁργανον τοῦ Θεοῦ γιγνόμενος Πνεύματος. Ἐπισημῆσθαι δὲ χρὴ, ὡς οὐ μακαρίαν, ἀλλὰ μακαριωτέραν εἶπε τὴν ἐγκρατευομένην, ταύτη διδάσκων, ὡς καὶ ἡ τὸν δευτέρον γάμον ἀσπαζομένη, οὐ παντὰ πασι τῆς μακαριότητος ἔρημος, εἶπερ ἄρα κατὰ τὸν κείμενον νόμον δέξαιτο τὸν ζυγόν. Καὶ Ῥωμαίοις δὲ γράφων, καὶ νόμου καὶ χάριτος

διδάσκων διαφοράν, τοῦ δευτέρου γάμου τέθεικε τὸ παράδειγμα. "Ἡ ἀγνοεῖτε γάρ, φησὶν, ἀδελφοί (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ)· ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ;" Εἶτα τὸ παράδειγμα· "Ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. Ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρῃ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ." Κάνταῦθα τοί νυν κατασκευάζων ἕτερον, ἔδειξε τὸν δεύτερον οὐκ ἀπόβλητον γάμον. Καὶ τῷ μακαρίῳ δὲ Τιμοθέῳ γρά φων, καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων νομο 83.544 θετῶν, πολλὰ περὶ τοῦ τῶν χηρῶν καταλόγου διεξελθῶν, ἐπήγαγε· "Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ." Καὶ τὰς αἰτίας δὲ εἰπὼν, ἐπάγει· "Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λαιδορίας χάριν." Ἄλλὰ Παύλου λέγοντος, Βούλομαι, Ναύατος τολμᾷ λέγειν, Οὐ βούλομαι. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῖς Παύλου νόμοις ἀκολουθῶμεν, Ναύατος δὲ τὴν ἀλαζο νεῖαν οἰμῶζειν ἐῶμεν.

ΚΖ'. –Περὶ πορνείας.

Τὴν δὲ πορνείαν, καὶ πᾶσαν ἀκολασίαν, ὡς παρα νόμους ἀπαγορεύομεν πράξεις. Ἄκουομεν γὰρ τοῦ θειοτάτου Παύλου βοῶντος· "Πορνεία δὲ, καὶ ἀκα θαρσία, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέ πει ἁγίοις." Καὶ πάλιν· "Μὴ τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ." Καί· "Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός." Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ· "Ἐάντις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκ της, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λαιδορός, ἢ μέθυσος, ἢ ἄρ παξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν." Διὰ τήνδε τὴν ἀκολασίαν, καὶ τὸν πεπορνευκότα παρέδωκε τῷ Σατανᾷ, καὶ διαρρήδην βοᾷ· "Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθειρεῖ, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἁγιὸς ἐστίν, οἵτινες ἐστε ὑμεῖς." Ταύτητοι καὶ προ τροπάδην ἀποδιδράσκειν τὴν ἀκολασίαν κελεύει. "Οὐκ οἴδατε γάρ, φησὶν, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σώμᾳ ἐστίν; Ἔσονται γάρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνευμᾷ ἐστίν. Φεύγετε τὴν πορνείαν. Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστίν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει." Καὶ Γαλάταις δὲ τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν προσήνεγκε· "Φανερὰ γάρ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστὶ μοιχεία, πορνεία, ἀκα θαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρις, ζήλοι, θυμοὶ, ἐριθειᾶι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Ἄ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι." Ταῦτα δὲ Βασιλίδης, καὶ Καρποκράτης, καὶ Ἐπιφάνης, καὶ Πρόδικος, καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἀσελγείας καὶ τῆς παρανομίας διδάσκαλοι, ἀνέγνωσαν μὲν, ἐναντίαν δὲ νομοθεσίαν εἰσήνεγκαν, ἀναφανδὸν ἀντι ταξάμενοι τοῖς νόμοις τοῦ Πνεύματος. Συνωδὰ δὲ καὶ Ἐφεσίοις ἐπέστειλε· "Λέγω γάρ, ἔφη, καὶ διαμαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περὶ πατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν μα ταιότητι τοῦ νοδὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τὴν διὰ νοιαν ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἀγνοίαν τὴν οὔσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πῶρω σιν τῆς καρδίας αὐτῶν· οἵτινες ἀπηληγότες, ἔαυ τοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρ 83.545 σίας ἐν πλεονεξίᾳ. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδί δάχθητε καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέ σθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν πα λαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυ μίας τῆς ἀπάτης." Καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα. Καὶ μετ' ὀλίγα· "Τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ." Ταῦτα καὶ Φιλιπησίους ἐπέστειλε· "Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα ἀγαθὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρ ἐλάβετε, καὶ εἶδετε ἐν ἐμοί." Ὡσαύτως δὲ καὶ Κολοσσαεῦσι γράφει· "Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας." Καὶ ἡ Παλαιὰ δὲ Γραφή συνωδᾷ νενομοθέτηκε τῇ Καινῇ. Καὶ γὰρ αὐτὸς φησιν ὁ Θεός· "Ἅγιοι γίνεσθε καθὼς καὶ ἐγὼ ἅγιός εἰμι." Καὶ· "Μὴ πρόσεχε φαύλη γυναικί· μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἢ πρὸς καιρὸν μὲν γλυκαίνει τὸν σὸν φάρυγγα, ὕστερον δὲ πικρότερον χολῆς εὐρήσεις." Καὶ ἄλλα δὲ μύρια ἔστιν εὐρεῖν ταυτησὶ τῆς ἀκολασίας κατηγοροῦντα. Οἱ δὲ παμμύριοι καὶ δυσώνυμοι, καὶ μυστικὴν κοινωσίαν ὠνόμασαν τὴν ἀσέλγειαν.

ΚΗ'. -Περὶ μετανοίας.

Ἡ δὲ θεία Γραφή οὐ μόνον ἀπαγορεύει παρανομίας, ἀλλὰ καὶ θεραπεύει τοὺς τὰ τούτων τραύματα δεξαμένους. Τὴν γὰρ Ναυάτου θηριωδίαν βδελύττεται, καὶ κατηγορεῖ τῶν ποιμένων, ὅσοι ταύτην οὐκ ἐποίησαν τῶν προβάτων τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ φησιν αὐτὸς ὁ Θεός· "Ὡ οἱ ποιμένες, τὸ ἡσθητικὸς οὐκ ἐνισχύσατε, καὶ τὸ ἄρρώστον οὐκ ἰάσασθε, καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε, καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε, καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐπέζητήσατε." Ὁ δὲ τῶν ταύτην μὴ πεποιημένων τὴν προμήθειαν κατηγορῶν, δῆλον ὅτι βούλεται θεραπείας ἀξιοῦσθαι τὰ ἀσθενῆ τῶν προβάτων· διὰ τοῦτο πρὸς τὸν αὐτὸν ἔφη προφήτην· "Σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον, καὶ προφυλάξεις αὐτὸν παρ' ἐμοῦ. Ἐν τῷ εἰπεῖν με τῷ ἀμαρτωλῷ, Θανάτῳ ἀποθανῆ, καὶ μὴ διαστείλῃ τῷ ἀμαρτωλῷ 83.548 τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ, τοῦ ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς τοῦ ζῆσαι αὐτὸν, αὐτὸς ὁ ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἄδωναϊ Κύριος, ὅτι οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιτρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ πονηρᾶς, καὶ ζῆν αὐτόν." Εἶτα παραινεντικῶς· "Ἐπιστροφῆ ἐπιστρέψατε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ὑμῶν τῆς πονηρᾶς, καὶ ἵνατί ἀποθνήσκετε, οἶκος Ἰσραὴλ;" Ἐπειτα κελεύει τῷ προφήτῃ, καὶ τοῦτον πρὸς αὐτοὺς διαπορθμεῦσαι τὸν λόγον· "Καὶ σὺ, υἱὲ ἀνθρώπου, εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου· Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξέλθῃ αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ πλανηθῆ. καὶ ἀνομία ἀνόμου οὐ μὴ ἀποκτείνῃ αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, καὶ ποιῆσῃ κρίμα καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἐνεχυριασμὸν ὀφείλοντος ἀποδῶ, καὶ ἄρπαγμα ἀποτίσει. Εἰ ὁ ἄνομος ἐν τοῖς προστάγμασι τῆς ζωῆς διαπεπόρευται τοῦ μὴ ποιῆσαι ἄδικον, ζωῆς ζήσεται, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ, πᾶσαι αἱ ἀμαρτίαι αὐτοῦ ἃς ἤμαρτεν οὐ μὴ μνησθήσονται αὐτοῦ, ὅτι κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐποίησεν, ἐν αὐτοῖς ζήσεται." Καὶ τῷ Ναβουχοδο νόσορ ὁ μακάριος Δανιὴλ τὰ τῆς μετανοίας προσενήνοχε φάρμακα. "Καὶ νῦν γὰρ, φησὶ, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι· καὶ ἐν ἐλεημοσύνῃ ἀπόλυσαι τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων." Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ ἱερεμίου προφητεία ταυτησὶ τῆς διδασκαλίας ἀνάπλεως. Νῦν μὲν γὰρ φησιν· "Ἐπιστρέφητε, υἱοὶ ἀφροσύνης, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος ὁ Θεός." Νῦν δέ· "Ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἰσραὴλ, ἵνα σωθῆς, μήποτε εὐρεθῶσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ πόνων σου." Καὶ πάλιν· "Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;" Καὶ ἄλλας δὲ πλείστας ἔστιν εὐρεῖν τοιαύτας παρ' αὐτῷ νοουθεσίας. Καὶ ὁ πάνσοφος δὲ

Ἡσαΐας βοᾷ: "Ὅταν ἀποστραφῆς στενάξης, τότε σωθήσῃ, καὶ γνώσῃ ποῦ ἦσθα ὅτε ἐπεποίθεις ἐπὶ τοῖς ματαίοις." Κὰν τῷ προοιμίῳ δὲ παμπόλλας τοῦ λαοῦ παρανομίας διεξεληθῶν, καὶ δείξας τὸ τῆς νόσου δυσίατον, "Οὐκ ἔστι γὰρ, ἔφη, μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους." Μετ' ὀλίγα, τὴν τῆς μετανοίας αὐτοῖς προσήγαγε θεραπείαν, πρὸς ἣν ἔλεγε: "Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. Παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον ἐκ χειρὸς ἀδικούντος αὐτόν." Εἶτα ὑπισχνεῖται ἐρίῳ λευκῷ καὶ χιόνι παραπλησίους 83.549 αὐτοῦς ἀποφαίνειν, εἰ καὶ κόκκινον καὶ φοινικὴν ἔχιοιεν χροιάν. Τοῦτο δὲ μόνῳ τῷ Θεῷ δυνατόν· οἱ γὰρ δευσοποιοὶ εἰς μὲν ἄλλα χρώματα τὸ λευκὸν μεταβάλλουσιν, ἄλλο δὲ τι τῶν χρωμάτων μεταβαλεῖν εἰς λευκὸν οὐκ ἰσχύουσι· τῷ δὲ Ποιητῇ πάντα ῥάδια. Ἀλλὰ γὰρ πέρα τοῦ μέτρου μηκυνοῦμεν τὸν λόγον, εἰ πάσας τὰς τῶν προφητῶν παραινέσεις συλλέξαιμεν· πλήρης γὰρ τούτων καὶ ἡ προφητικὴ μελωδία, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν τὰ θεσπίσματα. Ἄλλ' οἱ τὸν Ναυάτου διαδεξάμενοι τύφον, μετὰ τὸ βάπτισμά φασι μὴ χρῆναι τοῖς ἀμαρτάνουσι θεράπειαν προσφέρειν. Ἔδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ τύπον εἶχον τῶν ἱερῶν μυστηρίων τὰ περιβραντήρια, καὶ τὰς θείας ἱεουργίας. Ἴνα δὲ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τὴν ἀνοίαν αὐτὴν διελέγξωμεν, τὸν Ἀαρὼν εἰς μέσον ἀγάγωμεν. Οὗτος γὰρ χρισθεὶς, καὶ πρῶτος ἀρχιερεὺς χειροτονηθεὶς, καὶ τοῦ θεοῦ Πνεύματος τὴν χάριν δεξάμενος, εἶξε μὲν ταῖς δυσσεβέσιν αἰτήσασθαι τοῦ παρανόμου λαοῦ, κατ' ἐσκεύασε δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ μόσχου, καὶ θυσίας μετὰ τῶν ἄλλων προσενήνοχε Λευιτῶν· ἀλλ' ὅμως συγγνώμης τετύχηκε, καὶ ἀρχιερατεύων μέχρι τελευτῆς διετέλεσε. Καὶ ὁ μέγας δὲ Δαβὶδ, προφήτης ὢν καὶ τοῦ θεοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἔνοικον κεκτημένος, δύο χαλεπὰς παρανομίας εἰργάσατο, ἀλλὰ τὰ τραύματα διὰ μετανοίας ἰάσατο, καὶ οὐκ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν πολλὰ τῶν ἐσομένων ἐθέσπισε. Περὶ τοῦ ἐν Κορίνθῳ πεπορνευκότος τί ἂν εἴποιεν, ὃς οὐ μόνον θείων μυστηρίων ἠξίωτο, ἀλλὰ καὶ διδασκαλὸς καὶ τετύχηκεν χαρίσματος; οὐ δὲ χάριν ὡς ἐπὶ σοφῷ καὶ πεπαιδευμένῳ μέγα φρονούντων τῶν ὑπ' ἐκείνῳ τελούντων, ὁ θεὸς Ἀπόστολος κατηγορήσας εἰπὼν· "Καὶ ὑμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῆ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας." Ἄλλ' ὅμως καὶ διδάσκαλον ὄντα, καὶ μεγίστην παρανομίαν τετολημκότα παραδοὺς τῷ Σατανᾷ, πάλιν αὐτὸν ἐξήρπασε τῶν ἐκείνου χειρῶν, καὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀποδέδωκε σῶματι. Γράφει δὲ οὕτως ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· "Ὡ δὲ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. Καὶ γὰρ ἐγὼ εἶμι κεχάρισμαι, ὧς κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς." Καὶ ἵνα μὴ τις αὐτὸν ὑπολάβῃ πρὸς χάριν ἀνθρώπων τοῦτο πεποιηκέναι, προστέθεικεν· "Ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, τοῦτο ἐστὶν ὡς ὀρώντος τοῦ Δεσπότη τῶν ὄλων, ὡς ἐπὶ στάμενος, ὅτι καὶ αὐτῷ ἀρέσκει τοῦτο γιγνόμενον." Ὅθεν καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγει· "Ἴνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν." –"Ὡστε ὑμᾶς μᾶλλον χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καὶ ταποθῆ ὁ τοιοῦτος." Τοιαύτην εἶχον εὐσπλαγχνίαν οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι· ἱατροὶ γὰρ ἦσαν πνευματικοὶ, τῶν μὲν ἐβρωμένων τὴν υἰεῖαν φυλάττοντες 83.552 τόντες, τῶν δὲ κακῶς διακειμένων τὰς νόσους ἐλάττωντες. Τοῦτο πραγματευόμενος, καὶ ταῦτα τοῖς πρὸς τούτοις ἐντέθεικε γράμμασι· "Μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεὸς μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προσημαρτηκότων, καὶ μὴ με τανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ἣ ἔπραξαν." Οὕτως Γαλάτας παρατραπέντας τῆς πίστεως, καὶ μετὰ τὴν κλῆσιν τῆς χάριτος καὶ τὴν τῶν θείων μυστηρίων ἀπόλαυσιν, τὴν περιτομὴν δεξαμένους, καὶ τῶν

νομικῶν παρα τηρήσεων ἀσπασαμένους τὴν φυλακὴν, ἐπανάγει πρὸς τὴν σωτηρίαν, καὶ τὰ τῆς μετανοίας αὐτοῖς ἐπιτίθησι φάρμακα, καὶ ἀφήσει μητρὸς φιλοστόργου φωνήν· "Τεκνία μου, οὐς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Ταύτην δὲ ἡμῖν τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς διὰ τῶν οἰκείων παραβολῶν προσεσήνοχε. Καὶ γὰρ τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, καὶ ἡ ἐκπεσοῦσα δραχμὴ, τῶν ἡμαρτη κόντων ἐπιμέλεσθαι διδάσκουσιν. Ὁ δὲ ἄσωτος υἱὸς ἄντικρυς τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα γεγεννημένην παρά βασιν δηλοῖ. Τῆς γὰρ πατρῶας οὐσίας τὴν προσ ἤκουσαν μοῖραν λαβῶν, καὶ ταύτην ἀσώτως κατεδη δοκῶς, ἐπανήλθεν· ἀλλ' ὅμως τῆς πρώτης ἠξιώθη στολῆς, καὶ διὰ τοῦ δακτυλίου τὴν εἰκόνα τὴν θεῖαν ἀπέλαβε, καὶ τοῦ σιτευτοῦ ἀπήλαυσε μόσχου, καὶ ἑορτὴν μεγίστην ἐσχέδιασε τῷ πατρί. Καὶ πᾶσα δὲ τοῦ Κυρίου διδασκαλία καὶ πρᾶξις, τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἰατροῦ διδάσκουσι, καὶ οἱ κληθέντες τελῶναι, καὶ ἡ προσελθοῦσα πόρνη, καὶ ὁ πιστεύσας ληστής, καὶ τῆς φιλανθρωπίας οἱ λόγοι· "Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχουσιν· οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες." Εἰ δὲ ταῦτα πρὸ τοῦ βαπτίσματος λέγουσι γεγενῆσθαι, τὸν πρῶτον τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιον καταμάθωσι κλονούμενον, καὶ ὑπὸ τῆς θεῖας χάριτος βεβαιούμενον. Τρὶς γὰρ ὁ μέγας ἀρνησάμενος Πέτρος ἔμεινε πρῶτος, τοῖς δάκρυσιν τοῖς οἰκείοις θεραπευθεῖς. Ταύτην αὐτῷ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς· προφέρει τὴν θεραπείαν ὁ Δεσπότης ἐκέλευσε· "Καὶ σὺ γὰρ, φησὶν, ἐπιστρέψας στήρι ξὺν τοῖς ἀδελφοῦς σου." Καὶ προσευχῆς δὲ τύπον τοῖς μαθηταῖς δεδωκῶς, προσέταξε λέγειν· "Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν." Ταύτην δὲ τὴν προσευχὴν οὐ τοὺς ἀμυήτους, ἀλλὰ τοὺς μυσταγωγούμενους διδάσκομεν. Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀμυήτων λέγειν τολμᾷ· "Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς," μήπω δεξάμενος τῆς υἰοθεσίας τὸ χάρισμα. Ὁ δὲ τῆς τοῦ βαπτίσματος τετυχηκῶς δωρεᾶς, Πατέρα καλεῖ τὸν Θεόν, ὡς εἰς τοὺς υἱοὺς τελέσας τῆς χάριτος. Οὗτοι τοίνυν προσετάχθησαν λέγειν· "Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν." Ἰάσιμα τοιγαροῦν καὶ τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα γενόμενα τραύματα· ἰάσιμα δὲ, οὐχ ὡς πάλαι διὰ πίστεως μόνης τῆς ἀφέσεως διδομένης· ἀλλὰ διὰ δακρύων πολλῶν, διὰ τε ὀδυρμῶν, καὶ κλαυθμῶν, καὶ νηστείας, καὶ προσευχῆς, καὶ πόνου· τῇ ποσότητι τῆς γεγονυίας ἁμαρτίας συμμετρομένου. Οὔτε γὰρ ἀπαγορεύειν ἐδιδάχθημεν τοὺς μὲν οὕτω διακειμένους, οὔτε προχείρως 83.553 μεταδιδόναι τῶν θείων. "Μὴ βάλλετε γὰρ, φησὶ, ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ ρίψετε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων." Τούτους ἡ Ἐκκλησία καὶ περὶ μετανοίας ἔχει τοὺς νόμους. ΚΘ'. –Περὶ ἐγκρατείας. Οἴνου δὲ καὶ κρεωφαγίας ἀποχὴν, καὶ τὴν ἄλλην ἐγκράτειαν, οὐ τοῖς αἰρετικοῖς παραπλησίως ἀσπάζεται. Οἱ μὲν γὰρ ὡς βδελυκτῶν τούτων νομοθετοῦσιν ἀπέχεσθαι· ἡ δὲ Ἐκκλησία οὐδὲν περὶ τούτων νενομοθέτηκεν· οὐδὲ γὰρ ἀπαγορεύει τὴν τούτων μετάληψιν. Τούτου χάριν ἀδεῶς οἱ μὲν τῶν νενομισμέ-νων ἠδέων ἀπολαύουσιν, οἱ δὲ ἀπέχονται. Κατακρίνει δὲ οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων τὸν ἐσθίοντα· καὶ ἡ ἀποχὴ γὰρ, καὶ ἡ μετάληψις, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τελοῦσι τῆς γνώμης, καὶ ὁ μονήρης δὲ βίος οὐκ ἀναγκαστικὸς, ἀλλ' αὐθαίρετος. Καὶ τοῦτο δὲ παρὰ τῶν ἀποστολικῶν ἐδιδάχθημεν νόμων· "Ὁ ἐσθίων γὰρ, φησὶ, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενεῖτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω." Καὶ πάλιν· "Πάντα καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι." Καὶ τοῦτο δὲ αὐτῶν τῶν ἀνοσίων κατηγορῶν ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῇ ταῦτα γέγραφε· "Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποπλανηθῶσιν τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης, καὶ διδασκαλίαις δαιμόνων, ἐν ὑποκρίσει ψευ-δολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύοντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ

Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως." Καὶ Κορινθίοις δὲ προσέταξε πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίειν, μηδὲν ἀνακρίνοντας διὰ τὴν συνείδησιν. Καὶ τὸν ὑπὸ τινος τῶν ἀπίστων καλούμενον εἰς ἐστίασιν τῶν παρατιθεμένων ἀδεῶς μεταλαμβάνειν ἐκέλευσεν, εἰ μὴ τις ἄρα μηνύσῃ εἰδωλόθυτα εἶναι τῶν ὄψων τινά. Τοσοῦτον ἀπέσχετο ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ κωλύσαι τῶν κρεῶν τὴν μετάληψιν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἔφη περὶ ἑαυτοῦ· "Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· Ἴδού ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν." Καὶ τὸ Πάσχα δὲ ἐπιτελέσας, τὸν ἄμνον ἔφαγε, δηλονότι μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ εἰς τὸν γάμον κληθεῖς, οὐ μόνον οὐκ ἀπηγόρευσε τὸ πίνειν, ἀλλὰ καὶ οἶνον τοῖς ἐστιωμένοις παραδόξως ἐδημιούργησε. Τοιγαροῦν καὶ τῶν Ἐγκρατιτῶν τὴν πλάνην τὰ θεῖα δόγματα λαμπρῶς ἀπελέγχουσιν· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τοῖς μὲν τῶν αἰρετικῶν ἀντιτάττεται μύθοις, τοῖς δὲ θείοις δόγμασιν ἐπακολουθεῖ. Παρακαλῶ τοίνυν τοὺς ἐντευξομένους τῆδε τῆ συγγραφῆ, ἐκάστῳ τῶν πονηρῶν ἐκείνων δογμάτων παραθεῖναι τὰ θεῖα, καὶ τῆ παρ 83.556 ἐξετάσει καταμαθεῖν, ὅσον τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας τὸ μέσον. "Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῶ πρὸς Βελίαν;" Τῷ ὄντι γὰρ ἐκεῖνα μὲν τῆς διαβολικῆς κακοτεχνίας εὐρέματα· ταῦτα δὲ τοῦ θεοῦ Πνεύματος δόγματα· οἷς ἔπεσθαι προσήκει διηνεκῶς, καὶ τὸν τούτων ἀκλινῆ φυλάττειν κανόνα, καὶ τούτῳ τὴν οἰκείαν διευθύνειν ψυχὴν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ παναγίῳ Πνεύματι δόξα πρέπει, τιμὴ, καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.